

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України

СУЧАСНІ ОСВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції
(18-19 травня 2023 року)

ХАРКІВ
2023

УДК 37.012(063)

С 91

Сучасні освітні методики та технології в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції (18-19 травня 2023 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 190 с.

Редакційна колегія:

Жукова О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Баніт Ольга Василівна, доктор педагогічних наук, старший дослідник, головний науковий співробітник відділу андрагогіки Київського інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України.

Іваненко Л. О. кандидат педагогічних наук, доцент, начальник навчального відділу, доцент кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Комишан А. І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Наливайко О. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, заступник декана факультету психології з наукової роботи.

Шведова Я. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасні освітні методики та технології в умовах викликів сьогодення».

Тексти матеріалів подано в авторській редакції.

Матеріали призначаються для науковців, педагогів-практиків, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться проблемами сучасних освітніх методик та технологій з метою надання допомоги щодо успішного вирішення завдань навчання та виховання.

Затверджено до друку рішенням Вченої ради факультету психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (Протокол № 4 від 26 квітня 2023 р.)

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць, опублікованих у збірнику.

УДК 37.012(063)

© Колектив авторів, 2023

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
-----------------	---

СЕКЦІЯ 1. ОСВІТА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ, АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД

Асхабов Д. Г., Наглов О. В., Хоміна О. Г. Показники активізації кори мозку учнів 5 класу до та після виконання тестів	7
Даценко В. В., Хоботова Е. Б. Використання інформаційно-освітнього середовища «Moodle» при читанні навчальної дисципліни «Хімія з основами біогеохімії»	10
Калагін Ю. А. Гендерний аудит діяльності закладів вищої освіти України, як завдання реалізації стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року	13
Клеба А. І., Давидченко І. Д., Нечипоренко М. О. Використання сучасних інформаційних технологій здобувачами вищої освіти в умовах воєнного стану	17
Косарева Т. І., Воловенко Д. В., Наливайко О. О. Використання штучного інтелекту ChatGPT у навчанні	20
Куцина К. О., Наливайко О. О. Побудова адаптаційної моделі оцінювання під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану ..	23
Лутаєва Т. В., Фесенко В. Ю., Шварп Н. В. Скрайбінг як інструмент візуалізації освітнього контенту	27
Марецька Ю. І., Бунчук О. В., Таблер Т. І. Підготовка викладача ЗВО: виклики сьогодення	31
Марченко Н. В. Використання електронних освітніх ресурсів у процесі навчання української мови як іноземної	34
Наливайко О. О. Нейромережі міняють правила гри в освіті	37
Ненастіна Т. О. Дистанційна освіта – виклик сучасності	40
Самко А. М. Використання ресурсів цифрових технологій у самоосвітній діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО	43
Хміль Н. А., Сокол Т. В., Четаєва Л. П. Цифрові конструктори коміксів у роботі педагога-дефектолога	46
Штефан Л. В. Специфіка дослідницько-рефлексивної компетентності в умовах втілення освітніх інновацій	50
Nekrashevych T. V. Modern trends in higher education in digitalization`s era	53

СЕКЦІЯ 2. КОМПЕТЕНТІСНИЙ, ДІЯЛЬНІСНИЙ, АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХОДИ

ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Баніт О. В. Здоров'язберезувальні технології в умовах викликів сьогодення	56
--	----

Бондаренко А. В. Творча діяльність учителя в процесі формування медіаінформаційної грамотності молодших школярів	59
Бондаренко В. В., Шеїн В. С. Культуризація вищої інженерно-технічної освіти в умовах сучасного суспільства	62
Брославська Г. М., Матвєєва Я. О. Формування національно-патріотичної компетентності у здобувачів освіти – важливе завдання сьогодення	66
Касьянова О. М. Формування soft і hard skills майбутнього фахівця як основа його успішної професійної діяльності	68
Комишан А. І., Парнюк А. Р. Перспективи імплементації історичних надбань педагогічної думки України в умовах розвитку нової української школи	71
Комишан А. І., Сегеда Т. С. Реалізація проектно-технології науково-педагогічним працівником в умовах online-навчання	75
Лавошник А. О. Поняття та сутність підприємницької компетентності	79
Лебедєва В. О., Зворська Н. А. Професійна самостійність майбутніх фахівців музичного мистецтва	82
Ліпська Н. М. Стосунки з матір'ю у психологічному розвитку молодшого школяра	84
Молодан А. О., Дубінін Є. О., Дідюк Н. О. Особистісно-орієнтований підхід до розвитку творчої складової інженера-педагога	86
Савчук О.Д., Жукова О.А. Використання сучасних цифрових застосунків як необхідна умова організації освітнього процесу в умовах сьогодення	89
Сердюкова М. О. Розвиток інтуїції як необхідна складова професійної освіти	92
Татаринів М. В. Система роботи з підвищення кваліфікації вчителів і викладачів історії закладів освіти у післядипломній сфері каразінського університету: наукові засади, компетентнісний підхід та практикоорієнтованість.....	95
Чжан Вей Формування професійної компетентності вокалістів в освітньому просторі КНР	105
Khobotova E. V., Datsenko V. V. Competency-based approach when studying the discipline "Radioecology"	107

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ОСВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПОТРЕБА ТА УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Біловол О. В. Сучасні тенденції і новітні методики викладання механіки в умовах модернізації освіти	112
Гаврілова Л. Г., Рисюкова А. К. теоретичні й практичні аспекти соціально-емоційного та етичного навчання: зарубіжний досвід	114
Доценко С. І., Кононенко Д. С. Удосконалення інформаційного	

забезпечення діяльності викладача	118
Єрмоєнко В. В., Наливайко О. О. Застосування методики flipped lesson/class у навчанні здобувачів	124
Зикова С. І., Токар В. В., Наливайко О. О. Педагогіка М. Монтессорі важливість впровадження в систему шкільної освіти України	127
Іванова О. Ю., Морквян І. В. Реалізація навчальних програм варіативної складової, як один із підходів до сучасної освіти	130
Майстрюк Є. В., Антоненко Т. О., Наливайко О. О. Методи соціально-педагогічного навчання	133
Мандрагеля В. А. Інновації в системі професійної (професійно-технічної) освіти в контексті змін на ринку праці	135
Медвідь М. М., Гаврищук М. М., Медвідь Ю. І. Методика вивчення та впровадження досвіду практичної діяльності в освітній процес	140
Оленчук О. В. Методична підтримка педагогічних працівників освітнього закладу у підвищенні кваліфікації під час дистанційного навчання	145
Онипченко П. М., Громико О. В., Сіненко Д. В. Педагогічні технології навчання курсантів-льотчиків бойовим польотам	148
Осьмачко М. В., Наливайко О. О. Основні переваги чат-ботів в освіті	151
Плаксін А. А. Реформування системи підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України в контексті міжнародного співробітництва	153
Погорєлова А. В. Креативна педагогіка і проблеми сучасної освіти	156
Радомський І. П. Інноваційна педагогічна діяльність викладача вищої школи	160
Романовська О. О. Використання інтелект-карт в підготовці майбутніх психологів	163
Товт О. О. Роль невербальної комунікації у сучасному освітньому просторі	167
Узун С. А., Наливайко О. О. Дискурс сучасної літератури: думки здобувачів	170
Черемський М. П. Гуманна педагогіка як шлях до європейської освіти	166
Frants Malgozhata T3/zoom – the technique of perceiving problems and cognitive tasks and its application in education	177
Nagornova Anna, Nagornova Sofia Health-saving technologies in a japanese school on the example of the sports festival "Undokai"	182
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	185

ПЕРЕДМОВА

Сьогодні відбуваються глобальні трансформації в суспільстві, інтеграційні процеси на всіх рівнях освітніх систем і відзначається стрімкий розвиток інформаційних технологій.

Одним із дієвих інструментів покращення якості освітніх послуг, що надаються різного рівня закладами освіти є широке обговорення науково-педагогічними та педагогічними працівниками на різного рівня форумах нагальних проблем, які потребують визначення шляхів їх вирішення та ефективної імплементації у практику надання якісних освітніх послуг.

Серед переліку проблем, що стали предметом активного колективного обговорення на конференції є питання, що пов'язані із розробкою й упровадженням в освітній процес закладів освіти компетентнісного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного та діяльнісного підходів як основи формування здатності та спроможності здобувачів освіти до постійного вдосконалення, до оновлення й збагачення необхідних знань, вмінь, навичок та інших компетентностей, а також особистісних якостей, які сприяли б їхній життєдіяльності у швидкоплинному та мінливому світі.

Предметом дискусії науково-педагогічних та педагогічних працівників, молодих науковців, аспірантів та студентської молоді на конференції стали такі напрями: освіта в епоху цифрових технологій: тенденції, актуальні проблеми та науково-методичний супровід; компетентнісний, діяльнісний, аксіологічний та особистісно-орієнтований підходи як основа навчання в умовах викликів сьогодення; сучасні освітні методики та технології як об'єктивна потреба та умови модернізації освіти.

В матеріалах конференції висвітлюється обмін практичним досвідом науковців та практиків з різного рівня закладів освіти стосовно спектру досліджень, що пов'язані з ефективними методами, методиками, технологіями та засобами розвитку особистості здобувача освіти на основі формування компетентностей, а також удосконалення педагогічної майстерності та аспектів освітнього середовища, які можуть позитивно впливати на якість освітніх послуг як запоруку формування та розвитку компетентностей у здобувачів освіти.

Кафедра педагогіки факультету психології Харківського національного університету та Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України.

СЕКЦІЯ 1
ОСВІТА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ,
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД

Асхабов Д. Г., Наглов О. В., Хоміна О. Г.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

**ПОКАЗНИКИ АКТИВІЗАЦІЇ КОРИ МОЗКУ УЧНІВ 5 КЛАСУ
ДО ТА ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ ТЕСТІВ**

Відомо, що перехід від молодшого шкільного віку до середнього супроводжується значними перебудовами психологічного стану учнів. Це визначається, головним чином, початком статевого дозрівання та змінами у програмі навчання. Цей період характеризується значними перебудовами роботи головного мозку (формується можливість до логічного мислення) та суттєвими змінами напрямку фізичного розвитку школярів [1].

Емоційне напруження школярів підвищується через наявність нових завдань та способів їх вирішення. Для того, щоб оцінити рівень напруження зазвичай використовуються психологічні тести, які надають суб'єктивну картину функціонального стану організму. Різне розуміння питань, які використовуються в цих тестах - це фактор, що обумовлює подібну суб'єктивність [2]. Виходячи з цього, є актуальним використання більш об'єктивних методів оцінювання стану школярів в умовах шкільного навантаження.

Застосування апаратних методів дослідження - це один із засобів вирішення даної проблеми. Перевага цих методів: можливість провести порівняльні дослідження на великій вибірці (велика кількість піддослідних), а також достатня методична розробка. Апаратні методи на відміну від опитувальників мають здатність надати більш об'єктивну інформацію про процеси, що відбуваються в мозку під час емоційного-когнітивного напруження, по-перше через можливість оцінити кількісно загальний рівень активності мозку, а також його окремих зон. Електроенцефалографічний метод повністю відповідає даним умовам [3]. Це визначило вибір методу дослідження [4].

Наукова новизна даного дослідження: використання електроенцефалографічного методу для оцінки функціонального стану мозку після виконання тестів дозволило визначити залежність між успішністю виконання завдання і показниками активності мозку учнів 5 класу. Це надає можливість для пошуку шляхів змін активності мозку учнів середнього та молодшого шкільного віку для більш якісного навчання.

Об'єкт дослідження – система моніторингу електроенцефалограми школярів 5 класу, що знаходяться в різних стадіях емоційного напруження (стан до та після виконання тестів).

Предмет дослідження – функціональний стан головного мозку після когнітивно-емоційних навантажень.

Мета роботи – дослідити вплив емоційного напруження, яке було викликане написанням контрольної роботи та визначити відмінності в параметрах електричної активності швидких та повільних ритмів різних зон мозку школярів 5 класу в залежності від успішності виконання тестів.

Вважаємо, що є необхідність у дослідженні динаміки активності швидких (бета і альфа) і повільних (тета і дельта) ритмів скроневої, лобної, потиличної і тім'яної зон мозку в стані спокою у учнів 5 класу за показниками індексу ритму і показниками асиметрії до та після виконання тестів.

Учні були поділені на дві групи в залежності від рівня успішності. Перша група – десять учнів з низьким рівнем, мають менше 15 правильних відповідей з 25. Друга група – одинадцять учнів з високим рівнем успішності, мають 20 і більше правильних відповідей з 25.

Статистичний аналіз, який ми провели, довів, що емоційне-когнітивне напруження, яке було викликане виконанням тестів, змінило активізацію ЕЕГ-ритмів.

Характеристика активізації ритмів мозку учнів першої групи: у лобній зоні незначне підвищення індексу усіх ритмів, активізація дельта ритму внаслідок виконання контрольної роботи в цій зоні була більш вираженою. Зростання інших ритмів в лобній зоні не було, так як дані (відносно ритмів β , δ і θ) є недостовірними із вірогідністю 95%; у скроневої зоні відмічена значна активізація усіх ритмів, особливо бета- і альфа-ритмів; у тім'яній зоні незначна активізація дельта- й альфа-ритмів. Зростання тета- й бета-ритмів в тім'яних зонах не відбувалося, дані про ці ритми недостовірні із вірогідністю 95%; відмічена виражена активізація лише альфа-ритмів у потиличній зоні.

Характеристика активізації ритмів мозку учнів другої групи: значна активізація тета-, бета- і альфа-ритмів у лобній зоні після виконання тестів, це суттєво перевищує показники першої групи. Слід відзначити, що рівень зростання індексів цих ритмів приблизно однакова. На відміну від них відмічена незначна активізація дельта-ритму. Поряд з цим, в порівнянні з повільними ритмами спостерігається перевага активізації швидких ритмів; значна активізація тета-, альфа- та бета-ритмів у скроневої зоні. Вони мають співвідношення, яке подібне до динаміки активізації в лобній зоні, але, на відміну від попередньої, більш значна активізація серед швидких ритмів спостерігається для альфа-ритму, найменш значуща серед повільних – для дельта-ритму; динаміка індексів ритмів у тім'яній зоні дуже подібна до активізації ритмів скроневої зони, але, при цьому, у тім'яній зоні активізація тета- та альфа-ритмів більш виражена; у потиличній зоні – найбільш виражена

активізація альфа-ритму, зростання індексів інших ритмів на відміну від групи учнів з низьким рівнем успішності також дуже виразна.

Отже, можна зробити висновок, що успішність виконання тестів суттєво залежить від особливостей активізації зон мозку. Успішність виконання тестів буде більш позитивною, якщо всі зони працюють паралельно. До того ж, відомо, що співвідношення активності повільних і швидких ритмів свідчить про енергетичні затрати, які необхідні для виконання завдань – збільшення всіх ритмів за рахунок повільних ритмів свідчить про надмірне навантаження в роботі мозку. Якщо переважають швидкі ритми, то енергозатрати зменшуються через більш ефективну роботу мозку.

Був проведений аналіз активізації ритмів лівої і правої півкуль, який показав, що і за цим показником є суттєва різниця між учнями з високим й низьким рівнем успішності.

Так, у першій групі динаміка електрофізіологічних ритмів після виконання контрольної роботи розподілена нерівномірно у лівій і правій півкулях головного мозку: виразна активність лівої півкулі для всіх досліджених повільних ритмів, серед досліджених швидких ритмів збільшення активності в лівій півкулі характерно тільки для бета-ритму. Рівень активізації альфа-ритму більш виразний в правій півкулі.

Для другої групи активізація правої і лівої півкуль приблизна однакова як для повільних ритмів, так і для швидких.

Таким чином, у учнів з низьким рівнем успішності переважає активність ритмів в лівій півкулі. Це сприяє більш енергозатратній роботі мозку. Це підтверджує результат, який був отриманий при аналізі приростів активності ритмів цієї групи учнів. Діти з високим рівнем успішності (2 група) для вирішення завдань використовують активність обох півкуль. При цьому, активізація роботи як правої, так і лівої півкуль дозволяє перерозподілити навантаження між ними, що призводить до більш економного рівня діяльності мозку.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що прирости активності ритмів можуть бути діагностичними для оцінки ефективності виконання тестових завдань учнями під час навчання. Разом з тим, важливим компонентом прогностичної ролі динаміки активності ритмів є в першу чергу їх вираженість, а не початкова характеристика. Ефективність роботи мозку в першу чергу залежить від узгодженості в роботі півкуль, коли є можливість виконати завдання, використовуючи при цьому декілька моделей, якщо використовувати формулювання діяльності мозку, як одну з частин функціональної системи [5].

Використані джерела:

1. Антонік В. І. Антонік І. П., Андріанов В. Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури. К.: Професіонал, Центр учбової літератури, 2019, 336 с.

2. В. В. Волошина, А. В. Долинська, С. О. Савицька та ін. Загальна психологія: практикум: навчальний посібник. К.: Каравела, 2017, 280 с.

3. Тодоров І.В. Енцефалографія в психіатрії. Івано-Франківськ, 2004, 78 с.

4. Інструкція для медичного застосування АІНЦ.941311.001 ІІ (комплекси електроенцефалографічні НЕЙРОКОМ, НЕЙРОЛАБ ТУ УЗ3.1-02066769-001-2002), 173 с.

5. D. S. Weiss, M. J. Horowitz, N. Wilner. The Stress Response Rating Scale: a clinicians measure for rating the response to serious life-events. British Journal of Clinical Psychology. 2018, vol. 23, No 3, p. 202–215.

Даценко В. В., Хоботова Е. Б.

Україна, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА «MOODLE» ПРИ ЧИТАННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ХІМІЯ З ОСНОВАМИ БІОГЕОХІМІЇ»

На даний час в світовій освітній практиці спостерігається активізація процесу створення та використання дистанційного навчання, яке є освітнім методом, що об'єднує інформаційні та комунікаційні технології [1, 2]. Основні вимоги до дистанційної освіти: диференціація процесу навчання; контроль процесу навчання; забезпечення самоконтролю навчальної діяльності студента; демонстрація візуальної навчальної інформації; моделювання процесів та явищ; формування вмінь прийняття оптимальних рішень; підвищення інтересу до процесу навчання.

Для таких цілей перспективним є використання електронних систем управління навчанням (LMS), серед яких можна виділити модульне об'єктно-орієнтовано динамічне навчальне середовище «MOODLE» [3]. Електронна навчальна система «MOODLE» створена під патронажем ЮНЕСКО, поширюється безкоштовно і представляє собою відкриту платформу для організації дистанційного навчання через Інтернет. Програмне забезпечення «MOODLE» дозволяє створювати дистанційні навчальні курси, контролювати процес вивчення студентами навчальної дисципліни, коригувати дистанційний курс, якщо виникає педагогічна необхідність [3].

У 2010 році у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) було прийнято рішення про створення сайту на основі «MOODLE» системи дистанційного навчання (СДО) ХНАДУ. На цьому сайті викладачі університету отримали можливість створювати курси та розміщувати на них всі необхідні матеріали. Творцем курсу в СДО «MOODLE» може стати будь-який ініціативний викладач. Для роботи в «MOODLE» не потрібні спеціальні знання в сфері інформаційних технологій, тому викладач може

розміщувати в курсі навчальні матеріали, навіть не маючи досвіду роботи в СДО. Доступ до матеріалів надається тільки викладачам і студентам, які проходять навчання на курсі. Учасники дистанційного курсу (викладачі та студенти) реєструються користувачами сайту. Реєстрація студентів в системі дистанційного навчання ХНАДУ здійснюється адміністратором сайту в Центрі дистанційного навчання (ЦДНО) на підставі особистої заяви. Результатом реєстрації користувача на сайті є створення облікового запису користувача, а також призначення студентів до відповідних груп з встановленим набором курсів (дисциплін). Кожному студенту видаються його індивідуальні логін і пароль. Для доступу до ресурсів сайту системи дистанційного навчання ХНАДУ користувачі повинні пройти процедуру аутентифікації. Аутентифікація дозволяє перевірити, чи має користувач з відповідним обліковим записом право на доступ до системи.

На кафедрі хімії та хімічні технології ХНАДУ для організації навчання он-лайн в мережевому середовищі з використанням інтернет-технологій для студентів спеціальності «Екологія» розроблено дистанційний курс «Хімія з основами біогеохімії», який здійснюється в системі дистанційного навчання «MOODLE». Тематичний зміст курсу «Хімія з основами біогеохімії» реалізується на основі розробленого відповідно до вимог ХНАДУ навчально-методичного комплексу дисципліни. Весь навчальний матеріал в середовищі «MOODLE» створено у вигляді файлів форматів pdf або html. Навчальний курс розбитий на 2 розділи, які сформовані за темами навчальної програми. Кожна тема містить певний набір навчальних компонентів: теоретичний матеріал лекцій, лабораторних робіт і відповідні до них презентації; контрольні, тестові завдання та приклади їх виконання. Для трансляції проведення дистанційного навчання компоненти «Лекція» і «Лабораторна робота» створено компонент «Відеоконференція BigBlueButton», який дозволяє провести трансляцію презентації викладача з озвучуванням та при необхідності додати до них відео або трансляцію екрана комп'ютера викладача. Компоненти «Лекція» і «Лабораторна робота, що розміщені у вигляді теоретичного матеріалу та відповідних презентацій, містять практичні завдання, сприяють засвоєнню матеріалу, що вивчається. Подання досліджуваного матеріалу у вигляді презентацій забезпечує високий рівень візуалізації матеріалів. Структурні схеми, діагностичні зображення підвищують швидкість і якість засвоєння матеріалу, підкреслюють практичну спрямованість питань, що досліджуються. Особливо ефективно працює цей інструмент при вивченні матеріалу студентами, які не відвідують заняття за станом здоров'я або інших причин.

Навчання не може бути повноцінним без регулярної та об'єктивної інформації про те, як засвоюється студентами навчальний матеріал. Перевірити самоорганізацію навчальної діяльності студента, а також ефективність засвоєння ним навчального матеріалу дисципліни в процесі навчання дозволяють поточний і тематичний контроль. Поточний контроль проводиться для перевірки, повторення і закріплення знань, умінь і навичок, отриманих

студентами в процесі вивчення нового матеріалу. З цією метою наприкінці практичного заняття, після розгляду прикладів вирішення, студентам надаються індивідуальні завдання, що складаються з 2-3 завдань на задані теми. Крім того, в курсі представлено компонент «Приклади розв'язання завдань». Відповіді на ці завдання найчастіше вимагають знань формул, законів, закономірностей і вирішення задач, а їх рішення дозволяє оцінити самостійне вивчення студентом теоретичного матеріалу, викладеного на заняттях. При перевірці таких завдань викладач визначає повноту засвоєння теми студентами та при необхідності може провести додаткове заняття з роз'яснення незасвоєного матеріалу.

Завдання вимагають від студентів підготувати відповідь у вигляді тексту «З відповіддю поза сайтом». Даний тип завдання припускає, що студенти можуть прочитати опис завдання, але у відповідь не можуть надіслати ні текст, ні файл. Виконана студентом робота здається поза системою «MOODLE», наприклад направляється на електронну пошту викладачу. Викладач перевіряє виконане завдання, що надіслане у вигляді файлу, і або відсилає його студенту на доопрацювання з відповідними зауваженнями, або, при успішному виконанні роботи, виставляє оцінку. При цьому у відповіді файл прикріплюється і відсилається викладачем.

Для перевірки, оцінки і контролю засвоєння системних знань, навичок і умінь студентів при вивченні хімії навчальним планом дисципліни передбачено тематичний контроль. Завдання і питання для проведення тематичного контролю охоплюють весь навчальний матеріал розділу, підбираються за результатом аналізу поточного контролю знань студентів і, отже, враховують труднощі засвоєння і характер можливих помилок.

На базі отриманої інформації за результатами контролю викладач проводить необхідне корегування навчальної діяльності студентів. Згідно з концепцією «MOODLE» викладачі, що працюють над своїм курсом, не тільки додають необхідний ресурс, але і редагують навчальний матеріал в реальному масштабі часу. Це дозволяє безперервно вдосконалювати процес навчання. Завдяки цьому студенти мають можливість централізовано і оперативно отримувати оновлену інформацію. Технічні адміністратори – співробітники відділу дистанційного навчання – виконують консультативну та організаційну функції в рамках СДО ХНАДУ, а також забезпечують її стабільну роботу.

В організації самостійної роботи студентів допомагають електронні методичні матеріали кафедри з дисципліни «Хімія з основами біогеохімії» (навчальні посібники, конспект лекцій, збірник задач, приклади тестових завдань), розроблені з урахуванням диференційованого підходу в навчанні, і знаходяться в розділі «Загальна». Навчальні посібники та конспект лекцій містять основний теоретичний матеріал і дають студенту можливість підготуватися до контрольних робіт і чітко орієнтуватися якого рівня він досяг.

Підсумковий контроль з дисципліни у ХНАДУ проводиться лектором, який викладав курс, у період екзаменаційних сесій згідно з розкладом.

Підсумковий контроль проводиться в кінці першого семестру в формі складання іспиту з дисципліни в очній формі. Не виконавши обов'язкові поточні та тематичні завдання в СДО, студент не допускається до складання іспиту. Завдання підсумкового контролю полягає в здійсненні етапного контролю, він має чітко встановлені межі та забезпечується чіткими контрольними завданнями і нормами оцінювання.

Таким чином, система дистанційного навчання «MOODLE» являє собою педагогічну технологію, повністю побудовану на використанні інформаційних і комунікаційних джерел. Електронні ресурси платформи «MOODLE» сприяють підвищенню рівня знань студентів, розвитку навичок самостійної роботи, надають можливість самооцінки своїх знань, що є необхідною умовою ефективності процесу навчання. Крім того, інформаційно-освітнє середовище навчання «MOODLE» є гнучкою і легко адаптується. А викладач має можливість швидко отримувати інформацію про ступінь засвоєння навчального матеріалу студентами і коригувати свою подальшу роботу.

Використані джерела:

1. Muzammil Moh., Sutawijaya A., Harsasi M. Investigating student satisfaction in online learning: the role of student interaction and engagement in distance learning university. *Journal of Distance Education*, 2020. 88–96. DOI: 10.17718/tojde.770928.
2. The American Journal of Distance Education. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 2019. 34:1, 134. DOI: 10.1080/02680513.2019.1563366.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. (дата звернення: 18.03.2023 р.).

Калагін Ю. А.

Україна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ГЕНДЕРНИЙ АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ, ЯК ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ ДО 2030 РОКУ

Прагнення України бути членом Європейського Союзу багато років було важливим пріоритетом зовнішньої політики держави та її громадян. Протягом останнього десятиліття воно було основним мотивом демократичних змін у суспільстві, заснованих на європейських цінностях. Не погоджуючись із самостійним вибором українського народу – шляху до Європейського Союзу, російська федерація вдалася до відкритого широкомасштабного вторгнення.

28 лютого 2022 року, через п'ять днів після того, як росія розпочала повномасштабну неспровоковану та невинуватену агресію, Україна подала заявку на членство в Європейському Союзі. Євроінтеграційний прогрес України дозволив Єврокомісії визнати готовність України стати кандидатом на членство в Європейському Союзі, позитивно оцінити заявку держави та рекомендувати Європейській Раді вже 23-24 червня надати Україні офіційний статус кандидата на членство в Європейському Союзі. 23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів Європейського Союзу ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Набуття статусу кандидата офіційно запустив процес одержання Україною членства в Європейському Союзі. Подальша підготовка до членства передбачатиме завершення трансформації всіх сфер функціонування українського суспільства відповідно до принципів Євросоюзу.

В межах євроінтеграційних процесів, на виконання зобов'язання забезпечення дотримання принципів гендерної рівності в освіті, 20 грудня 2022 року Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затверджено операційний план заходів на 2022-2024 роки з її реалізації.

Реалізація Стратегії сприятиме досягненню чотирьох визначених стратегічних цілей, з яких особливе місце посідає перша мета: комплексне впровадження принципів, політики й заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, поваги до людської гідності та недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти як одне з ключових питань фундаментальних прав і пріоритетів у контексті євроінтеграції.

Основними завданнями для досягнення першої стратегічної цілі є: проведення раз на три роки гендерного аудиту закладів освіти. Тому, на нашу думку, питання процедури гендерного аудиту закладів освіти сьогодні стає актуальним.

У жовтні 2016 року завдяки плідній роботі Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти ВНЗ (інституцій, що створюються в закладах освіти з метою надання інформаційно-методичної та науково-практичної підтримки викладацькому складу та студентській молоді ЗВО щодо впровадження у навчально-виховний процес гендерної складової), був виданий практичний посібник: “Гендерний аудит діяльності вищих навчальних закладів”, де узагальнено наявні теоретичні розробки та перші практики впровадження процедури гендерного аудиту в українських ЗВО [1].

Розглянемо основні засади гендерного аудиту та особливості його проведення у ЗВО.

Мета гендерного аудиту – отримання об'єктивної інформації для подальшого просування політики гендерної рівності у сфері освіти.

Процедура гендерного аудиту у ЗВО дає керівництву вишів змогу пересвідчитись у наявності гендерних диспропорцій чи прихованої

дискримінації, а сам гендерний аудит розглядається дослідницькими та експертними колами як ефективний засіб удосконалення соціально орієнтованої політики як на рівні держави, так і на рівні окремої установи чи організації.

Методологія проведення гендерного аудиту акцентує увагу не на контрольній, а на розвивальній складовій гендерного аудиту, тому процедура незалежного оцінювання діяльності ЗВО має супроводжуватись проведенням інформаційної, просвітницької роботи із залученням якомога більшої кількості учасників – членів колективу. Обов'язковими складовими аудиту мають бути не лише аналіз документів, опитування та співбесіди, але й спеціальні навчальні семінари, тренінги, консультації. Гендерний аудит розглядається як універсальний та ефективний засіб просування політики гендерної рівності, оскільки він дає змогу комплексно виконувати низку важливих завдань: моніторинг, оцінку, налагодження комунікацій, впровадження гендерно-чутливих методів роботи, просвітництво тощо.

Це соціальний, партисипативний аудит, який дає змогу формувати комунікаційне поле на постійній основі та забезпечувати поширення гендерних знань у ЗВО.

Основні функції гендерного аудиту полягають в тому, що він:

- сприяє навчанню, підвищенню рівня обізнаності викладацького складу, співробітників з гендерними питаннями;
- формує навички інтеграції гендерного принципу у політику, стратегії, програмні документи та документи щодо поточної діяльності ЗВО;
- створює умови для формування відповідних компетенцій, поглядів та навичок у студентства, що є вкрай необхідним для його подальшої професійної діяльності;
- позитивно впливає на соціально-психологічний клімат у колективі;
- забезпечує об'єктивну і конкретну інформацію для активізації наукових досліджень у сфері гендеру, окреслює та формує нові напрями таких досліджень;
- дає змогу виявити додаткові механізми для вдосконалення менеджменту ЗВО, активного залучення жіночого потенціалу;
- є додатковим ресурсом ефективної профорієнтаційної та кадрової роботи, оскільки допомагає ЗВО залучати не лише більшу кількість студентства, але й більш професійний та мотивований науково-педагогічний склад і технічний персонал.

На кожному етапі процесу гендерного аудиту розглядаються й оцінюються усі чотири компоненти гендерної інтеграції:

- політична воля – способи, завдяки яким лідери, керівництво університету використовують своє становище чи демонструють свою підтримку, лідерство, ентузіазм і прихильність до роботи, спрямованої на забезпечення гендерної рівності;

- технічний потенціал – рівень здібностей, знань, кваліфікації та фізичних навичок фахівців / фахівчинь організації, необхідний для виконання практичних аспектів гендерної інтеграції;

- відповідальність – механізми, за допомогою яких організація визначає ступінь відповідності вимогам у контексті інтеграції гендерної рівності в програми та власну організаційну структуру;

- організаційна культура – норми, звичаї, переконання й кодекси поведінки в організації, які підтримують або підривають гендерну рівність.

Предметом проведення гендерного аудиту обрають одну чи кілька сфер діяльності ЗВО. Сьогодні визначаються наступні основні сфери діяльності ЗВО:

- організаційно-менеджерська робота (управління діяльністю, кадрове забезпечення, визначення стратегії розвитку ЗВО, комунікації);

- навчальна робота;

- науково-дослідна робота;

- позанавчальна та виховна робота;

- фінансово-економічна діяльність;

- соціально-гуманітарна діяльність;

- матеріальне забезпечення, господарська діяльність та будівництво;

- інформаційно-рекламна діяльність;

- функціонування бібліотеки та інформаційно-технічне забезпечення;

- інші складові з урахуванням особливостей ЗВО (лікарська практика, сільгоспвиробництво, концертна діяльність, спорт тощо).

Вибір сфери чи напрямку діяльності, які піддаватимуться гендерному аудиту, повністю залежить від самого ЗВО, тому що гендерний аудит завжди проводиться не як зовнішній захід, а як внутрішній за ініціативою членів колективу ЗВО.

Безумовно проведення гендерного аудиту ЗВО це кропітка й тривала робота, вона потребує політичної волі керівництва ЗВО, фаховості колективу та багато часу. Але вона варта цього, тому що сприяє створенню рівних умов і можливостей для всіх членів колективу ЗВО, просуванню політики гендерної рівності у сфері освіти, наближенню часу одержання Україною членства в Європейському Союзі.

Використані джерела:

1. Ніна Світайло, Юлія Савельєва, Олена Давліканова. Практичний посібник: «Гендерний аудит діяльності вищих навчальних закладів» URL: <https://gendercenter.sumdu.edu.ua/images/docs/12345.pdf>

Клєба А. І., Давидченко І. Д., Нечипоренко М. О.

*Україна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Незважаючи на всі реалії, пов'язані з *війною*, українські викладачі забезпечують надання отримувати якісну освіту. Українці щоденно стоять на захисті нашої держави, а ми повинні вірити і наближати нашу перемогу, дбати про цінності, утверджувати ідентичність, посилювати обороноздатність.

В умовах воєнного стану велика відповідальність за зміцнення основ української державності лежить на плечах армії освітян, які продовжують навчати та виховувати майбутні покоління [1, с. 18].

Воєнний стан і події в Україні призвели до сильного стресу здобувачів, який негативно позначається на навчанні. Щоб запобігти іншим негативним наслідкам війни, їм необхідно продовжувати здобуття освіти. Звичайно, організація навчального процесу більшою мірою залежить від закладу освіти, але потрібні й зусилля самих студентів [7].

Як зазначає Сергій Шкарлет [4, с. 11], що для успішного функціонування системи освіти України та її реформування в умовах воєнного стану необхідно:

- створювати небезпечні умови всім учасникам освітнього процесу;
- забезпечувати всім здобувачам освіти, незалежно де вони знаходяться, безперервний та рівний доступ до навчання з урахуванням безпекової ситуації на конкретній території;
- забезпечувати додержання прав дітей на освіту за українськими навчальними програмами та підручниками, а також прав педагогів на працю;
- створювати передумови для інтернаціоналізації освіти і науки України, їх інтеграції в європейський та світовий освітні простори;
- сприяти формуванню міжнародної коаліції для підтримки української освіти і науки.

Нове покоління здобувачів освіти дедалі більше орієнтуються на сучасні джерела інформації, цифрові освітні технології, віртуальні засоби комунікації для свого особистісного зростання, так як подання інформації у цифровому вигляді надає комплексний вплив на здобувача освіти – підвищується інтерес до навчання, розширюється коло знань, підвищується якість навчання, покращується зворотній зв'язок [3].

Сучасні можливості інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дозволяють зробити цифровий контент набагато різноманітнішим та цікавішим для сучасного учня, який має можливості та використовує низку гаджетів, інтернетресурсів, різноманітних додатків [2, с. 197].

У ситуаціях небезпеки та стресу дорослі є для молоді опорою, їх емоційний стан – орієнтиром, індикатором безпеки. За цих умов викладач може

бути не лише передавачем інформації, а й джерелом психологічної підтримки і зцілення [6].

У період воєнного стану більшість закладів вищої освіти запровадила широкий спектр нових технологій, які були позитивно сприйняті здобувачами й викладачами, забезпечили ефективний рівень взаємодії, а також дали змогу підтримати рівень засвоєння навчального матеріалу та якість навчання [5].

Найбільшого поширення набула дистанційна освіта. Організація освітнього процесу у дистанційній формі навчання під час воєнного стану набула широкого масштабу та передбачає доступ до мережі Інтернет, а також вміння викладачів використовувати комп'ютерні засоби та сучасні інформаційні технології.

Досить ефективним для системи дистанційного навчання є послуговування безкоштовним сервісом Google (Gmail, Календар, Meet, Jamboard, Chat, Hangouts), який надає змогу організовувати спільну роботу з документами, *надавати* викладачеві *можливість* надсилати електронні листи до здобувачів в інтерфейсі Google Classroom та комунікаційними інструментами (Zoom, Skype, Team, Telegram) для обміну текстовими, голосовими та відеоповідомленнями зі здобувачами освіти в режимі онлайн, створення, перегляду та перевірки завдань, проведення опитувань та тестувань. Дані меседжери надають можливість надсилати наліпки та фотографії, файли багатьох форматів. А також заняття проводяться із використанням презентацій PowerPoint та переглядами відео на YouTube (навчальні відео, пояснення тощо).

На сьогодні одним із розповсюджених методів навчання є метод проєктів, а в якості технічних засобів проєктної діяльності використовуються всі вищезазначені сервіси, платформи, системи, спеціальні інструменти для використання файлів тощо.

Сучасні інформаційні технології у закладах освіти сприятимуть активному застосуванню інтерактивних методів навчання (лекції-дискусії, групові діалоги, рольові ігри, брейн-стор-мінги, диспути тощо) з метою сформованості умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності.

Застосування інформаційних технологій для підготовки майбутніх здобувачів вищої освіти сприятиме їхнім інформаційним потребам у процесі навчання, підвищенню якості роботи з інформацією, ефективності використання традиційних і сучасних інформаційних джерел, набуття навичок визначення надійних інформаційних ресурсів і створення власних, підвищенню рівня інформаційної культури.

Застосування самостійної форми роботи вимагає залучення в освітній процес інформаційних технологій, які допомагають здобувачам підвищувати інтерес до навчання, розширювати можливості для творчого й креативного підходів розв'язання професійних завдань, надавати необмежений доступ до інформації в будь-який час та бути мобільними. До таких видів віднесемо: підготовку до практичних занять та підсумкових модульних контролів; написання та захисту рефератів; онлайн екскурсій до віртуальних бібліотек,

перегляду сучасної літератури; підготовку доповідей, презентацій; участі у конференціях, форумах, майстер-класах тощо.

Дистанційна освіта та військовий стан прискорили активне впровадження сучасних інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців.

Також зазначимо, що поряд із необхідністю підвищення рівня інформатизації освітнього процесу повинна приділятися велика увага питанням інформаційної безпеки та кіберстійкості у закладах вищої освіти, а також захисту прав викладачів і студентів у кіберпросторі. Заклади вищої освіти ефективно долають виклики воєнного стану та забезпечують високий рівень організації освітнього процесу, використовуючи сучасні інформаційні технології, мотивуючи підвищення рівня якості вищої освіти, репутації закладів освіти та їхньої конкурентоспроможності.

Використані джерела:

1. Бабовал Н., Бабовал Д. Надання освітніх послуг в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*: зб. тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2022. 388 с.

2. Герасимик-Чернова Т. Роль сучасних інформаційних технологій у створенні цифрового освітнього контенту. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*: зб. тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. О. М. Топузов]. [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2022. 388 с.

3. Гончарова І. П. Використання цифрових технологій в розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти в позааудиторній роботі закладу професійної освіти. URL: <http://surl.li/gbmcl>.

4. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інформаційно-аналітичний збірник*. Київ. 2022. URL: <http://surl.li/cxswm>.

5. План відновлення України. Відновлення України: вебсайт. 2022. URL: <https://recovery.gov.ua>.

6. Сокол О. Поради педагогам щодо відновлення освітнього процесу в умовах війни. URL: <http://surl.li/ccmtx>.

7. Goto R., Guerrero A.P.S., Speranza M., Fung D., Paul C., Skokauskas N. War is a public health emergency. *The Lancet*. 2022. Vol. 399. Issue 10332. P. 1302. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(22\)00479-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(22)00479-2).

Косарєва Т.І., Воловенко Д.В., Наливайко О.О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ CHATGPT У НАВЧАННІ

Останні п'ять років все більше набирає популярності використання штучного інтелекту у різних аспектах життя людини. У 2023 році люди вперше зіштовхнулися з практичним застосуванням штучного інтелекту ChatGPT. Таке стрімке використання перш за все пов'язане з вільним доступом до цієї платформи. Але більш за все штучний інтелект набирає популярності в галузі освіти, тим паче, що вже декілька років підряд освітній процес здебільшого проходить в online форматі. Тому сучасна система освіти має підлаштовуватися під інновації та йти в ногу з технологічним прогресом.

Зважаючи на це, великого значення набуває проблема використання штучного інтелекту здобувачами освіти без розуміння академічної доброчесності, а з боку викладачів – швидке підвищення своїх технологічних навичок для здобуття компетентності в цьому напрямку для зацікавлення здобувачів в освітньому процесі.

Метою нашого дослідження є виявлення впливу використання штучного інтелекту (ШІ) на освітній процес в закладах здобування середньої та вищої освіти.

Перше, на що ми хочемо звернути увагу – переваги та недоліки використання штучного інтелекту у навчанні. Серед переваг використання ChatGPT можна виділити наступні: вільний доступ до платформи, швидкий пошук інформації на конкретне питання, ШІ має доступ до великої кількості джерел, може одночасно обслуговувати багато користувачів, ChatGPT може виправляти свої помилки; інформація, яку може надати ШІ належить до різних галузей (від біології до програмування).

Стосовно недоліків чат-боту можна відзначити такі: в самій політиці ChatGPT вказано, що надана інформація може бути неточною та нерелевантною, надані джерела інформації можуть бути порожніми або ж містити зовсім іншу тему, в цьому році з'явилася програма, що здатна перевіряти текст на авторство ШІ, порушення академічної доброчесності, результат пошуку не можна розглядати як кінцевий результат [1].

Далі слід розглянути, які можливості чат-боту можуть викликати проблему оцінки навчального процесу. Перша особливість боту, це можливість писати короткі або не дуже есе та матеріали на задану тему. Але це не робить процес оцінки есе неможливим, однак значно його ускладнює. Друга особливість полягає у наданні неточної інформації, яка робить процес навчання складнішим, адже досить важко буде довести студентам, які прочитали інформацію в чат-боті те, наскільки вони не праві. Однак дана особливість не є чимось новим, будь-де можна зустріти неточну, нерелевантну або взагалі

видуману інформацію. Наступний момент, як нам здається найважливіший, можливість заміни викладачів штучним інтелектом. Однак, ця проблема не є реальною, якщо правильно розуміти можливості чат-боту. Він не здатний до критичного мислення та повноцінного аналізу інформації, внаслідок чого може тільки видавати вже написану інформацію, але не пояснювати її. Якщо в когось виникнуть проблеми з інформацією, людина може використовувати критичне мислення та креативність, щоб пояснити, на відміну від ШІ. Тому ця проблема наразі є упередженою та неможливою для об'єктивного розглядання.

Говорячи про можливості використання ChatGPT слід зазначити, що для викладачів цікавою можливістю є використання чат-боту для введення інновацій у своїх стратегіях навчання. ChatGPT є гарним помічником для викладачів у педагогічному методі «перевернуте навчання». Тобто за допомогою чат-боту здобувачі можуть вивчати матеріал самостійно вдома, а в аудиторіях чи на online-конференціях викладач може зосередити увагу саме на мультимедійних завданнях, практиках та усних доповідях. Такий метод навчання є цікавим та ефективним, а чат-бот спрощує процес навчання, та завдяки ньому викладач може зосереджувати увагу здобувачів на більш практичних завданнях. Також однією з можливостей використання ChatGPT для викладачів є створення різноманітних сценаріїв для спільної роботи студентів над вирішенням поставленої проблеми і досягненням цілей. Таким чином викладач за допомогою чат-боту може розвивати почуття спільності між студентами, а останні, в свою чергу, можуть вчитися один в одного. Цікавим методом є зміна ролей, студент та викладач міняються місцями. Де викладач може генерувати текст з ChatGPT для якогось завдання, а студенти повинні оцінити цей текст, перевірити його точність, критикувати його та шукати більш релевантну відповідь. Даний метод може бути ефективним способом оцінки креативного мислення та забезпечити автентичність навчання.

Основною перевагою використання ChatGPT для студентів є можливість оцінювати різноманітні стратегії та підходи для вирішення проблем. Однак, це якщо студент користується поняттям академічної доброчесності. Тож тут треба виділити основні моменти, як студентам (учням) використовувати чат-бот правильно. По-перше використовувати ШІ треба як інструмент для покращення своїх навичок та генерування нових ідей, а не просто копіювати та вставляти текст. По-друге обов'язково слід перевіряти надану інформацію та джерела, для уникнення дезінформації. В свою чергу навчальні заклади повинні оновити політику академічної доброчесності, яка буде передбачати використання інструментів ШІ. Також заклади середньої та вищої освіти мають проводити тренінги для викладачів, щодо використання ШІ, таких як ChatGPT [2].

Загалом, говорячи про перспективи використання ChatGPT в галузі освіти, потрібно зазначити, що є проблема з постановкою різних описових завдань для здобувачів (есе, реферати, короткі доповіді). Щоб уникнути цієї проблеми, викладачам потрібно переформити процес навчання: переходити на більш творчі та креативні завдання, які чат-боти не в змозі виконати, через відсутність

критичного мислення [3]. Але повністю забороняти використання ШІ є недоцільним, оскільки будь-які галузі життя, в тому числі й освіта мають постійно розвиватися. Тому необхідно придумати як студентам ефективно працювати з чат-ботами, при цьому не завдаючи шкоди якості освітнього процесу. Це можуть бути різноманітні завдання на визначення достовірності наданої інформації, або аналізу тексту, який надає ChatGPT для більш глибокого осмислення даної теми.

На основі результатів опитування щодо доцільності використання чат-ботів з різних дисциплін можна зробити висновок, що більшість студентів використовують у своєму навчанні або принаймні чули про чат-боти. Також більша частина респондентів вважає доцільним їх використання в навчальному процесі як для пошуку інформації так і для інтеграції в освітній процес. Студенти найчастіше користувались ШІ у випадках, коли мова йшла про гуманітарні науки, що підтверджує нашу думку, щодо використання ChatGPT для написання оглядових завдань і заміну їх на більш творчі роботи [4].

Отже, роблячи висновок з усього вищезгаданого можна сказати, що штучний інтелект, в тому числі ChatGPT, вже мають деякий вплив на освітній процес. А саме, студенти (учні) активно використовують ШІ для виконання деяких завдань (есе, реферати, доповіді), а викладачі використовують ChatGPT для введення інновацій в процес навчання (створення сценаріїв для командної роботи, використання педагогічних методик «перевернуте навчання» та «зміна ролей» на основі ChatGPT). Штучний інтелект неодмінно має великі перспективи в організації освітнього процесу в закладах середньої та вищої освіти. Проблемним питанням для стрімкого введення ШІ в навчальний процес є академічна доброчесність студентів та медіаграмотність викладачів. Коли ці питання буде вирішено штучний інтелект може стати одним із найважливіших інструментів сучасного навчання.

Використані джерела:

1. Halaweh M. ChatGPT in education: Strategies for responsible implementation. *Contemporary Educational Technology*. 2023. Vol. 15(2). P. ep421. URL: <https://doi.org/10.30935/cedtech/13036>
2. Jürgen R., Samson T., Shannon T. ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education? *The Journal of Applied Learning & Teaching*. 2023. 6 (1). URL: <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.9>
3. Наливайко О., Наливайко Н. ChatGPT: початок революції в освіті чи ще один тренд? URL: https://www.researchgate.net/profile/Oleksii-Nalyvaiko/publication/369761687_ChatGPT_POCATOK_REVOLUCII_V_OSVITI_CI_SE_ODIN_TREND/links/642ba4b7ad9b6d17dc33d2e5/ChatGPT-POCATOK-REVOLUCII-V-OSVITI-CI-SE-ODIN-TREND.pdf
4. Nalyvaiko O., Maliutina A. Use of chat boots in the educational process of a higher education institution. *The Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2021. 48. P. 117–122. URL: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-48-14>

ПОБУДОВА АДАПТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Беззаперечним є той факт, що за останні роки дистанційна форма навчання зайняла провідне місце в сучасному освітньому процесі [4]. Розвиток інформаційних технологій дозволяє не тільки проводити та контролювати набуття знань студентами, але й також здійснювати оцінювання їхніх досягнень. Проблеми контролю за якістю набуття знань дистанційного навчання має вплив на освітній процес в цілому. Але введення в нашій країні воєнного стану робить, з цілком зрозумілих причин, процедуру оцінювання ще складнішою. Як наслідок, побудова нової адаптаційної моделі системи контролю за набуттям знань студентів у період воєнного стану є найактуальнішим і першорядним завданням сучасної української освітньої науки.

Пошук рішень завдань щодо збереження якості дистанційної освіти в умовах військового часу, зокрема процесу оцінювання, є новою, до цього часу недослідженою, галуззю в нашій педагогічній науці. Але вже існують напрацювання в такому напрямку як дистанційна освіта в умовах воєнного стану. Дане нагальне питання вже досліджували такі науковці як О. Лучанінова [8], О. Гнатюк [2], І. Крамаренко, Т. Корнішева, І. Сілютіна [6], С. Білаш, С. Донченко, М. Коптев, Б. Кононов, А. Ячмінь, М. Кобеньяк, Я. Олійніченко [12], Н. Гуц, М. Ячменик, О. Руда [3], А. Мельник [9], Л. Корхова, М. Добровольська [5], І. Бруяка [1], О. Сергійчук, Ю. Багно [14] та багато інших.

Для того, щоб визначитися з моделлю оцінювання знань студентів під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану треба виконати наступні завдання:

- проаналізувати існуючу систему оцінювання, яка наразі використовується для контролю знань студентів;
- визначити основні проблеми оцінювання дистанційного навчання в умовах воєнного стану, з якими стикаються студенти та викладачі;
- змодельювати оптимальну систему контролю за набуттям знань, враховуючи військові дії на території України, які беззаперечно впливають на якість навчання;
- розглянути перспективи розвитку дистанційної освіти в умовах воєнного стану.

Найпоширенішою формою оцінювання здобувачів вищої освіти (ЗВО) є модульно-рейтингова система, яка дозволяє об'єктивно оцінювати студентів протягом семестру. Ця система базується на розподілі навчального курсу на окремі модулі, кожен з яких має свій рейтинговий бал. Після успішного проходження модуля, студент отримує відповідну оцінку та рейтинговий бал,

який додається до загального рейтингу. Таким чином, студент може бачити свій прогрес та визначати, на якому етапі навчання він знаходиться. Симбіоз балів, отриманих унаслідок складання модулів та додаткових балів, які можна заробити за участь в олімпіадах і конкурсах, науково-методичних конференціях, за написання доповідей та рефератів, у сумі складає загалом максимально об'єктивну оцінку роботи ЗВО за конкретний період [10].

Модульна-рейтингова система оцінювання за довгий час існування довела свою ефективність. Вона дозволяє студентам зосередитися на конкретних темах, які вони можуть опанувати краще, а також зменшує вплив одного неуспішного елемента на загальний результат. Крім того, ця система допомагає вчителям визначити проблемні теми та підготувати студентів до екзаменів.

Але постає питання: чи може вона під час військового стану виконувати функцію контролю за набуттям знань так, як це було до початку бойових дій в нашій країні?

Кризові умови, які склалися, на жаль, в організації навчання під час військових дій додали ще більше проблем процесу оцінювання знань під час дистанційного навчання. По-перше, часткове чи повне порушення енергозабезпечення населених пунктів ускладнило чи зробило неможливим участь більшості студентів в навчальному процесі. По-друге, міграційні процеси також були перешкодою для комунікації між викладачами та студентами, що призвело до неможливості постійного контакту учасників освітнього процесу. По-третє, негативний психологічний стан обох сторін процесу дистанційного навчання беззаперечно вплинув на навчальну взаємодію, що в результаті призвело до спотворення педагогічної діагностики.

Дистанційне навчання, яке відбувалось під час пандемії COVID-19 не можна порівнювати з дистанційним навчанням під час воєнного стану [8]. Воєнний стан характеризується великою кількістю переміщень людей, евакуацією та закриттям шкіл та інших навчальних закладів. У таких умовах дистанційне навчання може бути більш складним і менш доступним через відсутність технологій та ресурсів.

У випадку з пандемією COVID-19 дистанційне навчання було запроваджено з метою зменшення поширення вірусу. У порівнянні з сьогоденною ситуацією дистанційне навчання під час пандемії було більш доступним, оскільки було значно більше технологій та ресурсів для віддаленого навчання. Однак, це також стало викликом для викладачів і студентів, які повинні були швидко адаптуватися до нових умов.

Оскільки дистанційне навчання під час воєнного стану є складнішою формою освітнього процесу, необхідно розробити іншу систему оцінювання, враховуючи нові реалії. Новим різновидом дистанційної освіти в умовах військових подій є екстрене дистанційне навчання – тимчасовий перехід освітнього процесу в альтернативний режим навчання де основними критеріями є доступ і підтримка навчання в надзвичайних ситуаціях [7].

Нова модель системи контролю за набуттям знань повинна враховувати всі кризові умови, які мають місце бути під час організації дистанційного навчання. По-перше, форма взаємодії учасників освітнього процесу повинна замість синхронної стати асинхронною. По-друге, під час комунікації між викладачем та студентами повинна дотримуватися безпека особистих даних з обох сторін. По-третє, усі ЗВО мають знаходитись у відносно однакових умовах для точності та об'єктивності оцінювання.

Усі перераховані вище фактори унеможливають використання модульно-рейтингової системи оцінювання через невідповідність принципу єдності вимог для всіх студентів. Тому замість здачі модулів протягом семестру та виставлення підсумкової оцінки виникає необхідність проводити контроль за набуттям знань за вербальною системою на основі оцінювального судження, враховуючи динаміку досягнень ЗВО протягом усього семестру.

При цьому знижується об'єктивність оцінювання студентів, але вербальна оцінка дає розуміння, чи засвоїли ЗВО навчальну програму. Для збереження мотивації студента потрібно зберегти систему додаткових балів. Варто зазначити, що даний вид оцінювання буде носити тимчасовий характер під час воєнного стану.

З початку бойових дій в нашій країні дистанційна форма освіти проходить перевірку на міцність та життєдіяльність. З 24.02.2022 р. більше 5 млн. українців зареєструвалися як біженці в країнах Євросоюзу (ЄС) [15]. Біля 40% відсотків об'єктів високовольтної мережі та всі теплові і гідроелектростанції в Україні пошкоджені [11], що призвело до суттєвого дефіциту електроенергії для населення.

Усе це безумовно відобразилося на якості навчального процесу. Але час показав, що дистанційне навчання було імplementовано в кризових умовах [12]. Онлайн-формат почав змінюватися з синхронного на асинхронний, завдання були направлені на використання якомога менше технічних засобів, з'явилися нові освітні платформи тощо. Це свідчить про те, що дистанційна форма навчання довела свою працездатність в кризових умовах та навіть під час воєнного стану має великі перспективи розвитку.

Вартим уваги також є той факт, що українська сучасна система освіти слабо інтегрована в європейську. Як наслідок, студенти, які вимушено виїхали за кордон у країни ЄС та вивчають такі ж самі навчальні дисципліни в європейських вищих навчальних закладах (ВНЗ), не можуть розраховувати на моніторинг своїх досягнень зі сторони українських ВНЗ. Тому їм доводиться водночас вивчати різні програми однакових дисциплін, що є суттєвим навантаженням на ЗВО.

Беззаперечно, що введення воєнної дії в Україні стали не тільки викликом для учасників навчального процесу під час дистанційної освіти, що зумовило її розвиток, але й поштовхом для інтеграції української системи вищої освіти в європейську з подальшою систематизацією та розробкою єдиних стандартів.

Отже, дистанційний формат навчання є гнучким видом навчання, завдяки якому освітній процес може продовжуватися навіть у кризових умовах. Завдяки сучасному розвитку інформаційних технологій дана форма навчання якнайкраще підходить для новацій та побудов нових педагогічних конструкцій, насамперед, у питаннях контролю знань студентів ВНЗ.

Використані джерела:

1. Бруяка І. Дистанційне навчання в умовах воєнного стану. *WayScience : Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference*, м. Dnipro, 8 груд. 2022 р. Dnipro, 2022. С. 14–16. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2022/12/Conference-Proceedings-December-8-9-2022.pdf#page=14> (дата звернення: 29.04.2023).
2. Гнатюк О. Дистанційна освіта в умовах воєнного стану. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми* : матеріали Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Київ, 10 трав. 2022 р. URL: https://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2022/Hnatiuk_Olga_2022.pdf (дата звернення: 29.04.2023).
3. Гуц Н., Ячменик М., Руда О. Дистанційні платформи для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7638789> (дата звернення: 29.04.2023).
4. Ковальова К. Дистанційна освіта: сучасна форма навчання vs тренд. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2020. № 5. С. 144–153. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/23419/1/Стаття_Ковальова,%20Герасименко.pdf (дата звернення: 29.04.2023).
5. Корхова Л., Добровольська М. Застосування засобів дистанційної освіти під час навчання іноземної мови в умовах воєнного стану. *Інновації медичної освіти: перспективи, виклики та можливості* : матеріали II Всеукр. дистанц. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 23 січ. 2023 р. Запоріжжя, 2023. С. 82–86. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/18028> (дата звернення: 29.04.2023).
6. Крамаренко І., Корнішева Т., Сілютіна І. Адаптація дистанційного навчання у вищій школі до умов воєнного стану. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4. С. 192–205. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-192-205](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-192-205) (дата звернення: 29.04.2023).
7. Кричківська О., Білоус І., Дем'янюк А. Дистанційна освіта в надзвичайних умовах та кризових ситуаціях. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 8. С. 99–108. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8\(13\)-99-108](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8(13)-99-108) (дата звернення: 29.04.2023).
8. Лучанінова О. Дистанційне навчання студентів в умовах війни: латентна сила метанавичок. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2022.

№ 13. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-13\(25\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-13(25)-11) (дата звернення: 29.04.2023).

9. Мельник А. Проблеми використання елементів дистанційного навчання в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та Психологія*. 2022. № 37. С. 64–75. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7638789> (дата звернення: 29.04.2023).

10. Наливайко О., Куцина К. Особливості оцінювання під час дистанційного навчання. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2021. № 49. С. 35–41. URL: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-49-04> (дата звернення: 29.04.2023).

11. Після восьми хвиль ракетних атак пошкоджені всі теплові та гідроелектростанції – Шмигаль. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/12/11/694857/> (дата звернення: 29.04.2023).

12. Реалії дистанційної освіти в умовах воєнного стану / С. Білаш та ін. *Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу* : матеріали наук.-метод. конф. з міжнар. участю, м. Яремче, 23 верес. 2022 р. Яремче, 2022. С. 13. URL: <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/19293> (дата звернення: 29.04.2023).

13. Реалії освітнього процесу в умовах воєнного стану на Україні / М. Лавренова та ін. *Multidisciplinary academic research, innovation and results : Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference*, м. Прага, 7 черв. 2022 р. Прага, 2022. С. 504–507.

14. Сергійчук О., Багно Ю. Євроінтеграційні процеси та перспективи розвитку системи вищої освіти в умовах військового стану. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. № 59. С. 200–205. URL: <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6996> (дата звернення: 29.04.2023).

15. Ukraine Refugee Situation. *Operational data portal. Ukraine refugee situation*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (date of access: 29.04.2023).

Лутаєва Т. В., Фесенко В. Ю., Шварп Н. В.

Україна, Національний фармацевтичний університет

СКРАЙБІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ

Військові події, що відбуваються в нашій країні, оголили безліч питань в освітній сфері. Необхідність реагувати на виклики часу актуалізує значущість готовності освітян активізувати навчально-пізнавальну діяльність, розвивати

критичне і візуальне мислення, забезпечити зорове сприйняття, підвищувати візуальну грамотність здобувачів освіти.

Метою даних матеріалів є узагальнення можливостей реалізації скрайбінгу в освітньому процесі як інструменту візуалізації навчального контенту.

Нині візуалізація визнана освітнім трендом сучасності, що є способом унаочнення інформації через створення графічного образу текстової чи математичної інформації [1, с. 28; 4]. Поняття «скрайбінг» в освітній галузі загальноприйнято визначати як візуалізацію інформації за допомогою знаків та образів; новітню технологію презентації, сутність якої полягає у синхронному супроводі усного повідомлення малюнками [2, с. 41]. Слід зазначити, що скрайбінг поряд з опорними схемами та інтелект-картами доцільно також тлумачити як спосіб кодування інформації у вигляді асоціативних образів.

Натомість скрайбінг, так само як і візуалізацію навчальних матеріалів в цілому, не слід ототожнювати з мистецтвом. Ще у XIX ст. на цю особливість наукових малюнків, створених заради візуалізації навчального матеріалу та доведення певних наукових положень, привернув увагу доктор медицини та зоології, випускник і приват-доцент кафедри порівняльної анатомії Харківського університету М. Ф. Кащенко [3].

Сучасні освітяни зазначають, що характерною рисою візуалізації за допомогою скрайбінгу є те, що ілюстрування інформації відбувається ніби «на льоту» [5; 6], тобто елементи візуалізації (скрайби) створюються безпосередньо під час розповіді. Особливим в скрайбінгу є те, що в процесі пізнання інформаційного матеріалу беруть участь різні органи чуття, а саме: зір, слух, уява. Для обробки даних мозок використовує два канали – вербальний і візуальний, при цьому працюють дві півкулі головного мозку. Зауважимо, що обґрунтував теорію подвійного кодування у 1970 році Аллан Пайвіо (Allan Paivio) – канадський психолог, відомий своїми роботами в галузі психології пам'яті.

Прийнято виокремлювати такі різновиди скрайбінгу:

- мальований – презентація перетворюється на мультиплікаційний фільм;
- аплікаційний – на довільний фон у кадрі накладаються / наклеюються готові зображення, які відповідають тексту, що озвучується;
- магнітний – різновид аплікаційного, де готові зображення кріпляться магнітами на презентаційну магнітну дошку;
- комп'ютерний (онлайн) – передбачає використання спеціальних програм (сервісів), за допомогою яких можна створювати відео за готовими шаблонами;
- відеоскрайбінг – знімання відео (мальований, аплікаційний тощо).

З огляду на публікації освітян-практиків та на основі осмислення власного педагогічного досвіду доречно окреслити такі можливості використання скрайбінгу в освітньому процесі: засіб унаочнення нового навчального матеріалу у процесі його пояснення; засіб підсилення інтерактивних методів навчання; засіб узагальнення вивченого та здійснення рефлексії; засіб супроводження сторітеллінгу; спосіб організації індивідуальної роботи зі здобувачами освіти з особливими потребами; засіб презентації результатів проєктної діяльності за результатами самостійної роботи здобувачів освіти; спосіб гармонізації психофізичного стану тих, хто навчається.

Використання скрайбінгу під час інтерактивної взаємодії здобувачів освіти дозволяє надати такій роботі привабливості, забезпечити її творчий характер. Аналіз досвіду упровадження скрайбінгу в університетському просторі свідчить, що учасники освітнього процесу створюють скрайби, використовуючи найпростіші форми візуалізації: фігури, точку; букви; асоціації; блочний алгоритм.

На нашу думку, скрайберам доцільно рекомендувати виділяти основні елементи скрайбу, що є у більшості скрайб-презентаціях, як-от:

- заголовок – тема презентації,
- оформлення – виділення великими літерами або кольором найважливіших моментів презентації;
- діаграми та рисунки, наприклад: квадрат, круг, трикутник, лінія;
- розділи, щоб не заплутатися у своїй презентації, використовуючи підкреслювання, лінії, що візуально відокремлюють одні ідеї від інших;
- стрілки – за їх допомогою можна пов'язувати блоки, спрямовувати погляд за необхідною траєкторією;
- маркування – використання різних спеціальних символів, наприклад: галочки, хрестики, зірочки, тобто такі додаткові символи, що допоможуть розставити необхідні акценти у скрайб-презентації.
- Зазначимо основні вимоги, що висувається до скрайбера:
 - виділяти головне в інформації, правильно і вдало замінювати слова та ідеї точними і простими образами;
 - оперувати мінімальною кількістю елементів для відображення інформації (бажано використовувати 5 основних елементів для зображення);
 - однаково зображувати об'єкти одного типу;
 - групувати об'єкти одного типу;
 - фіксувати зв'язки та відносини;
 - дотримування рекомендацій щодо тривалості відеосюжетів (45 сек. – 10 хв.), оптимальна тривалість: 5 – 9 хв.

Взаємодія учасників освітнього процесу в дистанційному режимі обумовлює застосування Інтернет-сервісів для візуалізації навчальної інформації за допомогою скрайбів (див. табл. 1).

Таким чином, реалізація скрайбінгу в освітньому процесі як інструменту візуалізації навчального контенту має переваги й недоліки. Перевагами вважаємо привабливість і оригінальність цієї технології (можливо організувати самостійну роботу здобувачів освіти як створення скрайб-презентації), компактність і образність, сприяння підвищенню пізнавального інтересу здобувачів освіти й засвоєнню й запам'ятовуванню ними навчального матеріалу. До недоліків відносимо: великі часові витрати на створення скрайбу; вимогливість до підготовленості викладача у технологічному плані (уміння використовувати відповідні програмні засоби); вимогливість до підготовленості викладача у художньо-естетичному плані (результат має бути художньо привабливим).

Таблиця 1

Сервіси для створення скрайбів

Сервіс	Характерні особливості сервісу
PowToon	анімація створюється від слайда до слайда
Wideo	є можливість додавати у презентацію зображення, персонажі, текст і музику
Moovly	надається можливість безкоштовно створювати необмежену кількість презентацій тривалістю до 3 хв. І в якості зображення – тільки 480p
VideoScribe	уможливорюється створення відео замість інтерактивної презентації
GoAnimate	презентація перетворюється на мультиплікаційний фільм

Використані джерела:

1. Алексеева О. Р. Трендспоттинг та професійне майбутнє сучасного фахівця : навч.-метод. посіб. Старобільськ, 2017. 120 с.
2. Башкір О. І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. Харків, 2018. Вип.60. С. 33–44.
3. Лутаєва Т. В. Педагогічна та громадсько-просвітницька діяльність фундаторів вищої медичної та фармацевтичної освіти: регіональний історико-педагогічний аспект : монографія. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 599 с.
4. Савченко Л. О., Коваленко В. К. Візуалізація навчального матеріалу засобами презентаційної комп'ютерної графіки при підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки ЦДПУ. Серія Педагогічні науки*. 2020. Вип. 189. С. 62–67.
5. Bambang Saptono, Herwin Herwin, Shakila Che Dahalan. VideoScribe's Sparkol-Based Learning to Improve Learning Outcomes: A Classroom Action Research, *International Journal of Information and Education Technology*. 2023. Vol. 13, № 4. P. 749–756.

6. Suranto Rahayu N., Setyawati L., Sari D.E. Sparkol videoscribe: Development of accounting learning media (case studies in Indonesia). *Universal Journal of Educational Research*. 2020. № 8 (11 B). P. 5722–5728. DOI: 10.13189/ujer.2020.082206

Марецька Ю. І., Бунчук О. В., Таблер Т. І.

Україна, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА ЗВО: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Проводити уроки віддалено, не мати можливостей пояснити особисто й допомогти в момент виникнення проблеми – ще кілька років тому українські викладачі не могли й уявити таких ситуацій у своїй роботі. Але, спочатку пандемія COVID-19, а з лютого 2022 року, війна внесли ґрунтовні зміни у систему вищої освіти та змусили всіх терміново опанувати інформаційні технології та нові педагогічні підходи і методики. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу. Організувати якісне навчання з використанням інформаційних технологій, надихати й мотивувати здобувачів вищої освіти, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто.

Взаємодія всіх учасників освітнього процесу – один з найважливіших факторів успішного функціонування будь-якої освітньої спільноти. В умовах дистанційного навчання, коли викладачі та здобувачами не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністративними органами, структурними підрозділами, науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти – набуває особливого значення [1].

Непростий період розвитку української освітньої системи пов'язаний також із процесами суспільних змін: від колишньої системи суспільство вже відмовилося, а нова – вибудовується у рамках процесів взаємопроникнення, взаємообміну, «розчинення» національного в загальнолюдському. Така ситуація сприяє переживанню освітою кризових явищ. Вплив зазначених процесів розповсюджується і вглиб системи освіти, в тому числі, вищої школи. В змісті освіти проглядається тенденція до зниження рівня знань, не пов'язаних з прагматичними цілями; орієнтацій на професії, що пов'язані з глобальними проблемами і не призводять до швидкого економічного ефекту. В організаційному відношенні, даний вплив пов'язують з появою ситуації збільшення кількості працюючих здобувачів вищої освіти [2].

В українському суспільстві професія педагога наділяється особливим значенням як початок усіх професій, як вічна професія у ряді інших древніх професій. У змінному світі діяльності педагога прописується стандарт: «з людини робити Людину» і завдання вести дітей до знань, навчати їх культури і

добра. Педагог є основоположною силою в державі, що забезпечує її сталий розвиток. Такі зверх очікування від педагога, інколи завищені, інколи вкрай заідеологізовані, супроводжуються різким зниженням престижу професії педагога в українському суспільстві. Не сприяє досягненню повноцінного соціального статусу суперечливість професійної ролі викладача. Педагог, водночас, є джерелом знання і компетентності, представником різних поколінь, класів, культури, носієм набутих зразків поведінки. Але ці професійні ролі суспільством, на жаль, належно не оцінюються [3].

Серед базових принципів реформування української системи освіти на даному етапі окреслюються такі:

1. Демократизація освітнього простору.
2. Варіативність освіти.
3. Регіоналізація освіти.
4. Інтеграція різних типів навчальних закладів для забезпечення безперервності системи освіти.
5. Глобалізація та вибір європейського вектору освіти через адаптацію національної системи до світових освітніх систем.

З метою збереження єдиного освітнього простору в державі, забезпечення високого рівня надання освітніх послуг і вироблення єдиних засобів діагностики їх якості та розширення автономії освітніх закладів у визначенні змісту освіти в Україні запроваджено стандартизацію освіти, у т.ч. й вищої освіти. Державний стандарт вищої освіти – це сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня.

Зміст освіти включає нормативну частину як складову державного стандарту, і вибірку, що визначається закладом вищої освіти. Перелік освітніх компонентів та обсяг навчального часу на їх вивчення визначається для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і є приблизно однаковим для всіх педагогічних спеціальностей педагогічного закладу вищої освіти.

Оскільки перелік освітніх компонентів та обсяг навчального часу на їх вивчення визначається окремо для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня і груп спеціальностей, то у змісті підготовки педагога у педагогічному виші є певні особливості, якщо порівнювати, наприклад, з класичним університетом, адже випускники педагогічних вузів майже у повному обсязі засвоюють означені освітні компоненти, а випускники класичних університетів тільки деякі з них.

Фахова підготовка передбачає набуття здобувачами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності, вироблення практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної педагогічної діяльності.

Зміст фахової підготовки визначається:

- освітніми компонентами фахового спрямування;
- освітніми компонентами з методик викладання шкільних предметів (освітніх компонентів закладів вищої освіти) в даному випадку йдеться про методику викладання математики.

Зміст освітніх компонентів з методик викладання шкільних предметів, терміни їх вивчення визначаються особливостями спеціальностей і завершуються на відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнях. З метою відновлення знань зі шкільного навчального предмета, курс методики, у педагогічних закладах вищої освіти, вивчається як інтегрований освітній компонент, що передбачає вивчення самого шкільного предмета та методики його викладання.

Практична підготовка з педагогічних спеціальностей – органічна складова частина професійного становлення майбутнього викладача. Завданням практичної підготовки є: поглиблення теоретичних знань на основі практичного навчання; вироблення у майбутніх викладачів умінь і навичок практичної діяльності в освітніх закладах; формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності [4].

Варто відмітити, що останнім часом спостерігається неприпустимий формалізм у проходженні здобувачами педагогічної практики: через недостатню кількість годин на належну психолого-педагогічну підготовку, на методику викладання математики, майбутні викладачі математики переживають дискомфорт при зустрічі зі здобувачами: невміння налагоджувати спілкування відображається у прагненні формально «відбути», «пережити» заняття, як переживають тимчасову неприємність [4].

Варто також нам всім усвідомити, що педагогічна професія вимагає практичної підготовки кожного викладача до педагогічній дії. Розпочинається ця підготовка з педагогічної практики. Якщо говорити про міжнародний досвід, європейський зокрема, то практиці майбутнього викладача у навчальних планах приділяється значна увага: вже з першого курсу – 50 %, а з окремих педагогічних спеціальностей – 60 % навчального часу [2].

Слабким, таким, що не відповідає суспільним вимогам, залишається, на жаль, формування високої загальної і професійної культури викладача, його готовності до творчості у педагогічній діяльності.

Використані джерела:

1. Андреев А.М., Тихонська Н.І. Методичні особливості створення тренінгу з підготовки до ЗНО з фізики в умовах дистанційної форми навчання. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2021. Вип. 94, 24–31.
2. Василюк А.В. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі (1989-1997рр.): Автореф. дис.... к.пед.н.: 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти». 1998. 20 с.
3. Зязюн І.А. Гуманізм освіти ХХІ століття: філософський і психологічний аспект. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2002. № 2, 24-35.
4. Кацова Л.І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 теорія та методика професійної освіти. 2005. 20 с.

Марченко Н. В.

Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Одним із ефективних шляхів підвищення пізнавального інтересу в студентів-іноземців до вивчення української мови є інноваційні технології навчання. Вони дозволяють швидко та ефективно розвивати такі ключові компетентності, як: комунікативна, країнознавча, лінгвокультурологічна, професійно-мовленнєва, соціальна та ін. Досить продуктивним є використання викладачем та студентами низки електронних освітніх ресурсів, що дозволяють полегшити освітній процес та досягти значних результатів у засвоєнні іноземної мови.

Використання електронних освітніх ресурсів у навчанні української мови як іноземної «дозволяє за відсутності природного мовного середовища створити умови, максимально наближені до реального мовного спілкування» [1]. Розглянемо сучасні електронні освітні ресурси, які активно використовуються викладачами у вищих навчальних закладах для вивчення іноземними студентами української мови.

Цифрові навчальні ресурси можна поділити на онлайн: сайти та мобільні додатки, які студенти можуть використовувати для вивчення мови, та сервіси, якими користуються викладачі для підготовки інтерактивних вправ, що сприяють виробленню практичних навичок, застосуванню теоретичних знань з фонетики, морфології, граматики, синтаксису тощо. Зауважимо, що сайтів та мобільних додатків для вивчення української мови досить багато. Умовно їх можна поділити на ті, які спрямовані на вивчення мови з початкового рівня, та ті, які направлені на вдосконалення та поглиблення лінгвістичних знань. Проаналізуємо онлайн-ресурси (сайти та мобільні додатки), що направлені на формування мовних та мовленнєвих навичок у студентів-іноземців, які нещодавно почали вивчати українську мову.

Мобільні додатки сприяють доступу до вивчення української мови у зручній для студента час та місце. Зазвичай, вони містять словник, фотокартки та озвучення слів, різноманітні вправи на перевірку знань. До найпродуктивніших додатків відносимо:

1. Learn Ukrainian від Duolingo.com – додаток, що дозволяє вивчати лексику, підбрану відповідно до загальнонавчаних тем. Студент має можливість ознайомитися з вимовою слова, запам'ятати його, кілька разів використати у словосполученні шляхом перекладу, наприклад, на англійську мову, прослухати вислів чи речення українською мовою та обрати з ряду запропонованих лексичних одиниць потрібні. Умовою вивчення кожної теми, що об'єднує у собі кілька уроків, є надання правильних відповідей на всі

запропоновані завдання. Помилка у відповідях вимагає повторного виконання вправи, що сприяє постійному тренуванню та закріпленню матеріалу, який викликав труднощі. Завершується так званий рівень виконанням тесту. Значним недоліком Learn Ukrainian від Duolingo.com є те, що додаток не націлений на розвиток комунікативних здібностей студентів, а, отже, мовний бар'єр залишається неподоланим. Це ще раз підтверджує той факт, що мобільний додаток можна використовувати за умови поєднання із аудиторним навчанням.

2. Goethe-verlag.com/book2 – мобільний додаток, що об'єднує 100 структурованих уроків, які чітко розподілені за темами. Перед початком проходження курсу користувач додатку має можливість визначити свій рівень володіння мови. Для цього потрібно пройти невеликий тест, що включає в себе переклад слів, написання пропущених літер, сприймання на слух та відтворення слова й словосполучення тощо. Кожний урок містить аудіофайли, що озвучені носіями української мови, діалоги, наближені до реальних ситуацій, та тести на засвоєння вивченого матеріалу теми (заповнити пропуски у словах та реченнях, правильно побудувати речення). Для користувача доступними є абетка, словник та мовні ігри: словникові, підбір антонімів до іменників, прикметників та дієслів, вирішення кросвордів тощо. Додаток направлений у більшій мірі на прочитання слів та письмо. Ресурс спрямований на аудиторію студентів, що вивчають мову з нульового рівня, а також тих, які прагнуть повторити та закріпити отримані знання.

3. FunEasyLearn Ukrainian – мобільний додаток, що містить п'ятнадцять тем та підтем. Ресурс у більшій мірі спрямований на ігрову форму засвоєння лексичного мінімуму та містить три рівні: початковий (1 000 слів), середній (2 000 слів) та високий (3 000 слів). Користувач має можливість перевірити вивчені слова шляхом виконання різноманітних вправ: сполучення слів, вибір необхідного слова, правопис тощо. Додаток спрямований на аудіювання, письмо та прочитання слів. Його істотним недоліком є те, що ресурс не зорієнтований на формування в користувача вміння правильно сполучати слова та формулювати речення. Подібним до додатку FunEasyLearn Ukrainian є Internet Polyglot та Вчимо і граємо. Українська.

Таким чином, основним призначенням використання мобільних додатків під час вивчення української мови як іноземної є засвоєння лексичного мінімуму загальноживаних слів, вироблення правильної їх вимови та написання. Лише окремі додатки спрямовані на вироблення в користувачів навичок правильного сполучення слів та формулювання речень. Аудіювання в мобільних додатках використовується лише у вигляді озвучення слів та речень. З огляду на це, великим недоліком мобільних додатків є відсутність роботи з текстом, його аудіювання, читання та переказ. Дані ресурси є лише допоміжним засобом під час вивчення іноземної мови, оскільки вони не здатні формувати та розвивати комунікативні навички студентів.

Значно більший навчальний матеріал пропонують різноманітні авторські сайти з вивчення української мови як іноземної. До них відносимо:

- Ukrainian lessons – сайт, який містить безкоштовні подкасти та статті для вивчення української мови іноземцями. Уроки складаються з чотирьох частин: діалогу або тексту українською мовою, детальне пояснення англійською мовою кількох коротких тем, усна вправа й інформація про українську культуру. Аудіоуроки виходять раз на тиждень. Також на сайті є словник, граматичні правила із наведеними прикладами, найуживаніші фрази та пісні українських виконавців (текст пісні українською та англійською мовами, а також відео).

Сайт дозволяє іноземцям разом із вивченням мови ознайомитися з українською культурою, традиціями, визначними людьми та описами найкрасивіших куточків країни. Даний ресурс, у більшій мірі, спрямований на формування комунікативних навичок користувача.

Лайфхаки українською – телевізійний проект телеканалу «UA: Перший», з яким можна ознайомитися в сервісі YouTube. Відео присвячені правилам вживання наголосів, що дуже важливо для іноземців, оскільки вони досить часто неправильно вимовляють слова, а також мовним зворотам, що пов'язані з правилами вітання зі святами та подяками. Нині доступно 14 роликів, але добірка постійно доповнюється. Зауважимо, що відео проекту можна використовувати в навчальних цілях для студентів, які оволоділи українською мовою на достатньо високому рівні та прагнуть вдосконалити свої знання.

Speak Ukraine – освітній портал, який створений Асоціацією інноваційної й цифрової освіти та Академією навичок. На ньому можна отримати близько 100 цікавих уроків, опрацювати 25 текстів на часто вживані теми, ознайомитися з діалогами та виконати різноманітні вправи. На порталі запропоновано теми відповідно до рівнів А1-А2 та В1-В2, що свідчить про чітко розроблену схему запам'ятовування слів, а згодом словосполучень та речень, відтворення діалогів на повсякденну тематику.

Надзвичайно цікавим є електронний підручник Подорожіа. Він містить 26 тем, які достатньо наповнені лексикою, граматику, аудіо та відеоматеріалами. Він хороший помічник викладачу на занятті, а також може використовуватися студентом для самостійного вивчення слів та виконання вправ.

Отже, мобільні додатки та Інтернет-портали є лише допоміжними ресурсами для вивчення української мови як іноземної. Вони не здатні охопити всі види мовленнєвої діяльності, але, водночас, сприяють ефективному формуванню словникового запасу, орфографічним вмінням, здатності правильно формулювати речення та брати участь у діалогах на загальноживані теми.

Нині електронні освітні ресурси активно використовуються як студентами, так і викладачами для досягнення кращих результатів у навчанні. Оскільки сучасний світ сповнений різноманітних інформаційно-комунікаційних

технологій, то учасники освітнього процесу залюбки використовують усі можливі цифрові пристрої, які постійно знаходяться під рукою, для здобуття нових знань.

Використані джерела:

1. Роман Л. А. Інформаційні технології як інновація у викладанні української мови як іноземної. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III (22). Issue: 45. С. 42-45.

Наливайко О. О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

НЕЙРОМЕРЕЖІ МІНЯЮТЬ ПРАВИЛА ГРИ В ОСВІТІ

Зараз людство підходить до наступного етапу технологічної революції так званого «б технологічного укладу» [9], де провідну роль будуть грати інформаційно-цифрові технології та когнітивні технології які будуть рухати людство у нову епоху. Освіта як провідний інститут суспільства не може залишатися осторонь цього процесу [1]. Найбільш яскравими сигналами які повинні спонукати освіту до підлаштування під нові умови та реальність є експонентний розвиток нейромереж [2; 8]. Вже зараз здобувачі можуть з легкістю створювати завдання різної складності починаючи від есе [7] та презентацій і закінчуючи створення дипломів та курсових робіт. Такий потужний інструмент як нейромережі у своїх різноманітних проявах потребує детального вивчення та прогнозування у освітній діяльності.

Почнемо з визначення того, що ж таке нейромережі. Нейромережі – це новітні технології, що можуть допомогти в зміні правил гри в освіті, забезпечуючи більш ефективні та інноваційні методи навчання [5; 6].

Розглянемо ряд переваг та ризиків використання нейромереж у освітній діяльності і особливо у вищій школі. До переваг можна віднести:

- Використання нейромереж у навчанні може сприяти індивідуалізації процесу, адаптації до особистих потреб здобувачів та розвитку індивідуальних освітніх траєкторій які є важливою ціллю сучасної освіти, де здобувачам стає все важче концентруватися на конкретному матеріалі і відповідати стандартам дисципліни які встановлюються за розкладом. Розвиток цієї ідеї може стати створення за допомогою нейромереж персоналізованих навчальних програм, які дадуть змогу студентам вивчати матеріал у власному темпі та з врахуванням їх індивідуальних особливостей [4].

- Нейромережі це можливість або можна сказати «інструмент» для забезпечення більш ефективного моніторингу успішності студентів та своєчасної реакції на проблеми та труднощі, з якими вони зіткнулися. Вже

зараз студентське самоврядування створює чат-боти для більш ефективного збору інформації та побажань від здобувачів [8].

- Розумне використання нейромереж у навчальному процесі може сприяти більш ефективному засвоєнню матеріалу, покращенню мотивації до навчання та забезпеченню більш якісної підготовки студентів. Тобто нейромережі можуть на себе взяти роль консультантів та інформаторів (база інформації по дисципліну) для здобувачів, де вони зможуть отримати основну інформацію про дисципліну. Наприклад, кількість завдань, дедлайни тощо. Студент який оперативно отримує потрібну інформацію більш мотивований до навчання через постійну підтримку [3].

- У випадку успішної імплементації нейромереж в освітній процес можливе зменшення обсягу роботи викладачів, звільнення їх від монотонних процесів та дозволить, що дозволить їм зосередитися на більш складних та творчих аспектах своєї професії. Такий варіант розвитку подальших подій може стати каталізатором позитивних перетворень у роботі науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти через зменшення навантаження, наприклад, у перевірці стандартних робіт які передбачені програмою. Проблема перенавантаження викладачів є однією з найактуальніших у наш час і нейромережі можуть допомогти у вирішенні цієї проблеми.

Ризики впровадження нейромереж в освіту:

- Нездатність нейромереж до адаптації у нестандартних ситуаціях та використання нових даних може призвести до знецінення важливості традиційного навчання та розвитку критичного мислення у учасників освітнього процесу. На момент 2023 року нейромережі у своїй більшості обмежені даними які були релевантні на момент їх запуску [2].

- Використання нейромереж у навчанні може призвести до зменшення важливості соціального контакту та спілкування між здобувачами та викладачами, що може призвести до відчуття соціальної «порожності» та відчуження. Живе спілкування між учасниками освітнього процесу це та нерушійна сила яка була фундаментом освіти протягом тисячоліть і чи зможуть нейромережі зрушити цей конструкт покаже лише час але зараз це вбачається мало ймовірно.

- Важливим фактором який сповільнює впровадження нових технологій у освітній процес є їх складність для якісного опанування викладачами. Події у освіті які були викликані пандемією показали, що хоча більшість викладачів опанували основні інструменти онлайн навчання, проте, цей рівень залишається досить низьким. Недостатня підготовка викладачів до роботи з нейромережами та їх інтеграції в навчальний процес може створювати труднощі для якісного впровадження та використання цих технологій тому потрібне якісне методичне забезпечення та підтримка мотивації викладачів до опанування нових технологій

- Нейромережі можуть бути схильними до виключення окремих груп студентів, таких як ті, які мають обмеження (фізичного чи ментального

характеру) в навчанні або відстають від нормативу, що може привести до збільшення рівня соціальної нерівності в освіті. Такий ризик йде у розріз з концепціями інклюзивності в освіті які прийняті у багатьох освітніх системах західного світу.

▪ Використання нейромереж у навчанні може призвести до збільшення залежності від технологій та зменшення важливості взаємодії суб'єкт-суб'єкт та традиційних методів навчання, що може погіршити якість освіти в цілому. Потрібно пам'ятати, що будь які технології це лише помічник у роботі педагога і у повній мірі замінити його їм поки що не вдасться, тому потрібно з розумінням їх використовувати.

▪ Зловживання нейромережами та їх недостатня захищеність від кібератак можуть призвести до витоку конфіденційної інформації та порушення приватності студентів та викладачів. Такий ризик це дуже важливий фактор стримування у розвитку нейромереж у світі. Нам вбачається, що у найблищому майбутньому ціллю кожної країни буде розвиток своїх цифрових технологій та чинників їх безпеки. Проте, потрібно пам'ятати, що безпека у кіберпросторі це відповідальність кожного і як правило люди яка переймаються своєю цифровою безпекою користується усіма наявними інструментами які їй надаються.

Таким чином, можна сказати, що використання нейромереж у освіті є одним з найбільших викликів з якими стикалося людство за останні десятиріччя, тому вже зараз потрібно думати як імплементувати нейромережі у освіту як ефективний інструмент допомоги учасникам освітнього процесу, а не потім думати як з цим боротися. Потрібні чіткі рамки застосування та окреслення ореолу тієї міри добросовісності який був би прийнятний для ефективного навчання і не порушував баланс взаємодії викладачів та студентів у їх діяльності.

Використані джерела:

1. Наливайко О. Цифровізація освітнього середовища в закладах вищої освіти китайської народної республіки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. 2(32). 188-194.

2. Наливайко О., Наливайко Н. ChatGPT: початок революції в освіті чи ще один тренд? URL: https://www.researchgate.net/publication/369761687_ChatGPT_POCATOK_REVOLUCII_V_OSVITI_CI_SE_ODIN_TREND

3. Пікуляк М., Савка І. & Дутчак М. Використання апарату нейромереж для дослідження адаптивної навчальної траєкторії. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2022. (47). 91-97. <https://doi.org/10.36910/6775-2524-0560-2022-47-14>

4. Baashar Y., Alkawsy G., Mustafa A., Alkahtani A. A., Alsariera Y. A., Ali A. Q., ... & Tiong S. K. Toward predicting student's academic performance using artificial neural networks (ANNs). *Applied Sciences*. 2022. 12(3), 1289.

5. Cazarez R. L. U. & Martín C. L. Neural networks for predicting student performance in online education. *IEEE Latin America Transactions*. 2018. 16(7). 2053-2060.

6. Chen X., Zou D., Xie H., Cheng G. & Liu C. Two decades of artificial intelligence in education. *Educational Technology & Society*. 2022. 25(1). 28-47.

7. Marche S. The college essay is dead. Nobody is prepared for how AI will transform academia. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2022/12/chatgpt-ai-writing-collegestudent-essays/672371/>

8. Nalyvaiko O. & Maliutina A. Use of chat boots in the educational process of a higher education institution. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2021. (48). 117-122. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-48-14>

9. Silva G. & Di Serio L. C. The sixth wave of innovation: Are we ready?. *RAI Revista de Administração e Inovação*. 2016. 13(2), 128-134.

Ненастіна Т. О.

Україна, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

В Україні датою офіційного початку запровадження дистанційного навчання можна вважати 21 січня 2004 року, коли наказом № 40 Міністерства освіти і науки України було затверджено «Положення про дистанційне навчання» [1], яке поклало початок запровадженню нових технологій у галузі освіти. Але до 2020 року в переважній більшості дистанційне навчання було не досить популярним та отримало розвиток саме в середній освіті.

З початку 2020 року епідемія коронавірусу внесла корективи практично у всі сфери нашого життя, не оминула вона і освіту. Вже в перші місяці загальноукраїнського карантину більшість закладів освіти в терміновому порядку перейшли на електронну форму навчання. І це був справжній виклик для будь-якого викладача і студента, оскільки була «terra incognita» для переважної більшості ВНЗ України.

З початком війни та повномасштабного вторгнення в Україну дистанційна освіта набула особливого значення, оскільки ще одним пріоритетним завданням стало гарантування безпечних умов навчання та праці для усіх учасників освітнього процесу [2].

Найбільша перевага дистанційної освіти – її доступність. Студент може перебувати в будь-якому місці та навчатися он-лайн у найкращих університетах світу та у найгеніальніших викладачів. Все, що потрібно – стабільний інтернет, смартфон чи ноутбук та звісно бажання. Як правило, дистанційне навчання пропонує два формати: онлайн-зустрічі в реальному часі та відеозаписи. Це дозволяє здобувачам освіти гнучко планувати освітній процес з огляду на особисті особливості та легко поєднувати навчання з роботою. З іншого боку

стабільний інтернет, наявність електрики та технічне забезпечення – перші у списку недоліків дистанційної форми навчання. Особливо важко доводиться жителям віддалених сіл та міст України, багатодітним родинам. Згідно з даними соціологів, що провели опитування в м. Київ тільки 78% учнів охоплені дистанційною освітою. Серед тих, хто залишився без дистанційної форми, приблизно 25% (5,5% від загального числа) не має технічних засобів або доступу в інтернет, а 34% (7,48% від загального числа) повністю ігнорують процес навчання [3].

Онлайн-навчання підходить далеко не для всіх дисциплін та спеціальностей. В університетах, де здобувають освіту з освітньо-професійних програм з медицини, хімії, фізиці та інших де вивчення потребує практичного застосування, перехід якісну на дистанційку можливий лише у вигляді теоретичних лекцій та відеозапису лабораторних та практичних робіт.

Ще одним важливим питанням дистанційної освіти є проблему підтримки високого інтересу студентів до навчання. Багато платформ дозволяють використовувати інтерактивні способи в освітньому процесі, а також нові технології такі як віртуальні лабораторії, що дозволяють моделювати поведінку об'єктів реального світу в комп'ютерному середовищі та допомагають в опануванні новими знаннями та вміннями. Такі лабораторії можуть виступати апаратом досліджень різних природних явищ з можливістю побудови їх математичних моделей [4]. Використання віртуальних лабораторій дає змогу не лише спостерігати за певним експериментом, а і безпосередньо брати в ньому участь, а це своє чергою сприяє засвоєнню знань на більш свідомому та глибокому рівні. Зараз за допомогою Міністерства освіти та науки України багато платформ з віртуальними лабораторіями та інтерактивною наукою відкривають нові можливості для України, зокрема «Labster», Phet, VirtuLab, Chemistry Lab та інші.

Якщо ще не всі можуть заощаджувати гроші з переходом в онлайн, то час на дорогу точно не потрібно витрачати. Встали, поснідали, відкрили комп'ютер і ось ви вже на навчанні в університеті – жодного метро, трамваю або маршрутки та пробок. Але з переходом в онлайн викладачі задають більше матеріалу для самостійного вивчення та збільшують обсяги домашньої та самостійної роботи. Отже, час, зекономлений на дорогу, витрачається на додаткове навантаження на навчання для студентів та на розробку і перевірку цих завдань для викладачів.

Відсутність контролю, на перший погляд, здається плюсом дистанційної освіти, але насправді вимагає від студента високої мотивації та відповідальності. Дефіцит уваги, який спостерігається у більшості сучасних молодих людей, заважає повністю поринути у процес навчання. Особливо якщо заняття йдуть у записі.

Один із найбільших плюсів дистанційної освіти – його доступність для людей з обмеженими можливостями. Вони можуть проходити навчання у коледжі чи університеті, освоювати сучасні затребувані професії, не виходячи з

дому, знайти у майбутньому роботу та підвищити якість свого життя. Також немає ніякого значення вік здобувач освіти.

Викладачі та студенти – соціальні істоти, які потребують живого спілкування. А дистанційне навчання позбавляє можливості повноцінно спілкуватися, обмінюватися емоціями, народжувати нові ідеї. Зникає студентське життя як явище.

Світова спільнота у сфері освіти нині орієнтується на четверту ціль сталого розвитку ООН до 2030 року: «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх». Отже, Україна як держава, що зацікавлена в ефективній освітній системі, прагне створити умови для розвитку безперервної освіти на основі як традиційних, так і дистанційних форм навчання. Поєднання різних освітніх систем надасть можливість зберегти живе спілкування і практичного застосування знань традиційної освіти та інклюзивність і технологічність дистанційного навчання.

Але, незважаючи на переваги та недоліки, технології дистанційного навчання є могутнім засобом пізнання. Щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформувати певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин викладача і студентів, оснащення робочих місць викладача і студентів.

Успішне розв'язання проблеми впровадження та подальшого розвитку дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості і рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціально-суспільну та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства.

Використані джерела:

1. Кабінет Міністрів України. Постанова від 23 вересня 2003 р. N 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1494-2003-п#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
4. Юрченко А. О., Хворостіна Ю. В. Віртуальна лабораторія як складова сучасного експерименту. Вісник ужгородського університету. – 2016. – В. 2 (39). С. 281-283.

Самко А. М.

*Україна, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України*

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У САМООСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗВО

В умовах розвитку цифрової економіки та стрімкої інформатизації суспільства, важливу роль відіграють цифрова грамотність і цифрові навички, що визначають здатність людини застосовувати на практиці конкретні знання та сучасні інформаційні технології, засоби зв'язку та програмне забезпечення. Впровадження цифрових технологій у систему освіти створює нові можливості для розроблення й використання сучасних методів викладання та навчання.

Використання педагогами цифрових технологій для вирішення професійних завдань є надзвичайно важливим, адже це допомагає підвищувати їх конкурентоспроможність, збільшувати мобільність і надає можливості для постійного самовдосконалення та саморозвитку. Набуття знань шляхом самоосвіти, яка є домінуючим видом діяльності освітян, має вагоме значення як для суспільства так і для особистості.

Метою нашого дослідження є висвітлення важливості застосування цифрових технологій у процесі самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Передусім, варто з'ясувати, що таке самоосвітня діяльність. У сучасній педагогічній літературі не існує єдиного погляду на тлумачення категорії «самоосвіта». Дослідники по-різному трактують сутність самоосвіти: форма отримання й поглиблення знань; процес розвитку інтелектуальних якостей і розумових здібностей; вид пізнавальної діяльності; шлях продовження освіти та самопізнання; засіб саморозвитку творчої особистості, керування її розумовою діяльністю. Нам імпонує думка дослідниці І. Радюк, яка визначає самоосвіту як вмотивовану навчально-пізнавальну діяльність особистості, спрямовану на активне самостійне здобуття нових знань, формування умінь і навичок, необхідних для переходу на якісно новий інтелектуальний та професійний рівень [4, с. 35]. Іншими словами, самоосвіта є внутрішньою особистісною діяльністю, спрямованою на саморозвиток і самовдосконалення, в тому числі й на професійне.

Самоосвітня діяльність є необхідною умовою професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та може бути визначена через такі важливі характеристики, як: усвідомлення потреби в професійному та особистісному самовдосконаленні, цілеспрямованості, самокерованості, пізнавальній активності, індивідуальності, систематичності,

самостійності, добровільності, рефлексивності, креативності, набуття досвіду самоорганізації, контролю результатів самоосвіти.

У сучасному інформаційному суспільстві самоосвітня діяльність спрямована на задоволення потреб особистості у самореалізації, соціалізації та ідентифікації, а також на досягнення особистісних цілей. Це вимагає від педагога високого рівня пізнавальної активності та самостійного керування процесом засвоєння знань. Цифрові технології можуть стати незамінним помічником у цьому процесі, допомагаючи удосконалювати навчально-виховний процес, забезпечуючи доступність та ефективність освіти.

З огляду на це, наступним кроком є визначення сутності поняття «цифрові технології». На думку Н. Морзе [3], цифрові технології – це сукупність чотирьох основних електронних складових, які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими:

- 1) цифрові системи доставки даних (інтернет, гіпернет тощо);
- 2) цифрові системи генерування або створення даних (інтернет-речей, смартсистеми тощо);
- 3) цифрові системи зберігання даних (великі дані тощо);
- 4) цифрові системи автоматизованої аналітики (штучний інтелект, нейромережі тощо).

З точки зору А. Колісниченко [2], цифрові технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, обробки, зберігання, представлення, передавання різноманітних даних і матеріалів, потрібних для підвищення ефективності різних видів діяльності. Інакше кажучи, під цифровими технологіями розуміємо об'єднання комп'ютерних, електронних, інформаційних, інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій, які забезпечують широкий спектр інструментів і ресурсів, що містять інформацію в різних форматах.

На нашу думку, сучасні цифрові технології є потужним інструментом у процесі самоосвітньої діяльності та мають великий потенціал, що виявляється в: ефективній організації роботи; наданні самоосвітній діяльності більшої гнучкості, продуктивності та креативності; економії часових ресурсів; наданні засобів для подальшого розвитку та саморозвитку науково-педагогічних працівників ЗВО, підвищенні їх цифрової грамотності.

Варто відзначити, що в рамках освітнього процесу цифрові технології сприяють здійсненню самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО, зокрема це: участь у професійних спільнотах; навчання за відкритими дистанційними курсами; участь у вебінарах та он-лайн майстер-класах; пошук та ознайомлення з навчальними матеріалами з професійних тем тощо. Окрім того, цифрові технології використовуються для пошуку інформації, передачі знань, забезпечення зворотного зв'язку та організації дистанційної роботи, включаючи аудіо та відеоролики, фільми, електронні презентації та книги.

Отже, здійсненню самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО сприяють такі цифрові засоби:

1. Електронні освітні ресурси (електронні бібліотеки, бази знань, електронні наукові журнали, навчальні комп'ютерні програми, інтерактивні підручники тощо).

2. Системи навчання (дистанційні освітні курси, відкриті масові он-лайн курси, он-лайн тестування тощо).

3. Хмарні технології (файлові та відеосховища, хмарні офісні додатки, системи публікації та агрегації інформації тощо).

У контексті нашого дослідження важливого значення набуває цифрова грамотність, оскільки для здійснення самоосвітньої діяльності науково-педагогічним працівникам ЗВО потрібна низка навичок та вмінь, об'єднаних в окремі групи:

– медіа-грамотність (здатність критично сприймати, творчо використовувати академічні та професійні комунікації в різноманітних засобах масової інформації);

– інформаційна грамотність (уміння знаходити, інтерпретувати, оцінювати, управляти інформацією й обмінюватися нею);

– ІКТ-грамотність (здатність приймати, адаптувати та використовувати цифрові пристрої, додатки та послуги);

– комунікації та співпраці (уміння використовувати цифрові мережі для навчання і проведення досліджень);

– цифрові стипендії (участь у нових академічних, професійних і дослідницьких практиках, які базуються на цифрових системах);

– навички навчання (уміння вчити та ефективно вчитися у формальних і неформальних високотехнологічних середовищах);

– кар'єра і стиль управління (здатність управляти цифровою репутацією і ідентифікацією в мережі Інтернет) [1].

Цифрові технології надають можливість науково-педагогічним працівникам ЗВО реалізувати особисті освітні потреби – оволодіти новими знаннями, уміннями та напрямками професійної діяльності, оновити та осучаснити свої знання, підвищити соціальну та професійну активність, реалізувати свій творчий потенціал. Використання цифрових технологій надає можливість урізноманітнити методи та засоби самоосвітньої діяльності педагогів, створити умови для їх професійного розвитку.

Отже, можна стверджувати, що використання цифрових технологій є невід'ємною складовою професіоналізму науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, а також важливим елементом їх самоосвітньої діяльності. Застосування цифрових технологій забезпечує створення умов для оптимізації можливостей та розширення меж не тільки самоосвітньої діяльності фахівців, а й міжособистісного спілкування та самореалізації, що дозволяє

визначити пріоритети професійного розвитку та розробки власної освітньої стратегії.

Використані джерела:

1. Бородкіна І.Л., Бородкін Г.О. Цифрова грамотність як фактор реформування вищої школи. 2017. Молодий вчений, 8, С. 395-399.

2. Колісніченко А.М. Впровадження цифрових технологій у процес навчання англійської мови: перешкоди на шляху до успіху. 2019. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/conferences/2019/m02/maket_2019.pdf#page=12321

3. Морзе Н. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника: проєкт. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету, 2019. Спецвип., С. 1-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip_41

4. Радюк І.В. Формування в майбутніх учителів початкової школи готовності до самоосвіти в процесі науково-дослідної роботи: дис. ... док-ра філософії: 01/011. 2021. Луцьк, 268 с.

Хміль Н. А., Сокол Т. В., Четаєва Л. П.

*Україна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ЦИФРОВІ КОНСТРУКТОРИ КОМІКСІВ У РОБОТІ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА

Використання різноманітних засобів навчання, включаючи візуальні, є важливою складовою ефективною освітньою педагогічною діяльністю педагога-дефектолога, для того, щоб допомогти учням з різними порушеннями розвитку в усвідомленні та кращому засвоєнні навчального матеріалу. Візуальні засоби навчання, такі як схеми, діаграми, фотографії, малюнки, ілюстрації та інші графічні матеріали, допомагають учням зрозуміти складні концепти та процеси, з якими вони можуть мати проблеми, сприяють залученню учнів до навчання та розвитку їх пізнавального інтересу, підвищенню їхньої мотивації та активності.

Для створення наочних матеріалів, що включають графіку та ілюстрації педагогу можуть знадобитися різні цифрові інструменти, серед яких на увагу заслуговують конструктори коміксів – онлайн-ресурси, що дозволяють користувачам створювати свої власні комікси без необхідності вміння малювати. Вони, зазвичай, містять набір готових елементів, таких як персонажі, фони, бульбашки з діалогами та інші, які можна комбінувати та редагувати, щоб створити унікальний комікс.

Метою нашою дослідження є висвітлення практичних аспектів застосування цифрових конструкторів коміксів педагогом-дефектологом в освітній діяльності.

Серед сервісів, призначених для створення коміксів можна назвати такі, як: Marvel Comics або Marvel Worldwide Inc., Pixton, ToonDoo, Comic Master, Canva та інші. Кожен з них має свої переваги та недоліки. Коротко характеризуємо кожен із сервісів та піддамо їх порівняльному аналізу. Для здійснення порівняння ми визначили наступні характеристики: вартість, реєстрація, мова інтерфейсу, можливість здійснення завантаження роботи або розповсюдження в режимі он-лайн. Їх порівняльну характеристику наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння характеристик сервісів для створення коміксів

Назва та веб-адреса ресурсу	Мова інтерфейсу ресурсу	Вартість	Наявність реєстрації	Можливість завантаження результату роботи	Розповсюдження он-лайн
Marvel Comics https://www.marvel.com/comics	англ.	Безкоштовно	–	–	+
Pixton https://www.pixton.com/	англ.	Безкоштовно 7 днів, далі – за умовами тарифу	Edmodo, Google, Office 365	Доступно в платному контенті	+
ToonDoo http://www.toondoo.com/	англ.	Безкоштовно	–	+	+
Comic Master www.comicmaster.org.uk/	англ.	Безкоштовно	–	–	+
Canva https://www.canva.com/	укр.	Безкоштовно	Google	+	+

Порівняльний аналіз функціональних можливостей вище зазначених онлайн-ресурсів засвідчив, що для створення цифрових історій-коміксів оптимальним є Canva, як такий що є україномовним та дозволяє працювати безкоштовно без додаткової реєстрації з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом.

Продовжуючи наше дослідження, наголосимо, що створені педагогами-дефектологами власноруч інтерактивні історії-комікси у процесі навчання учнів з особливими потребами, можуть використовуватися для демонстрації дітям складних понять та процесів у вигляді зрозумілого та привабливого наочного матеріалу, що допомагає залучити їх увагу та забезпечити більш ефективне його засвоєння.

Застосування коміксів сприяє розвитку навичок читання, письма та мовлення у дітей з різними порушеннями розвитку. Допомагає зрозуміти складні поняття через візуальну історію з простими текстовими блоками. Крім того, цифровий формат дозволяє змінювати розмір і шрифт тексту для кращого візуального сприйняття, а також використовувати аудіо- та відеоелементи для підвищення зосередженості та збереження уваги учнів.

Наведемо приклади коміксів, які можна створити та використовувати в корекційній роботі з дітьми.

1. «Пригоди супергероя». Цей комікс можна використати для опису різних пригод супергероя. Наприклад, як він рятує місто від злочинців, як бореться зі злом тощо. У процесі роботи педагог може пропонувати учням заздалегідь створені комікси з різними героями.

2. «Подорож в часі». Цю інтерактивну історію можна запропонувати дітям, щоб вони розповіли про їх подорож в минуле чи майбутнє. Педагог під час створення може використати різні персонажі, які допоможуть дитині в цьому.

3. «Вихідні в саду». Таке завдання має на меті розвиток мовлення та читання учнів під час розповіді про свою родину, яка може разом працювати в саду у вихідний день або якусь іншу родину (див. рис. 1).

Рис. 1. Приклад коміксу «Вихідні в саду», створений у Canva

4. «Дружба». Працюючи над темою цього коміксу, учні матимуть змогу розповісти про дружбу з кимось зі своїх друзів, про спільні пригоди, переживання, які вони разом пережили.

5. «Що таке відсоток?» Це завдання має на меті розвиток читання, мовлення під час формування поняття відсоток в учнів (див. рис. 2).

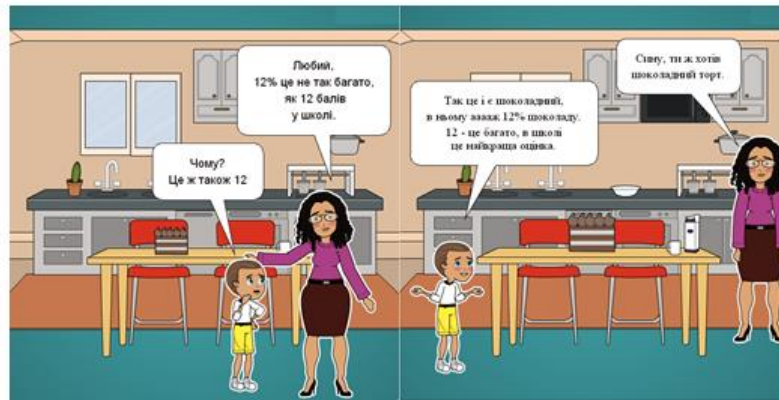

Рис. 2. Фрагменти з коміксу, створеного в Pixton з теми «Що таке відсоток?»

6. «Казкові герої». У цьому коміксі дитина може описувати різних казкових героїв, щоб створити свою власну історію. Вона може розповісти про пригоди, які вони разом переживають (див. рис. 3).

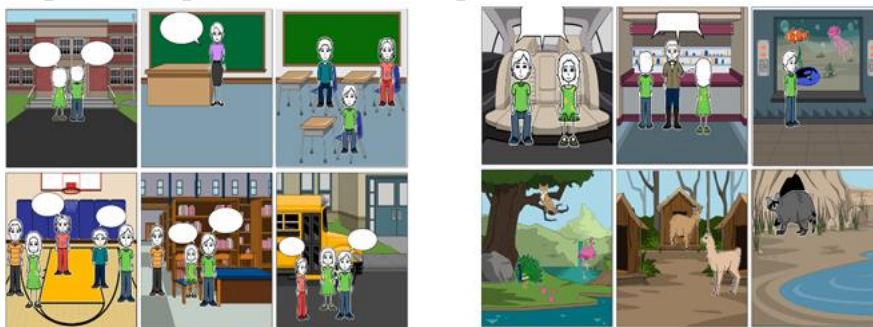

Рис. 3. Приклади коміксів «Мій похід до зоопарку» та «Мій день у школі» [2]

Наведені приклади можна модифікувати або використовувати як базу для створення власних історій. Під час роботи з коміксами, важливо дати дитині вільність вибору теми та персонажів, щоб вона могла виразити своє уявлення й творчість.

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що цифрові конструктори коміксів є потужним інструментом для створення власних цифрових історій-коміксів, застосування яких є потужним засобом в освітній педагогічній діяльності педагога-дефектолога, який може допомогти краще засвоювати навчальний матеріал дітям з особливими освітніми потребами.

Використані джерела:

1. Комікси та переваги їх використання у навчанні дітей з особливими освітніми потребами у період карантину. URL: <https://naurok.com.ua/komiksi-ta-perevagi-h-vikoristannya-u-navchanni-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-period-karantinu-178419.html>. (дата звернення: 10.04.2023)

Штефан Л. В.

Україна, Українська інженерно-педагогічна академія (м. Харків)

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДНИЦЬКО-РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ВТІЛЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Втілення інноваційної парадигми в базових галузях діяльності сучасних фахівців виводить на новий рівень вимоги до якості освіти. Категорія якості спочатку найбільш активно вивчалась у теорії соціального управління і водночас була тісно пов'язана з виробничою сферою. Надалі суть та специфіка цієї категорії стала одним із ключових напрямів нової науки – квалітології. Спираючись на її напрацювання вчені з освітньої галузі розробляють сучасні наукові підходи для дослідження якості професійної підготовки фахівців через розроблення відповідних кваліметричних моделей, зокрема й для визначення сформованості у них необхідних компетентностей.

Зважаючи на те, що сучасна освіта розвивається на основі інноваційної парадигми, створюється ситуація, коли практично кожен фахівець інженерно-педагогічної галузі повинен стати дослідником результатів втілення інновацій в освітній процес. Таким чином дослідницька діяльність виступає не бажаним, а вкрай необхідним компонентом професійної підготовки цих фахівців. Закономірно, що В. Беспалько включає дослідницьку компетентність до числа обов'язкових.

Отже, сьогодні державі потрібен такий інженер-педагог, який буде діяти з урахуванням суспільних запитів на підготовку фахівців шляхом свідомого цільового застосування освітніх інновацій. Визначити результативність їх втілення інженерно-педагогічному працівнику можна виключно шляхом дослідження результатів цієї діяльності.

Зголосимося з підходами М. Архипової, яка розглядає дослідницьку компетенцію (вчена використовує саме такий термін) інженера-педагога через такі структурні складові, як володіння теоретичними, емпіричними методами дослідження та методикою організації процесу дослідження [1, с. 84]. При цьому нею виділяються такі її рівні як елементарний, операційний, проєктувальний та технологічний [1, с. 85–87]. Певною мірою дослідницька компетентність за наведеними рівнями формується під час вивчення навчальних дисциплін дослідницького характеру; підготовки доповідей, рефератів, написання курсових та дипломних робіт; під час проходження педагогічної практики; участі у науковій діяльності тощо. Цікавим є те, що дослідниці О. Дубасенюк та Н. Сидорчук аналізують особливості акмеологічного зростання дослідницької компетентності через конкретизацію її як «інтегрального утворення, що поєднує особистісні та професійні характеристики педагога, рівень його методологічної культури, володіння знаннями, уміннями і способами дослідницької діяльності з метою пошуку нових знань для розв'язання актуальних педагогічних проблем» [3, с. 306].

Думаємо, що такий підхід є слушним, адже саме дослідницька діяльність є головним шляхом досягнення «акме» в професії.

Вважаємо, що слід враховувати такі особливості розвитку дослідницької компетентності. Є переконання, підтверджене нашими дослідженнями, що дослідницьку діяльність інженерів-педагогів за результатами втілення інновацій необхідно поєднати з рефлексивною. Такий підхід сприяє пришвидшеній адаптації цих фахівців до умов інноваційного середовища та свідомому формуванню програми їхнього саморозвитку в напрямі інноватизації освітнього процесу. Нехтування таким підходом нерідко стає причиною стагнаційних проявів, результатом яких стає розчарування фахівців інженерно-педагогічної галузі в інноваційних технологіях як неефективних.

Доведемо необхідність поєднання дослідницької та рефлексивної діяльності інженера-педагога у напрямі втілення освітніх інновацій (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості дослідницької та рефлексивної діяльності інженера-педагога

Рефлексивна діяльність	Дослідницька діяльність
Мотивація до рефлексивної діяльності як інструменту визначення каналів корекції інноваційної діяльності	Мотивація до дослідницької діяльності як інструменту визначення її ефективності
Знання способів проведення педагогічної рефлексії	Знання способів організації дослідницької діяльності
Уміння по рефлексивному аналізу результатів дослідження наслідків інноваційної діяльності	Уміння по дослідженню результатів інноваційної діяльності
Уміння по оцінці власної інноваційної діяльності на основі адекватних уявлень щодо її результатів	Уміння по осмисленню чинників, що впливають на інноваційну діяльність
Результат: професійне самовдосконалення інженера-педагога на основі втілення освітніх інновацій	

Проведений порівняльний аналіз встановлює логічні зв'язки між дослідницькою та рефлексивною діяльностями інженера-педагога. На цій підставі вважаємо за можливе наголошувати на необхідності формування у цих фахівців дослідницько-рефлексивної компетентності. Останню ми розглядаємо як інтегральне особистісне утворення фахівця, яке базується на установках, знаннях, уміннях та особистісних якостях щодо організації досліджень за результатами втілення освітніх інновацій з їх подальшим аналізом на основі педагогічної рефлексії.

Однак на сьогодні існує низка суперечностей, які потребують нагального розв'язання у контексті формування цієї компетентності. Серед них:

- значна потреба в експертних (або інших) системах оцінки освітніх інновацій та їх недостатнє практичне розроблення;
- необхідність акцентування уваги на рефлексивній складовій аналізованої компетентності та недостатня увага до її формування у системі професійної підготовки;
- потреба у коригуванні інженерами-педагогами результатів інноваційної діяльності за фактом проведених ними наукових досліджень та недостатнє розроблення методик, спрямованих на досягнення цієї мети.

Розв'язання кожної з наведених суперечностей надає широке поле для наукових досліджень з метою їх розв'язання. Зокрема розроблення експертних систем оцінки освітніх інновацій потребує створення основ критеріальної бази для їх дослідження та методик відбору експертів. Зважаючи на те, що кількість інновацій швидко зростає, відповідно зростає й потреба в їх експертизі з тим, щоб не допустити неякісний інноваційний продукт в інженерно-педагогічну практику професійної підготовки фахівців.

Формування рефлексивної складової аналізованої компетентності потребує спеціалізованих методик розвитку рефлексивного мислення. А це потребує розроблення сучасних підходів до появи суттєвих змін у стані кожної складової цієї компетентності, а саме, мотиваційно-ціннісної, когнітивної та операційно-діяльній, а також їх синтезу [2, с. 21].

Особливістю сучасної інноваційної діяльності в освіті є те, що на сьогодні практично відсутні апробовані сценарії реалізації інноваційних технологій. Тож процес коригуванні інженерами-педагогами результатів інноваційної діяльності є обов'язковим. Однак культура цієї праці у фахівців практично не сформована, частіше за все вони діють на інтуїтивному рівні.

Таким чином, поєднання дослідницької й рефлексивної компетентностей в єдиний педагогічний конструкт гарантує досягнення необхідної синергії, яка дозволить позитивно вплинути на якість втілення освітніх інновацій у діяльність фахівців інженерно-педагогічної галузі.

Використані джерела:

1. Архипова М. В. Структура дослідницької компетенції майбутніх інженерів-педагогів. *Збірник наукових праць «Педагогічний альманах»*. Херсон: РІПО, 2010. Вип. 6. С. 83–87.
2. Желанова В. Рефлексивна компетентність майбутнього педагога: сутність, структура, логіка рефлексіогенезу. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33. С. 17–23.
3. Сидорчук Н., Дубасенюк О. Акмеологічне зростання дослідницької компетентності викладачів університету у сфері педагогічної освіти. *Збірник наукових праць «Нові технології навчання»*. 2020. – Вип. 94. – С. 306–313.

Nekrashevych T. V.

Ukraine, Kharkiv National Medical University

MODERN TRENDS IN HIGHER EDUCATION IN DIGITALIZATION'S ERA

Modern globalization processes in all spheres of society's activities cause the search for new methods and technologies, particularly in higher education. Higher education is constantly evolving to meet the changing needs of students and society.

The issue of studying modern methods in higher education has been addressed by domestic and foreign scholars: Guraliuk A. G., Carretero Stephanie, Vuorikari Riina, Dukhanina N., Lesyk G., Khlebynska O. I., Imed Bouchrika and others.

Based on the analysis of foreign literature and scientific works of domestic scholars, we have identified a few modern trends in higher education today: Online Learning, Competency-Based Education, Personalized Learning, Experiential Learning, STEM Education, Diversity, Equity, and Inclusion.

Online learning continues to grow in popularity as more students seek flexible and convenient ways to earn degrees or acquire new skills. Many colleges and universities now offer online programs, and there has been a rise in online-only institutions.

Competency-based education focuses on measuring a student's knowledge and skills rather than the number of credit hours they have earned. This approach allows students to progress at their own pace and demonstrate mastery of a subject

Personalized learning involves tailoring educational experiences to individual student needs, interests, and learning styles. This can include adaptive learning technologies, competency-based education, and project-based learning.

Experiential learning involves hands-on, real-world experiences that help students develop skills and knowledge. This can include internships, service learning, and study abroad programs.

STEM (science, technology, engineering, and mathematics) education continues to be a focus in higher education as the demand for STEM-related jobs grows. Many colleges and universities are investing in STEM programs and research to prepare students for these fields.

Diversity, Equity, and Inclusion: Colleges and universities are increasingly focused on creating diverse, equitable, and inclusive learning environments. This can include efforts to recruit and retain diverse students and faculty, as well as initiatives to address systemic biases and promote social justice.

According to a study by Imed Bouchrika, technological trends in education as of 2023 are characterized by the use of artificial intelligence for learning and virtual reality in education is becoming increasingly relevant [6].

Researcher Khlebynska O. I. notes that "Digitalization is the integration of digital technologies into everyday life by digitizing everything that can be digitized. Digitalization means computerization of systems and workplaces for greater ease and accessibility" [4, p.114]. Scientist A. Guraliuk, based on the works of other scholars,

argues that "Digitalization, as an objective reality, did not appear from scratch. It is based on the inherited methodological basis of the "classical" educational process, on the one hand, and on the other, the development of scientific and technological progress, which has led to the availability of information in its various forms" [2, p.5].

Thus, based on the statements of scientists, we can state that digital transformation is a process of transition to new ways of operating an educational institution through the introduction of digital technologies and digital services, based on the strategic partnership of all stakeholders and the simultaneous development of software, digital transformation. That is, digitalization in higher education ensures the implementation of the above-mentioned modern trends, since each of the modern teaching methods is based on the use and implementation of digital technologies in the educational process.

Also relevant and noteworthy is the scientific position of researcher V. Areshonkov "not only the quantitative accumulation of technical means, but also the change of goals, priorities, corporate ideology, organizational principles and approaches, structure of the institution, etc." [1, p.2]. That is, the vector of digitalization's impact concerns not only the technical support of digital technologies, but also changes in organizational approaches to education, which affects the formation of curricula. Also, the scientist Imed Bouchrika also draws attention to this feature - in the curricula more focus on closing the skills gap [6].

In conclusion, research has shown that digitalization of education is a complex set of measures that impacts the entire educational process and is one of the factors (conditions) that ensures the solution of a multi-faceted task: improving the quality of the educational process. However, poorly planned implementation of digitalization can lead to negative results. Digitalization is a component of a broader process - digital transformation, which plays a leading organizational and pedagogical role in all levels of the education system, as well as in the life of society. It is important to note that implementing any new technology, especially digital ones, is a lengthy process and carries many unknown challenges and risks for humanity.

Thus, digitalization is one of the key directions of transformation of the education system and involves the use of digital technologies in the educational process to ensure quality and accessibility of education, strengthen individualization and differentiation of learning, and develop and deepen the digital competence of individuals. This represents a paradigm shift in communication with the outside world and is a quality internal tool for optimizing the learning and educational-scientific environment.

References:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Гуралюк А. Г. Цифровізація як умова розвитку системи освіти. Збірник наукових праць «Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка». Випуск № 13 (169). Серія: Педагогічні науки. 2021. С.3-9.

3. Духаніна Н., Лесик Г. Цифровізація освітнього процесу: проблеми та перспективи. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/49235/1/p.406-409.pdf>. (дата звернення:13.04.2023).

4. Хлебінська О. І. Теоретичні підходи до цифровізації та цифрової трансформації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи», 2021. С.114-115.

5. Carretero Stephanie, Vuorikari Riina, Punie Yves. DigComp 2.1 The Digital Competence Framework for Citizens. With eight proficiency levels and examples of use. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 48 p.

6. Imed Bouchrika. 11 Top Trends in Higher Education: 2023 Data, Insights & Predictions. URL: <https://research.com/education/trends-in-higher-education> (дата звернення: 20.04.2023).

7. Redecker Christine European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu / ed.: Yves Punie. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 95 p.

СЕКЦІЯ 2

КОМПЕТЕНТІСНИЙ, ДІЯЛЬНІСНИЙ, АКсіОЛОГІЧНИЙ ТА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХОДИ ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Баніт О. В.

Україна, Київський інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Професійний стандарт вчителя нового покоління охоплює низку компетентностей, серед яких важливою є здоров'язбережувальна компетентність. Актуальність саме цієї компетентності набрала нового змісту нині, в умовах війни. Здоров'язбережувальна компетентність передбачає організацію безпечного освітнього середовища, використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу, здійснення профілактично-просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, формування культури здорового та безпечного життя, зберігання особистого фізичного та психічного здоров'я, надання домедичної допомоги учасникам освітнього процесу [3].

Міністерством освіти і науки України розроблено рекомендації для всіх закладів освіти, включно із ЗВО та ЗФПВО, щодо особливостей організації освітнього процесу в умовах воєнного часу. У рекомендаціях чітко зазначені першочергові кроки, націлені на створення й підтримання безпечного освітнього середовища [1].

Ці умови забезпечує керівництво закладів. Натомість використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу залишається за вибором тих, хто безпосередньо здійснює освітній процес, тобто вчителів/викладачів.

Як відомо, життєдіяльність людини залежить від широкого спектру чинників навколишнього середовища, під дією яких вона перебуває упродовж життя. Помимо природно-кліматичних, біологічних, економічних є також соціально-політичні чинники, які нині носять негативний характер, зумовлюють підвищення рівня небезпеки й загрози життю і здоров'ю учасників освітнього процесу. В умовах повномасштабної війни, що точиться в Україні, більшість українців перебувають у стані стресу протягом тривалого часу. Довготривалий стрес негативно впливає на серцево-судинну, дихальну, ендокринну та інші системи людського організму, а також на опорно-руховий апарат. У цьому контексті вартими уваги є такі здоров'язбережувальні технології, що можуть допомогти зняти психічне та емоційне напруження.

Відтак в освітньому процесі слід передбачити виконання вправ та завдань, що передбачають психологічне розвантаження, врегулювання емоційного стану.

Аналіз наукових та літературних джерел показує, що цьому питанню присвячується нині багато досліджень, особливо психологічних. Практика використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі засвідчує найбільшу ефективність таких технік як заземлення, майндфулнес-медитації, дихальні й арт-терапевтичні методики.

Заземлення – це терапевтична техніка, суть якої полягає у тому, щоб повернути себе у сьогодення під час неспокою, тривожності чи сильного стресу. Вона передбачає здійснення кількох простих послідовних дій з метою врівноваження фізичного й емоційного стану. Її ще називають методика 54321: бачу – 5 речей, торкаюсь – 4 речей, чую – 3 речі, нюхаю – 2 речі, смакую – 1 річ [5].

Майндфулнес-практики навчають бути повністю присутнім у теперішньому моменті – «тут і зараз». Зазвичай це медитація з метою зосередження уваги на певному об'єкті, зокрема – на диханні, звуках, відчуттях та думках. Майндфулнес означає безоцінкову усвідомленість, яка виникає внаслідок свідомого скерування уваги на теперішній момент власного життя. Постійна практика майндфулнес дає можливість покращити не лише емоційне здоров'я, але й фізичне самопочуття, допомагає помічати звичні стани свідомості, контролювати увагу та поведінку, виробляти стійкість до сприйняття новин і переживання досвіду війни [6].

Всі звикли до думки, що дихання потрібне людині для виживання. Більшість людей використовує тільки верхню частину легень, що призводить до поверхневого дихання. Воно не має терапевтичного ефекту – ця частина використовується для гіпервентиляції. Однак дихальні методики є потужним інструментом для зниження рівня стресу та підвищення концентрації. Найбільш поширеною технікою дихання є діафрагмальне дихання, також відоме як «диханням животом». Його часто використовують у медитації. Переваги його в тому, що воно насамперед знижує стрес, тобто негативний вплив кортизолу (гормону стресу) на організм. Крім того, свідоме дихання допомагає впоратися з депресією, сприяє занепокоєнню, лікує від безсоння, знижує артеріальний тиск, знімає симптоми синдрому подразненого кишківника (СПК). Найбільш відома нині техніка «квадратного» дихання: вдих на рахунок 1-2-3/4, затримка дихання на рахунок 1-2-3/4, видих на рахунок 1-2-3/4, затримка дихання на рахунок 1-2-3/4 [1].

Арт-терапевтичні методики досить давно і широко використовуються в освітньому процесі. Вони можуть носити як активний так й пасивний характер. Пасивні методики охоплюють малювання, ліплення, слухання музики, перегляд анімаційних фільмів, кінофільмів, читання книг та ін. Активні методи арт-терапії спрямовані на створення арт-продукту. Це ізотерапія, казкотерапія, піскова терапія, фототерапія, арт-терапія засобами театральної дії, мандалотерапія тощо. Дуже дієвим методом арт-терапії є терапевтична гра [4].

Підсумовуючи, зазначимо, що існує велика чисельність інших здоров'язбережувальних технологій, які можна використовувати в освітньому процесі. Всі вони спрямовані на психологічне розвантаження та відволікання як дітей так і дорослих від травмуючих подій. Вони зазвичай легкі у виконанні, допомагають зменшити відчуття тривоги та пригніченості, сприяють швидкому налагодженню функцій саморегуляції. Застосування здоров'язбережувальних технологій сприяє підвищенню рівня здоров'я й усвідомленню необхідності формування свідомого ставлення до вирішення питань, пов'язаних зі зміцненням і збереженням здоров'я.

Використані джерела:

1. «Вдих, видих»: чи допомагає дихання впоратись зі стресом?
URL: <https://becalm.com.ua/mind/chy-dopomagaye-dyhannya-vporatys-zi-stresom/>
2. МОН. Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-pidgotovku-zakladiv-osviti-do-novogo-navchalnogo-roku-ta-opalyuvalnogo-sezonu-v-umovah-voyennogo-stanu>
3. МОН. Затверджено профстандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти. (2020).
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
4. Себало Л. І., Рашковська І. В. Здоров'язбережувальні технології як складники оздоровлення учнів початкової школи під час воєнного стану: теоретичний аналіз Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 87. 2022, 88-92.
URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38065/Sebalo_Rashkovska.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Техніка 54321: для швидкого заземлення і подолання стресу.
URL: <https://becalm.com.ua/mind/tehnika-54321-dlya-shvydkogo-zazemlennya-i-podolannya-stresu/>
6. Як майндфулнес-практики можуть допомогти адаптуватися до нового життя: поради психолога. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/knowledge/knowledge/329929-yak-mayndfulnes-praktiki-mozhut-dopomogti-perezhati-vtratu-domu-y-zvichnogo-zhittya-poradi-psihologa>

Бондаренко А. В.

Україна, Донбаський державний педагогічний університет

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Зростання інформаційного потоку в умовах війни, наповненого численними прикладами поширення неперевіреної «фейкової» інформації, актуалізує питання формування медіаінформаційної грамотності особистості.

Некерований і стихійний інформаційний вплив різноманітних мас-медіа, відсутність здатності до адекватного сприймання потоку інформації є негативним фактором впливу на становлення особистості, зокрема молодших школярів.

Згідно з Концепцією Нової української школи (НУШ) в освітньому процесі відбувається зміщення акцентів у бік розвитку ключових компетентностей, зокрема інформаційно-цифрової. Вона наряду з основними десятима компетентностями, необхідними для життя, передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією в публічному просторі та приватному спілкуванні [3].

У оновленому освітньому просторі НУШ перед освітянами постають нові завдання й водночас виникають нові можливості у використанні ІКТ, що здатні забезпечити реалізацію завдань медіаосвіти, зокрема змістової лінії «Досліджуємо медіа».

Спробуємо висвітлити особливості творчої діяльності вчителя щодо формування медіаінформаційної грамотності молодших школярів шляхом залучення учнів до медіаторчості.

Стрімкий розвиток медіа суттєво вплинув на організацію освітнього процесу НУШ. Однак розвиток функціональних можливостей, випереджає розвиток методів їхнього використання у освітньому процесі, особливо в початковій школі. Одним із можливих шляхів вирішення зазначеної проблеми є залучення молодших школярів до медіапрактик.

Проблемам медіаграмотності та медіакультури, медіакомпетентності та медіаосвіти в умовах сьогодення значну увагу приділяють багато вітчизняних і зарубіжних науковців (О.Баришполець, О. Волошенюк, В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович та ін., зарубіжні вчені J. Bowker D. Buckingham та J. Sefton-Green, M. McLuhan, H. Innis, A. Grizzle, P. Moore, M. Dezuanni, R. Kubey, A. Hart, R. Morgan, J. Pungente, Sh. Turkle, K. Tyner, O. Федоров, А. Шариков та ін.).

Результати аналізу теоретичних досліджень, науково-методичної літератури із медіаосвіти та використання їх у навчальному процесі засвідчують, що вчені значну увагу приділяють впливу медіаосвіти на

становлення особистості (О. Антонова, Т. Бакка, О. Волошенюк, Г. Дегтярьова, Р. Євтушенко, І. Іванова, І. Колеснікова, І. Толмачова та ін. [1, 4, 5].

Становлення особистості в сучасному інформаційному медіа-середовищі відбувається в умовах, коли знання, що транслюються від учителя або через тексти підручника, перекриваються потоком інформації, що йде, насамперед, від засобів масової комунікації [1].

За таких умов інформатизації та переходу на дистанційний формат навчання медіакомпетентність стає ключовою компетентністю фахівця нової генерації. І. Толмачова підкреслює, що серед низки особистісних якостей учителя саме медіакомпетентність сприятиме навчанню здобувачів освіти грамотно, компетентно використовувати на заняттях мобільні додатки, онлайн-сервіси, комп'ютерні програми; аналізувати медіатексти, відрізнити факти від фейків, маніпуляцій. Дослідниця зазначає, що враховуючи тенденцію розвитку дистанційного формату навчання, медіакомпетентний учитель зможе залучати здобувачів освіти до онлайн-занять через ZOOM, Google Meet; налаштовувати програми, додатки та створювати власні медіапродукти [5].

Ключовим поняттям нашого дослідження виступає *медіаінформаційна грамотність молодшого школяра*. Для свідомого підходу до формування в молодших школярів медіаінформаційної грамотності, як результату медіаосвіти, необхідно уточнити сутність зазначеного поняття.

Під медіаінформаційною грамотністю – МІГ (media and informational literacy – MIL), вчені розуміють поєднання традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні МІГ трактується як комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), які необхідні в умовах сьогодення для життя і роботи. МІГ дає можливість:

- розширити права і свободи самовираження людей;
- забезпечити рівноправний доступ до інформації та знань;
- усвідомити провідну роль інформації і медіа в повсякденному житті;
- зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації;
- оцінювати інформацію критично;
- ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту;
- сприяти формуванню вільної, незалежної і плюралістичної медіа- та інформаційної системи [2].

Ефективність формування медіаінформаційної грамотності молодших школярів залежить від здатності вчителів початкових класів до творчої діяльності у процесі медіаосвіти, залучення нових форм в освітній простір початкової школи.

У організації медіапрактик нам допоміг досвід роботи в межах всеукраїнського експерименту за темою «Стандартизація наскрізної соціально-

психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику» на базі навчальних закладів України.

Формат медіапрактик ми опанували з учнями початкових класів поступово.

Крок 1. Виокремили правила успішного оволодіння новими знаннями в групі.

Крок 2. Вчилися залучати власний досвід у процесі отримання необхідної інформації.

Крок 3. Залучалися до практичної роботи з метою створенням власних медіа продуктів.

Крок 4. Готували презентації власних медіа продуктів.

Крок 5. Залучалися до рефлексії, самооцінки, взаємооцінки діяльності.

Можливість вибрати напрям, формат медіапрактики надають учням ресурси для розвитку соціальних навичок роботи в команді, лідерських навичок, емоційного інтелекту. Молодші школярі мають можливість удосконалювати навички роботи з цифровими медіа, як невід'ємними компонентами медіаінформаційної грамотності.

Під час роботи з матеріалами презентацій учні на альбомному аркуші паперу можуть робити нотатки: малювати невеликі малюночки для створення майбутніх коміксів і анімацій, записувати нові слова різними кольорами та ін.

Результатом застосування отриманих знань є співпраця вчителя і учнів у створенні ігор «Інформаційний шум», «Інтернетпавутиння», вправ «Факт і судження».

Учні третіх і четвертих класів беруть участь у роботі шкільної кіногрупи «MEDI@NNA», зйомках створених ігор, вправ. Однією з улюблених форм медіапрактик є створення сценаріїв і зйомок однохвилинних відео. Так результатом співпраці вчителя і учнів стало однохвилинне відео «Медіаграмотність важлива».

Організація медіапрактик як засобу активного навчання учнів початкових класів у процесі медіаосвіти надає низку переваг, зокрема:

- можливість інтеграції здобутих знань, застосування їх у практичній діяльності;
- використання набутих способів отримання нових знань в умовах активного навчання;
- поєднання частково-пошукової та дослідницької діяльності, розвиток лідерських навичок;
- висока інтенсивність парної та групової взаємодії, розвиток соціальних навичок роботи в команді;
- активність і самостійність учасників;
- залучення актуального досвіду й емоційного інтелекту.

Таким чином, процес формування медіаінформаційної грамотності молодших школярів шляхом залучення їх до медіаторчості сприяє активному навчанню учнів у процесі медіаосвіти. Залучення до медіапрактик дає

можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування у нових ситуаціях, підвищенням їхньої дієвості.

Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами допомагають учням знизити перевантаження під час засвоєння знань з інших навчальних предметів (природознавство, читання, основи здоров'я тощо).

Подальшого вивчення потребують питання щодо створення науково-методичного супроводу формування медіаінформаційної грамотності молодших школярів та відповідного організаційно-методичного забезпечення.

Використані джерела:

1. Колеснікова І. В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2018. 292 с.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: нова редакція / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

URL:<http://ediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>.

3. Концепція Нової української школи URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощапова В., Дегтярєва Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелешенко Т., Шкребець О. / За редакцією Волошенюк О., Дегтярєвої Г., Іванова В. К.: ЦВП, АУП, 2017. 197 с.

5. Толмачова І. Медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи як вимога діджиталізації.
URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7945/1/Tolmacheva.pdf>

Бондаренко В. В., Шеїн В. С.

Україна, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

КУЛЬТУРИЗАЦІЯ ВИЩОЇ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Час і конкуренція на ринку праці формують усе більш жорсткі вимоги до випускників технічних закладів вищої освіти (ЗВО) України. Сучасні освітні стандарти акцентують увагу не лише на професійних компетентностях майбутніх інженерів, а й на їх особистісних якостях і професійній культурі, тобто на культурологічній компетентності. Основною ідеєю сучасної української педагогіки сьогодні має бути ідея гуманізму, поважання

внутрішньої свободи особистості, спрямування всієї освітньої системи на самореалізацію, самоактуалізацію й соціалізацію випускників ЗВО, окремо слід наголосити на українізації та патріотизмі, що у своїй сукупності й є завданням закладів вищої технічної освіти України щодо підготовки сучасної інженерно-технічної еліти, здатної працювати на благо своєї держави.

Але, незважаючи на всі інноваційні підходи до осучаснення інженерної освіти, питанням формування культурологічної компетентності випускників технічних ЗВО усе ще приділяється недостатньо уваги. Проблема культуризації інженерної освіти й досі не має цілісної й системної методичної бази ні на теоретичному, ні на практичному рівнях, хоча вона, як звісно, виступає як повноцінна змістовна складова якості освіти й освітнього процесу. Саме культура випускника технічного ЗВО, як і будь-якого іншого закладу освіти, є тим маркером, що свідчить про його ділові та особистісні якості. Культуризацію інженерно-технічної освіти ми розглядаємо як методично обґрунтований набір освітніх компонент, що забезпечать у подальшій практичній роботі випускнику технічного ЗВО успішну соціалізацію та самореалізацію в умовах реального виробництва. Адже, ми абсолютно переконані в тому, що саме загальна культура випускника ЗВО є тим елементом, без якого не можливе формування його професійної культури.

А професійна культура, у свою чергу, хоча й пов'язана із загальною культурою особистості інженера, але має і свої певні риси. Якщо загальна культура особистості відображає широту опанування ціннісного змісту духовної й матеріальної культури, міру залучення особистості до створення цінностей, готовність і здібність до їх продукування, то професійна культура по суті відображає прояв загальної культури в специфічних умовах професійної діяльності. [1].

Ще одним елементом процесу культуризації інженерно-технічної еліти України є такий елемент, як особистісна культура. До особистісної культури ми, слідом за багатьма ученими-культурологами, відносимо культуру зовнішнього вигляду, культуру самоорганізації, сформованість особистісних професійно значущих якостей, творчу індивідуальність як віддзеркалення результату постійного самовдосконалення і саморозвитку.

Окремо хотілося б виділити й ті нові складові культуризації інженерно-технічної освіти, про які до сьогодні мало хто згадував і говорив. На них практично не зважали, вони розумілися як такі, що формуються самі й окремо від навчальних програм з підготовки майбутньої інженерно-технічної еліти, а саме, йдеться про українськість та самовизначення особистості майбутнього фахівця з технічною освітою, про культурні національні цінності, звичаї та традиції. Справа в тому, що національні цінності, як зазначає В.В. Ягупов, не треба нав'язувати народові, вони мають бути прийняті ним добровільно. Завзяте нав'язування українському народові найсвятішого – національної

гідності, незалежності й суверенності України, патріотизму – може викликати негативну реакцію [2]. Ми вважаємо, що сьогодні такі категорії як українізація та патріотизм вже давно вийшли за рамки виховання, це те чому сьогодні потрібно вчити здобувачів освіти на будь-якому освітньому рівні, починаючи із дитячого садочка й до ЗВО, а потім і протягом усього життя. Так, можна сказати, що це вимушений захід, але ж українську свідомість більше семидесяти років намагалися переформувувати на, так званий, інтернаціональний лад, головна ідея якого полягала в тому, щоб забути про свою національну ідентичність, й при цьому любити братню сім'ю народів срср. На щастя експеримент провалився, про що свідчить те з якою швидкістю «брати розбіглися по своїх домівках». З самого початку ця ідея була хибною за своєю природою. Так, у «Моральному кодексі будівника комунізму» на перший погляд містилися вічні загальнолюдські цінності. Однак там немає найголовнішого – людини з її нагальними потребами, справжніми життєвими цінностями, які відповідають як загальнолюдським і національним, так й особистісним цінностям конкретного суспільства [2].

Ми вважаємо, що найкращим каталізатором впровадження в освітній процес підготовки інженерно-технічної еліти таких культурологічних елементів як українізація та патріотизм сьогодні стала та трагедія, яка щодня відбувається на наших очах. Воєнна агресія, яку розпочав проти України наш «північний сусід» є тим моральним поштовхом, який просто заставляє нас включати в освітній процес ще й ці дві складові культуризації суспільства. Лише такий підхід «... передбачає оптимальне поєднання суспільних і державних інтересів з інтересами особистісного становлення людини та її самоактуалізації в суспільному та особистому житті» [2]. Зважаючи на зазначене вище, під культуризацією ми розуміємо інтегровану характеристику змісту вищої інженерно-технічної освіти, яка включає такі основні компоненти як професійна культура, загальна культура, особистісна культура, національна культура й патріотизм. А всі разом вони якраз і становлять культурологічну компетентність майбутнього випускника сучасного вишу.

У центрі формування особистості майбутнього лідера й керівника в умовах реального виробництва повинна стояти людина-фахівець, «...і не просто людина, а українець. Спіратися насамперед треба на те, що завжди відрізняло українців з-поміж інших народів. Але брати з багатьох національних якостей треба лише ті, що мають значення сьогодні і матимуть у майбутньому» [2].

З огляду на ті завдання, що час ставить перед сучасною вищою школою, постає закономірне питання методичного характеру, а саме: в рамках яких дисциплін ми можемо прищеплювати нашим здобувачам освіти знання, уміння й навички з питань культуризації освітнього процесу в технічних ЗВО України. Як ми вже зазначали вище, питання культуризації випускників технічних ЗВО вже втратило статус просто виховної роботи й тому воно не може вирішуватись

виключно на кураторських виховних годинах, що сьогодні, з огляду на дистанційну форму навчання в північних, південних та східних регіонах України є досить проблематичним. Так само недостатніми, хоча й дуже важливими для здійснення цієї місії, є такі дисципліни гуманітарного циклу як «Історія України» чи «Українознавство». Ми глибоко переконані в тому, що елементи культуризації вищої технічної освіти мають бути присутніми абсолютно в усіх навчальних дисциплінах. Але такий підхід не повинен носити формалізований характер, коли викладачі можуть обмежуватися гаслами про любов до України. Це повинна бути цілеспрямована робота усього науково-педагогічного складу, спрямована на обов'язкове пов'язування навчального матеріалу з реаліями української історії, з тим місцем, яке в ній посідають видатні українські науковці та інженери, адже нам є ким і чим пишатися. Ми надто довго сором'язливо замовчували про той внесок, який зроблено Україною у світову цивілізацію.

А завершити розвідку необхідності культуризації вищої інженерно-технічної освіти в умовах сучасного суспільства хочеться словами Костянтина Дорошенка: «Ідея України як держави сформувалася саме в культурі, завдяки культурі розвивалася та була втілена у життя. Український народ, століттями бездержавний, зберігся сам і довів власне право на незалежність коштом культури. Завдання шкоди розвитку української культури в її різноманітті є зрадою самої суті нашого існування» [3].

Використані джерела:

1. Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. / за заг. ред. академ. І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. Харків: Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. Вип.45. 228 с.
2. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
3. Дорошенко К. Україна – це культура. URL:[https://suspilne.media / 23069-ukrainska-ce-kultura-comu-ne-mozna-nisiti-te-so-formuvalosa-stolittami/](https://suspilne.media/23069-ukrainska-ce-kultura-comu-ne-mozna-nisiti-te-so-formuvalosa-stolittami/)

Брославська Г. М.

*Україна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Матвєєва Я. О.

*Україна, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 26 Харківської
міської ради Харківської області*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні, коли український народ потерпає від агресії та тероризму Російської федерації, особливо гостро стоїть питання щодо необхідності формування у здобувачів освіти національно-патріотичної компетентності, яка вважається однією з важливих складових безпеки нашої держави.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя – до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується [3].

Велику відповідальність, щодо формування у наших здобувачів освіти національно-патріотичної компетентності, несуть педагоги освітніх закладів, які змушені не тільки дати молоді знання предметних освітніх компонентів, розвивати в них уміння й навички, але й підготувати свідому особистість, яка буде мати стійку громадянську позицію, зможе захистити свою країну, забезпечувати її безпеку, сприяти встановленню миру та спокою в суспільстві.

Деякі аспекти формування національно-патріотичної компетентності у здобувачів освіти досліджено у працях С. Терпелюк, Р. Осипець, О. Гевко, О. Онопрієнко, А. Фрідріх тощо.

Під національно-патріотичною компетентністю розуміємо компетентність, що є базовою складовою компетентнісного підходу в сучасній освіті. Дана компетентність є інтегративною характеристикою особистості, яка включає й певний рівень психологічної готовності до активного здійснення суспільного життя – патріотичність, національна свідомість [1].

Вважаємо, що сьогодні важливою умовою формування національно-патріотичної компетентності в здобувачів освіти є вдосконалення, оновлення та збагачення змісту їх підготовки. Автори пропонують, для досягнення поставленої мети, створити спеціальні курси та практикуми, мета яких – формування у молоді національної свідомості, патріотизму, почуття обов'язку перед народом України тощо.

Педагогам не слід забувати про те, що, для формування національно-патріотичної компетентності в здобувачів освіти, всі освітні заклади нашої держави зобов'язані використовувати наявні національні надбання (історії, культурних цінностей, стереотипів, традицій тощо).

Освітняни не завжди правильно розуміють поняття «патріотична компетентність», вважають, що нею володіють патріоти (військові), які

захищають із зброєю в руках свою Батьківщину, воюють за її свободу та незалежність.

Все це – вірно, але дуже однобоко, бо, як вважають автори, патріотом можна вважати ту особистість, яка повністю віддає себе розвитку нації, її відродженню, є творцем історії своєї країни.

Виховувати патріота, громадянина України можна не тільки у військових освітніх навчальних закладах чи в армії, але також у звичайних буденних ситуаціях: переглядаючи телепередачі, гуляючи на вулиці, навчаючись у школі, коледжі, закладі вищої освіти тощо.

Відомий український педагог Г. Ващенко вважав, що формуванням національно-патріотичної компетентності в здобувачів освіти потрібно займатися змалку, бо любов до рідного краю формується в ранніх дитячих переживаннях, захопленнях. Будь-якій людині рідним є все те, що вона бачить, чує вперше, а це відбувається, в основному, у дитинстві [2].

Проблемою сьогодення є те, що педагоги у своїй діяльності не завжди приділяють достатню увагу вихованню особистості, розвитку у неї почуттів відповідальності та патріотизму.

Вони забувають про те, що на заняттях, які є основним елементом освітнього процесу, формування національно-патріотичної компетентності може відбуватися через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу;
- визнання духовної єдності населення усіх регіонів України, спільності його культурної спадщини та майбутнього.

Наприклад. На заняттях із фізики здобувачі освіти дізнаються про українських фізиків, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної науки, дізнаються про їх життя, дослідження.

Доповіді про видатних мислителів в області фізики студенти готують самостійно: шукають інформацію в Інтернеті, в бібліотеці, переглядають відеофільми. На основі знайденого матеріалу, вони створюють презентацію, відео, а потім на занятті з фізики показують її іншим здобувачам освіти, розповідають про фізиків, які народились в Україні та здійснили вагомий внесок у розвиток цієї фундаментальної дисципліни – Леоніда Яценко, Якова Файнберга, Михайла Остроградського, Максима Стріху, Івана Пулюя, Михайла Оболенського, Людвіка Шимона, Бориса Грабовського тощо/

Завдяки вивченню такого матеріалу здобувачами освіти на заняттях із фізики, вони мають можливість дізнатись про проведені експерименти та перші

відкриття українських фізиків. Ці факти розвивають у всіх почуття гордості за наших земляків-науковців, які своїми працями прославили нашу Україну.

Як бачимо, основними педагогічними умовами формування національно-патріотичної компетентності у здобувачів освіти є реалізація в навчальному процесі проблемного підходу до змісту одержаних ними патріотичних знань, що забезпечить у подальшому розвиток національно-патріотичних рис, дослідницьких умінь молоді на основі їхньої пошукової діяльності; формування практичних умінь, які сприятимуть проведенню пізнавального дослідження з елементами історизму, національної культури, традицій тощо.

Використані джерела:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua>;
2. Дигас О. С. Формування національної свідомості, патріотизму та громадянськості засобами фізики. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/formuvannya-natsionalnoyi-svidomosti-patriotizmu-t.html>
3. Сухомлинський В. О. Виховання громадянина: Вибр. твори: в 5-ти. Київ: Рад. школа, 1997. Т. 3. 670 с.

Касьянова О. М.

Україна, Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ SOFT I HARD SKILLS МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ОСНОВА ЙОГО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність окресленого питання зумовлено розвитком суспільства відповідно до викликів сьогодення та входженням України у гуманітарний та інформаційний контексти світової цивілізації. Це, у свою чергу, потребує докорінної зміни системи освіти, методології та технології організації навчання у закладах вищої освіти. Сьогодення вимагає формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця з гнучким й оригінальним мисленням, здатним самостійно і творчо вирішувати суспільні та професійні завдання. Отже, важливим викликом для науковців і практиків є обґрунтування системи знань, умінь і навичок широкого спектру, які необхідні кожному компетентному фахівцеві для успішної професійної діяльності та умов їх формування у системі вищої освіти.

Мету дослідження ми вбачаємо у виокремленні сутності професійної компетентності майбутнього фахівця у контексті «м'яких» і «жорстких» навичок та можливості їх формування у навчальному процесі ЗВО на засадах загальнодидактичних принципів.

Результати психолого-педагогічних досліджень і нормативні документи щодо модернізації системи освіти визначають компетентісно орієнтований підхід як стратегію формування і розвитку сучасного фахівця.

Професійна компетентність особистості фахівця є складною системою, яка утворена такими взаємопов'язаними елементами:

- професійними знаннями, що є когнітивною основою професійної діяльності;
- професійними вміннями, які ґрунтуються на раціональному використанні знань та забезпечують здатність належно виконувати професійні дії;
- професійними навичками, що утворені доведеними до автоматизму вміннями;
- професійними настановами, які визначають характер і поведінку фахівця, його професійні орієнтації, рівень домагань, відношення до дійсності та перспектив, обумовлюють необхідність саморозвитку, самовдосконалення;
- індивідуальними психологічними особливостями, які формують стиль професійної діяльності та відбиваються у професійних рисах і якостях особистості.

У контексті успішної професійної діяльності дослідники виокремлюють конкретні професійні або спеціальні, тобто вузькопрофесійні й соціально-комунікативні вміння і навички, які не відносяться до певної фахової сфери, тобто Hard і Soft skills.

Soft skills (з англ. soft skills – «м'які навички», «соціальні навички», «універсальні навички») дозволяють випускниками ЗВО бути успішним на своєму робочому місці, незалежно від напряму та специфіки діяльності. Як правило, до soft skills відносять навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність, працювати в команді та в умовах невизначеності, керувати часом, логічно і системно мислити, вміння полагоджувати конфлікти, а також креативність, ерудованість тощо.

Hard skills (з англ. hard skills – «тверді навички») – технічні навички, які пов'язані з діяльністю у галузі формалізованих технологій: логістика, технологія виробництва, програмування, діловодство, керування автомобілем тощо. Такі вміння і навички визначені у посадових інструкціях, їх можна виміряти та зіставити з відповідними стандартами, а відтак, вони легко піддаються розподілу на прості та конкретні операції. Тобто, до «твердих» відносяться навички, що пов'язані з технікою виконання. Вони властиві певній категорії професій, це – професійні навички. Фахівець, який опановує навички категорії Hard skills, здатен довести вміння до автоматизму й надалі застосовувати його у практичній діяльності, дотримуючись чітко встановленої послідовності дій або дій «за шаблоном».

Практика свідчить, що для успішної професійної діяльності і досягнення цілей потрібні як soft, так і hard skills. Якщо формування hard skills

безпосередньо включені до освітньої програми, то стосовно розвитку soft skills у здобувачів та викладачів заклад вищої освіти повинен мати свою політику.

Щоб бути затребуваними на ринку праці, майбутнім фахівцям необхідно формувати навички майбутнього. Для цього навчальний процес у закладах вищої освіти повинен ґрунтуватися на загальнодидактичних принципах з урахуванням викликів сьогодення, зокрема:

- науковості – формування soft і hard skills на об’єктивно-істинних знаннях, опанування вагомими науковими досягненнями в обраній галузі, здобуття наукових знань, які є передумовами для самовизначення особистості майбутнього фахівця на основі його здібностей, інтересів, освітніх потреб;

- природовідповідності – врахування у навчальному процесі психолого-педагогічних, індивідуально-типологічних особливостей особистості, багатогранної цілісної природи людини, які створюють умови для формування soft skills;

- гуманізації – можливість поставити особистість студента в центр освітнього процесу, забезпечити умови для його творчого розвитку та активності, що дозволить майбутньому фахівцеві бути успішним на своєму робочому місці;

- демократизації – співпраця, співтворчість суб’єктів навчального процесу, віра у творчі сили, повага до суверенітету особистості студента спричинить розвиток лідерських якостей, управлінських та комунікативних умінь майбутнього фахівця;

- пріоритету проблемно-розвивальної і творчої діяльності в навчальному процесі, що спричинить розвиток творчості та інноваційності, критичного мислення майбутнього фахівця;

- забезпечення розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової та духовної сфер особистості майбутнього фахівця шляхом урізноманітнення форм, методів, засобів навчання, що стане значною конкурентною перевагою в оволодінні професіями майбутнього.

Опануванню якомога більш широкого спектру умінь і навичок, які є фундаментальними для кожної професії, сприяють різноманітні тренінги зі спілкування, мотивації, лідерства, менеджменту, роботи в команді, особистісного розвитку, а також різноманітні майстер-класи щодо відпрацювання професійних умінь і навичок з професіоналами.

Тобто для успіху і професійної самореалізації потрібні як «тверді», так і «м’які» навички. Якщо «тверді» навички допомагають освоїти конкретну професію, то розвиток soft skills дозволяють зберігати позитивне ставлення, бути гнучким у поведінці, вміти вирішувати проблеми, працювати «під тиском» та в стресових ситуаціях, встановлювати взаємовідносини, слухати й розуміти співрозмовника, проводити переговори, презентації, вести дискусії тощо.

Перспективним для розвитку Soft і Hard skills особистості майбутнього фахівця вважаємо поглиблене дослідження чинників мотивації навчання у

межах суб'єкт-суб'єктної моделі організації навчального процесу в сучасній медійній освіті, спрямованій на формування і розвиток гармонійної висококомпетентної особистості творчого професіонала.

Використані джерела:

1. Коваль К.О. Розвиток «Soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. Вінниця, 2015. №2. С.162–167.

2. Меркулова Н. Інноваційний освітній процес в Україні. URL:http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/5_2011/10.pdf.

3. Паталаха М.Є. Професійні знання, уміння та навички як компоненти професійної компетентності майбутнього викладача іноземної мови. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХП», 2010. Вип. 25 (29). С. 118-125.

4. Плахотник В.М. Система навчання в контексті загальної теорії систем. Педагогічна і психологічна наука в Україні: зб. наук. пр. в 5 т. Т. 3. Загальна середня освіта. К: Пед. думка, 2012. С. 20-35.

Комишан А.І., Парнюк А.Р.

Україна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ НАДБАНЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Аналіз основних принципів педагогіки в Україні крізь століття є важливим фактором на сучасному етапі створення освітніх реформ. Дослідження історії політики в галузі навчання сприятиме більш якісній розробці нових законів та структур, до прикладу, нової української школи (НУШ). Адже, як зазначає МОН, реформа спрямована на відмову від застарілої системи освіти школярів, себто, радянської [1]. На контрасті, спадщина більш ранніх періодів історії педагогіки в Україні пропонує революційні ідеї та дієві методики, що не тільки відображають національну ідентичність українського народу, але й здатні стати на заміну освітній системі окупаційної влади СРСР.

Порівняємо вирішення завдань та наукові підходи мислителів України із низкою окремих цільових компетенцій, закріплених законом «Про освіту»:

- навчання впродовж життя;
- математична компетентність;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

– культурна компетентність.

Однією з цільових компетентностей є «навчання впродовж життя». Таку ідею ніс своїм учням і Г. Сковорода. В одному із листів до свого учня, датованого 1762 роком, він пише: «Немає години, не придатної для занять корисними науками, і хто помірно, але постійно вивчає предмети, корисні як у цьому, так і в майбутньому житті, тому навчання – не труд, а втіха» [2, с. 396]. Філософ в своїх роботах вказує на важливість навчання заради пізнання життя та отримання задоволення, а не лише отримання оцінки. Володимир Мономах, Великий князь Київський початку XII ст., також закликає свій народ до постійного самовдосконалення. В «Повчанні Володимира Мономаха дітям» від 1096 р. читаємо: «Коли щось добре вмієте – не забувайте, а чого не вмієте – учіться, як це робив батько Володимирів. Сидячи дома вивчив п'ять мов і мав почесць від інших країн. Лінощі ж усьому лихому мати: що людина вміє – те забуде, а чого не вміє – того не вчить» [3, с. 69].

Отже, обидва діячі поділяли ідею важливості безперервного навчання, а тому їхні методи потенційно представляють цінність для НУШ. Г. Сковорода відомий тим, що має багату епістолярну спадщину, яка документує його дбайливе ставлення до учнів. В своїх листах він нагадує молоді розмислювати над сенсом життя, дбати про свій моральний стан [4, с. 121], а також вів змістовні філософські діалоги. В них Сковорода протягом тривалих років закликав учнів «до індивідуального пошуку надіндивідуальної істини» [5, с. 97]. Повертаючись до В. Мономаха, констатуємо, що свою педагогічну думку князь описує в «Повчанні» та звертається безпосередньо до народу.

Аналізуючи вище сказане, можна підсумувати такий підхід поняттям «діалог». Задля впровадження ідеї безперервного навчання в НУШ, вчитель має бути зацікавлений в розмові з дитиною. Наприклад, подібно Сковороді вести переписку з учнями поза уроками. Або, наслідуючи Мономаха, наголошувати на важливості повторення матеріалу, адже людина схильна забувати. Більше того, однією з перспектив є введення обов'язкових діалогів-консультацій між учнем та вчителем, в ході якого педагог матиме можливість розкрити індивідуальну мотивацію та зацікавленість разом зі здобувачем освіти.

Інший пункт зі списку якостей, яких набуватимуть учні НУШ, це математична компетентність. У школах Київської Русі діти вчили азбуку і цифровий алфавіт одночасно. Існує відоме тогочасне прислів'я: «Без грамоти й цифір не вдалась». Вчителі використовували найпростіший дидактичний матеріал для лічби – пальці і кисті рук. Однак через такий простий наочний приклад вчителі навчали дітей і складним математичним маніпуляціям, наприклад позначаючи кожен суглоб пальця дюжиною, а увесь палець, відповідно, числом 36. [6, с. 49]. За часів козаччини, в січових школах ґрунтовно вивчали арифметику та геометрію [6, с. 134]. Цього вимагала жвава торгівля, будівництво військових укріплень, фортець, флоту.

На наведених прикладах спостерігаємо схожість між роллю математики в минулому та посиленням вивчення математики від НУШ. Зміни сьогодення можна аргументувати стрімким розвитком інформаційних технологій, однак що за часів Київської Русі, що в період козаччини, математика була невід'ємною частиною навчання. В першому випадку спостерігаємо як вчителі використовують простий наочний метод викладання, зрозумілий для дітей. В другому ж, прослідковується закономірність між предметом вивчення та його практичним застосуванням майбутніми козаками, що дає чітку мотивацію для навчання. Базуючись на цих свідченнях, виокремлюємо, що педагоги НУШ мають використовувати з дітьми найпростіший дидактичний матеріал, створювати ситуації інтересу і новизни у процесі викладання, та робити опору на життєвий досвід учня, пояснюючи роль математики в житті освіченої людини.

Ідея положення «громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей» також прослідковуються в історії української педагогіки. За добу Київської князівської держави функціонували монастирські школи, де надавали глибокі знання в галузі права. Ураховувалось дві традиції права: звичаєве та писане, що, очевидно, втратило свою релевантність. Водночас, тогочасна теорія правового виховання пропонує актуальну та важливу практику для шкіл сьогодення: донесення дітям ідеї рівності всіх народів, що живуть на землі. Вона висловлена у «Слові про Закон і Благодать» митрополитом Київським [7, с. 24]. Більше того, педагоги неодмінно приділяли окрему увагу вихованню взаємоповаги, законслухняності та загальнолюдських цінностей.

Хоча освіта цього періоду базувалась на християнському вченні, правова свідомість людини-громадянина посідала одну з ключових ролей. В списку цільових навичок, що отримує школяр в НУШ, МОН окреслює ціль підвищити громадянські та соціальні компетентності. Перспективою виконання поставленого завдання можуть стати наступні положення:

- в шкільній програмі приділити більшу кількість годин на тиждень предметам, що виховують в дитині представлені якості;
- ознайомлювати школярів із основами теології, не нав'язуючи релігійні погляди;
- переформатувати предмет основ здоров'я в такий, що більш глибоко та змістовно розкриває взаємодію людини із суспільством та державою, розвиває в дитині толерантність та національну свідомість;
- впровадити створення соціально значущих заходів серед дітей, задля закладення в них моральних цінностей. Наприклад, збір коштів на благодійність, опіка над навколишнім середовищем, волонтерство.

Отже, виховання дитини як свідомого громадянина практикувалося ще за добу Київської князівської держави і було невід'ємною частиною українського

суспільства. Задля того, щоб позитивно вплинути на розвиток України у майбутньому, НУШ необхідно ґрунтовно розібрати це питання та, беручи приклад з наших пращурів, приділити особливу увагу розвитку соціальних компетентностей серед школярів.

В Українських школах важливе місце посідав і культурний розвиток. Протягом XVI-XVII ст. на січі спостерігався стрімкий розвиток мистецтва, архітектури та різноманітних промислів. У 1655 р. Петро Алепський написав: «...в Києві єсть сила дуже гарних козацьких малярів, великих знавців свого діла, що вживають всяких хитрощів та розумних вигадок, аби зняти правдиві портрети з людського обличчя» [6, с. 133]. На даний стрибок напряму вплинуло формування національних та народних професійних шкіл. Окрім живопису, учні того часу мали можливість займатися вишиванням, музикою, танцями, фольклорними співами.

Любов до мистецтва прививалася з дитинства. Крізь різні періоди історії спостерігаємо як педагоги України проводили уроки просто неба. Г. Сковорода вважав, що природа допомагає людині віднайти сенс життя, пізнати щастя та натхнення, тому часто навчав учнів поза приміщенням [4, с. 121]. Такий же підхід практикували церковно-парафіяльні школи доби козаччини, до того ж надаючи школярам можливість навчитися співати. «З третього класу набирали охочих до січової школи, де тричі на тиждень вчили церковного співу. Взимку вчилися в хаті, а влітку просто неба» – опис парафіяльної школи сучасниками [6, с. 132].

Ставлячи за мету виробити культурні компетенції в учнях НУШ, варто пам'ятати про різноманітні завдання педагогіки, у тому числі пошук оптимальних шляхів розвитку наукового світогляду, духовної культури, громадянської зрілості людини. Українські педагоги минулого усвідомлювали важливість мистецтва в житті дитини та надавали їй можливості реалізації потенціалу, що призвело до суттєвого поповнення культурної спадщини. Сучасні педагоги мають допомагати школярам полюбити мистецтво, а не вимагати від них високої академічної успішності в цій галузі. Цього можливо досягти:

- скасуванням виставлення оцінок творчим роботам школярів;
- надання різноманітних можливостей для реалізації таланту дитини;
- введення обов'язкових культурних заходів, таких як відвідування концертів, виставок, музеїв, кінотеатрів тощо.

Підбиваючи підсумки порівняльного аналізу педагогіки минулого та сьогодення, український народ мав європейські погляди на освіту, деякі з них залишаються актуальними і досі. Для успішної реалізації завдань НУШ, педагогам варто розглядати перспективи втілення практик з різних періодів історії України. До прикладу, вести особистий діалог з кожним учнем окремо, робити опору на життєвий досвід здобувача освіти, приділяти особливу увагу

громадянським та соціальним компетентностям, та прививати дитині любов до навчання.

Використані джерела:

1. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 30.03.2023 р.)
2. Сковорода Григорій. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / ред. рада: О. Дзевєрін (голова) та ін.; Київ: Наук. думка, 1983. 546 с.
3. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / уклад.: О.О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. К.: Знання, 2005. 767 с.
4. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. 450 с.
5. Ушкалов Л. В., Марченко О. В. Нариси з філософії Григорія Сковороди. Харків: Основа, 1993. 152 с.
6. Артемова Л. В. Історія педагогіки України. Київ: Либідь, 2006. 419 с.
7. Твердохліб Л. В. Формування правової культури старшокласників у навчальних закладах нового типу. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. 263 с.

Комишан А. І., Сегеда Т. С.

Україна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ В УМОВАХ ONLINE-НАВЧАННЯ

Сьогодення невимушено впливає на сучасний стан освіти та її складових частин, зокрема навчальних процесів, пов'язаних зі здобувачами закладів вищої освіти (ЗВО). Нові реалії створили низку вимог та випробувань як для студентів, так і для науково-педагогічних працівників (НПП), які попри нові умови та систему online мають забезпечити гідну та повноцінну підготовку майбутніх професіоналів не тільки своєї справи, а й суспільства загалом. Таким чином сучасні проблеми стали поштовхом для видозмінювання системи навчання у вищій школі та мотивацією для покращення наявних умов у форматі віддаленого навчання.

Основним аспектом при врахуванні всіх наявних складнощів, є доступність кожного здобувача освіти до наступних послуг повною мірою. Маємо на увазі не лише теоретичну частину, а й практичну, проєктну, під час самостійних видів діяльності на заняттях та за їхніми межами. Важливими ланками цього судження є наявність джерел інформації, доступних методичних указівок, завдань на командне спрямування, можливість спілкування та вибору комфортних членів чи членкинь проєктної групи, створення належних умов не тільки для розгляду виконаних досліджень, а і їхнього подальшого обговорення

для поглиблення наявних знань в опрацьованій темі. Таким чином перед НПП постає серйозне завдання, а саме створити належно продуману систему проєктної командної роботи та знайти такий підхід до студентів, аби в них не просто було бажання взяти й участь, але й повпливати на організацію процесу загалом, тобто надати їм простір для волевиявлення та показу себе, як конкурентоспроможних професіоналів та колег, які навіть в умовах дистанційного навчання можуть належно здобути кваліфікацію та одразу спробувати її реалізувати на практиці.

Важливим моментом у такому завданні є потреба в залученні кожного окремого індивідуума в активну роботу не як спостерігача, а як і керівника, і одногрупника, і студента загалом. Уміння підпорядковуватися під ситуації, контролювати кожен момент та змінювати напрям – необхідна компетенція для спеціаліста у ХХІ столітті. Вирішальна роль у стимулюванні цього належить саме НПП, бо вони мають не лише задати ритм навчальним групам, а й контролювати цей процес: його правильність, доступність та результативність. При цьому важливо акцентувати досягнення на роботі кожного студента та його розвиток під час вивчення конкретної дисципліни від початку семестру до початку сесії. Кожен здобувач освіти має відчувати себе впевненим лідером та комфортним приятелем, а не ворогом чи конкурентом під час виступів, чи підготовки до них [1].

Виходячи із викладеного, основна мета нашої доповіді – формування уявлення про належну реалізацію проєктної діяльності НПП у процесі засвоєння навчальної дисципліни навіть в умовах дистанційного навчання та висвітлення актуальної ситуації щодо організації технологій такого типу під час навчання в ЗВО. Аби зазначені нижче тези набули впливовості та отримали належну аргументованість позицій з точки зору студентів, як випробувачів таких технологій, було проведено анонімне анкетування серед майбутніх фахівців галузі освіти. Питання стосувалися умов для проєктної самостійної та командної діяльності під час навчання та поза його межами [2].

Отримані результати дозволяють нам зробити логічні судження та висновки. Так, 48,1% серед опитаних студентів стверджує, що сучасні умови для проєктних видів робіт розроблені та створені, впроваджені в освітній процес на високому рівні, з усіма можливими врахуваннями особливостей та проблем, що можуть виникати. Ще 40,7% стверджують про достатній рівень аналізованого показника, проте є певні неточності та моменти, які варто покращувати, а 7,4% зазначають про відмінний, максимальний рівень, наскільки це можливо, створення НПП умов для проєктної самостійної діяльності під час вивчення різного типу дисциплін. Лише 3,7% зазначають про низький рівень підготовки практичних занять та роботи на них, що дає нам можливість зазначити про доволі високий рівень сучасного стану реалізації методу проєктів, проте є певні моменти, які ще варто допрацювати та врахувати протягом роботи.

На питання про оцінку створених умов для проєктної, але вже командної діяльності, під час навчання, студенти відповідають інакше. Більшість студентів, а саме 44,4%, відповіли одноголосно за достатній рівень. Така статистика вказує на кращий рівень підготовки самостійної роботи, аніж групової. За високий рівень віддали свій голос 40,7%, що вказує на невеликий розрив, проте на певну кількість нюансів, які конче необхідно допрацювати задля покращення умов. Суто максимальний рівень оцінюваного показника отримав перевагу серед 14,8% відсотків студентів, окрім того, ні один здобувач освіти не зазначив про низький рівень чи дуже низький. Отож більшість студентів вважає, що умови для проєктної командної роботи є високорозвиненими та більш належно пропрацьовані на сьогодні, ніж для самостійного типу завдань.

Отож розгляньмо більш детально саме командний тип роботи, щоб розуміти, в якому напрямку необхідно працювати далі та що варто вдосконалити. Більша частина студентів (66,7%) одноголосно зазначає про наявність двох осіб у проєктній групі, яка розробляє певні матеріали для кожного семінарського заняття. 26,8% відсотків одноголосно підтверджують наявність трьох осіб у команді, що свідчить про набагато меншу ймовірність у створенні великих груп задля колективного масштабного проєкту. через недостатню кількість студентів у робочих групах. 7,4% зазначають про самостійність виконання такого типу завдань, через неможливість об'єктивного охоплення всіх тем командними зусиллями. Такі цифри свідчать про наявність проблеми під час практичних видів занять через недостатню кількість студентів задля реалізації проєктних технологій та охоплення всього змісту окреслених завдань.

Зважаючи на 48,1% опитаних студентів, що засвідчують про відсутність лідера в групі, тобто людини, що керує процесом, можна говорити про рівномірний розвиток лідерства, який відбувається пасивно через наявність певної цілі кожного з учасників команди. У цьому є велика заслуга НПП: не виділяти когось одного, а звертати увагу на студентів, як одне ціле. 37% студентів вказують про частковість наявності керівника, доречно говорити про можливість кожної людини долучитися до процесу організації та повпливати на кінцевий результат, що свідчить про високий рівень організації.

Більш того, на нашу думку, компетентний підхід до належної підготовки та самої реалізації проєктної діяльності допомагає розвинути чимало навичок, серед яких тайм-менеджмент, ораторське мистецтво, цілеспрямованість, ризик-менеджмент та багато інших, без яких просто неможливо існувати в сучасному продуктивному світі. А підтвердженням цим словам є 55,6% студентів, які зазначають про регулярний графік підготовки до проєктів, що свідчить про серйозність здобувачів освіти та їхні навички в управлінні часом. Ті, хто зідзвонюються online та виконують роботи максимально колективно, пропрацьовують навички дистанційної роботи (25,9%). По черзі готують матеріали 22,2% проєктних груп, а 18,5% підтвердили про зручність змін

шляхів для підготовки до занять. На їхню думку, цей момент допомагає не перетворити регулярний процес на щось нудне, а зробити його більш цікавим та незвичним навіть за таких умов.

Значна частина студентів, а це 77,8% визнають колективний збір інформації з різних ресурсів, що застерігає від суб'єктивності та дозволяє максимально широко охопити досліджуване поняття. Нині 26,9% здобувачів освіти працюють за схемою “один шукає, інші оформлюють”, що свідчить про не зовсім правильний підхід студентів до поставлених завдань та про неможливість уникнення постійної рутини під час підготовки. Така статистика свідчить про необхідність створення НПП розробок щодо повноцінного належного контролю та функціонування розподілу обов'язків у групі. Варіант про пошук одним студентом інформації та оформлення іншими студентами роботи по черзі, отримав теж чимало прихильних відповідей (22,2%). Зі свого боку, 48,1% студентів відповіли про колективний вибір шаблону та оформлення кожним самостійно своєї частини доповіді. Така аналітика, з однієї сторони, свідчить про готовність студентів виконувати роботу в командні, але конкретно свою, а з іншої засвідчує про підготовку лише своєї частини та незнання матеріалів інших, що необхідно врахувати. Тут, на нашу думку, важливо з боку НПП на початковому етапі впровадження проєктних технологій, пояснити сутність такого методу, його цілі та заплановані результати. Таке пояснення не лише продемонструє відкритість педагога перед студентами, а й змотивує здобувачів поставитися серйозно до висвітлених завдань.

Отже, реалізація проєктних технологій під час роботи в команді в процесі засвоєння навчальної дисципліни в умовах віддаленого навчання, має неабияке значення для розвитку компетентностей студента та його якостей як особистості. Однак, проведений аналіз сучасної ситуації проєктної діяльності спонукає нас до продовження розпочатого дослідження та до роздумів стосовно удосконалення виокремлених недоліків, які необхідно врахувати та належно опрацювати.

Використані джерела:

1. Ігнатюк О. А., Комишан А. І., Бикова М. В. Особливості професійної підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей в умовах надзвичайного віддаленого навчання (на прикладі класичного та технічного університетів). *Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск 47*. 2020. С. 33–42.

2. Komyshan Anatolii, Seheda Tetiana. Using of the project method for developing the leadership skills of future teachers. *Лідери XXI століття. Погляд у майбутнє: Матеріали VI Міжнародної науковопрактичної конференції 22-23 жовтня 2022 р.* / За заг. ред. Романовського О. Г. Х.: НТУ «ХП», 2022. С.110–113.

Лавошник А. О.

Україна, Українська інженерно-педагогічна академія

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Інтенсивний розвиток сфери виробництва і послуг зумовлює заміну традиційних способів мислення та потребу у формуванні особистості, ініціативної та творчої, здатної сприймати зміни сьогодення та брати відповідальність за прийняті рішення. У цьому контексті вирішальним є спрямування сучасної освіти до впровадження компетентнісного підходу.

Сьогодні, в умовах входження України до нових ринкових відносин надзвичайно важливою проблемою є економічна підготовленість молоді до життя в суспільстві, їх активної діяльності в нових ринкових умовах. Державний стандарт орієнтує педагогічних працівників. Сучасні реалії соціокультурного життя вимагають від будь-якої особистості розуміння політичних і соціально-економічних підвалин функціонування держави, усвідомлення особливостей організації економічної сфери, володіння елементарними вміннями оптимально організувати свій час, бюджет, внутрішні та зовнішні ресурси з максимальною користю для себе. Саме тому особливо актуалізується дослідження та формування підприємницької компетентності.

Задля розуміння сутності поняття «підприємницької компетентності» розглянемо поняття «підприємництва» як основи досліджуваної компетентності. Як зазначає Р. Пріма у своєму дослідженні – підприємництво допомагає розвиватися суспільству завдяки «здійсненню нових комбінацій», основними з яких є: створення нового, невідомого споживачеві блага, відкриття нових технологій виробництва і комерційного використання уже існуючих благ, освоєння нових ринків збуту, освоєння нових джерел сировини, зміна структури галузі або виробництва. Отже, в основі підприємництва лежить акт відкриття нових прибуткових можливостей економічної системи. Головною ціллю підприємницької діяльності є отримання вигоди, а середовищем діяльності підприємця – невизначеність [5, с. 251]. У свою чергу О. Шеліган визначає підприємництво – самостійна ініціативна, систематична господарська діяльність, здійснювана на власний ризик і під особисту майнову відповідальність з метою отримання прибутку [7, с. 86].

Вітчизняна економічна наукова думка розглядає підприємництво як економічну категорію, як метод господарювання, як тип економічного мислення. При цьому, як економічна категорія, підприємництво відображає взаємини між його суб'єктами з приводу виробництва, розподілу і привласнення благ та послуг [4, с. 368]. Як тип економічного мислення, суть підприємництва зводиться до ініціативної, новаторської, самостійної діяльності, а як метод господарювання – до найбільш повного й ефективного використання факторів виробництва і прагнення реалізувати свої творчі здібності. Зокрема, С. Мочерний, О. Устенко, С. Чеботар, поділяючи ідеї

Й. Шумпетера, вважають, що «підприємництво – це самостійне господарське новаторство на основі використання різних можливостей для випуску нових товарів або старих новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту тощо з метою отримання прибутків та самореалізації власної мети» [1].

Переходячи до аналізу поняття та змісту «підприємницької компетентності» зазначимо наступне. Поняття «підприємницька компетентність» в українському освітньому середовищі вперше офіційно використане в переліку ключових компетентностей, визначених українськими педагогами за матеріалами дискусій, організованих у рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний–рівному» (уміння вчитися, громадянська, загальнокультурна, компетентність з інформаційних і комунікаційних технологій, соціальна, підприємницька, здоров'язберезувальна) [2, с.130].

Підприємницька компетентність, відповідно до цього документу «підприємницька компетентність» є однією з головних, вона передбачає реалізацію здатності в учнів:

- співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними ресурсами, інтересами і потребами інших людей та суспільства;
- організовувати власну трудову та підприємницьку діяльність і роботу колективу, орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин;
- аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці;
- складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес- проекти;
- презентувати й поширювати інформацію про результати власної економічної діяльності та діяльності колективу [6].

У Європейській довідковій системі підприємницька компетентність трактується як здатність особистості втілювати ідеї в сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність.

Незважаючи на неоднозначність трактувань підприємницької компетентності, різних дослідницьких перспектив та підходів до цього явища, існує згода, принаймні в європейських країнах, щодо її визначення для цілей системи освіти. Підприємницька компетентність трактується як здатність особистості втілювати ідеї у сферу економічного життя; як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність [3, с .119]. Тобто, можемо стверджувати, що це не тільки необхідна якість особистості бізнесмена/підприємця, а й та риса, якої потребує кожна людина в умовах ринкової економіки.

Структура підприємницької компетенції включає в себе наступні елементи:

– мотиваційний компонент – це внутрішні мотиви, що спонукають до підприємницької діяльності, які визначають суб'єкт-суб'єктні міжособистісні відносини, а також суб'єкт-об'єктні відносини людини з природою;

– когнітивний компонент, що включає знання теоретичного й практичного характеру – це сукупність знань, що відображають розуміння сутності економічної сфери життя сучасного суспільства; теоретичні знання про основні поняття та методи підприємницької діяльності;

– діяльнісний (уміння вибору ефективного рішення) компонент передбачає формування практичних умінь підприємницької діяльності, а саме: уміння вибору ефективної ідеї та форм підприємницької діяльності; здатність організації, планування та прогнозування підприємницької діяльності; уміння презентувати власні проекти, вести конструктивний діловий діалог; готовність творчо розв'язувати різноманітні проблеми у сфері підприємницької діяльності на основі набутих знань, умінь, способів мислення; спроможність керувати та контролювати хід і результати підприємницької діяльності;

– особистісний компонент включає емоційний стан, фізичний розвиток та психологічні якості (ініціативність, рішучість, сміливість, азартність, схильність до розумного ризику, наполегливість, незалежність, самостійність, відповідальність, комунікабельність, вміння працювати з людьми, встановлювати зв'язки, впливати на людей, впевнювати), які будуть сприяти розвитку підприємницької діяльності [7, с. 88].

Підсумовуючи можемо зазначити, що на сьогодні розглядаючи становлення поняття «підприємницька компетентність» в історичному дискурсі, а також трактування змісту та складових підприємницької компетентності згідно з європейським досвідом, можемо констатувати, що формування підприємницької компетентності є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти. Підприємницьку компетентність характеризуємо як наскрізну компетентність, яка застосовується в усіх сферах життя; базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику. Розгляд структури підприємницької компетентності служить визначенню провідних завдань і змісту її формування, який повинен характеризуватися спрямованістю на створення умов до самореалізації, саморозвитку, для становлення самобутньої особистості, готової до вирішення життєво важливих проблем.

Використані джерела:

1. Болотов, Г. П. Дерій, Ж. В. Семченко, О. Б. Генеза та розвиток теорій підприємництва. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Економічні науки. URL: <https://economicvistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=571>

2. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. Педагогіка. 2013. С. 128-135.

3. Пискун, О. М., Сокол, Н. В. Розвиток підприємливості та фінансової грамотності учнів старшої школи в процесі технологічної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2018. № 151. С. 118-122

4. Прищеп С. М. Сутність та зміст поняття «підприємницька компетентність». Молодий вчений. 2016. № 5. С. 367-370

5. Пріма Р., Бортюк Т. Підприємницька компетентність: сутність та дефініціювання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. № 1. С. 249-258

6. Проект ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному». URL: <http://za.nprav.org/rivniy-rivnomu-vseukrayinska-blagodiyna-asotsiatsiya/>

7. Шеліган О. Н. Підприємницька компетентність у наукових рецепціях вчених. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2019. № 31. С. 86-90.

Лебедева В. О., Зворська Н. А.

*Україна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ПРОФЕСІЙНА САМОСТІЙНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Професійна самостійність є необхідною складовою успішної кар'єри в галузі музичного мистецтва. Вона передбачає здатність до саморозвитку, самокритики, самокерування, а також готовність до відповідальності за свої виступи та творчі рішення.

Важливість формування професійних і особистісних рис педагога з урахуванням вимог освітнього ринку праці потребує вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої педагогічної освіти, результатом якої має стати якісно сформована методична підготовленість, що сприятиме професійній та особистісній самореалізації й утвердженню індивідуального стилю музично-педагогічної діяльності. Звернення до теми професійної підготовки вчителя музичного мистецтва пояснюється вимогою часу, тому що розвиток вищої музично-педагогічної освіти України в європейському контексті потребує посилення уваги до якості підготовки майбутніх фахівців, які б відповідали потребам Нової української школи. Це вимагає переходу на якісно новий щабель ефективності та оптимальності освітнього процесу підготовки і повного використання знанневого та компетентнісного потенціалу сучасного вчителя музичного мистецтва. У ході практичної підготовки майбутні педагогимузиканти опановують музично-теоретичні дисципліни (історія музичного мистецтва, гармонія, сольфеджіо, аналіз музичних творів, поліфонія); вокально-хорові дисципліни (постановка голосу, хоровий клас, хорове диригування) музично-

інструментальні дисципліни (основний музичний інструмент, концертмейстерський клас, гра на народних інструментах, оркестровий клас). Вивчення фахових методик, таких як методика музичного виховання, методики викладання вокалу, хорового диригування, методика роботи з шкільними творчими колективами, методика роботи у спеціалізованих навчальних закладах, забезпечують готовність студентів до навчально-виховної роботи в школах різного типу навчання. У ході практичної підготовки майбутні вчителі музичного мистецтва опановують практичні навички та прийоми, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність.

Знання сучасних технологій та інструментів є необхідною умовою для розвитку професійної самостійності майбутніх фахівців музичного мистецтва. На сучасному етапі розвитку суспільства важливо бути в курсі останніх тенденцій та новинок у галузі музичної індустрії. Тому, для досягнення успіху в цій сфері, фахівці музичного мистецтва повинні вміти користуватися сучасними інструментами та технологіями.

Виховання самостійності повинно бути важливим елементом в підготовці фахівців музичного мистецтва у вищих навчальних закладах. У процесі навчання студентам необхідно надавати можливість для саморозвитку та самостійної роботи. Це допоможе формувати в них навички самоаналізу, самокритики та самокерування, що є необхідними для досягнення успіху в професійному житті.

Інструментально-виконавська підготовка сучасного вчителя музичного мистецтва потребує вироблення навички добору знайомих мелодій на слух (з додаванням до них акомпанементу), гармонізації та інструментального перекладу музичних уривків, володіння прийомами творчого музикування та імпровізації. Формування цих умінь потребує достатнього періоду часу та найбільш ефективно здійснюється в процесі постійної, копіткої та цілеспрямованої роботи студентів у класі інструментально-виконавської підготовки. Створення при загальноосвітніх школах центрів естетичного виховання школярів розширює і поглиблює вимоги до інструментальної підготовки музичних фахівців, які однаково майстерно повинні виконувати роль викладача і концертмейстера, акомпаніатора й ілюстратора, соліста (вокаліста, інструменталіста) й лектора.

Професійна самостійність музиканта передбачає не тільки здатність до саморозвитку, але й готовність до відповідальності за свої виступи та творчі рішення. Така готовність може бути досягнута шляхом використання різних методів, наприклад, аналізу своїх виступів та взаємодії з аудиторією, навчання нових музичних жанрів та стилів, а також постійного пошуку нових ідей та творчих рішень.

Крім того, професійна самостійність передбачає готовність до роботи у команді та співпраці з іншими музикантами та спеціалістами в галузі музичного мистецтва. Важливо мати здатність до співпраці та взаємодії з колегами, щоб досягти більш високих результатів та розвитку в мистецькому середовищі.

Таким чином, підкреслимо, що професійна самостійність є ключовим елементом успіху в кар'єрі музиканта. Щоб досягти успіху, майбутні фахівці музичного мистецтва повинні розвивати свої навички саморозвитку, самокритики та самокерування, бути в курсі останніх тенденцій та новинок у галузі музичної індустрії, а також готовими до відповідальності за свої виступи та творчі рішення. Тільки так можна досягти успіху в цій галузі та стати справжнім професіоналом у музичному мистецтві.

Використані джерела:

1. Олексюк О. М. Ткач М. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості. Сфера музичного мистецтва: навч. посіб. К.: Знання України, 2004. 264 с.
2. Падалка Г.М. Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя музики. *Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 1.* К.: НПУ, 2006. 12 с.
3. Пляченко Т.М. Компетентнісна модель у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір. Вип. 1.* К., 2012. 722 с.

Ліпська Н. М.

Україна, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

СТОСУНКИ З МАТРІ'Ю У ПСИХОЛОГІЧНОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Вчені вважають, що саме ранній життєвий досвід дитини становить підґрунтя для її подальшого розвитку. Важлива роль у розвитку дитини, особливо у перші її роки, належить матері.

Генрі Клауд та Джон Таунсенд визначили 5 важливих потреб дитини (крім фізіологічних), які мають задовольняти батьки, особливо мати: безпека, емоційне спілкування, довіра, почуття приналежності, потреба в любові.

Материнство формується впродовж онтогенезу жінки. Відповідно любов до дитини в матері виникає не моментально, а має певний період розвитку. Так, результати досліджень у медицині, психології та соціології засвідчують, що розвиток материнської любові проходить декілька етапів: готовність любити; любов-очікування; передпологова ригідність; лімеренція; сформованість батьківського почуття [2].

У сучасній психологічній літературі існує низка підходів щодо класифікації деструктивних материнсько-дитячих стосунків. Оскільки якість та динаміка таких стосунків, перш за все, залежить від матері, існуючі класифікації орієнтовані на материнську фігуру. Серед найбільш розповсюджених можна виокремити наступні:

– класифікація міжособистісних стосунків К. Естес, в основу якої покладено жіночі образи з казок: «мати-квочка», «зломлена-мати», «мати-дитина», «сильна мати»;

– типи матерів із різними установками за О. І. Захаровим: «Царівна Несміяна», «Снігова королева», «Спляча красуня», «Квочка», «Вічна дитина»;

– матері з різними стилями поведінки, виокремлені А. Варгою: спокійна, тривожна, впевнена і власна, тужлива мати;

– деструктивні типи матерів за Г. Клаудом та Дж. Таунсендом. Вчені висвітлюють особливості побудови взаємостосунків матерів різних типів із дитиною та вплив на їх подальший розвиток:

✓ *«Мама-привід» («холодна мати»)* – фізична та/або психологічна відсутність матері в житті дитини.

✓ *Мати, яка руйнується від сильних емоцій («порцелянова лялька»)*. Такі матері люблять свої дітей, втім не можуть витримувати їх сильних негативних емоційних переживань.

✓ *Мати – володар ситуації, контролююча мати («мама-бос»)*. Стосунки між матір'ю такого типу та дитиною вибудовуються за принципом: «Завжди підкоряйтесь авторитету матері».

✓ *Неприймаюча мати («Мати – мисливиця за трофеями»)* – гіпертрофоване сприймання позитивних якостей дитини, її досягнень. Водночас вони не приймають негативні та слабкі сторони дитини.

✓ *Співзалежна мати* – не сформовано навички прийняття самостійності дитини [1].

Слід також зауважити, що фігури обох батьків мають значення і вплив на психологічний розвиток дитини, вони взаємодоповнюють один одного і створюють умови для всебічної соціалізації особистості людини.

Використані джерела:

1. Кучманіч І. М. Психологія сім'ї: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 208 с.

2. Кучманіч І.М. Усвідомлене батьківство: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2017. 192 с.

Молодан А. О., Дубінін Є. О.

Україна, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Дідюк Н. О.

Україна, Харківський національний університет радіоелектроніки

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ СКЛАДОВОЇ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

В сучасних умовах становлення фахівців, особливо з інженерних напрямків, важливою складовою є підвищення якості підготовки. Досягнути вагомих результатів можна, в тому числі, і за рахунок розвитку творчої складової під час їхнього навчання [1, 2]. Аналіз розвитку інженерно-технічної діяльності в історичному аспекті дає підстави обґрунтовано стверджувати, що її основною ознакою завжди був творчий початок [3]. В наш час структурних перетворень ця особливість значно посилюється.

Будь-яка інженерно-технічна діяльність, що є основою науково-технічного прогресу, є стійким та відносно самостійним видом людської діяльності, що має якісну визначеність і відрізняється від інших видів специфічними особливостями. За своєю суттю інженерно-технічна діяльність – це переважно інтелектуальна праця, продуктом якої виступають знання, необхідні для створення і функціонування технологічних, виробничих структур, тобто діяльність, спрямована на матеріально-практичне освоєння дійсності [3].

Протягом останніх десятиріч була зроблена велика кількість фундаментальних відкриттів, що дозволили кардинально пришвидшити технічний прогрес та зробили можливим подальше просування технічної думки. Звісно, що у будь-якого прогресу є зворотній бік, який може негативно впливати на навколишнє середовище, безпеку, суспільство в цілому. Тому постає складне питання балансу між технічним прогресом та його впливом на оточуюче середовище. Одну з провідних ролей у цьому процесі відіграє творча складова кожного фахівця, що базується на особистісному сприйнятті того чи іншого процесу. З огляду на це, фахівець може коригувати свої здобутки в той чи інший бік, керуючись, у тому числі, власними уявленнями щодо якості та безпеки проєктованих процесів, обладнання тощо. У результаті науково-технічної творчості створюються такі властивості предмета чи явища, які стають джерелом нових додаткових властивостей, нової сутності. Нова технічна думка, втілюючись у техніці та технології, значно розширює можливості людини у пізнанні та перетворенні дійсності, в той же час збільшує ступінь її відповідальності щодо результатів.

Займаючи проміжне становище у цілісній системі «природа-техніка-суспільство», технічні засоби зачіпають основи життя сучасного суспільства. Причетність людини до пізнання складних об'єктів ставить під сумнів тезу про «етичну нейтральність» інженерно-технічної діяльності. Створені людиною

промислові технології роблять необхідним знаходження внутрішньої міри, духовних та ціннісних критеріїв меж допустимих перетворень.

Наступною причиною, що зумовлює гуманізацію інженерно-технічної діяльності, є зміна технологічних процесів, спрямованих у бік їх постійного ускладнення, збільшення їх структурної складності, замкнутості, системності. Незважаючи на скорочення ручної праці, відбувається ускладнення умов праці працюючих із цією технікою. Виходячи з цього, інженерні рішення повинні ґрунтуватися на врахуванні вимог ергономіки та інженерної психології.

Крім цього, відбувається зростання частки та значення психологічних факторів на виробництві, що пов'язано з розширенням та ускладненням інженерно-управлінської діяльності. Це, звісно, веде до зростання ролі психологічних чинників міжособистісного трудового спілкування, вміння фахівців контактувати за умов складного виробництва, величезної кількості ділових зв'язків, постійно дефіциту часу й зростання відповідальності.

Тобто при підготовці висококваліфікованих інженерних кадрів повинен бути реалізований особистісно-орієнтований підхід щодо розвитку саме творчої складової, яка, в першу чергу, буде забезпечувати баланс будь-яких прийнятих інженерних рішень з огляду на вплив на суспільство в цілому. Особливо важливим є такий підхід саме до підготовки інженерів-педагогів, які в подальшому можуть бути рушійною силою підготовки наступних поколінь фахівців на різних рівнях системи технічної освіти. Розгляд інженерно-технічної діяльності та творчості у широкому соціальному та науково-технічному контексті висуває нові вимоги до формування професійно-ділового та творчого потенціалів інженерно-технічних фахівців. В даний час актуальними стають не лише професіоналізм, компетентність, творчий підхід до справи, ініціативність, а й висока відповідальність не лише за власне технічні рішення, а й за їхні соціальні, психологічні, організаційні та екологічні наслідки.

Для реалізації такого підходу необхідно стимулювати саме розвиток творчих здібностей студентів, починаючи насамперед з фахових дисциплін. Поряд з цим, необхідно всіляко стимулювати талановитих студентів поза межами навчальної програми, використовуючи наукові гуртки, студентські конструкторські бюро тощо. Так, на кафедрі Технології машинобудування та ремонту машин ХНАДУ створено конструкторсько-технологічне бюро (КТБ) з розробки та дослідження тракторних самохідних шасі з потужністю двигунів 26 кВт та 50 кВт. Наукове керівництво студентським КТБ здійснює завідувач кафедри, доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки Подригало М. А. В роботі студентського КТБ активну участь приймають студенти та викладачі кафедри у співдружності з іншими кафедрами автомобільного, механічного факультетів та науковцями і студентами інших ЗВО. Студенти виконали розробку агрегатів трансмісії самохідних шасі СШ 26 «Надія» та СШ 26 «Софія». При виконанні цих робіт проводилися також наукові дослідження щодо проблеми підвищення

вібростійкості та ККД перспективних трансмісій. За результатами цих робіт молоді фахівці прийняли участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальностей “Машини аграрно-лісового та транспортного комплексів” та “Механічна інженерія” і отримали нагороди.

Слід відмітити, що перспективні тракторні самохідні шасі маюють єдині коробки передач, планетарні механізми повороту та дискові гальмівні механізми відкритого типу з гідравлічним приводом. Авторам вдалося отримати рівномісну трансмісію як для СШ 26, так і для СШ 50. На самохідному шасі СШ 26 встановлено трьохциліндровий двигун потужністю 26 кВт при номінальній частоті обертання колінчастого валу 3000 хв⁻¹. На самохідному шасі СШ 50 – чотирьохциліндровий двигун потужністю 47,5 кВт при частоті обертання колінчастого валу 1800 хв⁻¹. В трансмісії відсутній міжколісний диференціал завдяки використанню планетарного механізму повороту. Студентами створено оригінальну раму для навантаження технологічного обладнання. При збереженні міцності вдалося зменшити масу технологічної рами на 100 кг, у порівнянні з самохідним шасі Т16МГ. Крім того, розроблено оригінальну конструкцію с-подібної рами, що складається, та рульове керування, яке дозволяє здійснювати поворот переднього направляючого мосту на 90⁰ та 180⁰.

Такі результати вже зацікавили вітчизняних виробників тракторної техніки. В перспективі – можливість взаємовигідних відносин за цією тематикою з науковцями з Латвії. Колектив сподівається на те, що до роботи в студентському КТБ буде залучено більшість студентів кафедри та студенти інших кафедр університету. Такий особистісно-орієнтований підхід до студентів дозволить прискорити виконання технічних проектів цих машин і підвищити якість підготовки молодих фахівців за рахунок розвитку творчої складової.

Використані джерела:

1. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності засобами комп'ютерних технологій: монографія. – Луцьк: ВМА «ТЕРЕН», 2015. – 264 с.
2. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем [Текст] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання: зб. наук. праць. – К. : Атіка, 2005. – С. 5–15.
3. Міжнародна науково-практична конференція «III тисячоліття: гармонія людини, суспільства та природи», 20-21 грудня 1996 р. / Тези доповідей та повідомлень. – Чугуїв. – 1996 р. – 124 с.

Савчук О.Д., Жукова О.А.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ЗАСТОСУНКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У складних сучасних умовах життєдіяльності в Україні гостро постає проблема організації й проведення занять, метою яких є надання певної інформації здобувачам освіти, спонукання до здійснення подальшої навчальної діяльності, супровід та корекція їхніх дій у процесі виконання конкретних завдань, орієнтація у широкому колі інформаційних джерел, удосконалення м'яких (Soft Skills) та професійних навичок (Hard Skills) у відповідності до освітніх стандартів та програм підготовки тих, хто навчається.

Наразі для багатьох міст України в освітніх установах не є можливим проведення занять в форматі оф-лайн, яким передбачено використання різноманітних методів: пасивних, активних, інтерактивних. В умовах он-лайн навчання проблема мотивації здобувачів освіти у процесі проведення занять набуває певної значущості з огляду на необхідність формування й подальшого вдосконалення в них навичок комунікації, командної взаємодії, розвитку критичного й творчого мислення [1-4].

Саме тому у своїй роботі нами зроблено акцент на короткій характеристиці сайтів та застосунків, що допомагають сучасному викладачеві сприяти підвищенню рівня зацікавленості студентів в процесі опанування ними матеріалом з конкретної навчальної дисципліни.

Насамперед для занять онлайн зручними є застосунки Zoom (Рис.1). та GooglMeet (Рис.2). Ці програми надають можливість демонстрації екрану та спілкування зі здобувачами освіти в режимі онлайн. Zoom має неабияку перевагу: внутрішня зручна дошка, можливість створювати додаткові зали очікування та внутрішні малі сесії для розподілу учасників конференції на групи для обговорення поставлених завдань. Обидва застосунки оснащені додатковим внутрішнім чатом, де учасники можуть надіслати повідомлення усім або обраним колегам.

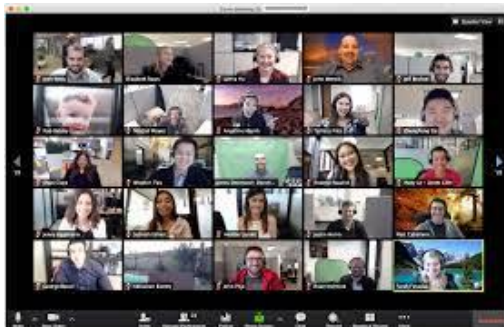

Рис. 1. Використання Zoom у процесі проведення занять

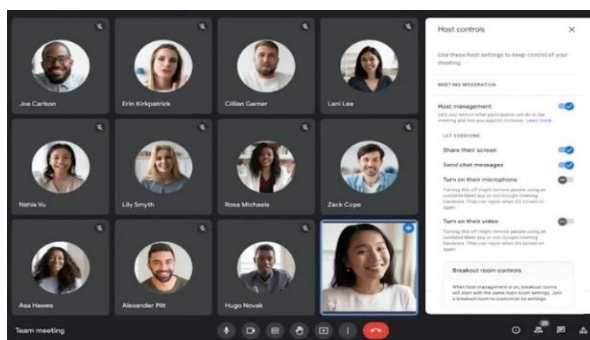

Рис. 2. Використання GoogleMeet у процесі проведення занять

Під час організації й проведення занять з використанням дошки, вважаємо за доцільне застосування функціональної дошки Jamboard (Рис. 3). Програма надає можливість не тільки малювати та друкувати текст на так званих «фреймах» (слайдах, сторінках), а й додавати малюнки, фотографії, таблиці.

Рис. 3. Використання функціональної дошки Jamboard у процесі проведення занять

Для контролю знань студентів зручним є сайт OnlinTestPad. В цій програмі є можливість створювати різні тести з одним чи декількома варіантами відповіді. Можна співставляти та вписувати відповіді вручну. Педагог має змогу додавати малюнки, таблиці, кросворди та навіть відеофрагменти до запитань. Після проходження тесту ті, хто навчається, мають змогу одразу побачити вірні відповіді, дізнатись відсоток правильних та скачати сертифікат про проходження тесту.

Для педагогів, які викладають один предмет для багатьох груп, зручним є використання GoolClassroom. Застосунок дозволяє виставляти оцінки, робити оголошення, завантажувати завдання в будь-якому форматі, писати до них коментарі та прикріплювати виконані завдання.

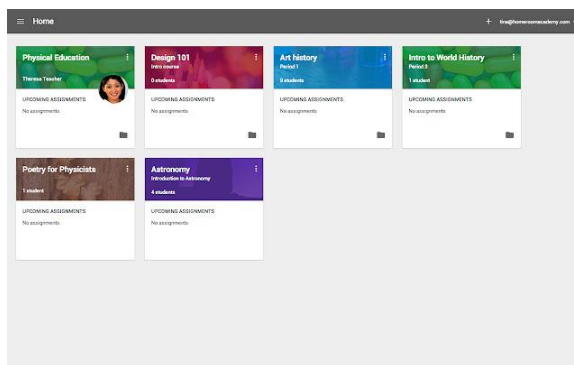

Рис. 4. Використання GoolClassroom у процесі проведення занять

Слід зробити акцент на певних застосунках, що надають інформацію з виконання повноцінних лабораторних робіт з геометрії, фізики, хімії та біології. Тому радимо звернути увагу на такі застосунки:

- lifelique.com – широка основа для 3D-візуалізації в науковій освіті. Має зручний інтерфейс, українську мову можна вибрати в налаштуваннях і пропонує можливість адаптувати контент до індивідуальних потреб кожного викладача. Офіційним представником Lifelique в Україні віднедавна є компанія В-Pro, яка надає консультації, комплексну методичну підтримку та супроводжує користувачів у використанні програмного забезпечення в навчальному процесі;

- myphysicslab.com (доступний англійською та німецькою мовами) – понад 50 віртуальних експериментів;

- vlab.co.in (англ.) – робота з фізики та хімії; chemcollective.org (англ.) – для експериментів з неорганічної хімії;

- tinkercad.com (англ.) – надання якісної дистанційної STEM-освіти;

- phet.colorado.edu (з українським інтерфейсом) – один із найпопулярніших ресурсів для моделювання експериментів, який охоплює майже всі демонстраційні та лабораторні роботи в шкільній програмі.

В умовах сьогодення дуже корисним є використання ChatGPT (Рис.5), що створений на підґрунті штучного інтелекту. Користування цим чатом надає широкий спектр послуг, якими можуть користуватись здобувачі освіти під час пошуку, узагальнення, аналізу певного контенту.

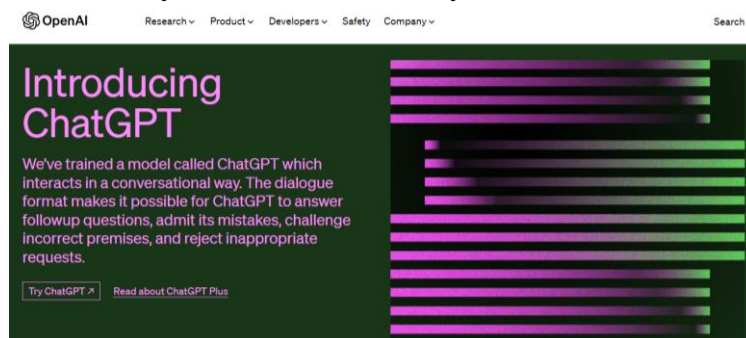

Рис. 5. Використання ChatGPT у процесі підготовки до занять

Отже, все вищезазначене, дозволяє зробити висновок про необхідність подальшого використання в сучасних умовах, що детерміновані певними зовнішніми причинами, цифрових застосунків як необхідних елементів, що уможливають освітній процес та дозволяють зробити його більш інформативним та насиченим.

Використані джерела:

1. Zhukova O. (2021). Activity Of A Higher School Teacher On Forming Soft Skills For Students Of Humanitarian And Natural Specialties: Functions And Requirements. *Scientific Journal of Polonia University*, 39(2), 229-241. <https://doi.org/10.23856/3931> (<http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/article/view/580>)
2. Zhukova, O., Ivanenko, L., Mandragelya, V., & Janužis, G. (2021). Challenges of online-education: what society expects from teachers. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. Proceedings of the International Scientific Conference, 5, 522-532. doi:<https://doi.org/10.17770/sie2021vol5.6285>
3. Zhukova, O., Mandragelia, V., Sobolyeva, S., Hurenko, T., Hnat G. (2021) Formation of soft-skills in future teachers in the context of teaching practice in a pandemic. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 14(33), e16584. <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16584>
4. Zhukova O., Mandragelia V., Veselska L., Yermolenko A., Dotsenko S. (2022) The Main Problems of Forming Soft Skills in the Future Career of a Student in a Pandemic. *International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS)*, 22 (3), 23-28. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.4>
5. Zhukova, O., Mandragelia, V., Aliksieienko, T., Semenenko, A., Skibina, E. (2023). Digital technologies for introducing gamification into the education system in the context of the development of industry 4.0. *Ingénierie des Systèmes d'Information*, Vol. 28, No. 1, pp. 141-147. <https://doi.org/10.18280/isi.280114>.

Сердюкова М. О.

Україна, Українська інженерно-педагогічна академія

РОЗВИТОК ІНТУЇЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Педагогіка багато століть розвивалася переважно як наука нормативна і являла собою збирання більш-менш корисних практичних рекомендацій і правил виховання та навчання. Одні з них стосуються елементарних прийомів роботи і не потребують теоретичного обґрунтування, інші впливають із закономірностей педагогічного процесу і конкретизуються в міру розвитку теорії та практики.

Підготовка сучасних наукових спеціалістів, здатних самостійно знаходити і аналізувати нову інформацію, освоювати нові знання, самостійно

вести пошук шляхів вирішення складних проблем, неможлива без розгляду синтезу інтелектуальної та інтуїтивної активності у професійній діяльності.

У цьому контексті стратегічного значення набуває освіта і навчання здобувачів професійної освіти. Ключовою складовою професійної освіти постає сукупність компетентностей фахівця у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесенням з реальними об'єктами, які пізнаються учнем.

Метою нашого дослідження є виявлення ролі інтуїції як необхідної складової професійної освіти.

По-перше, давайте розглянемо, що представляє собою інтуїція взагалі. Інтуїція-це здатність людини в деяких випадках несвідомо, чуттям уловлювати істину, передбачати, вгадувати що-небудь, спираючись на попередній досвід, знання й т. ін.; чуття, проникливість, здогад [1]. Споконвіку інтуїцію пов'язували з таємничими явищами. Таємничість виявлялася в тому, що людину якась ідея «осявала» раптом (виникав інсайт) [2]. Вона була вражена несподіванкою виникнення ідеї і, не знаходячи ніякого прийняттого пояснення її походження, відносила це до невідомих сил. Що ж так вражало людину? Насамперед те, що ще за кілька миттєвостей до осяння вона не відчувала ніяких його провісників.

У вітчизняній та зарубіжній філософії та психології проблема інтуїції стала міцно зв'язуватися з ідеалізмом і викликала серед учених-матеріалістів скептичне і неприязне ставлення. В їх уявленнях поняття «інтуїція» представляла собою середньовічне шарлатанство, відтворюю дух містицизму і ірраціоналізму. До середини 30-х рр. ХХ ст. уявлення про інтуїцію зникло з радянської психології та філософії. Лише в 1957 р. в роботі І. С. Сумбаєва поняття «інтуїція» знову з'являється як відображення підсвідомої діяльності, що переважає на початкових етапах творчості, а потім ця діяльність стала вивчатися й експериментально [2].

Ще одне, немало важливе питання - умови формування інтуїції. До них відноситься: ґрунтовна професійна підготовка людини, глибоке знання проблеми; пошукова ситуація, стан проблемності; дія у суб'єкта пошукової домінанти на основі безперервних спроб вирішити проблему, напружені зусилля по вирішення завдання; наявність «підказки». Таким чином, якщо людина знаходиться під впливом цих факторів, в неї відбувається інсайт.

Наступне питання, яке ми розглянемо, це роль інтуїції в професійній освіті. Оскільки творчі компоненти присутні майже у всіх професіях, важливість розвитку інтуїції стає очевидною. Творче мислення полягає не в зведенні нових завдань до відомих способів їх вирішення, а вимагає вміння побачити задачу в цілому, піддаючи критиці всі відомі методи [3]. Фахівець професійної освіти повинен побачити обмеженість, схематичність старого методу розгляду проблеми і вміти вийти за рамки звичних, схвалюваних логікою і здоровим глуздом уявлень. Саме такий новий, цілісний погляд на

проблему досягається за рахунок інтуїції. У майбутній професійній діяльності фахівця професійної освіти необхідні інтуїтивні рішення, особливо в обстановці дефіциту часу та інформації, при пошуку нових підходів до старих проблем і для адекватної взаємодії з іншими людьми, особливо в системі педагогічної взаємодії [3]. Науковець Є.М. Підгірний зазначає, що «обґрунтування ідеї інтуїтивного осягнення реальності як особливої форми пізнання і намічання орієнтирів її концептуального прочитання, дає змогу виділити основи інтуїтивного пізнання...» [3]. Отже, можемо бачити, що інтуїції буває достатньо для розсуду істини, але її недостатньо, щоб переконати в цій істині інших і самого себе. Для цього необхідно доказ.

Успіх інтуїтивного рішення залежить від того, наскільки здобувачу професійної освіти вдалося звільнитися від шаблонів, переконатися в непридатності раніше відомих шляхів і разом з тим зберегти захопленість проблемою, не визнати її нездійсненним. Відповідь приходить тільки тоді, коли є чітко сформульоване питання (проблема) і тільки після наполегливої і довгого пошуку. Підказка виявляється вирішальною у визволенні від стандартних, шаблонних ходів думки [3]. Для цього застосовуються, наприклад, робота над подоланням підсвідомих бар'єрів та стереотипів, евристичні методи розв'язання професійних задач тощо.

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що інтуїція в професійній освіті дає змогу майбутньому фахівцю швидко знайти вирішення проблеми, але для цього потрібні певні підказки. Фахівець, в якого більш розвинута інтуїція, діє впевненіше, проте, аби довести іншим своє рішення, потрібні докази. Щоб прийняти правильне рішення, потрібно бути під впливом таких факторів умов виникнення інтуїції: ґрунтовна професійна підготовка людини, глибоке знання проблеми; пошукова ситуація, стан проблемності; дія у суб'єкта пошукової домінант на основі безперервних спроб вирішити проблему, напружені зусилля по вирішення завдання; наявність «підказки». Перші три фактори набуваються у результаті досвіду, а на останньому відбувається інсайт.

Використані джерела:

1. Словник української мови: в 11 том. Том 4, 1973р. С. 41 Академічний тлумачний словник (1970-1980) URL: <http://sum.in.ua/s/intujicija>
2. Соціально-педагогічна робота щодо розвитку педагогічної інтуїції у майбутніх педагогів URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0b65635b2ac68a4d53b89521306d36_0.html
3. Теоретичні засади прояву інтуїції в педагогічній діяльності URL: <https://studfile.net/preview/9284285/page:3/>

Татаринів М. В.

Україна, Центр післядипломної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

СИСТЕМА РОБОТИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ І ВИКЛАДАЧІВ ІСТОРІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ СФЕРІ КАРАЗІНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: НАУКОВІ ЗАСАДИ, КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ТА ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІСТЬ

У цій статті вперше за останні роки зроблено спробу проаналізувати суть та особливості стратегічних освітніх викликів, що постали у роботі вчителя та викладача історії закладу освіти впродовж декількох років в умовах чергового етапу реформування загальної середньої освіти, що відбувається під впливом із зовні, відсутності стратегії розвитку шкільної історичної освіти в незалежній Україні, поетапного впровадження заходів «Нової української школи», що поки, на жаль, не мають науково–теоретичного обґрунтування для логічного продовження у базовій школі через пару років, не кажучи вже про старшу профільну, пандемічної ситуації–хаосу 2020 року, запровадженням з 06 квітня 2020 року «On–line школи», що у своїй більшості не виправдала максимально очікуваних надії ані здобувачів освіти, ані педагогів–прагматиків, ані батьківську громадськість, віддаленого навчання через «високі технології», за словами освітніх чиновників, та реальним примітивізмом дистанційних ресурсів на місцях і, врешті–решт, довгоочікуваної та вкрай необхідної трансформації післядипломної педагогічної освіти України.

В усі часи та при різних політичних режимах роль вчителя історії завжди залишалася доволі політично заангажованою. Така ситуація пояснювалася суттєвими зовнішніми впливами на роботу істориків у закладах освіти. На сьогодні ситуація змінилася на краще, проте новітні освітні виклики поставили перед вчителями та викладачами історії суттєві загрози у практичній та творчій педагогічній діяльності.

Хто такий сучасний вчитель історії закладу загальної середньої освіти? У чисельних наукових дослідженнях, методичних нотатках, як правило, зустрічаємо виключно позитивний професійний портрет, який є лідером освітніх змін ХХІ століття. Разом із тим, у практичній повсякденній діяльності маємо дещо іншу ситуацію. Безпосереднє спілкування з вчителями історії різних шкіл, навчально–виховних комплексів, ліцеїв, гімназій, викладачами історії професійно–технічних ліцеїв і коледжів, відвідування уроків колег, спостереження за їх роботою, участь у розв’язанні окремих дискомфортних ситуацій повсякденного шкільного життя, перебування на низці уроків таких педагогів у автора цих матеріалів, керування педагогічними практиками бакалаврів і магістрів упродовж останніх десятиліть, участь у різних за тематикою та різноманітних за рівнем значущості науково–методичних заходах й безпосереднє проведення аналогічних методичних заходів для вчителів історії (семінари, тренінги, практикуми, майстер–класи, педагогічні читальні,

конференції, воркшопи тощо), аналіз проведеної евалюації учасників курсів підвищення кваліфікації в Центрі післядипломної освіти Каразінського університету, що вже п'ятий рік діють як реальна альтернатива застарілій системі, дозволяють створити такий образ сучасного вчителя або викладача історії закладу освіти. Говоримо в цілому про педагогічний історичний загал, певні тенденційні риси. Це особи, які не мають особливого професійного потягу до системної, власно спланованої модернізації компетентностей, що конче потрібні у повсякденній роботі, відносно самодостатні та, навіть, у переважній більшості, самовпевнені у власній історичній всеобізнаності та майстерності, завжди критикують новації, але не впливають на їх кореляцію стосовно змістової складової, ефективно готують учасників різних інтелектуальних історичних змагань, тому що необхідно підтримувати рейтингові місця закладам освіти, де вони забезпечують освітній процес, забезпечуючи освітній процес на уроках правознавства та непогано знаючи сучасне законодавство з відповідних галузей права, вкрай слабо обізнані з нормативно-правовою складовою, що стосується їх безпосередньої діяльності як вчителя та як класного керівника, суб'єктивно критично ставляться до відвіданих урочно-позаурочних заходів у свої колеги, остерігаються динамічного навчання власне себе та, як результат, скептично ставляться до його впровадження в освітній процес із здобувачами освіти у відповідних класах, інформаційно закриті та не люблять надавати колегам власно підготовлені інформаційні, методичні та дидактичні платформи для підготовки й проведення уроків, відчувають певний інформаційно-комунікаційний та психологічний дисонанс у роботі зі здобувачами освіти та особливо їх батьками, інертні у роботі з технологіями дистанційної освіти та у роботі з запобігання плагіату, дотримання академічної доброчесності, чіткого володіння критеріальними підходами оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, що власне й підтверджують щорічні розбіжності з отриманими випускниками результатами зовнішнього незалежного оцінювання, відчувають психо-емоційний страх під час відвідування адміністраціями закладів освіти їх уроків, занять, класних годин тощо.

Отож, змусимо критично оцінити ситуацію, що склалася, та привернути увагу всіх зацікавлених осіб і сторін на сучасні стратегічні освітні виклики, над розв'язанням яких, власне, й приходиться вчителям і викладачам історії щоденно працювати, допомагаючи один одному в умовах війни!

Виклик перший – організаційно-психологічний.

Сучасні п'ятикласники–одинадцятикласники, яких навчає вчитель / викладач історії суттєво вирізняються від тих, кого вчили п'ять років тому. Відсутність психологічних бар'єрів у спілкуванні здобувачів освіти з вчителем або взагалі небажання спілкуватися з педагогом – це, у більшості закладів загальної середньої освіти, таким є сучасний учнівський контингент. Вчитель історії потрапляє у зону психологічного бар'єру та емоційного дискомфорту. Не вистачає або взагалі відсутні якісні специфічні знання з основ психології школярів. Ураховуючи такий виклик, на курсах підвищення кваліфікації

вчителів і викладачів історії в Центрі післядипломної освіти Каразінського університету щорічно проводяться практичні заняття для педагогів з актуальних проблем психічного розвитку школярів та змісту процесу навчання в сучасній педагогічній психології. Для педагогів пропонується опанування поняттями пізнавальної діяльності, навчальної діяльності, розвивального навчання та суб'єкт-орієнтованої педагогіки, ведучої діяльності, розкриваються психологічні закономірності розвитку та вікової періодизації психічного розвитку школярів. Актуальним для вчителів / викладачів історії є матеріали про сензитивні періоди розвитку, моніторинг розвитку когнітивної сфери здобувачів освіти. До уваги вчителів і викладачів історії також пропонуються різні програми тренінгових занять, спрямованих на розвиток і корекцію розвитку пізнавальних процесів та здібностей здобувачів освіти на уроках / заняттях й у позаурочних умовах, використання розвивальних і тренінгових занять із урахуванням вікових особливостей школярів, їхніх індивідуально-типологічних особливостей. Така сфера освітніх послуг для переважної більшості педагогів-істориків, нажаль, залишається чимось далеким, вони з недовірою та острахом беруть участь у аналогічних заняттях і тренінгах у межах курсової підготовки, у подальшому, як правило, не застосовують у роботі зі здобувачами освіти, не залучають шкільних психологів для ефективного модернізаційного підходу у роботі зі здобувачами освіти. Також за цим освітнім викликом постає ще одна складова – умотивоване створення педагогом власної системи професійного зростання або модернізації раніше набутих професійних і предметних компетентностей. Аналіз евалюативних даних від педагогів-істориків свідчить, що частина з них беруть участь у підвищенні кваліфікації, тому що «...необхідно атестуватися» або «...направила адміністрація школи». Отож, в умовах покрокового проведення оцінювання освітніх процесів у закладі освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти, у межах інституційного аудиту, що передбачає «...ефективність планування педагогічним працівником своєї діяльності, постійне підвищення рівня професійної компетентності та майстерності» на порядок денний перед вчителями і викладачами історії постає значний освітній виклик сьогодення, котрий передбачає зміни у власній практичній діяльності.

Отож, сучасному вчителю / викладачеві історії сьогодні не завадить суттєве переосмислення власної організаційної та психолого-педагогічної діяльності у роботі зі здобувачами освіти та їх батьками, що обов'язково ґрунтується на сучасних досягненнях психології та педагогіки, створює умови для психофізіологічного перспективного контакту, уникає конфліктогенів, дозволяє використовувати психологічний аналіз управління учнівськими та батьківськими колективами за допомогою різних стилів управління та роботи з ними, реалізовувати власну реальну модель самопрофесійного розвитку та запобігання професійного та фахово вигоряння, подолання байдужості у роботі в умовах андрагогічної та післядипломної освіти.

Виклик другий – нормативно-правовий.

Зміни у чинному законодавстві з питань освіти, у тому числі й загальної середньої освіти, виявили тенденцію щодо правового нігілізму вчителів і викладачів історії. Не секрет, що у переважній більшості закладів системи загальної середньої освіти та таких, що її надають, України вчителі / викладачі історії також забезпечують освітній процес й на уроках / заняттях із правознавства: вони обізнані з термінами, поняттями, можуть сухо давати теоретичний матеріал, знати основні засади законодавства із певних галузей права, розв'язувати зі здобувачами освіти юридичні справи та задачі. Проте, як свідчить практика проведення освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації за темою «Нормативно–правовий супровід педагогічної діяльності вчителя / викладача історії закладу освіти», особливо після введення в дію чинного Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», Порядку проведення підвищення кваліфікації педагогічних і науково–педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, зі змінами, передбаченими постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1133 «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково–педагогічних працівників», окремих міністерських інструктивних листів із так званого «роз'яснення специфіки підвищення кваліфікації», що мали виключно рекомендаційний характер, але, нажаль, запроваджувалися окремими адміністраціями закладів освіти, представниками місцевих органів у сфері управління освіти та методичними службами, як «Біблійні заповіді», наказу Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 № 17, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 250/33221, «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти, Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2019 року № 536 та зареєстроване в Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 р. за № 547/33518, існує суттєва освітня загроза для творчої та нормативно встановленої діяльності кожного педагога–історика. Суть полягає у тому, що вчителі / викладачі знають, але не вміють практично застосовувати основні норми освітнього законодавства як на уроках / заняттях, так й у роботі з адміністрацією закладу освіти, представниками напористою, юридично не обізнаною батьківською громадськістю, в освітній системі. Викликами у педагогічній діяльності вчителів / викладачів історії сьогодні є створення системи у роботі зі здобувачами освіти, особливо випускних класів основної та старшої шкіл, щодо відстеження плагіату та дотримання академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань у письмовій формі, підготовки реферативних робіт, есе, творчих проєктів, виконання практичних робіт за відповідними освітніми програмами. Як правило, вчителі ігнорують цей напрям або під час оцінювання проведеної роботи здобувачами освіти не можуть об'єктивно оцінити її результати. Під час підготовки необхідних мінімальних методичних звітів, портфоліо про стан власної педагогічної та методичної діяльності, оформлення підсумкових робіт на курсах підвищення

кваліфікації, де презентуються найкращі педагогічні та методичні особисті батли діяльності вчителів / викладачів історії, наші педагоги, нажаль, використовують застарілу, таку, що не відповідає сучасному нормативно–правовому ресурсу терміни та поняття. Поки що проблемним залишається у роботі зі здобувачами освіти та їх батьками, особами, які їх замінюють, ознайомлення з роботою освітнього омбудсмена та формування розуміння того, що такий омбудсмен – не лише є захисником прав здобувачів освіти, а й, як не дивно, прав на безпечну, психічно врівноважену, творчу роботу вчителя / викладача! Нажаль, кліше про освітнього омбудсмена, як, в першу чергу та головним чином, тільки та лише захисника здобувачів освіти, переважає й у представників адміністрацій закладів освіти та представників місцевих органів у сфері управління освіти, їх методичних служб. Такий підхід педагоги самостійно повинні докорінним чином змінювати та створити збалансоване розуміння у здобувачів освіти та їх батьків про діяльність цієї служби омбудсмена. Викликом залишається формальне або не чітке оцінювання навчальних досягнень здобувачів, про що власно свідчать суб'єктивні розбіжності в балах отриманих за результатами річного оцінювання, балах за результатами державної підсумкової атестації та балами, що отримано за результатами виконання сертифікаційної роботи зовнішнього незалежного оцінювання з історії України (про цей виклик детальніше в шостому виклику цих матеріалів).

Таким чином, вчитель / викладач історії будь–якого закладу освіти, незалежно від ступеня його підпорядкування та форми власності, забезпечує реалізацію державної політики в галузі освіти взагалі та в галузі шкільної історичної освіти, що базується на сучасних досягненнях відповідних галузей наук зокрема. Тому й подолання нормативно–правового нігілізму суттєво спростить й оновить педагогічну творчість та інноваційну адекватну діяльність педагога–історика.

Виклик третій – науковий. Система лекційних і практичних занять зі здобувачами неформальної освіти на курсах підвищення в Каразінському університеті для вчителів і викладачів історії закладів освіти (нами відкинута так звана «бінарна система» підвищення кваліфікації за освітньою програмою «Історія–правознавство», адже вона є мозаїчною та науково слабкою та, окрім формальної підготовки та завантаження часу слухачів, не дає ґрунтового науково підходу для покращення їх професійної та фахової компетентностей, урахуваючи той факт, що переважна більшість педагогічного контингенту в Центрі післядипломної освіти є вчителі вищої та першої кваліфікаційних категорій) передбачає суттєве інформаційне та практикоорієнтоване розширення наукового матеріалу з актуальних проблем національної історії та її регіонального компоненту, як складової частини, історіографії, всесвітньої історії. Такими актуальними проблемами для педагогів є: усна історія (Oral history) як наукове і соціальне явище сучасності; особливості усної історичних джерел; розробка концепції музейної педагогіки; змістовні компоненти музейної педагогіки; музейний педагог як інтерпретатор музейних цінностей;

ранньомодерна людина: простір – влада – право в Україні XVI–XVIII століття; феномен політичного лідерства в Україні козацької доби (XVI–XVIII століття); Україна і початок «довгого XIX століття»: роль і місце українських земель в Російській та Австрійській (Австро–Угорській) імперіях; українське націєтворення у XX столітті; проблеми історії Стародавнього світу і Середніх віків у шкільному курсі історії; проблеми нової історії країн Європи і Америки у шкільному курсі історії; постфранкфуртська система міжнародних відносин та її доля; проблеми сучасної історії країн євроатлантичної цивілізації у шкільному курсі історії; держава і суспільство на традиційному Сході: феномен «східної деспотії»; проблеми міжцивілізаційного діалогу між Заходом і Сходом в історичній ретроспективі; соціокультурні парадокси радянської модернізації; Homo soveticus: міф чи реальність тощо. Саме такий історичний контент пропонується увазі здобувачам неформальної освіти в Каразінському університеті. Також вкрай важливою складовою для сучасного вчителя / викладача історії є ознайомлення ще з одним науковим викликом для нього – засадами філософії розвитку освіти в цілому та філософії розвитку історичної освіти зокрема. Варто зазначити, що у більшості педагогів ознайомлення з останніми матеріалами викликає взагалі інформаційний бар'єр та психологічний дисонанс. Під час проведення окремого практичного заняття для вчителів / викладачів історії вищої та першої категорій акцентується їхня увага на необхідності змін у власній методичній діяльності, зокрема – зміни тематики виступів на засіданнях педагогічних рад, зміни тематики проведення засідань методичних комісій або об'єднань, зміни тематики та, головне, змістової складової районних / міських методичних семінарів для відповідної категорії вчителів. Так, наприклад, під час низки науково–методичних і науково–практичних семінарів, тренінгів для вчителів історії окремих адміністративно–територіальних одиниць м. Харкова та Харківської області саме у такому руслі пропонувалося опанування або обговорення з подальшою розробкою механізму запровадження у практичній роботі питань едукології розвитку шкільної історичної освіти у певному закладі освіти, архітектоніки та розвитку шкільної історичної освіти у закладі освіти, де вчитель забезпечує освітній процес, курикулумізації шкільної історичної освіти в Україні.

Загрозою за цим освітнім викликом залишається те, що, якщо таку роботу можна організовувати та проводити на рівні області чи міста – центру області, то, як правило, у самих закладах освіти чи на рівні району така робота наштовхується на спротив вчителів історії, формальне ставлення до здобутків сучасної історичної науки, а перевага налається методичним платформам, що є пріоритетним завданням для починаючих педагогів.

Таким чином, лише вдало інтегрувавши наукові засади розвитку історії, її потужну наукову складову в освітній процес вчителям / викладачам історії вдасться ліквідувати позицію атавізм «для чого це мені потрібно або такого ж немає у освітніх програмах для здобувачів освіти» та створити дієвий механізм якісного управління знаннями здобувачів освіти, активно повсякденно в освітньому процесі застосовувати та розвивати технології ефективного набуття

ними загальних, похідних і головне – історичних (предметних) компетентностей.

Виклик четвертий – компетентнісний. Починаючи з 2005 року, педагогічна спільнота та освітній процес стрімко та масово занурилися в компетентнісно орієнтовані технології навчання. Масово проводилися тематичні конференції, семінари, тренінги, інші форми наукової та методичної роботи. Процес компетентизації освіти України поглибився після оприлюднення «Рекомендацій Європейського парламенту та Європейської Ради» від 18 грудня 2006 року щодо ключових компетенцій ціложиттєвої освіти (2006/962/ЕС). Чинні Державні стандарти початкової, базової та повної загальної середньої освіти, різні освітні програми також передбачають формування на уроках, у тому числі й пропедевтичного курсу «Вступ до історії», історії України, всесвітньої історії, курсу «Україна і світ», громадянської освіти, етики, курсів за вибором духовно–морального спрямування, низку вкрай потрібних компетентностей для підготовки конкурентоспроможного здобувача базової та повної загальної середньої освіти.

Стан справ в освітньому процесі на уроках / заняттях історії свідчить про дещо скориговану практикою педагогів ситуацію. Здобувачі освіти не обізнані з переліком компетентностей через те, що вчителі / викладачі вважають за непотрібне їх з таким знайомити. Багаторазові візити до автора цих матеріалів на уроки історії колег, де під час уроку на відповідних слайдах згідно з темою уроку, окрім певних інформаційних, ілюстративних або дидактичних матеріалів для здобувачів освіти, з'являються словосполучення «формуємо просторову компетентність», «розвиваємо логічну компетентність», «набуваємо хронологічну компетентність», «розширюємо аксіологічну компетентність», «Увага! Мовленнєва компетентність» – традиційно викликають у вчителів / викладачів запитання «Для чого це потрібно учням?». У практичній роботі з самими ж педагогами стає зрозумілим підстави для такого запитання. Так, наприклад, на практичних заняттях курсів підвищення кваліфікації, майстер–класах, різних семінарах, воркшопах, коли, окрім теоретичних матеріалів про компетентнісний підхід на уроках історії вчителям / викладачам пропонується шляхом кооперативної опрацювати завдання «Для чого компетентності потрібні в роботі педагога?» виникає певний інформаційний вакуум та неузгодженість точок зору щодо наукового та практичного обґрунтування очікуваної відповіді. роботи відновити зміст

Одним із варіантів відповіді може бути такий: для продуктивності результатів власної роботи; для набуття успішності та самодостатності щодо володіння змістом і механізмом вирішення проблем на уроці / факультативі / занятті; для творчої життєдіяльності; з метою якісного включення в суспільне життя; для прояву самодостатності особистості.

З метою чіткого та логічного опанування педагогами теоретичного матеріалу про компетентнісний підхід варто провести з ними й практичне заняття щодо правильної класифікації типів компетентностей (базових і

похідних) з їх подальшим відновленням змістового наповнення, визначення ступеню розбіжностей у складених за змістом кожної з таких компетентностей.

Таким чином, вчителів / викладачів історії варто не забувати, що компетентності та компетенції це різні за змістом й наповненням поняття, а перелік необхідних для формування компетентностей містять як чинний Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, так й чинні освітні програми. Педагогам–історикам, які планують через пару років забезпечувати освітній процес у п'ятих класах можна вже й опанувати назви та зміст 11 компетентностей «Нової української школи», щоб продовжити формувати та розширювати окремі з них на уроках історії.

Виклик п'ятий – лінійно–змістовий. Останні декілька років Міністерство освіти і науки України, науково–методичні інститути, що забезпечують підготовку проектів освітніх програм, рекомендацій щодо організації та проведення освітнього та позаосвітнього процесів з історії активно включилися до введення на уроках із всіх предметів, у тому числі й історії, лінійно – змістових ліній. Такий виклик для вчителів / викладачів історії виявився «терра інкогніто»!

На сьогодні в освітньому процесі потрібно формувати чотири змістові лінії. Як це зробити? Застосувати методику–вправу «Конверт проблем» для чотирьох–шести груп педагогів із завданням «Як сформувані в комплексі всі чотири наскрізні змістові лінії на уроках / або заняттях / історії (України або всесвітньої) із 5-го по 11-й клас (обрати можна конкретний клас, як власно й предмет) включно за час опанування змістового матеріалу цього (цих) предмета (предметів)? Обговорити після завершення вправи отриманий результат. Як приклад, далі наведено вироблення саме конкретних практичних результатів методики–вправи «Конверт проблем» для вирішення цього освітнього виклика на уроках / заняттях регіонального курсу за вибором «Православна культура Слобожанщини».

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» та її проведення через низку конкретних уроків у відповідних класах.

- причинно-наслідкові зв'язки у природі і її цілісність; важливість сталого (керованого) розвитку країни для майбутніх поколінь:

- 5-й клас: Хрещення Руси – України;

- 6-й клас: Сучасний стан і розвиток православної культури;

- 7-й клас: Православні традиції;

- 8-й клас: через діяльність окремих діячів.

- 10-й клас: Особливості розвитку християнства. Виникнення християнства в Україні. Етапи та особливості його розвитку в Україні. Розвиток полікультурного багаторелігійного середовища в Україні.

- 11-й клас: Розуміння сенсу життя.

Змістова лінія «Громадянська відповідальність»

- Здобувачі освіти ознайомлюються з життєдіяльністю видатних діячів церковного життя, письменників, художників тощо та їхньою громадянською позицією, навчаються працювати в команді, відповідально

ставитись до завдань, визначених колективом, та ретельно виконувати свою частину роботи. У позаурочний час беруть участь у реалізації освітніх проєктів:

- У кожному класі такі діячі є. Від простого до складного з 5-го по 8-й класи. 10-й клас – за алгоритмом характеристика історичного діяча.

Змістова лінія «Здоров'я і безпека».

- Духовне здоров'я особистості
- 5-й клас: Християнські символи. Православна мораль. Храмовий етикет.

- 6-й клас: Православні цінності. Чесноти. Ікони. Молитви.

- 7-й клас: Християнські мотиви Григорія Сковороди. Ікони та іконостаси. Вплив біблійних мотивів на сенс життя слобожан.

- 8-й клас: Через аналіз змісту проповідей церковних діячів Слобожанщини.

- 10-й клас: Біблія як найдавніше історичне джерело людства. Православні цінності. Православна традиція у світовій історії. Духовні мотиви літератури.

- 11-й клас: Богословсько-філософські традиції. Духовні проповідники.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність»

- У всіх класах – через благодійницьку діяльність, матеріальну добродійність, волонтерство, суть економічних процесів і реформ у тогочасному суспільстві.

У педагогічній діяльності сучасного вчителя / викладача історії існують й інші освітні виклики та загрози, зокрема: урок та оцінювання здобувачів освіти; інституційний аудит; інклюзивні та дистанційні. Проте, детально – у наступному випуску нашого журналу.

Таким чином, представлений матеріал стане практичним посібником для зацікавлених у змінах вчителів і викладачів історії для подальшої їх активної педагогічної роботи в закладах освіти не зважаючи на досвід, віковий ценз та категорію й звання!

Використані джерела:

1. Бакіров В. С. Поважаємо взаємодію середньої та вищої школи. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2005. № 1. С. 10.

2. Василюк А. В. Тенденції змін педагогічної підготовки польських учителів та їхні нові компетентності. *Освіта і Управління*. 1997. Том 1. Число 4. С. 155–162.

3. Вільчковський Е., Пасічник В. Особливості підготовки вчителів історії у вищих навчальних закладах Німеччини та Австрії. *Історія в школі*. 2002. № 4 (квітень). С. 2–5.

4. Вільчковський Е., Пасічник В. Система підготовки вчителів історії у західноєвропейських вищих навчальних закладах. *Історія в школі*. 2002. № 2 (лютий). С. 11–14.

5. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації: Навч. посібник / О. В. Головка, С. О. Гримблат, Д. І. Барановський та ін. Харків: Еспада, 2009. 304 с.
6. Дрожжина Т. В., Татаринів М. В. Планування діяльності загальноосвітнього навчального закладу. Харків: Вид. група «Основа», 2013. 192 с.
7. Зазуліна Л. В. Дидактично–діалогічна модель підвищення кваліфікації вчителя. *Освіта і Управління*. 1999. Том 3. Число 1. С. 123–134.
8. Козлова О. Г. Інноваційні підходи до фахового вдосконалення вчителів. *Освіта і Управління*. 1998. Том 2. Число 3. С. 148–151.
9. Кремень В. Г. Ресурси освітніх змін. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2001. № 4. С. 6–11.
10. Кучерявий О. Концепція підготовки педагога–дослідника в класичному університеті. *Рідна школа*. 2011. № 4–5 (квітень–травень). С. 19–26.
11. Лаєнз Дж. Система професійної підготовки вчителів у Канаді. *Освіта і Управління*. 1997. Том 1. Число 4. С. 163–169.
12. Лутай В. С. Основні питання сучасної філософії і реформування освіти. *Освіта і Управління*. 1998. Том 2. Число 3. С. 7–19.
13. Мар'яненко Л. Особистісне зростання вчителів як проблема директора школи. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 4. С. 56–60.
14. Микуляк О. П. Модель індивідуального підвищення кваліфікації як можливий напрям розвитку післядипломної педагогічної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини. Науково–методичний журнал*. Донецьк, 2007. № 1 (1). С. 68–72.
15. Науково–методичні підходи до впровадження програмно–цільового проекту «Створення системи роботи з кадровим резервом, новопризначеними керівниками дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів в умовах післядипломної педагогічної системи (2008–2011 роки)» у харківському освітньому регіоні / укладач М. В. Татаринів; за заг. ред. Л. Д. Покроєвої. Харків: ХОНМІБО, 2009. 104 с.
16. Нещадим М. Освіта протягом усього життя – необхідна вимога до фахівця ХХІ століття. *Шлях освіти*. 2000. № 1 (15), січень–лютий–березень. С. 14–16.
17. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Директор школи України*. 2005. № 3–5. С. 4–60.
18. Сучасні форми роботи з педкадрами / упоряд. М. К. Голубенко. – Київ: Шкільний світ, 2010. – 128 с.
19. Татаринів М. Сучасні стратегічні освітні виклики у роботі вчителів історії. *Науково–методичний журнал Історія та правознавство*. 2020. № 25–27 (593–595), вересень. С. 6–10.
20. Фуллан М. Сили змін: моральна мета і складність. *Директор школи України*. 2005. № 1–2. С. 21–32.

Чжан Вей

*Україна, Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВОКАЛІСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ КНР

В освіті КНР, щоб досягти високого рівня професійної компетентності вокалістів, студенти проходять сувору та інтенсивну програму навчання [1]. Ця програма включає навчання техніці співу, історії та теорії музики, теорії голосу, музичному аранжуванні та композиції, а також навчання сценічному мистецтву. Формування професійної компетентності вокалістів в освіті КНР ґрунтується на традиційній системі музичної освіти, яка поєднує у собі як класичні, так і сучасні підходи до навчання вокального мистецтва.

Початковий етап навчання включає освоєння базових навичок вокальної техніки, таких як дихання, артикуляція та інтонація, а також знайомство з музичною теорією та сольфеджіо. У цьому процесі велика увага приділяється розвитку музичного слуху та музичної пам'яті, які є важливими компонентами вокальної компетентності.

Далі студенти навчаються інтерпретації музики та розвивають свою артистичну виразність. Вони вивчають різні жанри музики, у тому числі оперу, китайські традиційні пісні та популярну музику, та вчать адаптувати свій голос та стиль виконання під кожен конкретний жанр. Крім цього, студенти навчаються працювати з мікрофоном та публічним виступом. Вони вивчають основи звукозапису та знайомляться з особливостями студійної роботи.

У процесі навчання студенти також беруть участь у різних концертах, фестивалях та конкурсах, де отримують можливість показати свої навички на практиці та отримати зворотній зв'язок від експертів. В освіті КНР також приділяють велику увагу розвитку загальних навичок, необхідних для успішної кар'єри вокаліста, таких як комунікаційні навички, лідерство, управління часом і т.д.

Важливою частиною формування професійної компетентності вокалістів в освіті КНР є також застосування нових технологій у музичній освіті [2]. Сучасні методи навчання включають використання комп'ютерних програм і пристроїв для запису і обробки звуку, а також різних онлайн-ресурсів для навчання музиці та вокалу. Ці технології дозволяють студентам отримувати доступ до великої кількості інформації та можливостей для навчання та практики, що сприяє їхньому професійному зростанню. Крім того, в освіті КНР особлива увага приділяється збереженню та розвитку традиційних елементів китайської культури у вокальному мистецтві. Студенти вивчають китайські традиційні пісні та практикуються у їх виконанні, що допомагає зберегти унікальність та багатство китайської музичної культури.

Зазначимо, що з перших років навчання вокалу студенти навчаються правильно дихати та контролювати свій голос, а також розвивати свою музичну слухову пам'ять. Вони також вивчають різні жанри музики та працюють над їх виконанням, а також над створенням своїх власних пісень. У процесі навчання студенти багато працюють над розвитком своєї сценічної майстерності, щоб уміти виступати перед публікою та передавати емоції через музику. Вони також навчаються працювати в команді, що особливо важливо для сольних вокалістів, які мають взаємодіяти з музикантами та іншими учасниками команди для досягнення спільної мети.

Наприкінці навчання студенти проходять іспити та випускні випробування, на яких вони мають продемонструвати свої знання та навички в галузі вокального мистецтва. Після успішного закінчення навчання вони можуть продовжувати кар'єру як сольні виконавці або працювати у професійних музичних колективах, а також стати викладачами вокалу.

У цілому нині, формування професійної компетентності вокалістів освіти КНР одна із пріоритетних напрямів у розвитку музичної освіти у країні. Завдяки інтенсивній програмі навчання, використанню нових технологій та збереженню традицій китайської культури студенти отримують всі необхідні знання та навички для успішної кар'єри в галузі вокального мистецтва. Крім того, важливим аспектом формування професійної компетентності вокалістів в освіті КНР є співпраця з відомими музикантами та педагогами з різних країн. Такі зустрічі та майстер-класи допомагають студентам розширювати свій кругозір та отримувати нові знання та досвід від найкращих фахівців у галузі вокального мистецтва [1].

Загалом формування професійної компетентності вокалістів в освіті КНР є багатогранним та інтенсивним процесом, що охоплює як класичні, так і сучасні підходи до навчання вокальному мистецтву, а також сучасні технології та традиційні елементи китайської культури. Цей процес спрямований на формування кваліфікованих та професійних вокалістів, які зможуть успішно працювати у сучасній музичній індустрії та просувати китайську музику та культуру у світі.

Використані джерела:

1. Nikolai H., Kisiel M. & Peng Y. Vocal education in the context of intercultural communication: Experience of teaching chinese students. *International Journal of Chinese Education*. 2023. 12(1), 2212585X231169741.
2. Yao B. & Li W. The role of a teacher in modern music education: can a student learn music with the help of modernized online educational technologies without teachers?. *Education and Information Technologies*. 2023. 1-16.

Khobotova E. B., Datsenko V. V.

Ukraine, Kharkiv National Automobile and Highway University

COMPETENCY-BASED APPROACH WHEN STUDYING THE DISCIPLINE "RADIOECOLOGY"

Radioactive contamination of the environment in the period after the Chernobyl accident, transboundary transfers of radionuclides are of great importance not only for Ukraine, but also for many other countries. The discipline "Radioecology" has lately become of great importance in training bachelors environmental engineers. Modernization of higher education, improvement of radioecological education and improved quality of training bachelors and masters are the main goal of innovations in this area.

A comprehensive approach is being implemented when choosing the advanced methods and ways of teaching. The main objectives of the current stage of development of higher education are: the increased role of self-study and the ensured competence of future specialists. Teaching disciplines should be based on requests for qualifications of the future specialist. In this regard, curriculum is implemented by teachers through understanding themselves as a professional participant in educational policy.

Modern educational publications should comply with the curriculum as a regulatory factor, gradually build up knowledge, rest upon the principles of modularity, differentiation and didactics, develop abilities and skills of analysis, ensure interdisciplinary communications and implement a competence-based approach in education. They must develop and consolidate scientific analytical and creative thinking, motivate learning and cognitive activity, and open a possibility to acquire practical skills.

The objective of the research is the development of new methodological approach and creation of educational and methodological complex for discipline "Radioecology", which ensures the differentiation of education, the possibility of distance learning, independent training and improvement of skills, the formation of interdisciplinary relationships and competences.

To achieve the goal of the research, it was necessary to solve *the following tasks*: to develop a new curriculum on the discipline "Radioecology"; to create and implement a theoretical course of discipline; to develop the practical part of the discipline, differentiated by difficulty levels and aimed at solving specific situational problems; to propose the creative component of the practical part in the form of individual tasks; to develop a laboratory workshop with the mastering of modern scientific methods; to create an electronic course-resource of the discipline on the educational platform of the university.

The possibility of improving the ecological education of students through the development of a new methodological approach and educational-methodical complex in the study of the discipline "Radioecology" is shown. *The novelty of the results* lies

in the fact that the new methodological approach is based on the principles of practice-orientation and the acquisition of competencies, which ensure the formation of students' professional qualities, independence and practical skills due to their fulfillment of real situational tasks taking into account differentiation and individualization.

Research methods are theoretical and methodological analysis of scientific and educational-methodical literature; logical and semantic modeling of the content of education in the discipline, design, theoretical analysis and synthesis, the object of which was the program and plan of the discipline "Radioecology". The curriculum is based on a practice-oriented approach, which ensures the formation of students' professional competencies and practical skills due to their fulfillment of real situational tasks, taking into account differentiation and individualization.

The experimental *base for testing* a new methodological approach in the study of "Radioecology" is Kharkiv National Automobile and Highway University, which trains bachelors in the field of knowledge "Natural Sciences" in the specialty "Ecology" in the educational program "Ecology and Environmental Protection". The discipline "Radioecology" is studied in the 5th semester. The work program of the discipline provides 90 academic hours, namely: 16 lectures, 16 laboratory works, 8 practical lessons, 50 students' independent work (including 30 hours of exam preparation). A new approach to teaching began to be implemented in practice in 2014. Therefore, "experimental base" in the human reserve is 290 bachelors.

The subject of the discipline "Radioecology" is a methodically-adapted system of concepts about the laws of action of ionizing radiation, the migration of radioactive substances in the biosphere, the biological action of radiation. The purpose of studying the discipline is training a bachelor of ecology able to perform professional tasks in the field of radioecology. *Theoretical part of the discipline* is a methodically adapted system that includes the following sections: "Atomic nucleus structure", "Natural radioactivity", "Artificial radioactivity", "Ionizing radiation", "Dosimetry", "Technologically-modified radiation background", "Radiation protection", "Sources of man-made radioactivity", "Nuclear power engineering", "Prospects for development of nuclear power engineering after the Chernobyl accident", "Circulation of artificial radioisotopes in the external environment", "Dose limits of exposure. Acceptable reference levels as a basis for radiation safety", "General laws of radiobiological effect of radiation", "Radiation syndromes and radiation poisoning". Theoretical knowledge is aimed at solving real tasks, which is the practical orientation of higher education.

The practical part of the discipline, like no other, should be practice-oriented, for which it is provided with a variety of educational tasks. The tasks of various difficulty levels are presented easy, medium, hard and creative. Such differentiation provides an opportunity for students to choose and improve the process of acquiring practical skills. Mastering the practical part of the discipline motivates learning activities in the form of increasing intellectual activity and cognitive interest. Differentiation of the practical part according to the difficulty level and a gradual

transition to higher levels contributes to it greatly. The purpose is compensating students' practical skills at the professional level.

Individual tasks were first introduced into the curriculum as an indispensable element. When performing a task that combines various topics of the discipline, interdisciplinary links are traced and different approaches to the solution are possible. The student must have good knowledge, show erudition and perform the calculation part correctly. Such individual tasks are advisable to use, since they present the profiled problem situations and contribute to shaping the model of the specialist and his independence, increase his level of qualification and competence.

A laboratory workshop was first introduced into the curriculum, which became possible after acquiring the appropriate instrument base: a gamma radiation scintillation spectrometer (CEГ-001 «АКП-C») with a system for analyzing, processing and visualizing spectrometric information and dosimeter-radiometer MKC-05 «Teppa». During a laboratory workshop, students master modern scientific methods for determining the specific activities of radioisotopes, radiation-chemical assessment of various media and materials (water, soil, food, fertilizers, building materials, etc.), study the external γ -radiation of building materials and components of technologically-modified radiation background (ash, slag, sludge, phosphate). Using the methods of dosimetric control, the doses of external exposure to a person are determined at various radiation geometries. Successful development of laboratory practice techniques forms professional competence and research thinking, increases the competitiveness of future environmental engineers.

Controls of students' knowledge and skills are presented in the form of tasks for self-control and test tasks of various types: closed and open. The test tasks of the closed type of alternative choice, built on the principle of a simple alternative, are given below. They are aimed at "rough" testing of knowledge and classifications on a specific section, testing the skills of correct application of knowledge in the process of mastering the discipline. Some test tasks are given in graphic form.

Self-training of students by the test tasks of the discipline makes possible to monitor the knowledge, to check the students' skills and creative component at different stages of education.

The electronic course resource as the main methodological complex is located on the educational platform of the university. It includes all methodological components that provide theoretical, practical and independent training for bachelors, the acquisition of skills. The resource is divided into a general part and separate thematic sections. In the general part, the program of the discipline, requirements for passing the exam, textbooks, collections of problems, packages of test tasks and methodological instructions for laboratory work and practical lessons are presented. Thematic sections include theoretical lecture material, examples of solving problems and test tasks by difficulty levels, presentation material for lectures and practical exercises, video for laboratory works, packages of options for control works, individual tasks and tests.

The competence-based approach assumes the presence of a system for the formation of professional competence of bachelors, that is, the ability and readiness for professional activity. Each discipline should contribute to the formation of competencies and meet the requirements for the levels of professional readiness for the types and tasks of the activity: have an idea, know, have skills, have professional competencies. The introduction of the new curriculum for the discipline "Radioecology" and the new methodological approach are implemented the following requirements.

Have an idea of: the sources of radioactivity, the main forms of exposure to ionizing radiation on living structures of varying degrees of organization; toxicity criteria for industrial hazardous substances; modern concepts and principles of environmental regulation of exposure to ionizing radiation.

Know types of ionizing radiation, units of radioactivity and radiation doses; features of positive and negative aspects of nuclear energy, radioactive waste management methods; methods of protection against radiation and methods of measuring the level of radioactive contamination; features of the course of radiation syndromes and human radiation sickness, the main effects of radiation and its long-term consequences; methods of accelerating the elimination of radionuclides from the body, the main forms of exposure to radiotoxic substances on the human body, patterns of toxic effects under the action of radiation and other harmful factors, the peculiarities of the intake, transport, distribution and release of radionuclides from the body; the main provisions of hygienic regulation and standardization of radiation exposure.

Have skills: independently complex assess the degree of radioactive contamination of the environment and the magnitude of the radiation dose of organisms, determine the degree of biological hazard of radioactive contamination and their main sources, recommend a set of methods for protection against radioactive contamination, use medical and ecological maps; to evaluate the relative biological effectiveness of radiation, the factor of dose reduction when exposed to radiation protective equipment; determine the quantitative characteristics of the process of removing various radionuclides; interpret the "Radiation dose – effect" curves, predict the long-term effects of radiation in a specific radiation situation; use the criteria of hygienic regulation of ionizing radiation; use the main parameters of toxicity and hazard of harmful substances, as well as the regularities of the relationship between the composition, structure and properties of chemicals with indicators of toxic and radiotoxic action, estimate the MPC of harmful substances in the air of the working area; use graphic methods for predicting and assessing the combined action of radiation and other harmful factors; apply discipline theory and experimental skills in other specialty disciplines.

Have practical skills of dosimetric control using various types of dosimeters, gamma spectrometric analysis of various materials.

Professional competencies are formed on the basis of a set of knowledge, skills and practical skills. As applied to the radioecology industry, it can be argued that the presented methodological approach forms the following professional competencies.

General professional competencies: the ability to navigate in the prospects for the development of technique and technology to protect humans and the natural environment from technogenic and natural hazards; the ability to assess risk and determine measures to ensure the safety of the developed equipment; the ability to navigate the main methods and systems for ensuring technosphere safety, to reasonably choose known devices, systems and methods for protecting humans and the natural environment from hazards; the ability to navigate the main regulatory legal acts in the field of security.

Expert, supervisory and inspection and audit competencies: the ability to use methods for determining the normative levels of permissible negative impacts on humans and the natural environment; the ability to measure the levels of hazards in the environment, process the results obtained, make forecasts of the possible development of the situation; the ability to analyze the mechanisms of the impact of hazards on humans, to determine the nature of the interaction of the human body with the hazards of the environment, taking into account the specificity of the mechanism of the toxic action of harmful substances, energy impact and the combined action of harmful factors; the ability to identify dangerous, extremely dangerous areas, areas of acceptable risk; the ability to monitor the condition of the protective equipment used, to make decisions on the replacement (regeneration) of protective equipment.

Research competencies: the ability to navigate the main problems of technospheric safety; the ability to take part in research and development according to the profile of training: systematize information on the topic of research, take part in experiments, process the data obtained; the ability to solve problems of professional activity as part of a research team.

Conclusions. This work contributes to the modernization of higher education and the improvement of the quality of graduate training. The novelty of the results obtained is ensured by the renewal of interdisciplinary relations, practical orientation, differentiation in the process of practical part, individualization of training, laboratory practice, control means, development of an electronic version of the methodological support of the discipline. There is a direct correlation between practice-orientation of education and professional competence.

СЕКЦІЯ 3
СУЧАСНІ ОСВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПОТРЕБА ТА УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Біловол О. В.

Україна, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ І НОВІТНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
МЕХАНІКИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Основні поняття, концепції, принципи механіки у закладах вищої технічної освіти викладаються переважно від простого до складного, що нагадує курс з історії механіки. В умовах сьогодення від системи освіти вимагається урахування сучасних тенденцій в науковій і інженерній сферах. Використання геометричних за своєю суттю методів векторної алгебри і векторного аналізу, як основи вивчення механіки, втрачає свою актуальність. Такий підхід певною мірою заважає використанню багатовимірних просторів (конфігурацій і фазового), тензорної алгебри, комп'ютерних технологій при моделюванні складних механічних систем. Аналітичні (координатні) методи позбавлені цих недоліків і побудовані на матричному формалізмі. На основі матричного підходу можна формулювати і навіть отримувати основні рівняння механіки, легше розв'язувати практичні задачі навіть без вивчення класичних методів.

Положення системи матеріальних точок в певний момент часу зручно представити у багатовимірному просторі конфігурацій. У цьому випадку радіус-вектор буде складатися з координат всіх точок системи. Інтервал між нескінченно близькими послідовними положеннями системи матеріальних точок можна також визначити у вигляді квадратичної форми:

$$dl^2 = drMr,$$

де dr – стовпчик (ліворуч) або рядок (праворуч) з диференціалів координат точок системи, а M – діагональна матриця, складена з мас матеріальних точок.

Досвід нам підказує, що задання координат матеріальних точок системи недостатньо для задання її стану. Щоб подальший рух системи був визначений, слід також додати швидкості точок. Відповідно рух системи краще розглядати у просторі, де стан системи буде визначатися координатами і швидкостями точок (імпульсами).

Інтервал між найближчими станами системи матеріальних точок можна одержати, якщо взяти похідну за часом від попередньої квадратичної форми, тобто з точністю до множника:

$$ds^2 = drdp,$$

де імпульс механічної системи:

$$\mathbf{p} = \mathbf{M}\dot{\mathbf{r}}.$$

Тоді квадратична форма набуде вигляду:

$$ds^2 = d\mathbf{r}d\mathbf{p}.$$

Перехід до узагальнених координат у випадку, коли на систему накладені голономні в'язі, відбувається за допомогою співвідношення:

$$\mathbf{r} = \mathbf{r}(\mathbf{q}, t).$$

Інтервал просторі конфігурацій буде мати вигляд:

$$ds^2 = d\mathbf{q}d\mathbf{p},$$

де до складу узагальненого імпульсу:

$$\mathbf{p} = \mathbf{G}\dot{\mathbf{q}} + \mathbf{a}$$

входить матриця інерції:

$$\mathbf{G} = \frac{\partial \mathbf{r}}{\partial \mathbf{q}} \mathbf{M} \frac{\partial \mathbf{r}}{\partial \mathbf{q}},$$

де $\frac{\partial \mathbf{r}}{\partial \mathbf{q}}$ – матриця перетворення координат.

Частина імпульсу, пов'язана з нестационарністю зв'язків,

$$\mathbf{a} = \frac{\partial \mathbf{r}}{\partial \mathbf{q}} \mathbf{M} \frac{\partial \mathbf{r}}{\partial t}.$$

Якщо радіус-вектор \mathbf{r} у фазовому просторі скласти з послідовно розташованих координат і імпульсів точок, то

$$ds^2 = d\mathbf{r}\mathbf{E}d\mathbf{r},$$

де матриця \mathbf{E} має клітинну структуру та складена з нульових і одиничних матриць, тобто:

$$\mathbf{E} = \begin{pmatrix} \mathbf{O} & \mathbf{I} \\ \mathbf{I} & \mathbf{O} \end{pmatrix}.$$

Рівняння руху системи можна розглядати як рівняння руху частки фазової рідини густиною ρ . Запишемо для радіус-вектора частки Рівняння балансу в диференціальному вигляді:

$$\dot{\mathbf{r}} + \mathbf{r} \left(\frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \dot{\mathbf{r}} \right) = \frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \mathbf{H} + \mathbf{b}.$$

Враховуючи консервативний характер системи, тобто:

$$\frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \dot{\mathbf{r}} = 0,$$

і однорідність фазового простору, тобто відсутність у ньому особливих точок, які можуть утворювати джерела \mathbf{b} , одержимо:

$$\dot{\mathbf{r}} = \frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \mathbf{H},$$

де матриця \mathbf{H} є антисиметричною, дійсно,

$$\frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \mathbf{H} = \frac{\partial}{\partial \mathbf{r}} \dot{\mathbf{r}} = \mathbf{0}.$$

Зважаючи на те, що рівняння руху не повинні залежати від порядку узагальнених координат, а матриця \mathbf{HE} повинна бути діагональною всі елементи матриці \mathbf{H} повинні бути однаковими.

За вказаних умов рівняння руху повинно мати вигляд:

$$\dot{\mathbf{r}} = \mathbf{B} \frac{\partial H}{\partial \mathbf{r}},$$

де H – елемент матриці \mathbf{H} ; \mathbf{B} – антисиметрична матриця, яка має клітинну структуру

$$\mathbf{B} = \begin{pmatrix} \mathbf{0} & \mathbf{I} \\ -\mathbf{I} & \mathbf{0} \end{pmatrix}.$$

З рівняння можна одержати загальний вигляд функції H ,

$$H = \frac{1}{2}(\mathbf{p} - \mathbf{a})\mathbf{G}^{-1}(\mathbf{p} - \mathbf{a}) + V(\mathbf{q}, t),$$

де $V(\mathbf{q}, t)$ – скалярний потенціал.

Кожен хто знайомий з аналітичною механікою може впізнати в одержаних рівняннях рівняння Гамільтона, а в функції H – функцію Гамільтона або механічну енергію, яка складається з кінетичної і потенціальної енергії (відповідно, перша і друга складові суми).

Використані джерела:

1. Сучасна фізика як новітня натуральна філософія/ О.В. Біловол, Харків: ФОП Панов А. М., 2019. 116 с.

Гаврілова Л. Г., Рисюкова А. К.

Україна, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО ТА ЕТИЧНОГО НАВЧАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Міжнародна програма соціального, емоційного та етичного навчання, СЕЕН (Learning Social Emotional and Ethical (SEE) Learning), наразі набуває

поширення через російську воєнну агресію в Україні, коли за рік війни постраждало багато дітей, їм було нанесено фізичні й психологічні травми і більшості з них потрібна допомога. Звичайно, цією роботою займаються психологи, але й учителі мають помічати зміни в поведінці дитини, вміти надати миттєву допомогу в стресових ситуаціях. В арсеналі вчителя мають бути різні прості та економні в часі вправи, які зможуть допомогти дитині, яка відчуває стрес, паніку та страх як під час військової небезпеки, так і в звичайних, мирних умовах, коли через деякі причини чи стресові ситуації вона (дитина) замикається.

Проблеми емоційного розвитку дітей, формування в них емпатії до себе та інших, емоційного інтелекту, критичного мислення наразі активно обговорюються в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, привертають увагу педагогів та психологів-практиків. Саме для розвитку вказаних якостей, які фактично належать до так званих м'яких навичок або *soft skills*, і була розроблена програма СЕЕН, науково-теоретичні основи якої базуються на ключових положеннях нейронауки, зокрема емоційної та соціальної нейробиології, а також вікової психології та педагогіки.

Слід відзначити, що в сучасному вигляді програма СЕЕН виникла відносно недавно. Спочатку було створено програму СЕН (соціально-емоційне навчання, *Social and emotional learning, SEL*), історичні витоки якої описано й проаналізовано на офіційному порталі CASEL – Американського педагогічного інституту, який з початку 1990-х років досліджував теоретичні і практичні аспекти соціально-емоційного навчання [1], педагоги та інші спеціалісти CASEL обґрунтовували поняття «соціально-емоційне навчання», працювали над різними проєктами, спрямованими на покращення благополуччя учнівства. Фахівцями CASEL було опубліковано результати 10-річного дослідження «*Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators*», соціально-емоційне навчання було розтлумачене як процес, за допомогою якого учнівство здобуває знання, навички, щоб ефективно розпізнавати емоції та керувати ними, формулювати позитивні цілі, відчувати емпатію до інших, встановлювати та підтримувати функціональні соціальні стосунки [2]. Концепція СЕН набула ще більшої відомості завдяки науковій розробці D. Goleman «*Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*» (1995), де було представлено та обґрунтовано актуальність розвитку соціального та емоційного інтелекту.

В 2003 році вперше була опублікована шкільна програма СЕН, яку з того часу почали активно впроваджувати в країнах ЄС та США. В дослідженні С. Cefai, P. Bartolo, V. Cavioni та P. Downes «*Strengthening Social and Emotional Education as a core curricular area across the EU*» [3] представлено зарубіжний досвід реалізації програми СЕН, на прикладах країн ЄС: Австрії, Фінляндії, Германії, Ірландії, Італії, Мальти, Нідерландів, Португалії, Іспанії та Швеції. Сучасні наукові розвідки доводять ефективність програми: в Австрії вчені

звернули увагу на суттєве зниження рівня віктимізації, булінгу та кібербулінгу; в Фінляндії в школах було засвідчено підсилення співпереживання по відношенню до постраждалих однолітків, покращились навички підтримки та захисту жертви. Реалізація шкільної програми СЕН в Ірландії показала зниження рівня девіантної поведінки, покращення просоціальної поведінки, діти почали ефективно справлятися з неприємними відчуттями, аналізуючи власні емоції, наприклад, страх. Також покращилась самооцінка, розвинулись навички подолання труднощів та резильєнтність.

З часом програма СЕН трансформувалась в СЕЕН – програму соціально-емоційного та етичного навчання, в якій було актуалізовано поняття резильєнтності й надано визначення: це багатовимірне поняття, яке визначається результатом продуктивності, адекватністю реакцій на звичайні та сильні стресори, включаючи травматичні, і тим, як когнітивні процеси та здатність модулювати емоції впливають на здатність використовувати особисті та соціальні ресурси (S. Satapathy, S. Dang, R. Sagar та S. Dwivedi [4]).

На вивчення й розвиток резильєнтності школярів спрямовані наукові розвідки багатьох зарубіжних вчених. Е. Miller-Graff в своєму дослідженні [5] пропонує таксономічну структуру резильєнтності – багатовимірну таксономію індивідуальної резильєнтності (the multidimensional taxonomy of individual resilience, MTR). Метою MTR виступає розширення та уточнення визначень і компонентів резильєнтності в психології, надання більш чіткої основи для концептуалізації змішаних компонентів резильєнтності.

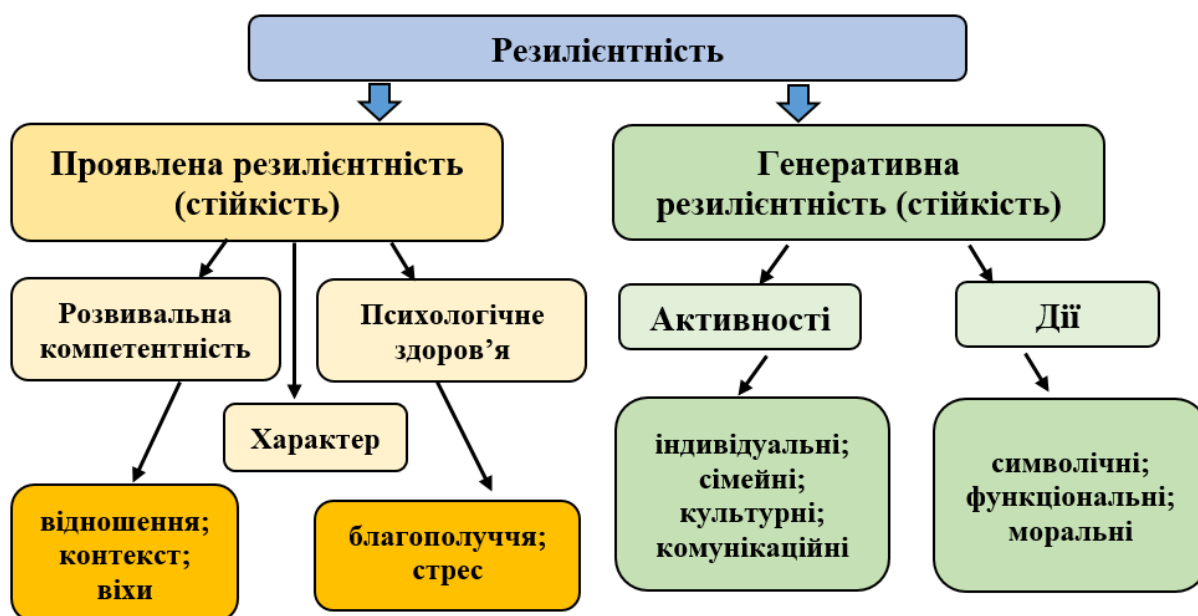

Рис. 1. Багатовимірна таксономія індивідуальної стійкості / The multidimensional taxonomy of individual resilience (E. Miller-Graff [5])

L. Green, S. Ferrante, L. Boaz, K. Kutash & B. Wheeldon-Reece [6] провели дослідження впливу програми соціально-емоційного навчання на розвиток резильєнтності здобувачів початкової освіти. Результати показали, що

показників вище середнього досягла експериментальна група, в якій впроваджувалось програму СЕН, на відміну від контрольної групи, де показники майже не змінились. Аналогічні ж результати отримала інша група науковців Сполучених Штатів Америки, представивши їх в своєму дослідженні «Promoting Positive Youth Development Through School-Based Social and Emotional Learning Interventions: A Meta-Analysis of Follow-Up Effects» [7].

Отже, СЕЕН (Learning Social Emotional and Ethical Learning), є інструментом формування й розвитку soft skills, що забезпечують успішне навчання й професійну реалізацію особистості в житті. В Україні програму СЕЕН реалізує громадська організація «EdCamp Ukraine», наукове осмислення забезпечують її керівники О. Елькін та О. Масалітіна, вони намагаються адаптувати досвід зарубіжних фахівців у вітчизняних умовах дошкільної та початкової освіти.

Використані джерела:

1. CASEL: website. URL: <https://casel.org/>
2. Váradi J. A review of the literature on the relationship of music education to the development of socio-emotional learning. *SAGE Open*. 2022. Vol. 12, № 1. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/21582440211068501>.
3. Cefai C., Bartolo P. A., Cavioni V., & Downes P. Strengthening Social and Emotional Education as a core curricular area across the EU: A review of the international evidence. NESET II analytical report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2018. URL: http://nesetweb.eu/wp-content/uploads/AR3_Full-Report.pdf.
4. Satapathy S., Dang S., Sagar R., Dwivedi S.N. Resilience in children and adolescents survived psychologically traumatic life events: a critical review of application of resilience assessment tools for clinical referral and Intervention. *Trauma, Violence & Abuse*. 2022. Vol. 23, № 1. 288-300 p. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1524838020939126>
5. Miller-Graff E.L. The multidimensional taxonomy of individual resilience. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2022. Vol. 23, № 2. 660-675 p. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1524838020967329>.
6. Green L.A., Ferrante S., Boaz L.T., Kutash K., Wheeldon-Reece B. Evaluation of the SPARK child mentoring program: A social and emotional learning curriculum for elementary school students. *The Journal of Primary Prevention*. 2021. Vol. 42, № 5. 531-547 p. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10935-021-00642-3>
7. Taylor R.D., Oberle E., Durlak J.A. and Weissberg, R.P. Promoting Positive Youth Development Through School-Based Social and Emotional Learning Interventions: A Meta-Analysis of Follow-Up Effects. *Child Development*. 2017. Vol. 88, 1156-1171 p. DOI : <https://doi.org/10.1111/cdev.12864>

Доценко С. І., Кононенко Д. С.

Україна, Український державний університет залізничного транспорту

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

В умовах ведення навчального процесу у дистанційній формі навчання у викладачів виникло ряд додаткових задач, які пов'язані з організацією їх діяльності. Виведення з обов'язкового застосування викладачами певних форм документів дезорганізувало вирішення задач фіксації результатів навчального процесу. Раніше Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29 березня 2012 року № 384 було введено п'ятдесят дев'ять форм документів з підготовки фахівців у закладах вищої (фахової передвищої) освіти.

На виконання вимог цього наказу були запроваджені наступні форми документів для кафедри:

 Н-4.01 План роб. кафедри.xls	 Н-4.05 Журнал взаємовідвід...doc
 Н-4.02 Обсяг навч. роботи.xls	 Н-4.06 Виконання навч. за семестр за сем..xls
 Н-4.03 Розподіл навч. годин.xls	 Н-4.07 Журнал обліку роботи викладача.doc
 Н-4.04 Індивідуальний план роботи викладача.xls	

Однак Наказ № 384 втратив чинність згідно Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03.03.2014 № 209.

На цей час Наказом Міністерства освіти і науки від 23.06.2022 № 583 затверджено наступні форми документів з підготовки фахівців у закладах вищої (фахової передвищої) освіти:

1) форму № Н-1.01.1.1;	10) форму № Н-1.03.2;
2) форму № Н-1.01.1.2;	11) форму № Н-1.03.3;
3) форму № Н-1.01.2.1;	12) форму № Н-1.03.4;
4) форму № Н-1.01.2.2;	13) форму № Н-1.02;
5) форму № Н-1.01.2.3;	14) форму № Н-2.01;
6) форму № Н-1.01.3.1;	15) форму № Н-3.01;
7) форму № Н-1.01.3.2;	16) форму № Н-4.01;
8) форму № Н-1.01.5.1;	17) форму № Н-5.01.
9) форму № Н-1.03.1;	

З аналізу змісту цих форм слідує, що згідно цього Наказу Міністерства освіти і науки з застосування були виключені в тому числі:

- форма № Н-4.04 (Індивідуальний план роботи викладача);
- форма № Н-4.07 (Журнал обліку роботи викладача).

З іншого боку, ці форми документів призначені для планування та обліку роботи викладача у відповідних семестрах.

Індивідуальний план роботи викладача складається з наступних розділів:

1. Навчальна робота на навчальний рік;
2. Методична робота на навчальний рік;
3. Наукова робота на навчальний рік;
4. Організаційна робота на навчальний рік.

З порівняння змісту Індивідуального плану та Журналу обліку роботи викладача слідує, що перші розділи цих документів ідентичні за змістом, а саме: навчальна робота на рік, але вони різні за складом (рис. 1, рис. 2).

№ з/п	Шифр напрямку, спеціальності, шифр потоку, групи	Кількість студентів	Найменування навчальної дисципліни	Кількість годин										Всього годин	
				Лекції	Практичні, семінарські заняття	Лабораторні заняття	Консультації протягом семестру	Перевірка КМР	Курсові, індивідуальні завдання	Заїти	Екзамени	Керівництво практикою	Дипломні проекти (роботи)		Державні екзамени
Семестр I															

Рис. 1. Зміст розділу 1 за Журналом обліку

З аналізу змісту складників вказаних розділів слідує, що їх зміст співпадає за деякими пунктами. При цьому, зміст за Індивідуальним планом є більш змістовним. Слід також відзначити, що до Журналу обліку включено також розділ 4. Звіт про виконання плану навчальної роботи (рис. 3).

І. НАВЧАЛЬНА РОБОТА НА																		
Форма навчання	№ з/п	Назва навчальних дисциплін і видів навчальної роботи	Напрямок, спеціальність, інститут, факультет, відділення	Курс навчання	Кількість студентів	Шифр груп (потоків)	Читання лекцій	Проверка практичних занять	Проверка лабораторних занять	Проверка семінарських занять	Проверка індивідуальних занять							
							пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11								
20 /20 НАВЧАЛЬНИЙ РІК																		
Проведення консультацій протягом семестру	Проведення екзаменаційних консультацій	Перевірка контрольних (модульних) робіт, що виконуються під час аудиторних занять	Перевірка контрольних (модульних) робіт, що виконуються під час самостійної роботи	Керівництво і прибирання індивідуальних завдань:			Проведення заїти	Проведення семестрових екзаменів	Керівництво навчальною і виробничою практикою	Проведення державних екзаменів	Керівництво, консультування, рецензування та проведення захисту дипломних проектів (робіт)	Керівництво аспірантами, здобувачами та стажуваними викладачів	Всього					
пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.								пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.	пл. вк.
12	13	14	15	16	17	18								20	21	22	23	24

Рис. 2. Зміст розділу 1 за Індивідуальним планом

4. Звіт про виконання плану навчальної роботи

Місяць	Кількість годин											Всього	
	Лекції	Консультації	Лабораторні заняття	Практичні заняття	Перевірка КМР	Курс. проєктування	Заліки	Екзамени	Дипл. проєктування	Керівн. практикою	Керівн. аспірантами		Інші види
Вересень													
Жовтень													

Рис. 3. Розділ 4. Звіт про виконання плану навчальної роботи

З іншого боку, формування звіту також передбачено у розділі першому Індивідуального плану (див. рис. 2) де поряд з плановими показниками (пл.) наводяться фактичні показники (вк.).

Окрім того, передбачено окремий бланк «Обліку виконання навчального навантаження за навчальний рік» (рис. 4) в якому визначається щомісячне виконання навчального навантаження.

Облік виконання навчального навантаження за 2022 / 2023 навчальний рік

Кафедра ІТ
Прізвище та ініціали викладача
Доценко Сергій Ілліч

Навантаження згідно з планом _____
Фактично виконане навантаження _____
Вчене звання та ступінь доцент, д.т.н.

Згідно з планом	Види занять																Пропущ. днів		Примітки	
	Лекції	Практ. заняття	Лаб. роботи	Конс. по курсу	Курс. проєкти	Курс. роботи	РГР, РРР	Контр. роботи	Практика	Модулі	Іспити	Заліки	Дипл. проєкт.	ДЕК	Аспірантура	Інші види	ВСЬОГО	Святкові		Лікарняні
I семестр																				
II семестр																				
Фактично виконано																				
I семестр																				
II семестр																				
Місяць																				
Вересень																				
Жовтень																				

Рис. 4. Облік виконання навчального навантаження за навчальний рік

З наведеного слідує, що викладач повинен формувати дані за трьома звітними формами, а саме:

- в Індивідуальному плані (мал. 2);
- в Журналі обліку роботи викладача (мал. 3);
- в бланку Обліку виконання навчального навантаження (мал. 4).

При цьому, в бланку Обліку ці дані необхідно формувати щомісячно.

Виникає питання, що є джерелом первинних даних про фактично виконане навчальне навантаження?

Первинні дані про виконання навчального навантаження фіксуються у другому розділі Журналу обліку (рис. 5).

2. Облік виконання навчальної роботи викладача

Дата	Шифр потоку (академічної групи)	Назва навчальної дисципліни	Тема заняття	Вид заняття	К-ть годин

Рис. 5. Зміст розділу 2 Журналу обліку

В цьому розділі фіксується дата проведення заняття, дисципліна, тема заняття, його вид та кількість годин. При цьому виникає задача розподілу годин навантаження за формою: лекції, практичні заняття, лабораторні роботи для Бланку обліку за кожний звітний місяць.

З іншого боку, для Індивідуального плану задача ускладнюється тим, що ці дані необхідно сортувати для кожної дисципліни.

Для вирішення цих задач нами пропонується змінити концепцію формування Журналу обліку роботи викладача. Для цього пропонується за основу взяти форму бланку Календарного плану, який запроваджено в Українському державному університеті залізничного транспорту.

Пропонується перевести цю форму з формату документа Microsoft Word у формат Microsoft Excel (рис. 6).

Факультет ІКС та Т 213-ІТ-Д22 КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН Занять з дисципліни «Інтелектуальний аналіз даних» спеціальність 123 Комп'ютерна Інженерія II семестр 2022/2023 навчальний рік Кількість годин: лекції - 30 лабор. занять - 30 Разом аудит. занять - 60 Кількість годин для самостійної роботи - Лектор – доцент Доценко С.І. Керівники групових занять – доц. Доценко С.І. А. План лекцій, практичних і лабораторних занять									
Тиж днів	Дата	Годин	Тема лекції	Дата	Годин	Тема практичних занять	Дата	Годин	Тема лабораторних занять
1		2	Тема 1. Елементи інтелектуального аналізу даних					4	Лабораторна робота №1 Створення і малювання схематичних даних
2		2	Тема 2. Моделі інтелектуальних обчислень						
3		2	Тема 3. Програма підтримки інтелектуальних обчислень					4	Лабораторна робота №2 Створення і використання OLAP - зуби
4		2	Тема 4. Схеми даних та OLAP – технології						
5		2	Тема 5. Основи архітектури OLAP – системи					4	Лабораторна робота №3 Аналітичні рішення за допомогою нейрокомп'ютерних мереж
6		2	Тема 6. Нейрокомп'ютерні технології та мережі						
7		2	Тема 7. Елементи нейронних мереж					4	Лабораторна робота №4 Аналітичні рішення за допомогою дерев рішень
Модульний контроль знань									
8		2	Тема 8. Програмні засоби реалізації нейрокомп'ютерних технологій						
9		2	Тема 9. Програмні засоби пошуку асоціативних правил					4	Лабораторна робота №5 Аналітичні рішення на основі самоорганізуючих карт Коховена
10		2	Тема 10. Загальні принципи технологій дерев рішень						
11		2	Тема 11. Комп'ютерні системи застосування дерев рішень					4	Лабораторна робота №6 Аналітичні рішення на основі асоціативних правил
12		2	Тема 12. Еволюційні технології та генетичні алгоритми						
13		2	Тема 13. Нечіткі методи інтелектуального аналізу даних					6	Лабораторна робота №7 Аналітичні рішення на основі трансформації даних і прогнозування за допомогою лінійної
14		2	Тема 14. Класичні технології інтелектуального аналізу даних						
15		2	Тема 15. Класичні технології кластеризації						
Модульний контроль знань									

Нижній колонтитул

Верхній колонтитул

Б. План виконання самостійних робіт		Термін виконання	Пріоритет	Фактичне навантаження за місяць			
				Лекції	ПЗ	ЛР	Місяць
Назва роботи							
Вивчення лекційного матеріалу	3						<i>Вересень</i>
Виконання РГР							<i>Жовтень</i>
Підготовка до лабораторних робіт	3						<i>Листопад</i>
Самостійна робота студента	2						<i>Грудень</i>
							<i>Січень</i>
							<i>Лютий</i>
							<i>Березень</i>
							<i>Квітень</i>
							<i>Травень</i>
							<i>Червень</i>
							<i>Липень</i>

Рис. 6. Календарний план у форматі Microsoft Excel

У цьому ж аркуші Календарного плану, у його правій частині сформовано список студентів навчальної групи (рис. 7).

Факультет ІКС та Т 213-ІТ-Д22 КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН											Білоус 3.С.			Бочарніков М.О.		
Занять з дисципліни «Інтелектуальний аналіз даних» спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія ІІ семестр 2022/2023 навчальний рік Кількість годин: лекції - 30 лабор. занять - - 30 Разом аудит. занять - 60 Кількість годин для самостійної роботи - Лектор – доцент Доценко С.І. Керівники групових занять – доц. Доценко С.І. А. План лекцій, практичних і лабораторних занять											1			2		
Пункт №	Дата	Годин	Тема лекції	Дата	Годин	Тема практичних занять	Дата	Годин	Тема лабораторних занять	Л	ПЗ	ЛЗ	Л	ПЗ	ЛЗ	
1		2	Тема 1. Елементи інтелектуального аналізу даних					4	Лабораторна робота №1 Створення і наповнення словища даних							
2		2	Тема 2. Моделі інтелектуальних обчислень													
3		2	Тема 3. Програмна підтримка інтелектуальних обчислень					4	Лабораторна робота №2 Створення і використання OLAP - кубів							
4		2	Тема 4. Словнище даних та OLAP – технології													
5		2	Тема 5. Основні архітектури OLAP – систем					4	Лабораторна робота №3 Аналітичні рішення за допомогою нейронних мереж							
6		2	Тема 6. Нейрокомп'ютерні технології та мережі													
7		2	Тема 7. Елементи нейронних мереж					4	Лабораторна робота №4 Аналітичні рішення за допомогою дерев рішень							
Модульний контроль знань																
8		2	Тема 8. Програмні засоби реалізації нейрокомп'ютерних технологій													
9		2	Тема 9. Програмні засоби пошуку асоціативних правил					4	Лабораторна робота №5 Аналітичні рішення на основі самоорганізуючих карт Колонена							
10		2	Тема 10. Загальні принципи технології дерева рішень													
11		2	Тема 11. Комп'ютерні системи застосування дерев рішень					4	Лабораторна робота №6 Аналітичні рішення на основі асоціативних правил							
12		2	Тема 12. Еволюційні технології та генетичні алгоритми													
13		2	Тема 13. Нечіткі методи інтелектуального аналізу даних					6	Лабораторна робота №7 Аналітичні рішення на основі трансформації даних і прогнозування за допомогою лінійної							
14		2	Тема 14. Класичні технології інтелектуального аналізу даних													
15		2	Тема 15. Класичні технології кластеризації													
Модульний контроль знань																

Рис. 7. Інтеграція Календарного плану та таблиці обліку відвідування занять

З наведеного слідує, що запропонована форма аркушу Журналу обліку забезпечує вирішення наступних задач:

- облік тем лекцій, лабораторних робіт та практичних занять з визначенням дати проведення занять та кількості годин;
- облік відвідування занять студентами з зазначенням дати, теми та форми заняття;
- щомісячний облік виконання навантаження за формами занять (див. рис. 6, нижня частина).

Такий підхід приводить до відмови від журналу обліку у його паперовій формі зі збереженням всіх задач, які вирішувалися з його застосуванням.

Оскільки у форматі Microsoft Excel формуються аркуші для кожної дисципліни, яка викладається, з цих аркушів формується електронний Журнал обліку роботи викладача. Допускається роздрукування цих сторінок. Подальший розвиток цієї концепції передбачає його інтеграцію з Індивідуальним планом роботи викладача. Така форма Журналу обліку роботи викладача підвищує ефективність його роботи, що надважливо в умовах дистанційного навчання, обумовлених викликами сьогодення.

Єрмоєнко В. В., Наливайко О. О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ FLIPPED LESSON/CLASS У НАВЧАННІ ЗДОБУВАЧІВ

Активне впровадження новітніх технологій у сферу надання освітніх послуг, зумовлює низку змін у освітньому процесі, і тим самим призводить до поєднання традиційного навчання з цифровим, задля більш ефективного викладення матеріалу та результативного оволодіння знаннями здобувачами освіти.

Методикою, що може у майбутньому витіснити стандартні методи навчання є Flipped Lesson/Class, дослівно «перевернутий клас». Концепція якого полягає у «перестановці» елементів традиційного навчання. Так домашнім завданням учнів є самостійний розбір матеріалу, в той час коли урок відводиться розгляду проблемних питань та практичним заняттям. Джонатан Бергман та Аарон Самс, основоположники методики, зазначили, що в порівнянні зі класичним методом проведення уроку, Flipped Lesson/Class є більш організованим процесом навчання та має ліпші результати у залученні учнів до процесу оволодіння знаннями [1].

Мета нашого дослідження полягає у визначенні шляху застосування інноваційної методики Flipped Lesson/Class у навчанні здобувачів; виявлення загальної ефективності, переваг та недоліків організації освітнього процесу за цією моделлю змішаного навчання.

Перш за все варто зазначити, що методика Flipped Lesson/Class не є сталою, що дозволяє вчителю налаштовувати та контролювати освітній процес більш вдало. Так кажучи про «перевернутий клас» мовець може мати на увазі одну з наступних моделей:

1. Типовий (Conventional Flipped Classroom). Вважається основною моделлю. Передбачає ознайомлення учнів з матеріалом до початку зазначеного уроку, націленого на закріплення здобувачами отриманих знань, та отримання індивідуальних консультацій з педагогом, щодо незрозумілих моментів. Вчителю відводиться роль куратора, що створює та надає короткі відеоподкасти на основі лекційного матеріалу (наприклад, стандартних презентацій Power Point, однак з додаванням аудіопояснень та коментарів).

2. Орієнтований на дискусію (The Discussion-Oriented Flipped Classroom). Передбачається попередній перегляд учнями відеоматеріалів або матеріалів інтернет-ресурсів. Практична частина присвячується обговоренню прочитаного або переглянутого.

3. Сфокусований на демонстрації (The Demonstration-Focused Flipped Classroom). Передбачається сприйняття і аналіз учнями продемонстрованої

вчителем діяльності, а потім закріплення вивченого за допомогою виконання завдань у власному темпі.

4. Псевдоперевернутий (The Faux-Flipped Classroom). Передбачається перегляд відеоматеріалу під час виховного процесу, та закріплення вивченого на практиці. Тип уроку нерідко застосовується при невиконанні або сумнівах, щодо виконання завдання учнями. Таким чином педагог може бути впевнений у готовності освітян до практичних завдань, а також отримує можливість надавати індивідуальні консультації тим учням, які цього потребують.

5. Груповий (The Group-Based Flipped Classroom). Передбачається об'єднання учнів у групи для колективного ознайомлення з заданим матеріалом. Практична частина уроку відводиться на спільне опрацювання теми. Ця модель заохочує учнів до обговорення матеріалу та взаємного навчання (пояснення незрозумілих фрагментів матеріалу один одному, обговорення наданих відповідей та ін.).

6. Віртуальний (The Virtual Flipped Classroom). Передбачається повний перехід навчального процесу з наочного до дистанційного. Учні опрацьовують наданий відеоматеріал, виконують практичні завдання до нього, вчитель проводить тестування і оцінку рівня знань отримувачів освіти (також дистанційно) [4].

7. «Перевернутий вчитель» (Flipping The Teacher Approach). Передбачає частковий обмін ролями між вчителем та учнями. Останнім надається можливість самостійного пошуку та підготовки матеріалу, в той час коли вчитель проводить практичні заняття, консультації, надає необхідну допомогу, що дозволяє здобувачам певною мірою самостійно організувати освітній процес [3].

Незалежно від обраного типу методу, зазвичай вчителем обирається одна платформа для поширення власних відеозаписів, однак, це не забороняє вчителю забезпечувати учнів іншими відеоматеріалами, що знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет. Широке коло користувачів мають такі платформи: Google Classroom, Blackboard Learn, та Moodle.

Важливо відзначити, що ефективність застосування методики Flipped Lesson/Class в умовах дистанційного-цифрового навчання [5] або змішаного навчання тісно пов'язана з розвитком цифрової компетентності [4] як у здобувачів, так і педагогів. Крім того, доцільний розвиток цифрових навичок є запорукою підвищення зацікавленості суб'єктів освітнього середовища у опануванні дисципліни на високому рівні.

Беручи до уваги різноманітність методики Flipped Lesson/Class, варто зазначити, що така структура уроку спонукає не лише до змін у принципі викладання, а також і до вдосконалення педагогічних прийомів самого вчителя, що може стати причиною виникнення проблем і труднощів під час організації процесу навчання. До можливих перепон можна віднести: довготривалий перехід до нової методики проведення уроку (від 2 до 5 років); необхідність

наявності технічних засобів та можливостей доступу до мережі Інтернет, що переходить у використання інноваційних засобів на постійній основі; необхідність ґрунтового планування та підготовки відеоматеріалів, тестів, форм перевірки поточних знань та ін.; можлива потреба у додатковій мотивації учнів (домашнє завдання може бути невиконаним, через звичку отримувати готові пояснення на уроці); особливою вимогою є креативний підхід викладача до проведення уроку та утримання уваги вихованців, а також обов'язкове надання домашнього завдання, з яким окремі категорії учнів можуть мати труднощі. Для освітян окремим недоліком виступає відсутність можливості поставити проблемне запитання вчителю в момент виникнення [2].

Переваги методики Flipped Lesson/Class можна поділити на дві категорії: переваги для вчителя і переваги для учнів. До першої належать: участь педагога як координатора/наставника; реалізація індивідуального підходу завдяки наявності вільного часу на уроці; зручне планування уроку; підвищення власної технічної компетентності; акцентування уваги учнів на навчанні;

Переваги для учнів: підвищення інтересу до процесу навчання та комунікації у класі; наявність необхідного матеріалу у електронному вигляді; підвищення власної ІТ-компетентності; зниження рівню тривоги та страху не зрозуміти матеріал (так як здобувач ознайомився з матеріалом раніше ризик зменшується); наявність можливості «реабілітуватись» (на відміну від традиційного методу, де викладення матеріалу продовжується, навіть якщо хтось з учнів не досить добре засвоїв його); отримання негайного зворотного зв'язку у класі; покращення навичок тайм-менеджменту та розвиток почуття відповідальності, самостійності.

Основаючись на згаданих перевагах та недоліках можемо виявити ефективність застосування методики Flipped Lesson/Class у навчанні здобувачів. Практика доводить, що учні показують ліпші результати маючи можливість вступати у діалог-дискусію з вчителем, ніж від прослуховування матеріалу на уроці. На нашу думку забезпечення високих результатів здобувачів перш за все завдячує техніці «Learning through teaching», що є центральною ідеєю досліджуваної методики. Так як допомагає виявити, чи достатньо добре освітянин засвоїв заданий матеріал, базуючись на його здатності пояснити вивчене іншим та підтримати обговорення у класі. Також значущим елементом методики є заміна ролі вчителя-лектора на ментора, що дозволяє педагогу виявити проблемні моменти у розумінні матеріалу учнями та надати вчасну допомогу. Отже, методика Flipped Lesson/Class є багатофункціональною та результативною, однак, є особливо дієвою для викладання предметів, на яких матеріал рекомендується демонструвати наочно, а також для предметів, на які відводиться 1-2 години на тиждень, так як методика передбачає зосередження уваги на практичному аспекті обробки матеріалу. Крім того, «перевернутий клас» є зручним для проведення уроків,

які передбачають участь учнів у дискусії. Так, можемо сказати, методика Flipped Lesson/Class не лише змінює погляди учасників на навчання, але позитивно впливає на розвиток особистості кожного залученого у освітній процес.

Використані джерела:

1. Bergmann J. & Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. Washington, DC: International Society for Technology in Education. 2012. pp. 120-190.
2. Personalized learning. UNESCO International Bureau of Education [12302]. Geneva: IBE-UNESCO. 2017. 57 p.
3. 8 Flipped Classroom Examples Oct 21 2021 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.viewsonic.com/library/education/8-flipped-classroom-examples/>
4. Zhernovnykova O. A., Peretiaha L. Є., Kovtun A. B., Korduban M. B., Nalyvaiko O. O. & Nalyvaiko H. A. The Technology of Prospective Teachers' Digital Competence Formation by Means Of Gamification. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. 75(1). 170–185. <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3036>
5. Наливайко О. О., Прокопенко А. І., Кабусь Н. Д., Хатунцева С. М., Жукова О. А. & Наливайко Н. А. Проектно-цифрова діяльність як засіб формування цифрової компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. 87(1), 218-235. <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4748>

Зикова С. І., Токар В. В., Наливайко О. О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПЕДАГОГІКА М. МОНТЕССОРІ ВАЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В СИСТЕМУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження полягає в тому, що педагогічна система М. Монтессорі найбільш відповідає інтелектуальним та фізичним потребам дитини, сприяє її гармонійному формуванню у відповідальну, самостійну, мислячу особистість, а отже імплементація методів та принципів цієї педагогіки в українську систему шкільної та дошкільної освіти є нагальною необхідністю.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану педагогіки М. Монтессорі в Україні та визначення її переваг щодо сучасної системи освіти.

В ході дослідження були проаналізовані такі роботи М. Монтессорі: «Метод наукової педагогіки та практика його в «Домах для дитини», «Допоможи мені зробити це самому», «Діти – інші», а також низку статей П. Л. Прешлак. Педагогічна система лікарки, педагогині, науковиці

М. Монтесорі ґрунтується на створенні для дітей сприятливого середовища, яке б задовольняло їх природну цікавість і допитливість, допомогти дитині на шляху саморозвитку. Освітнє середовище має містити навчальні матеріали, які б відповідали віку дитини, бути чистим та привабливим, містити інформацію про навколишній світ. Чи не найголовнішим принципом М. Монтесорі є «свобода в межах» [1], цей постулат найчастіше сприймається хибно й тлумачиться як «відсутність будь-якого контролю з боку дорослих (батьків, вихователів, вчителів)», навіть сама М. Монтесорі мала чимало проблеми з своїми колегами, які не одразу могли успішно застосувати цей принцип. Максимальну свободу дитина має при виборі матеріалів із запропонованих їй в освітньому середовищі, має свободу пересування, комунікацій з однолітками, має свободу здійснювати помилки [2]. Де слід застосувати межі, має вирішити дорослий, очевидно це випадки, що несуть шкоду дитині чи оточенню. Застосування цього принципу несумісне з традиційними освітніми вимогами, які передбачають наявність тестів, контрольних, зрізів знань та низки правил для заучування. Всі ці звичні для традиційної освіти речі не лишають жодної можливості для ініціативи, появи зацікавлення та можливостей для задоволення цього інтересу.

Іншим важливим і універсальним педагогічним принципом є «залученість до практичного життя» і це зовсім не спосіб полегшити життя дорослих переклавши частину їхніх справ на дітей і не форма дитячої експлуатації, а важливий педагогічний інструмент. Школа чи дитсадок, які організовані за принципами М. Монтесорі готують дитину до життя в суспільстві, виховують відповідальність та самостійність. Участь дитини у вирощуванні рослин, приготуванні їжі, прибиранні будинку/класної кімнати/саду відкриває широкий простір для оволодіння життєво необхідними навичками, розвиває самостійність, надає дитині відчуття контролю. М. Монтесорі наголошувала, що повноцінна людина повинна бути спроможною забезпечити свої базові потреби: і паралітик, який не може сам одягтись через хворобу і король, якого одягають слуги через його соціальний статус однаково нещасні [3]. Важливість цього інструменту для психо-емоційної стабілізації дитини ілюструє приклад з педагогічної діяльності М. Стівенсон: одного разу до неї привели дворічну дівчинку, батьки якої загинули під час бомбардування на очах у дитини, перше, що вона зробила це навчила її мити стіл. Дівчинка займалась цим близько години.

Найбільше практичних рекомендацій та описаних дидактичних матеріалів М. Монтесорі надає для дітей від народження до 6 років, оскільки саме з такими віковими групами вона працювала і їх досліджувала. Проте запропоновані нею принципи успішно можна застосувати й у середній та старшій школі.

Ефективність цієї альтернативної системи освіти підтверджується низкою досліджень [7], а також дослідженнями окремих психологів та педагогів, зокрема П. Прешлак та А. Ліллард [6].

На жаль, педагогіка М. Монтесорі в Україні має кілька суттєвих проблем: відсутність педагогічних кадрів, дороговизна освітніх послуг, які надаються нечисленними приватними навчальними закладами. У дослідженні було проаналізовано близько 30 навчальних закладів (всі вони мають власні сайти чи сторінки в соцмережах і позиціонують себе як послідовників педагогіки М. Монтесорі). Близько 70 відсотків цих закладів належить до сектору дошкільної освіти чи центрів раннього розвитку. Вартість навчання складає від 15 000 до 20 000 грн. на місяць, оскільки прожитковий мінімум в Україні на 2023 р. складає 2589 грн. очевидно, що освіта Монтесорі не доступна для переважаючої частини громадян і належить до елітної. Крім цього, Український Монтесорі Центр здійснює підготовку педагогічних кадрів лише за двома програмами: «Вчитель по роботі з дітьми від 1,5 до 3 років», «Вчитель про роботі з дітьми від 3 до 6 років». Тобто підготовка вчителів навіть для початкової школи відсутня. Проте слід зауважити, що маємо деякі зрушення у сфері Монтесорі освіти: в 2022 р. була створена громадська організація «Монтесорі ЮА», що серед задекларувала таку мету своєї діяльності: «поширити Монтесорі метод по всій Україні, завдяки визнанню його суспільством та державою, на благо кожному дорослому, дитині, та освітянину, шляхом створення якісної освіти, розвиваючого простору, навчальних матеріалів, формування культури усвідомленого батьківства, поваги до людини та світу» [5]. Серед практичних досягнень цієї організації можна назвати популяризацію педагогіки шляхом організації онлайн-зустрічей з західними Монтесорі педагогами для всіх охочих, перекладом їх праць українською мовою.

В сучасній системі державної шкільної освіти існує низка проблем, які на нашу думку потребують не косметичного ремонту (реформи НУШ), а капітального (впровадження Монтесорі педагогіки у всіх державних освітніх закладах). Серед вад можна назвати: булінг, низьку мотивацію учнів та педагогів, відірваність навчальних програм від реального життя, тестоорієнтованість. Показовим є результати PISA-2018 (Programme for International Student Assessment) в Україні за якими учні відстають у всіх трьох компетентностях (читання, математика, природознавство) від своїх однолітків у країнах ЄС, до того ж наявне катастрофічне відставання учнів з сільської місцевості [4].

Отже педагогіка М. Монтесорі є базою для формування вільної, відповідальної особистості і громадянського суспільства в перспективі, задля успішної реалізації цього методу у всій країні, для кожної дитини, система потребує державної підтримки, тобто впровадження в державну систему освіти.

Використані джерела:

1. Монтесорі М. Будинок дитини. Метод наукової педагогіки. Київ, 1993. 336 с.
2. Монтесорі М. Діти – інші. Київ, 2004. 336 с.

3. Монтессорі М. Допоможи мені це зробити самому. Київ, 2000. 272 с.

4. Оприлюднено результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018: Україна на 39 місці Асоціація міст України. *Новини Асоціація міст України*. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/oprylyudneno-rezultaty-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osvity-pisa-2018-ukrayina-na-39> (дата звернення: 08.04.2023).

5. Про ГО «Монтессорі ЮА». *MontessoriUA.com*. URL: <https://montessoriuua.com/ua/aboutus/> (дата звернення: 08.04.2023).

6. Preschlack P. It's For Life: Montessori's Vision of Peace Through Education. *AMI/USA JOURNAL*. 2017. P. 6. URL: <https://paulalillardpreschlack.com/wp-content/uploads/2019/02/April-2017-Journal-Final.pdf> (date of access: 08.04.2023).

7. Sins P. H. M., van der Zee S., Schuitema J. A. The effectiveness of alternative education: a comparison between primary Dalton schools and traditional schools on outcomes of schooling. *School Effectiveness and School Improvement*. 2021. 33(2). 169-197. URL: <https://doi.org/10.1080/09243453.2021.1987278> (date of access: 08.04.2023).

Іванова О. Ю., Морквян І. В.

Україна, Комунальний заклад «Харківський університетський ліцей Харківської міської ради Харківської області»

РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ, ЯК ОДИН ІЗ ПІДХОДІВ ДО СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У реаліях сучасності, Україна опинилася на порозі становлення нового погляду на систему освіти, яка орієнтована на інтеграцію в Європейський союз.

Поступовий процес входження України до «Європейського простору» вимагає внесення коректив до теорії та практики освітнього процесу, а також повинен відповідати сучасним потребам та сприяти гармонійному розвитку дитини.

Завдяки тому, що освіта є одним із основних чинників формування гідних членів суспільства, а професійне орієнтування, напевне, найголовнішим інструментом, що допомагає учням, починаючи з середніх класів і до старшокласників обрати свій шлях в житті й максимально реалізувати свої здібності у дорослому житті, для школи є дуже важливим дати учням розуміння про ринок професій, популярних у країнах ЄС та в Україні.

Розбудова України після Перемоги над агресором передбачає необхідність перегляду сприйняття освіти та її місії в суспільстві. Вона має враховувати суспільні, регіональні та галузеві потреби, потреби особистісного розвитку здобувачів шляхом запровадження інтегрованих дисциплін чи тем на різних рівнях освіти.

Навчання в процесі євроінтеграції має забезпечуватись єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюватись на засадах оволодіння інформаційною грамотністю, іноземними мовами у контексті переходу до парадигми інформаційного суспільства. Здобувачі освіти повинні опановувати не тільки інформатику як предмет, а й вчитись інформаційній культурі, що дає змогу сформувати індивіда, готового до життя у сучасному суспільстві.

Інформаційні технології стають невід'ємною складовою викладання, спілкування, навчання, покликані стати найкращим інструментом для підготовки майбутнього випускника, який може знайти свій шлях до самореалізації на просторах Європи після війни.

Дуже важливим, на сьогоднішній момент, є надання здобувачам освіти можливості вибору, щоб сконцентруватись на тому предметі, який буде дуже потрібним у подальшому житті. Одним із нагальних питань сучасної освіти в школі стало питання навчальних програм, а саме відсутність програм варіативної складової Освітньої програми навчальних планів. Отже, з одного боку, є необхідність у їх написанні, з іншого – не готовність всіх учителів до такої праці.

Метою статті є опис результатів апробації розробленої нами навчальної програми варіативної складової навчального плану з інформатики «Юні інформатики в сучасному світі» для 6 класу в реаліях дистанційного навчання.

В умовах дистанційного навчання учнів учителя зіткнулись із проблемою їх мотивації до навчання, спонукання до співпраці та самостійного виконання завдань. Особливо це актуально для уроків інформатики.

Проблемі дистанційного викладання інформатики присвячені праці Морзе Н., Сокол І., Сої О., Стадниченко К. та інших. Зокрема, Сокол І. та Стадниченко К. у своєму дослідженні зазначають, що «ІКТ для вчителя інформатики не лише слугують інструментом навчання, а також є об'єктом вивчення в межах загального курсу інформатики або його численних спецкурсів» [1].

Ми погоджуємось із науковцями в тому, що учителю інформатики потрібно не тільки викласти визначений у програмі матеріал, а і організувати роботу дітей таким чином, щоб вони вчилися співпрацювати один із одним працюючи над створенням спільного проєкту з урахуванням їх технічних пристроїв та наявного програмного забезпечення. Тому, актуальним стає застосування на уроках можливостей сучасних вебсервісів, що є аналогами стандартним програм, пропонованих для опанування.

Програма варіативної складової навчального плану з інформатики «Юні інформатики в сучасному світі» для 6 класу [2] проходить апробацію в університетському ліцеї м. Харкова, в Львівській школі, Тимченківській гімназії Черкаської області, Славутицькому ЗЗСО №1 Київської області. Викладання тем за цією програмою виявила деякі питання практичного характеру. Ми вважаємо, що це дуже позитивний момент, тому що

зацікавленість учнів спонукають авторів урізноманітнювати матеріал деяких її розділів. Розглянемо це на прикладах.

Такі теми, як «Мультимедійні проєкти (створення цифрових історій)», «Візуалізація даних» та «Основи програмування» є продовженням тем, що вивчається в розділі інформатики 6 класу, а саме: «Комп'ютерні презентації», «Комп'ютерна графіка», «Алгоритми та програми». Це дало змогу, спираючись на знання, що були отримані учнями на уроках інформатики, організувати групову роботу над створенням спільних проєктів. Зокрема, у межах теми «Мультимедійні проєкти (створення цифрових історій)» учням пропонувалось: виконати дослідження із історії виникнення периферійних пристроїв комп'ютера, або їх властивостей; написати історію в якій зазначались знайдені факти та оформити її у вигляді цифрової історії засобами Google Презентацій або сервісу Canva; створити віртуальний музей комп'ютерної техніки тощо.

При виконанні цих завдань учні: звертали увагу на вимоги щодо наповнення слайдів та їх стильового оформлення; набували навичок критичної роботи з інформацією та дотримання авторського права; вчилися організовувати спільну роботу над створенням і оформленням презентації, здійснювати само- та взаємооцінювання своєї праці.

Робота над створенням цифрових історій сприяла: розширенню кругозору дітей; підвищенню їх зацікавленості предметом; удосконаленню навичок написання невеликих оповідань; пошуку та опрацювання ілюстрацій до них. Представлення власних робіт сприяло формуванню в учнів впевненості у власних силах, підвищенню мотивації щодо подальшого виконання подібних практичних завдань, розвитку творчості та креативності.

Набуті знання та навички зі створення або опрацювання рисунків у межах вивчення теми інформатики «Комп'ютерна графіка» дозволили підготувати учнів до створення ілюстративних логічних завдань, що пропонувались їм на заняттях варіативного курсу із візуалізації даних, здійснення шифрування та дешифровки даних, або при роботі над програмним проєктом із перевірки правильності їх виконання користувачем.

На заняттях із «Основ програмування» здобувачі освіти мали змогу застосувати набуті знання щодо алгоритмічних конструкцій не тільки при виконанні завдань, наведених у підручниках інформатики, а й проявити творчість при створенні різних вікторин, анімаційних листівок до свят, ігор, або орнаментів у середовищі програмування Scratch.

Родзинкою нашого курсу є тема «Основи криптографії та криптоаналізу». У віці 11-12 років дітям дуже подобається відчувати себе дослідниками та бути причетними до розкриття таємниць. На уроках учні вчилися не тільки розгадувати шифри, а й створювати власні за допомогою поєднання можливостей різного програмного забезпечення.

Такий підхід до організації викладання навчальної програми варіативної складової навчального плану з інформатики «Юні інформатики в сучасному світі» для 6 класу надав можливість: урізноманітнити навчальний матеріал, що

вивчається; запропонувати більше завдань творчого характеру; сприяти розширенню кругозору здобувачів освіти, формуванню в них взаємоповаги, налаштуванню на отримання спільного результату тощо. Отже, в реаліях дистанційного навчання ми змогли не тільки утримувати зацікавленість учнів в опануванні основ інформатики упродовж всього навчального року; спонукати їх до активної роботи, а й сприяти розкриттю їх творчого потенціалу, самовдосконаленню та саморозвитку. Всі ці навички надають змогу створити замкнуте середовище від середньої ланки освіти до вищих навчальних закладів та для подальшого їх використання в конкретній професії.

Використані джерела:

1. Сокол І. М., Стадниченко К. В. Дистанційне викладання інформатики: особливості, проблеми, цифрові інструменти // Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету”. Київ, №10, 2021. С. 191-202. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1016>

2. Навчальна програма курсу за вибором «Юні інформатики в сучасному світі» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (автори: Іванова О. Ю., Морквян І. В., Толяренко Н. І.): схвалена для використання в освітньому процесі рішенням експертної комісії з інформатики Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 6 від 14 квітня 2022 р.).

Майстрюк Є. В., Антоненко Т. О., Наливайко О. О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАННЯ

Прогрес людства завжди був пов’язаний опановуванням нових навичок та умінь на шляху до кращого функціонування суспільства. Цей процес продовжується увесь час існування людства. Експонентний розвиток інформаційних та цифрових технологій прискорив ці процеси і у людини з’явилося безліч можливостей для пошуку та роботи з інформацією. Що у свою чергу може призвести до розгубленості та невпевненості у достовірності отриманих знань, а це у свою чергу впливає на якість освіти особливо у дистанційному форматі [3].

Нашою метою дослідження є аналіз та узагальнення деяких основних методів навчання задля підвищення ефективності освітнього процесу та кращого засвоєння знань здобувачами.

Аналіз літератури показав, що активне соціально-психологічне навчання є найбільш важливим аспектом для розвитку пізнавальної діяльності школярів. Яценко Т. С виділила і обґрунтувала важливість методів активного соціально-

педагогічного навчання такі як групова дискусія, психомалюнок, рольова гра, методи невербальної взаємодії використання різноманітних вправ.

Розглянемо деякі методи які ми вважаємо найбільш перспективними для підвищення ефективності навчального процесу та покращення засвоєння навчальних матеріалів.

Групова дискусія являє собою спеціально організоване обговорення навчальних тем. Метод групової дискусії дає змогу, використовуючи систему логічно обґрунтованих доводів, впливати на думки, позиції та установки учасників дискусії в процесі безпосереднього спілкування. Психологічна цінність дискусії полягає в тому, що завдяки принципу зворотного зв'язку і майстерності вчителя кожен учень дістає можливість побачити, як по-різному можна підійти до розв'язання однієї й тієї самої проблеми, наскільки великими є індивідуальні відмінності людей у сприйнятті та інтерпретації тих самих ситуацій [2].

Психомалюнок. Комплекс малюнків на різну тематику здатний відобразити своєрідну індивідуально-психологічну історію «автора» . Вони допомагає пізнати такі внутрішні механізми психіки й тенденції його поведінки, які зумовлюються логікою несвідомого, що не розкривається зі змістом кожного зокрема малюнка. Зміст цей виражається через взаємозв'язки між окремими малюнками й через спільні характеристики їх усіх загалом. Це дає можливість відслідковувати всі значимі етапи життя, самоаналізувати їх і передавати в малюнку індивідуальними засобами форми і кольору. При обговоренні можна показати всі малюнки одразу для порівняння та виявлення спільними зусиллями схожого та відмінного в їхньому змісті, але також можна розглянути малюнок кожного окремо, тобто передавати з рук в руки, та висловлювати його психологічний зміст. Вчитель також дає свою інтерпретацію малюнка, а наприкінці висловлюється і його «автор» [1].

Рольові ігри в навчанні необхідні для стимулювання особистісного зростання людей, розвитку комунікативних і волевих якостей, вміння добиватися своєї мети. У деяких випадках у особистості народжуються однакові психологічні реакції. Крім цього, сюжетно-рольові ігри завжди сприяють розвитку уяви, креативності. Розігрування рольових ситуацій дає можливість побачити не лише міжособистісні взаємини учасників, а й роль в соціумі та перебування в ньому [4].

Методи невербальної взаємодії застосовують в навчанні для зближення учнів класу, взаємопізнання, розкриття таких аспектів психіки, які важко вербалізувати. За допомогою міміки, жестикуляції, емоцій більш глибоко можна заглянути в переживання інших і наблизитися до розуміння цих переживань. Виразити свої почуття через невербальне спілкування психологічно вимальовує психологічну обстановку в класі та сутність емоційного сприйняття одним одного.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що багато років, які люди витратили на вивчення поведінки та різних закономірностей, не минули дарма. Багато методів допомагають у засвоєнні матеріалу та полегшують його розуміння. Ці методи дають змогу викладачам бути більш кваліфікованими та надають більше можливостей для порозуміння зі студентами.

Використані джерела:

1. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2004. 679 с.
2. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки.* 2014. Вип. 14. С. 74-79.
3. Kreydun N., Nalyvaiko O., Ivanenko L., Zotova L., Nevoienna O., Iavorovska L., Kharchenko A. & Sevostianov P. The Quality of Education in the Conditions of Forced Distance Learning Caused by COVID-19. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala.* 2022. 14(4). 423-448. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/649>
4. Nalyvaiko O., Zhukova O., Ivanenko L., Shvedova Y. & Nekrashevych T. Gamification as a New Format of Projects Method in Blended Learning Conditions Studying Disciplines of the Pedagogical Cycle. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala.* 2021. 13(4). 17-30. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/468>.

Мандрагеля В. А.

Україна, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗМІН НА РИНКУ ПРАЦІ

При розгляді траєкторій розвитку національних систем VET в країнах-членах ЄС, офіційних кандидатів до вступу до Союзу, представників ЕЕА (Ісландія, Норвегія, Швейцарія), а також Великої Британії варто зазначити, що незважаючи на загальні інтеграційні тенденції, вимоги законодавства та основних органів Союзу, між країнами існує значна різниця у композиції, функціонуванні, фінансуванні тощо інститутів та закладів професійної освіти та тренінгу (Vocational Education and Training – VET). Статус України як офіційного кандидата на членство в ЄС з червня 2022 р. передбачає активізацію процесу реформування вітчизняної системи професійної (професійно-технічної) освіти з метою досягнення європейських стандартів у цій сфері. Різноманітні національні моделі розвинутих європейських країн надають широкі можливості

адаптації їхніх передових досягнень й здобутків у практику, напрямки й механізми удосконалення освітнього процесу в українській системі П(ПТ)О.

Науковці виокремлюють три «чистих» моделі VET, які в різних комбінаціях і модифікаціях сьогодні існують у переважній більшості країн світу. До них належать такі: ліберальна ринкова модель Англії; бюрократична модель державного регулювання Франції та система корпоративної дуальної освіти Німеччини [1]. Проте усі вони тримають у фокусі уваги радикальні зміни, що відбуваються на ринку праці. За статистикою Міжнародної організації праці (березень 2023) у світі сьогодні найбільш затребувані вісім професійних груп, пов'язаних з продовольчими системами, охороною здоров'я, роздрібною торгівлею, охороною, ручною роботою, прибиранням та санітарією, транспортом, а також технічні й канцелярські працівники [2]. До початку бойових дій на території України головним пріоритетом з-поміж усіх проблем для громадян ЄС виступала зміна клімату. Не випадково після прийняття так званої Зеленої Угоди (Green Deal) у грудні 2019 р. вже здійснено понад 50 різноманітних заходів, спрямованих на скорочення викидів вуглекислого газу, підвищення енергоефективності машин та механізмів, запровадження відновлювальних джерел енергії тощо [3]. Крім зростання попиту на фахівців у сфері зеленої економіки існує ще значний спектр актуальних професій Серед них у ЄС на сьогоднішній день є відзначаються наступні: менеджер зі сталого розвитку, менеджер з маркетингу зростання, представник з розвитку продажів, менеджер з успіху клієнтів, керівник корпоративних клієнтів, працівник з продажу.

Однак з впевненістю прогнозувати спектр нових професій, або трансформацію змісту традиційних форм зайнятості сьогодні навіть у середньостроковій перспективі навряд чи хто наважиться, особливо з урахуванням війни, що ведеться Росією проти України... Водночас, очевидно, що робочі місця у майбутньому можуть вимагати зовсім інших навичок, ніж сьогодні і очікується, що багато спеціальностей радикально модернізуються або повністю зникнуть. До загальних тенденцій, які не викликають заперечень, і стосуються практично усіх країн світу, відносяться: диджиталізація, глобалізація, демографічні зміни, міграція. До цього слід додати вплив COVID-19 та перехід до зеленої економіки, які спричиняють значний тиск на кваліфікацію та навички працівників.

Найбільша увага сьогодні прикута до розвитку цифрових компетенцій громадян, особливо науковців та освітян, які визначають інноваційний розвиток суспільств. Недоліки у цій сфері змусили Європейську Комісію у вересні 2020 р. запровадити флагманську ініціативу «План дій із цифрової освіти на 2021-2027 роки» (Digital Education Action Plan – DEAP), яка спрямована на досягнення високоякісної, інклюзивної та доступної цифрової освіти за підтримки посиленої співпраці та обміну на рівні ЄС та країн-членів [4]. За даними Євростату у 2021 р. лише 54% європейців мають базові цифрові

навички. Відтак, постає завдання до 2030 р. довести цей показник до 80%. Отже, не випадково, що ще у 2017 р., крім робочої рамки цифрової компетентності громадян ЄС (The European Digital Competence Framework – DigComp), був розроблений відповідний документ для освітян (European Digital Competence Framework for Educators – DigCompEdu). Але поки він виявляється неефективним.

Значний вплив на ринок праці здійснить перехід до зеленої економіки. За підрахунками фахівців зменшення робочих місць у професіях, пов'язаних з видобутком вугілля та промисловим паливом в Європі очікується в межах 10%. Навпаки, зайнятість у сфері управління відходами за прогнозами між 2018 і 2030 рр. збільшиться на 52% [5, с. 31]. Для країн ЄС позитивним є той факт, що такі види діяльності, як виробництво електроенергії, транспорт, виробництво, сільське господарство та гірничодобувна промисловість, разом спричиняють близько 90% усіх викидів CO₂ але у цих галузях зайнято менше 25% робітників. І навпаки, будівництво, оптова, роздрібна торгівля та інші послуги разом охоплюють понад 75% робочої сили, при цьому генеруючи менше 12% викидів CO₂.

На цьому тлі неможливо не помітити загальні тенденції практично для усіх країн ЄС. Це стосується збільшення терміну навчання в закладах освіти різного рівня, відтермінування вибору першої професії, досягнення певного статусного паритету VET та загальної освіти, створення більш комплексних форм старшої середньої освіти, зміщення акцентів закладів професійно-технічної освіти і тренінгу на переважно підготовчий профіль (замість підготовки до однієї професії). Усе частіше професійна компетенція та конкретна професійна кваліфікація набуваються у вищій освіті, а також у процесі навчання впродовж життя.

Неможливо не помітити суттєвого збільшення уваги до результатів навчання, які зміцнюють зв'язок між VET та ринком праці і постають основою корегування навчальних планів та програм. Цей стратегічний перехід був нелегким, оскільки протягом майже двох десятиліть у сфері VET точилася гостра дискусія навколо переваг і недоліків переходу від примату моделі контенту до моделі, що базується на результатах. У якості прикладу можна навести дослідницьку працю Європейського центру професійної підготовки 2012 р. стосовно реформи навчальних програм в Європі [6].

Необхідно брати до уваги, що системи управління освітою у більшості країн ЄС є децентралізованими або поступово децентралізуються на основі принципу субсидіарності. Цей процес, який став особливо помітним в Європі з 1990-х рр. і має більш широкий контекст: демократизація політичних систем, взаємна довіра центральних та місцевих органів влади, ефективність менеджменту, прозорість фінансування різних освітніх проєктів тощо. Водночас, децентралізація крім збільшення автономії закладів освіти, водночас загострює конкуренції між ними. Автономія закладу в ідеалі має суттєві

переваги, оскільки передбачає: вибір способу викладання; визначення програм та змісту навчання тощо. Значно покращується оперативність корегування усіх складників освітнього процесу виходячи з потреб ринку праці тощо. В європейських країнах можна спостерігати різні механізми реалізації цієї тенденції.

Ще однією помітною тенденцією у композиції й змісті навчальних програм є підвищення індивідуалізації та модульності, що ускладнює можливості об'єктивного порівняльного аналізу досягнутих результатів. Як зазначала Рада ЄС у Рекомендаціях 2020 р., запровадження Європейської кредитної системи для професійної освіти і тренінгу (ECVET) з 2009 р. поки не принесло відчутних результатів, хоча певні позитивні зрушення неможливо заперечувати. Значно більших успіхів було досягнуто на шляху індивідуалізації навчання, створення власного дизайну знань, навичок та вмінь споживачами освітніх послуг у сфері VET. У першу чергу необхідно відмітити досягнення країн Скандинавії та взагалі, Північної Європи.

Окремо слід зупинитися на співвідношенні між загальним і професійним змістом як орієнтирами для розробки навчальних планів. Багато країн Європи розрізняють загальні та професійно-технічні предмети або навички у своїх навчальних програмах VET, хоча це не обов'язково. Зустрічаються випадки, коли загальноосвітні предмети інтегровані в професійний зміст або, принаймні, тісно пов'язані з ним, і навпаки. Узагальнені статистичні дані за другу декаду ХХІ ст. свідчать, що 31,5 % провайдерів VET Європейського Союзу зазначили невеличке або значне зростання загальнотеоретичної складової, а близько 60% респондентів повідомили про посилення уваги до розв'язання реальних проблем та більшого урахування у навчальних програмах потреб компаній. Збільшення фокусу уваги у змісті навичок насамперед стосувалося цифрових навичок (55%), якості професійної підготовки та спеціалізації (34%), вміння працювати з іншими (31%), широти професійних компетенцій (29%) та соціальних і комунікативних навичок (29%). Менш очевидною виявилася проблематика підвищення ініціативи (19%), володіння англійською мовою (16%) [7, с.63]. Головними чинниками зміни контенту VET постали: вимоги роботодавців (60%), національне законодавство (59%), соціальні трансформації (42%), інтереси та преференції учнів (27%). У свою чергу це суттєво вплинуло на роль та завдання викладачів (тренерів) (62%).

Зауважимо, підвищений акцент на загальних навичках не відбувся за рахунок навчання на робочому місці. Як свідчить практика, паралельне підвищення загальних навичок і навчання на робочому місці можливе або шляхом більшої інтеграції загальних навичок у навчання на робочому місці та на робочому місці, наприклад, теоретичне навчання, пов'язане з професією, або шляхом збільшення обсягу загальних предметів у школі. Факти показують, що останнє може бути за рахунок теоретичних знань, пов'язаних з професією, чи практичних навичок у закладах освіти.

Ми торкнулися лише невеличкої частки проблем, які постають сьогодні перед європейськими країнами у сфері удосконалення VET. Реально їх значно більше. Тут можна схематично зазначити наступні: кількість кваліфікацій; інтеграція професійно-технічної освіти в ширшу освітню систему; система та управління різними рівнями освіти тощо. Вони чекають глибоких всебічних досліджень.

Використані джерела:

1. Greinert W-D. Mass vocational education and training in Europe Classical models of the 19th century and training in England, France and Germany during the first half of the 20th. Cedefop Panorama series; 118. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 132 p.

2. ILO. World Employment and Social Outlook 2023: The value of essential work. (March 2023). URL: <https://www.ilo.org/digitalguides/en-gb/story/weso2023-key-workers#chapter1-definition>

3. European Commission. A European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

4. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Digital Education Action Plan 2021-2027 Resetting education and training for the digital age. {SWD(2020) 209 final}. Brussels, 30.9.2020 COM(2020) 624 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0624&from=EN>

5. Cedefop. The future of vocational education and training in Europe: volume 2: delivering IVET: institutional diversification and/or expansion? Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper, No 84. 114 p. URL: <http://data.europa.eu/doi/10.2801/780431>

6. Cedefop. Curriculum reform in Europe: the impact of learning outcomes. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. 200 p. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/5529_en.pdf

7. Cedefop. The future of vocational education and training in Europe: volume 2: delivering IVET: institutional diversification and/or expansion? Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 114 p. URL: <http://data.europa.eu/doi/10.2801/780431>

Медвідь М. М., Гаврищук М. М.

Україна, Київський інститут Національної гвардії України,

Медвідь Ю. І.

Україна, Національна академія Національної гвардії України

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Розвиток системи внутрішнього забезпечення якості закладом вищої освіти (ЗВО) залишається проблемою, оскільки чітких вимог до критеріїв, процедур та заходів її оцінювання на сьогодні не існує. Проте, є мінімальні та рекомендовані системні вимоги і, якщо аналізувати положення про системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО, про підрозділи ЗВО, які забезпечують функціонування системи в цілому, то можна прийти до висновку, що у більшості ЗВО ні мінімальні ні рекомендовані системні вимоги не дотримуються [1]. Окремо слід виділити проблему впровадження досвіду практичної діяльності (ДПД) в освітній процес і її вплив на системи внутрішньої забезпечення якості ЗВО.

Система внутрішнього забезпечення якості – це система, яка складається з множини взаємопов'язаних елементів, що утворюють одне ціле, взаємодіють із середовищем та між собою. Для належної такої взаємодії ЗВО освіти створюються відповідний підрозділ. Наприклад, у Київському інституті Національної гвардії України (КІ НГУ) це відділення внутрішнього забезпечення якості освітнього процесу (ВВЗЯОП).

Серед процедур і заходів системи внутрішнього забезпечення якості відповідно до п. 2. ст. 16. Закону України «Про вищу освіту» [2] важливе значення має здійснення моніторингу та періодичного перегляду ОП. Пропонувати зміни до ОП та освітніх компонентів (ОК) можуть чотири групи стейкхолдерів: здобувачі вищої освіти за ОП; випускники за ОП; представники роботодавців (замовників); представники академічної спільноти (НПП). *Здобувачі* вищої освіти формують свої потреби та доносять до інших стейкхолдерів через органи студентського самоврядування (у ВВНЗ – курсантського та сержантського самоврядування) та через здобувачів вищої освіти, які є членами вченої ради. *Здобувачі* вищої освіти з часом переходять в іншу категорію осіб – випускники. *Випускники* проходять різні етапи формування та розвитку професійного досвіду: адаптація до професійної діяльності (до року діяльності), професійне становлення (до п'яти років діяльності), розвиток професійного досвіду (більше п'яти років діяльності). Відповіді на одні й ті ж питання опитувальника різної категорії випускників можуть різнитися. Отримання такої інформації, її порівняння є важливим в процесі оцінювання забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Тому в опитувальнику для випускників необхідно зазначати термін професійної діяльності після завершення навчання у ЗВО. Випускники з часом

переходять в іншу категорію осіб – представники роботодавців (замовників). Якщо розглядати ВВНЗ, то необхідно звернути увагу на особливості їх *представників роботодавців (замовників)*. У процесі підготовки майбутніх офіцерів НГУ представниками роботодавців (замовників) є Міністерство внутрішніх справ України, Головне управління НГУ, військова частина. Особи, які представляють роботодавців (замовників) з часом можуть переходити в іншу категорію – представники академічної спільноти (НПП). За виконанням завдань *НПП* кластеризуються у кафедри, факультети, проте головними НПП системи внутрішнього забезпечення якості є гаранті освітніх програм, які відповідають за здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм. Важливе завдання навчальних частин факультетів – щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань, важливе завдання кафедр – забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу (навчально-методичне, інформаційне, матеріально-технічне). Описаний цикл зміни статусу стейкхолдера є опис процесу формування, розвитку та подальшого передавання ДПД у ЗВО. На думку авторів цього матеріалу наявність/відсутність такого циклу є найважливішим критерієм оцінювання системи внутрішнього забезпечення якості [3; 4].

Наступним важливим елементом системи внутрішнього забезпечення якості є колегіальний орган управління ЗВО – вчена рада, яка відповідає за визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти.

Іншою групою елементів системи внутрішнього забезпечення якості є адміністративні підрозділи: для забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом – група телекомунікаційних мереж та інформаційних систем; для забезпечення публічності інформації – служба інформації та комунікації; для забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками ЗВО та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату – науково-організаційний відділ.

Отже, враховуючи зазначене, система внутрішнього забезпечення якості ЗВО – це система, яка складається з множини взаємопов'язаних елементів (відділення внутрішнього забезпечення якості освітнього процесу, чотирьох груп стейкхолдерів (здобувачі вищої освіти за ОП; випускники за ОП; представники роботодавців (замовників); представники академічної спільноти (НПП)), вченої ради, групи телекомунікаційних мереж та інформаційних систем, служба інформації та комунікації, а також науково-організаційного відділу), що утворюють одне ціле, взаємодіють із середовищем та між собою; зв'язки між зазначеними елементами визначаються вченою радою та відображаються у змісті відповідних положень (рис. 1).

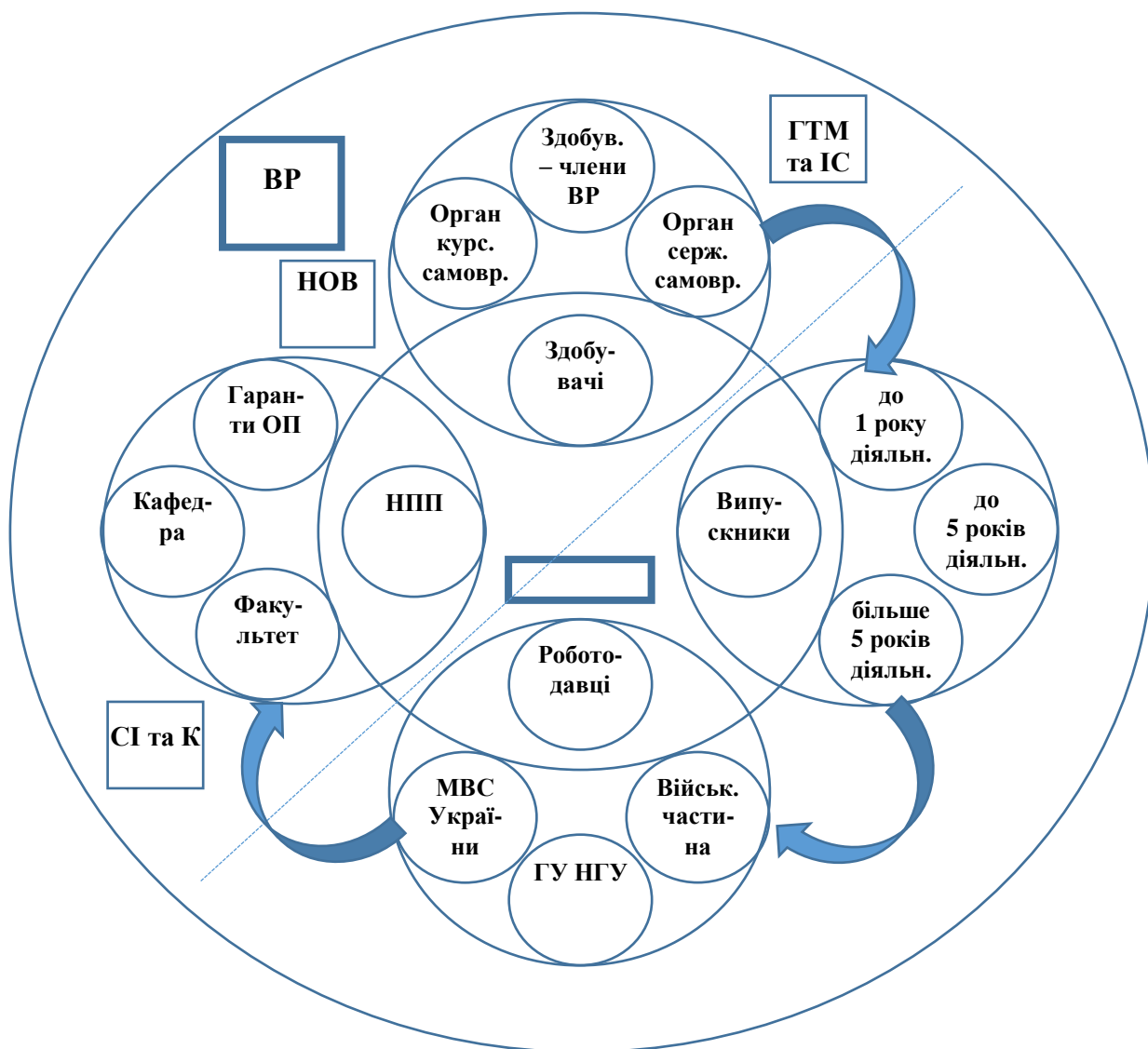

Рис. 1. Система внутрішнього забезпечення якості ЗВО
(на прикладі ВВНЗ НГУ)

Що стосується вивчення та впровадження ДПД в освітній процес, то в Збройних Силах України та НГУ визначено порядок збору інформації для узагальнення досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії, формування відповідних звітів (донесень) [5; 6], проте як його впроваджувати в освітній процес ВВНЗ НГУ – не визначено. Повертаючись до нашої системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО цим питанням повинна займатись кафедра, оскільки вона відповідає за забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу (навчально-методичне, інформаційне, матеріально-технічне).

Пропонуємо розглянути *методику вивчення та впровадження ДПД в освітній процес*. Складовими методики вивчення та впровадження ДПД в освітній процес є (рис. 2):

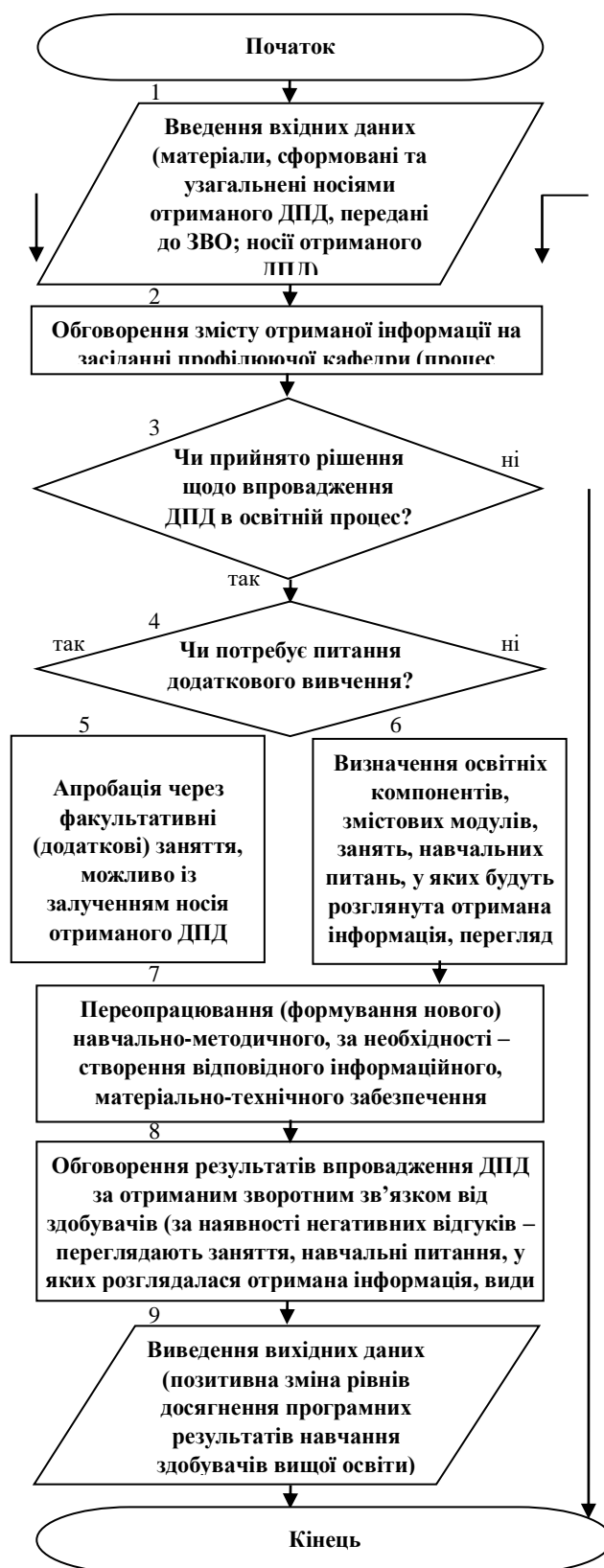

Рис. 2. Схема методики вивчення та впровадження ДПД в освітній процес

– вхідні дані (матеріали, сформовані та узагальнені носіями отриманого ДПД, передані до ЗВО; носії отриманого ДПД – професіонали-практики, експерти галузі, представники роботодавців або НПП, які нещодавно відносилися до іншої категорії стейкхолдерів);

- обговорення змісту отриманої інформації на засіданні профілюючої кафедри (процес вивчення);
- прийняття рішення щодо впровадження ДПД в освітній процес;
- у разі прийняття рішення щодо впровадження ДПД визначення шляху реалізації (без додаткового вивчення – визначення освітніх компонентів, змістових модулів, занять, навчальних питань, у яких будуть розглянута отримана інформація, перегляд видів занять, їх методики; з додатковим вивченням – апробація через факультативні (додаткові) заняття, можливо із залученням носія отриманого ДПД);
- переопрацювання (формування нового) навчально-методичного, за необхідності – створення відповідного інформаційного, матеріально-технічного забезпечення;
- обговорення результатів впровадження ДПД за отриманим зворотним зв'язком від здобувачів (за наявності негативних відгуків – переглядають заняття, навчальні питання, у яких розглядалася отримана інформація, види занять, їх методики);
- вихідні дані (позитивна зміна рівнів досягнення програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти).

Використані джерела:

1. Медвідь М. М., Тробюк В. І., Черніченко І. Ю., Д'яченко О. А., Хомякова В. І. Методика розвитку системи внутрішнього забезпечення якості закладу вищої освіти, особливості здійснення її процедур та заходів у вищому військовому навчальному закладі. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2020. Вип. 3. С. 226–235.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://surl.li/jhttp> (дата звернення: 04.02.2023).
3. Медвідь М. М. Методологія формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07. Харків, 2015. 40 с.
4. Медвідь М. М. Методика підготовки вищого військового навчального закладу до акредитації за критеріями оцінювання якості освітньої програми №№ 1 та 2. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2020. Вип. 1. С. 129–137.
5. Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України. Генеральний штаб ЗСУ від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ. 28 с.
6. Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань НГУ під час відсічі збройної агресії: наказ Командувача НГУ від 10.11.2022 № 390. 19 с.

Оленчук О. В.

Україна, Харківський фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну

МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ У ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційна освіта вже стала невід'ємною формою надання якісних освітніх послуг: спочатку викликана COVID, а наразі загарбницькою війною в Україні. На сьогодні така форма навчання з використанням комп'ютерних технологій, інтернету і електроенергії забезпечує інтерактивну взаємодію викладача і студента на різних етапах навчання і самостійної роботи здобувачів освіти з наданими матеріалами та матеріалами інформаційної мережі.

Педагогічні працівники при викладанні дисциплін різних циклів стикаються з проблемами та питаннями для вирішення і осмислення, яких продумують як їх виправити чи замінити, чи модернізувати або полегшити процес викладання і контролю рівня знань. Підвищення кваліфікації в такому випадку завжди допомагають: оновлюють і направляють викладача на розв'язання певних проблем чи задач.

На початку дистанційних форм спілкування в системі: викладач-студент або студент-викладач більшість використовували месенджери Viber, Telegram, Skype, ZOOM. Згодом на вибір освітнього закладу ще додалися хмарні сховища One Drive, LCloud, а також Google сервіси: Google Meet, Hangouts, Classroom, Google Form, Jamboard, Google Keep та ін.

Безкоштовна система управління навчанням MOODLE в деяких освітніх закладах стала основною системою співпраці всіх учасників освітнього процесу.

Педагогічний колектив Харківського фахового коледжу будівництва, архітектури та дизайну проаналізувавши певні переваги та недоліки при роботі з кожним видом сервісу чи платформою і можливістю швидко та ефективно навчити педагогічний склад закладу та можливості опанування студентами запропонованої платформи, обрав для себе шлях підвищення кваліфікації викладачів в Академії цифрового розвитку України при Міністерстві освіти та науки України за напрямом «Цифрові інструменти GOOGLE для освіти». Майже 60 відсотків педагогічних працівників коледжу успішно прослухали лекції, співпрацювали з керівниками курсу та виконали всі завдання за цією програмою і отримали сертифікати за різні рівні опанування програми курсу. Рішенням колективу за наказом директора коледжу освітній заклад обрав шлях роботи в Google Meet та Google Classroom. Переваги виявились дуже оправданими.

В Classroom викладачі виставляють лекційний матеріал, домашні завдання, тестові або контрольні роботи, матеріали для самостійного опрацювання, а також критерії оцінювання. Приймають та оцінюють виконані

студентами роботи. Контролюють кількість здобувачів, які працюють над матеріалами.

Для проведення заняття в відео форматі в Google Meet створюється нова зустріч і посилання публікується в певній групі за розкладом. Переваги цієї платформи задовольняють викладачів і здобувачів освіти, а саме:

- необмежений час спілкування;
- технічна підтримка безперебійної роботи і «підвисання», бо Google Meet - це вбудований сервіс Google;
- кількість учасників, які одночасно приєднуються щонайбільше – 100;
- проста можливість демонстрації екрану, будь ким з учасників відео зустрічі – заняття, немає необхідності надавати права адміністратора чи перемикає іншим способом організатору зустрічі;
- демонстрація екрану дозволяє показати матеріали в будь-яких форматах: презентації, відео, документи Word, Excel, будь якої програми для надання професійних компетенцій, наприклад AutoCAD, ArchiCAD, AutoCAD 3D, будівельні технології – кошторис та багато ін.;
- організатор контролює і керує мікрофонами і відео учасників в разі порушення дисципліни онлайн-спілкування;
- доступ до електронної дошки Google Jamboard – викладач має можливість написання формул, розрахунків, невеликих креслень та схем, тощо;
- відео лекції мають субтитри, що враховує інклюзивну освіту;
- безкоштовне і автоматичне оновлення;
- планування заняття в Google Календарі на певний день і час з активним динамічним посиланням.

Це основні переваги, які відмічають педагогічні працівники коледжу, але є і недоліки:

- відсутність інтернету (повільний інтернет не викликає незручностей під час відео зустрічей);
- перебої з електроенергією;
- збій облікового запису з якого організовується і керується відео заняття. Вся робота залежить від акаунту та технічних можливостей організатора.

Дистанційна освіта стимулювала ініціативу викладачів підвищувати рівень своїх компетенцій в інтерактивних комп'ютерних технологіях та педагогічних технологіях і методиках за викликами сьогодення.

Проте виклики різної складності при викладанні дисциплін певних спрямованостей були. Важко виділити яку дисципліну простіше і легше викладати дистанційно і контролювати результат освоєння освітньої програми.

Дисципліни загальноосвітнього циклу з розрахунками та схемами (математика, фізика, хімія та ін.) зіткнулися з проблемами візуалізації, пояснення матеріалу без дошки. Тому Google Jamboard стала в нагоді, з'явилась

економія часу і можливість роз'яснення, корегування, виправлення помилок під час відео зустрічей безпосередньо.

Такі дисципліни як українська мова та література, іноземна мова, зарубіжна література, історія України мають певні особливості при перевірці вивчення віршів, правил, дат та подій. Винахідливий студент під час опитування використовує додаткові гаджети, програми і застосунки (метод відбиття дзеркалом), які демонструють пряму підказку, не порушуючи погляду студента відносно камери відео зустрічі. Викладачі коледжу під час відео опитування стали застосовувати методику «Заплющ очі і відповідай», а ті завдання що в Classroom виконують і надсилають на перевірку викладачу.

На початку дистанційного навчання труднощі виникли при вивченні таких дисциплін як «Креслення», «Будівельне креслення», «Будівельні конструкції», курсовому та дипломному проектуванню в сенсі креслення на папері олівцем, дотримання масштабу і розмірів, а головне контролю креслення через фотозвіт став майже неможливим. Викладачі креслення коледжу прийняли рішення підвищувати свою кваліфікацію, а методичний кабінет сприяв цьому і визнав їх результати підвищення майстерності у роботі в AutoCAD, AutoCAD 3D.

Викладання дисциплін архітектурно-дизайнерського спрямування і формування ключових професійних компетенцій примусило викладачів підвищити кваліфікацію у роботі в програмах ArchiCAD, 3D MAX, ArCon в умовах дистанційної роботи, що дало змогу електронним способом проектувати, опоряджувати будівлі та оформлювати внутрішній інтер'єр будівель.

І навіть такі здоров'язберігаючі дисципліни, як фізична культура та фізичне виховання на початку дистанційного навчання, і особливо з початком війни, зіткнулися з певною низкою питань: психоемоційної неготовності себе знімати і відправляти виконані завдання, виконувати вправи під час відео зустрічі – заняття. Дистанційне навчання унеможлиблює ігрові командні види спорту. Нішу лідерства дистанційного опрацювання займають легка атлетика, гімнастика, вільні вправи і перед викладачами фізичної культури постала задача у підвищенні кваліфікації у психологічній підтримці та мотивації студентства до занять спортом, вивчення культури спортивного спрямування і культури здорового харчування. Під час занять викладачі разом зі студентами в прямому ефірі виконують вправи. З часом, і довготривалим он-лайн навчанням студенти почали розуміти важливість рухових дій, стали активнішими, контактнішими і бажання зайнятися фізичними вправами відсотково зросли.

Методична робота і підтримка педагогічних працівників у військовий час при дистанційному навчанні не звільняє від вимог дотримання постанови №800 «Підвищення кваліфікації педагогічних працівників» щорічно підвищити свою педагогічну і професійну компетентність. Методист складає орієнтовний план підвищення кваліфікації освітнього закладу на рік, а при бажанні викладач позапланово проходить курси, які йому корисні і необхідні в освітній

діяльності. Рішенням педагогічної ради позапланові години визнаються після звітування викладача і подання клопотання разом із сертифікатом на визнання. Важливо, що під час війни, дистанційне підвищення кваліфікації стало більш доступним і часто безкоштовним.

Онипченко П. М., Громико О. В., Сіненко Д. В.

Україна, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ-ЛЬОТЧИКІВ БОЙОВИМ ПОЛЬОТАМ

Бойовий політ як основний вид професійної діяльності військових льотчиків, спрямований на виконання бойового завдання, а готовність до нього (фізична, психологічна, технічна) – як ключовий компетентнісний індикатор педагогічної системи забезпечення якості підготовки майбутніх льотчиків тактичної авіації до виконання бойових завдань.

Здатність ефективно виконувати бойові завдання під час бойових польотів льотчик формує в процесі якісної фахової підготовки до них. Тому, якісна фахова підготовка до бойових польотів майбутніх льотчиків це комплекс спеціальних, спеціально-тактичних навчальних дисциплін і курсів, а також спеціалізованого тренажерного, фізичного та фізіологічного навчання, що забезпечує відповідний рівень підготовки і готовності курсантів-льотчиків до ефективного виконання бойових завдань згідно реальних військових вимог і запитів суспільства.

Її педагогічним наповненням є поєднання наземної (теоретико-тактичної, тренажерної, спеціальної фізичної і фізіологічної підготовки) та льотної (безпосередньо в повітрі) підготовки.

Таким чином можемо визначити наступні особливості сучасного підходу до підготовки майбутніх льотчиків тактичної авіації до бойових польотів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) на сьогоднішньому етапі.

1. Зміст підготовки до бойових польотів, як ядра фахової підготовки військових льотчиків фактично залишається незмінним з радянських часів, а її характер по суті є екстенсивним, орієнтованим на існуючий військово-авіаційний парк (середній вік експлуатації бойових літаків у ПС ЗС України складає 25 – 30 років, що цілком збігається з магістральною лінією підготовки, адекватною саме тому періоду).

2. Даному виду фахової підготовки явно бракує науково-педагогічної основи у вигляді експериментально апробованої теоретичної моделі, що враховувала б сучасні вимоги до військових льотчиків та військово-технічний рівень сьогоднішньої тактичної авіації.

Процес підготовки майбутніх військових льотчиків до бойових польотів, як основної профільної діяльності кадрового офіцера-льотчика, розглядається нами одночасно як підсистема їх фахової підготовки та як цілісний педагогічний процес, що якісно виражені у досягненні проєктованого педагогічного результату – реальної готовності до виконання бойових завдань і місій. Для його всебічного наукового пізнання вкрай важливо системне уявлення про всі істотні складові, що здатні вплинути на ефективність цього процесу [1].

На наше глибоке переконання, педагогічне моделювання процесу вказаної підготовки може стати дієвим методологічним інструментом пошуку, обґрунтування і апробації ефективної системи фахової підготовки курсантів-військових льотчиків на основі сучасних науково-теоретичних розробок в галузях професійної, військової педагогіки та авіаційної психології. Метод педагогічного моделювання (модельний підхід, модельне дослідження, метод проєктування) є одним з найбільш перспективних і точних для пізнання педагогічних явищ, процесів і феноменів. Його основні переваги коректно і вдало екстропалюються на методологічні вимоги до дослідження піднятої нами проблеми:

- відношення до предмету, що вивчається, як до складної багатоаспектної системи (на основі універсального системного підходу);
- представлення його у вигляді теоретичного замітника вказаної системи – моделі, що дозволяє здійснити її опис на основі проєктованого педагогічного результату;
- можливість дослідити і отримати нову інформацію про об'єкт вивчення через високий доведений пізнавальний потенціал моделі [2].

Також, суттєвими перевагами модельного підходу є можливість встановити власні вихідні умови системи-моделі на основі наукової гіпотези; гнучкість моделі як методологічного інструмента (особливо цінно при вивченні неконкретних педагогічних об'єктів); відносно висока валідність педагогічної моделі (за умови її методологічно правильної побудови).

Теоретико-педагогічна модель процесу підготовки майбутніх військових льотчиків до бойових польотів, на нашу думку, передбачає наступні структурні елементи:

1) педагогічна мета – науково-теоретичне обґрунтування сучасної, ефективної та гнучкої системи забезпечення якісної підготовки військових льотчиків для потреб авіації Повітряних Сил Збройних Сил України, з врахуванням рівня розвитку і передового світового досвіду військової авіації, в мирних і воєнних умовах (блок цілепокладання);

2) надбудова моделі – освітньо-інформаційне середовище ВВНЗ; етапи фахової підготовки – підготовчий, діяльнісний, оціночний; складові підготовки – загальнотеоретичне, спеціальне техніко-теоретичне та тактико-теоретичне навчання, тренажерна підготовка, фізичні та фізіологічні тренування, льотна

підготовка (наземна і повітряна), психологічний тренінг; підходи – системний, компетентнісний, особисто-орієнтований; методика навчання – теоретичне, тренажерне, льотно-тактичне; результат – формування професійно значимих компетенцій і психологічної готовності до бойової діяльності (структурно-позиційний блок);

3) підходи – системний (фахова підготовка розглядається як цілісна дидактична система), компетентнісний (фахова підготовка (від постановки педагогічних мети і цілей до оцінювання педагогічного результату) будується на основі формування професійно необхідних і значимих компетенцій), особисто-орієнтований (весь процес підготовки орієнтований на розвиток особистості майбутнього військового льотчика та його індивідуальні особливості) (концептуально-регламентаційний блок);

4) зміст навчання – теоретичне (теорія польотів, конструкція військових літаків, прицільно-навігаційне, та інше обладнання літаків, авіаційне озброєння, тактика авіації, тактика роду авіації, тренажно-імітаційні комп'ютерні системи тощо), тренажерне (на всіх видах сучасних авіаційних симуляторних комплексів) та льотно-тактичне (наземна і повітряна підготовка, імітування протиборства з противником та інших бойових завдань),

5) методика льотного навчання і конкретно-специфічна освітня програма (технологічний блок) [3];

б) педагогічний результат – формування професійних бойових компетенцій військового льотчика – кадрового офіцера авіації Повітряних Сил Збройних Сил України, діагностично підтверджених на основі спеціальної шкали оцінювання (результативний блок).

Подібна структура моделі дозволяє чітко описати всі складові процесу фахової підготовки, скласти детальний алгоритм навчання та співставити його з існуючою професіограмою спеціальності, спроектувати результат, методику і дидактичний інструментарій, а також ґрунтовно порівняти її з результатами перевірконого експерименту та своєчасно внести необхідні корективи.

Використані джерела

1. Невзоров Р.В. Наземне навчання бойовим польотам як умова якісної фахової підготовки майбутніх льотчиків тактичної авіації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №1 (95). С. 248-256.

2. Штофф В. А. Моделирование и философия: монографія. Москва: Наука, 1966. 301 с.

3. Сіненко Д. В. Методика оцінки навичок пілотування курсантів-льотчиків в процесі льотної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Харків, 2008. 21 с.

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ЧАТ-БОТІВ В ОСВІТІ

У цьому дослідженні представлені деякі напрацювання щодо переваг додатків Chatbots в освіті. Впровадження технології Chatbot в освіту змінює освітню систему. Використання чат-ботів в освіті може значно покращити результати навчання та задоволеність студентів освітнім процесом [1]. Кілька досліджень показали, що чат-боти можуть бути успішно реалізовані в освітньому контексті [2]. Вважається, що ці чат-боти приносять користь освітній системі різними способами, зокрема:

- **Інтеграція вмісту:** інтеграція вмісту стосується здатності викладачів завантажувати всю необхідну інформацію про певний предмет на онлайн-платформу для легкого доступу авторизованих студентів. Цей вміст містить розглянуті теми, а також розклад завдань, тестів, допомоги та іспитів. Чат-боти можуть допомогти у наданні індивідуальної інформації студентам. За допомогою чат-ботів можна інформувати учнів про майбутні шкільні події, такі як спортивні змагання, семінари та інші заходи, які можуть їх зацікавити. Використання чат-бота в освіті полегшує інтеграцію предметного контенту для легкого доступу для студентів у будь-який час і будь-де [3].

- **Швидкий доступ:** однією з переваг, згаданих у розглянутій статті [4], є те, що Chatbot сприяє швидкому доступу до освітньої інформації. Наявність легкого та швидкого доступу до необхідної інформації допомагає заощадити час, максимізувати здібності студента до навчання та досягнення.

- **Мотивація та залучення:** сьогодні студенти навчаються через онлайн-платформи. Вони воліють використовувати свої смартфони, щоб переглядати та читати інформацію в Інтернеті, ніж читати підручники чи предметні матеріали. Студентів мотивують і залучають інтерактивні системи, такі як чат-боти, які дозволяють їм навчатися в захоплюючому та комфортному середовищі [5]. Навчання з розмовним агентом не набридає студентам, а дозволяє їм здобувати знання у більш зручний спосіб. Як наслідок, використання чат-ботів в освіті сприяє підвищенню залученості студентів у навчальний процес.

- **Багатодоступність:** Ще однією значною перевагою використання чат-ботів в освіті, яка була виявлена під час аналізу різних публікацій за темою, є можливість дозволити кільком користувачам отримувати доступ до системи одночасно [6]. Це означає, що багато студентів з різних місць можуть без перерв взаємодіяти з певним чат-ботом і отримувати необхідну інформацію.

- **Негайна допомога:** одна з найважливіших переваг використання чат-ботів для освітніх цілей полягає в тому, що вони можуть надати студентам негайну підтримку. Використання чат-ботів в освіті дозволяє вченим і студентам отримувати швидкі відповіді на їхні запити та діяльність [7]. Chatbot може надавати миттєву підтримку під час індивідуального навчання, допомагає

учням автоматизувати їхню діяльність, наприклад надсилати домашнє завдання, відповідати на електронні листи, адаптуватися до дій і емоцій учнів, а також давати миттєві відповіді на їх запитання.

Шляхом дослідження переваг використання чат-ботів в освіті, було визначено кілька переваг: інтеграція вмісту, швидкий доступ, мотивація та залучення, можливість одночасного використання бота кількома користувачами та негайна допомога в освітньому процесі. Можна зазначити, що використання чат-ботів дозволяє збирати різні форми інформації та зберігати її в один блок (інформаційний блок) для швидкого та легкого доступу авторизованих користувачів [8]. Крім того, чат-боти заохочують персоналізоване навчання, надають миттєву підтримку користувачам і дозволяють кільком користувачам отримувати доступ до однієї інформації одночасно.

Використані джерела:

1. Winkler R. & Söllner M. Unleashing the Potential of Chatbots in Education: A State-Of-The-Art Analysis. *Academy of Management Proceedings*. 2018. 2018(1). 15903. 1-40. Academy of Management. <http://doi.org/10.5465/AMBPP.2018.15903abstract>

2. Hien H. T., Cuong P. N., Nam L. N. H., Nhung H. L. T. K. & Thang L. D. Intelligent assistants in higher-education environments: the FIT-EBot, a chatbot for administrative and learning support. In *Proceedings of the 9th International Symposium on Information and Communication Technology*. (2018, December). (pp. 69-76).

3. Akcora D. E., Belli A., Berardi M., Casola S., Di Blas N., Falletta S., ... & Vannella F. Conversational support for education. In *Artificial Intelligence in Education: 19th International Conference, AIED 2018, London, UK, June 27–30, 2018, Proceedings, Part II 19* (pp. 14-19). Springer International Publishing.

4. Murad D. F., Irsan M., Akhirianto P. M., Fernando E., Murad S. A., & Wijaya M. H. Learning Support System using Chatbot in "Kejar C Package" Homeschooling Program. In *2019 international conference on information and communications technology (ICOIACT)*. (2019, July). (pp. 32-37). IEEE.

5. Pham X. L., Pham T., Nguyen Q. M., Nguyen T. H., & Cao T. T. H. Chatbot as an intelligent personal assistant for mobile language learning. In *Proceedings of the 2018 2nd International Conference on Education and E-Learning*. (2018, November). (pp. 16-21).

6. Rooein D. Data-driven EDU chatbots. In *Companion proceedings of the 2019 world wide web conference*. (2019, May). (pp. 46-49).

7. Alias S., Sainin M. S., Soo Fun T. & Daut N. Identification of conversational intent pattern using pattern-growth technique for academic chatbot. In *Multi-disciplinary Trends in Artificial Intelligence: 13th International Conference, MIWAI 2019, Kuala Lumpur, Malaysia, November 17–19, 2019, Proceedings 13* (pp. 263-270). Springer International Publishing.

8. Nalyvaiko, O. & Maliutina, A. Use of chat boots in the educational process of a higher education institution. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2021. (48). P. 117-122. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-48-14>

Плаксін А. А.

Україна, Київський інститут Національної гвардії України

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Міжнародне співробітництво Національної гвардії України з Північноатлантичним Альянсом відіграє важливу роль в розбудові сектору безпеки і оборони України, адже процес створення якісних та ефективних адміністративно-правових засад діяльності НГУ неможливо уявити без участі міжнародних міжурядових організацій та різних програм адаптації і розвитку в нашій країні.

Визначальними у відносинах між Україною і НАТО документами, які залишаються актуальними дотепер, є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (09.07.1997 р.) і Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство (21.08.2009 р.) [4].

Слід також зазначити, що у відповідності до п. 13 ч. 1 ст. 12 Закону України від 13.03.2014 «Про Національну гвардію України» Національна гвардія України зобов'язана брати участь у міжнародному співробітництві, міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у порядку і на умовах, визначених законами України [1].

Окремо зауважимо, що Національна гвардія України займає лідерську позицію у процесах переходу на військові стандарти НАТО.

Вагомий внесок у ці процеси, безумовно, зробили експерти Альянсу, які застосували системний підхід до процесу реформування Національної гвардії України, який складається з трьох взаємообумовлених етапів, як то: реформа структури управління Національної гвардії України; реформа механізмів забезпечення взаємодії Національної гвардії України із силами безпеки та оборони України, а також із силами НАТО.

Особливу увагу хочемо привернути до реформування системи підготовки та навчання особового складу в Національній гвардії України з урахуванням, як іноземного досвіду так і досвіду участі у бойових операціях на Сході держави [3].

У такий спосіб серед основних стратегічних напрямів міжнародного співробітництва Національної гвардії України з НАТО, що сприяє вдосконаленню професійної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони

України, доцільно виокремити чотири основні вектори співпраці Національної гвардії України з Альянсом, серед яких: 1) Програма Україна – НАТО з професійного розвитку (PDP); 2) Програма НАТО з удосконалення військової освіти (DEEP); 3) Трастові фонди Україна – НАТО; 4) Програма Україна-НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (ВІ) (Рис 1).

Рис. 1. Напрями співпраці НГУ з НАТО щодо професійної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України (розроблено авторами за даними [2])

Так, одним з основних напрямів міжнародної взаємодії Національної гвардії України з НАТО є участь у підготовці та реалізації спільних з ЄС проєктів. У цьому контексті реалізація означених проєктів має позитивний вплив на запровадження реформ у професійній підготовці фахівців *сектору безпеки і оборони України* з метою обміну унікальним досвідом.

Для прикладу, одним із пріоритетних напрямів розвитку діяльності Київського інституту Національної Гвардії України (далі – КІ НГУ) є міжнародне співробітництво з іноземними партнерами, з питань що становлять взаємний інтерес в галузі військової освіти.

Адже сьогодні, система військової освіти в Україні перебуває у процесі глибоких перетворень відповідно до визначених законодавством України потреб інтеграції нашої держави в європейський безпековий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Отже одним із головних завдань діяльності КІ НГУ є запровадження європейських підходів та стандартів НАТО щодо набуття військово-професійних компетентностей військового фахівця у процесі опанування освітніх компонентів військово-професійного спрямування.

Сьогодні, реалізація цих завдань КІ НГУ забезпечується налагодженою співпрацею з представниками групи радників з питань доктрини та освіти (DEAG) США, Об'єднаної оперативно-тактичної групи ЗС Канади в Україні (операція – «UNIFIER»), Консультативної місії Європейського союзу, запровадженням нових принципів та підходів в систему підготовки здобувачів вищої освіти.

Імплементацією в процес підготовки військових спеціалістів STEM-освіти, яка дозволить посилити практичну складову навчання, що в умовах сьогодення є необхідним елементом отримання якісної військової освіти.

Також треба зазначити, що під час організації таких спільних міжнародних заходів, впровадження новітніх форм і методів навчання, відбувається процес розвитку дидактичної культури науково-педагогічних працівників КІ НГУ в частині обміну та запровадження передового європейського досвіду.

Отже, аналіз сучасного стану міжнародного співробітництва Національної гвардії України з НАТО дає підстави стверджувати, що означена співпраця як базовий чинник вдосконалення професійної підготовки фахівців галузі *безпеки* і оборони України характеризується наступними ознаками: 1) міжнародне співробітництво – це багатостороння та підзаконна діяльність, яка здійснюється спеціально створеними органами, відділами та управліннями, що функціонують при Головному управлінні НГУ, їх посадовими особами та військовослужбовцями НГУ у межах їхньої компетенції та повноважень, що чітко окреслені законами України; 2) така діяльність здійснюється на підставі певних правових форм (міжнародні договори, міжнародні та європейські проекти програми адаптації, стандарти військової підготовки тощо); 3) міжнародна діяльність НГУ проводиться шляхом відповідних заходів правоохоронного спрямування, таких як: семінари, круглі столи, міжнародні навчання, стратегічні онлайн-сесії, модульні навчальні курси, тощо.

Використані джерела:

1. Закон України від 13.03.2014 «Про Національну гвардію України» №876-VII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140876.html

2. Інформація з офіційного сайту Національної гвардії України URL: <https://ngu.gov.ua/72-a-richnuczua-nato-napryamy-i-dosyagnennya-spivpraczi-ngu-z-pivnichnoatlantychnym-alyansom/>

3. Минько О. Теоретико-методичні засади формування системи цивільно-військового співробітництва у формуваннях Національної Гвардії України. Службово-бойова діяльність сил безпеки. Честь і закон, 2020. Vol 2 (73). С. 74-82.

4. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 9 липня 1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text

Погорєлова А. В.

Україна, Українська інженерно-педагогічна академія

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА І ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Педагогіка – одна з найбільш творчих професій. Відсутність або обмеженість педагогічної творчості може завдати значної шкоди національній системі освіти в короткостроковій перспективі та потенційно руйнівної в довгостроковій [1, с. 165-174]. Креативна освіта - це нова галузь освіти в усіх її формах і проявах (випереджальна і перспективна, безперервна і поетапна, інкрементна і спадкова), яка орієнтована на безперервне формування творчої особистості. За останні роки ми бачимо кардинальні зміни у методах навчання. У протизагу старому способу навчання шляхом заучування та читання, почали з'являтися сучасні та інтерактивні методи навчання. Стрімкий розвиток науки та поява нової інформації, вимагають активних та незалежних особистостей з добре розвинутою креативністю, гнучким мисленням та швидкою реакцією на нове, але адаптуватися до зміни методів навчання до нових креативних методик є проблематичним.

Освіта – це потреба, для створення грамотного суспільства. Мотивація та креативний підхід є важливими у процесі навчання, а вчителі несуть за це відповідальність. Креативність в освіті - це ентузіазм, бажання досягти успіху, віра в ідеали та цінності – все те, що необхідно для дійсно якісного освітнього процесу. Учні та студенти потребують не лише теоретичної підготовки, а й способів здобуття нових знань, які забезпечують передачу та вдосконалення практичних навичок і готовність вирішувати будь-які проблеми.

Питання розвитку творчих здібностей зараз набуває особливого значення. Це пов'язано з тим, що в усіх сферах людської діяльності саме творчі та винахідливі люди здатні постійно шукати нове та унікальне. Тому головне завдання сучасної школи та інших закладів – "розвивати креативність", формувати активну особистість, здатну до творчого мислення, створювати умови для розвитку самосвідомості, самооцінки, самореалізації, саморегуляції та здатності інтегруватися в соціокультурну сферу, розвивати у дітей інтерес до знань, вчити їх здобувати знання. Саме такими завданнями займається креативна педагогіка.

Креативна педагогіка – це наука і мистецтво креативного навчання, тобто дослідження про те, як формується (розвивається) творчість і творча особистість, а також уміння і мистецтво застосовувати ці знання. Поняття "креативна педагогіка" виникло в середині 20-го століття, коли стало зрозуміло, що старі методи навчання та вирішення проблем не відповідають потребам суспільства. Були створені школи, де навчали творчості, і народилася нова педагогіка – педагогіка креативності. Ця педагогіка спрямована на розвиток творців (креативних особистостей), які здатні впоратися зі зростаючою складністю життя і стрімким розвитком суспільства. Мета креативної

педагогіки - перетворити кожен урок на творчий навчальний процес і розвивати творчих фахівців, які мають здатність і бажання вчитися самостійно, що робить їх більш ефективними, ніж тих, кого випускає традиційна школа [2]. Сьогодні здобувачі освіти потребують не лише знань, а й належного рівня життєвих навичок - розвитку особистісних якостей, які дозволять їм знайти своє місце в житті, визначити свої інтереси та вподобання, стати активними членами суспільства та почуватися впевнено.

Сучасні методи навчання – це єдиний спосіб відповідати вимогам сучасного суспільства. За думкою дослідників, основною перевагою креативного підходу, при його введенні до навчання є:

- досягнення реалістичних результатів;
- формування ефективних стратегій управління, співпраці та співтворчості в освітній та подальшій професійній діяльності;
- набуття навичок розробляти та застосовувати власні методи вирішення професійних завдань;
- самооцінювати свої освітні та професійні досягнення.

В даний момент ми все ж таки можемо почути від багатьох здобувачів освіти, що їх навчання складається з зазубрювання та великого обсягу завдань. Викладачі, в основному, у свою чергу не зацікавлені в наданні потрібних фахових знань, а лише пічкають здобувачів освіти дуже поверхневими знаннями разом з розрахунками, без можливості підійти до питання з іншої сторони. При такому підході, надії на зацікавленість у подальшому навчанні не буде. Даний факт ставить під сумнів якість сучасного навчання.

Звичайно запам'ятовування - це, безумовно, корисний спосіб, але він не дуже допомагає в подальшому житті та роботі. Тільки практичний досвід і знання можуть допомогти в подальшому розвитку здобувача освіти як спеціаліста. У сучасній освіті акцент робиться на досвідченому навчанні, що є вимогою часу.

Сучасні методи та креативні підходи до навчання сприяють формуванню або розвитку креативного підходу до розуміння основних принципів науки і техніки [1]. Вони не лише заохочують студентів представляти свої ідеї та ініціативи, записувати свої відповіді, вивчати та відповідати на опитування, але й виділяють студентів на основі їхніх інтересів, потреб та діалогу на уроках. Завдяки навчальній діяльності здобувачі освіти вчаться співпрацювати, а також цінувати роботу своїх однолітків; навчальна програма ставить їх інтереси на перший план і спрямовує на досягнення своїх цілей, залучає до навчання [2].

Однією з визначальних характеристик сучасних методів навчання є їхня висока інтерактивність. Дуже дієвим є евристичний метод, який полягає у взаємодії викладача і здобувача освіти на основі створення протиріч між інформацією і знаннями, між теоретично можливими методами вирішення проблем і неможливістю їх застосування на практиці [1]. Студенти самостійно засвоюють частину програми за допомогою пізнавальних завдань, викладачем визначено обсяг і рівень складності, викладання подається у формі евристичних

бесід, диспутів та дидактичних ігор. Викладачі заохочують студентів працювати в малих групах або індивідуально над навчальними завданнями для досягнення бажаних результатів. Це дозволяє учням обмінюватися знаннями один з одним. Здобувачі освіти вчаться співпрацювати і розвивають навички спільної роботи. Це також дає їм перевагу, коли в майбутній професійній діяльності.

Важливою характеристикою сучасних методів викладання базових наук і технологій є те, що вони є студентоцентрованими. Викладач виступає лише в ролі керівника, в той час як здобувачі освіти беруть участь у всьому процесі навчання. Проблема, що виникає при даних обставинах – це навчання, яке проходить дистанційно.

Цей аспект не дає в повній мірі працювати по даним методам так, як це було задумано. В даній ситуації, ми не маємо змоги прямо спілкуватися у групах та не маємо здорового контакту, що може додати колективу більшого включення у справу.

Однак у сучасній освіті ми бачимо ширший сценарій, який заохочує здобувачів освіти досліджувати і вчитися глибше, щоб задовольнити свою допитливість. В останні роки ми стали свідками змін в галузі освіти з впровадженням різноманітних сучасних методів викладання та впровадженням технологій разом з інноваційними методами навчання [2].

Розглянемо деякі цікаві способи, що здатні підвищити зацікавленість здобувачів освіти до навчання. Вони не є ідеальними в дистанційному форматі, але знати їх потрібно, так як вони здатні дати потрібну мотивацію.

Гейміфікація. Навчання через гру - один з основних методів навчання, який використовується в сучасній методиці викладання. Відповідальність за ігрове навчання лежить на викладачеві, який повинен спланувати або розробити проекти, що підходять для здобувачів освіти. Проект також повинен включати цікаві види діяльності, які надовго утримуватимуть інтерес [2]. Викладачі також можуть використовувати онлайн-платформи для гейміфікації. Можна організувати онлайн-вікторини, головоломки та інтелектуальні ігри.

Самокероване навчання. Допитливість спонукає здобувачів освіти постійно намагатися вивчати нові речі і навіть більше [2]. Допитливість мотивує досліджувати цікаві теми. Навчання здобувачів освіти обирати достовірну інформацію серед безлічі, особливо в мережах, і самостійно знаходити результати, сприятиме незалежності та глибшому розумінню контенту. Викладачі повинні розвивати мислення у здобувачів освіти та навички самостійної роботи, дозволяючи їм висувати нові ідеї та працювати над ними [2].

Спільне навчання. В традиційних методах навчання широко поширена практика щодо самостійного повторення або вивчення теми. Пропонується більш вигідна платформа для здобувачів освіти - навчання у співпраці [2]. У цьому сучасному методі навчання формуються групи учнів, де вони можуть розв'язувати проблеми, обговорювати питання та вирішувати сумніви. Це

допомагає розвивати соціальні навички та прискорює розуміння студентів, дозволяє кожному брати участь в успіху групи, допомагаючи один одному досягти бажаних результатів і навчає спілкуватися один з одним. Здобувачі освіти знайомляться з різними особистостями та отримують реальне уявлення про їхню роботу. Групове навчання дозволяє поділитися своєю творчістю та отримати більше знань. Натомість здобувачі освіти вчаться сприймати здорову критику та перехресні запитання.

Як учасники тієї ж передової освітньої системи, викладачі також повинні враховувати свої методи та їх практичну користь. Як традиційні, так і сучасні методи навчання мають свої переваги та недоліки. Переваги сучасних методів викладання слід розглядати в світлі традиційних методів, а традиційні методи не слід повністю ігнорувати [1]. Однак сучасні методи навчання є більш придатними для цього століття, оскільки вони адаптовані до навколишнього середовища і суспільства. Науковці сформулювали найважливіші характеристики освітньої креативності (здатності до творчості) наступним чином: пошуково-проблемний стиль мислення; проблемне бачення; розвинена творча уява, фантазія; специфічні особистісні якості (допитливість, незалежність, лояльність, відданість, схильність до ризику) та специфічні мотивації (творчий інтерес, пристрасть до творчого процесу, бажання досягти результату, потреба в самореалізації). Для того, щоб здобувачі освіти зробили кроки на шляху до творчості, викладачам також необхідно розвивати творчі риси особистості, які дозволять їм відчувати радість, хвилювання і щастя від творчої діяльності.

Використані джерела:

1. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології. В. П. Андрущенко [та ін.]. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. С. 165-174.
2. Формування креативних здібностей засобами української літератури як шлях до розвитку самоосвітньої компетентності учнів // Про «На Урок» : сайт. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-kreativnih-zdibnostey-zasobami-ukra-nsko-literaturi-yak-shlyah-do-rozvitku-samoosvitno-kompetenci-uchniv-233049.html> (дата звернення: 09.04.2023).

Радомський І. П.

*Україна, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України*

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Одним з головних пріоритетів сучасної вищої освіти в нашій державі є підготовка особистості фахівця, що готовий до відповідальності за результати своєї професійної діяльності, мобільності, постійного самовдосконалення та подальшого навчання впродовж життя, а це, в свою чергу, потребує висококваліфікованих, активних, творчих викладачів вищої школи, здатних та вмотивованих до інноваційної діяльності.

Проблематика підготовки педагогічного персоналу закладів вищої освіти (далі ЗВО) до інноваційної діяльності носить міждисциплінарний характер і розглядається не тільки педагогами, але й психологами, філософами, соціологами та ін.. Науковими розвідками проблем інноваційного навчання займалися такі дослідники як І. Дичківська, О. Дубасенюк, І. Коновальчук, О. Остапчук, О. Пометун, С. Сисоєва та інші.

Метою нашого дослідження є розгляд проблематики підготовки викладачів вищої школи до інноваційної діяльності.

Як ми розуміємо інновації в педагогіці? У широкому розумінні інновація в педагогіці, на думку В. Ягупова та Т. Бондаренко – це синонім успішного розвитку педагогічної сфери в суспільстві на підґрунті різноманітних нововведень, модернізації та удосконалення її елементів, компонентів і складових. Такими інноваціями в системі вищої освіти науковці виокремлюють наступні:

по-перше, освітні ідеї й практичні дії абсолютно нові й раніше невідомі в суспільстві; але такого варіанта інновацій у педагогічній системі ЗВО дуже мало; останнім часом таким нововведенням було впровадження компетентнісного підходу на всіх рівнях освіти в Україні;

по-друге, це можуть бути адаптовані, розширені або по-новому сформульовані відомі ідеї й практичні дії суб'єктів педагогічного процесу ЗВО, які набувають особливої актуальності в конкретному педагогічному середовищі, у певний період і коли є конкретні прихильники цієї ідеї; такі нововведення є найбільш характерними для системи вищої освіти;

по-третє, це можуть бути такі нововведення, які зумовлені повторним визначенням певних педагогічних завдань, які в нових умовах реалізуються раніше відомими способами та засобами, але в новому сполученні, в оригінальній авторській інтерпретації та методиці, що сприяють успішному їх вирішенню.

Отже, це постійне прагнення науковців, педагогів-практиків і організаторів педагогічної науки до модернізації та вдосконалення

педагогічних цінностей, ідей, цілей, змісту, методів, методик, засобів, у тому числі й педагогічних технологій, результатів для збереження тих із них, які мають незаперечне значення, та водночас для впровадження тих, які дають суттєвий позитивний результат у порівнянні з традиційними [2].

Сьогодні одним з пріоритетних завдань закладів вищої освіти є розвиток інтелектуального й творчого потенціалу викладачів, їх підготовки до творчої інноваційної педагогічної діяльності та створення в ЗВО інноваційного освітнього середовища.

На думку Е. Роджерса засвоєння нових ідей, інновацій у педагогіці є складним мисленнєвим процесом прийняття рішення, який поділений на декілька етапів від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття. Дослідник поділяє цей процес на декілька етапів.

Етап ознайомлення педагога з інновацією. Основне завдання на цьому етапі – отримання якомога більше відомостей про інновацію. Інтерес спонукає до активного пошуку інформації, а конкретні ситуації будуть визначати напрям пошуку та її подальшу інтерпретацію.

На етапі оцінювання викладач приймає рішення щодо доцільності апробації інновації під час вивчення тієї чи іншої теми, розділу, навчальної дисципліни. Якщо, на його думку, позитивні ознаки інновації переважають негативні – приймається рішення щодо використання інновації.

В ході апробації можливе використання інновації у невеликих масштабах. Завдання цього етапу – визначити важливість і значимість інновації, також вивчається спеціалізована інформація щодо найкращих методів використання інновацій. За результатами апробації може бути як безумовне сприйняття інновації, так і відмова від неї.

На етапі підсумкового сприйняття викладачем приймається остаточне рішення щодо використання інновації у повному обсязі. Основним завданням цього етапу є оцінка результатів попереднього етапу і прийняття рішення про застосування інновації у майбутній освітній діяльності [4].

Дослідниця І. Дичківська визначає стан готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності як «особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії» [1].

О. Дубасенюк наголошує на потребі змін у підходах до професійної підготовки педагога, необхідності зробити її такою, що передбачає розвиток індивідуальних здібностей, творчого потенціалу, професійно значущих якостей викладача та визначає пріоритетні шляхи підготовки педагогів до інноваційної діяльності:

- індивідуалізація процесу професійного розвитку;
- розвиток гнучкості мислення, здатності орієнтуватися в нових програмах та інноваційних технологіях, методах і прийомах педагогічної діяльності;

- розвиток здібності до роботи, побудованої на засадах педагогіки співробітництва;
- формування інтегративного підходу до викладання;
- формування вмінь і навичок роботи з електронними бібліографічними базами даних, роботи з науково-педагогічною літературою з використанням ресурсів мережі Інтернет;
- розширення та поглиблення знань у сфері роботи з різними джерелами інформації [3].

У результаті системного професійно-особистісного розвитку викладача вищої школи ним активно впроваджуватимуться в освітній процес як традиційні форми і методи (проблемні лекції, лекції з обговоренням конкретних ситуацій, лекції з використанням техніки зворотного зв'язку, семінарські та практичні заняття та ін.), так і різноманітні види інноваційного навчання: методи мозкового штурму, кейс-методи, робота в міні групах, заняття-конференції, методи моделювання, метод проектів, дискусії та інші.

А запровадження в освітній процес інтерактивного навчання сприятиме ефективному формуванню духовно-моральних цінностей особистості, розвитку вмінь та навичок, створенню сприятливої атмосфери співробітництва.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є: розроблення навчальних дисциплін, які вміщують інноваційні технології навчання; розробка та впровадження викладачами сучасного навчально-методичного супроводу навчальних дисциплін, яке сприятиме подальшому розвитку інноваційної культури педагогічного персоналу; організація самоосвітньої діяльності викладачів ЗВО з питань інноваційної освіти.

Використані джерела:

1. Дичківська І. М. Формування інтелектуальних мотивів професійної діяльності майбутніх педагогів у контексті інноваційного навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Вип. 3 / Редкол: І. А. Зязюн та ін. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2003. С. 327-331.
2. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква: ТОВ«Білоцерківдрук». 2022. 341 с.
3. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика: монографія. Т. 1. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. С. 368-369.
4. Petlak E., Pokrivcakova S. On the need of innovation in teacher training // *The New Educational Review*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek, 2005. Vol. 5. №1 (5).

Романовська О. О.

*Україна, Харківський національний університет міського
Господарства імені О. М. Бекетова*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Актуальною проблемою при здійсненні освітнього процесу сьогодні є невідповідність зростаючого об'єму навчальної інформації кількості навчального часу. Тому однією з головних задач сучасного викладача ЗВО полягає в тому, щоб складне і незрозуміле зробити простим і ясным, громіздке – компактним, тривале – лаконічним, розподілене і розосереджене – концентрованим, фрагментарне – цілним. Шлях вирішення цієї дидактичної проблеми ясний і обумовлений історично – це шлях концентрації мудрості як спрощення думки. У практичній діяльності сьогодні використовують багато методів структурування та візуалізації інформації – від інфографіки (канонічні схеми, діаграми, графіки), логіко-смыслових моделі (таблицно-матричні, опорно-вузлові, структурно-логічні схеми, голографічні чи фреймові) до «дорожніх карт», інтерактивного сторітелінгу, так званих «променевих схем-павуків», «каузальних ланцюгів» та «інтелектуальних карт».

Сьогодні найбільш сучасний і ефективний метод із представлених, що застосовуються в освітньому процесі – метод інтелект-карти. Якщо в англійській мові застосовують два терміни – *concept mapping* і *mind mapping*, то в українській можна зустріти декілька варіантів перекладу: «ментальні карти», «карти пам'яті», «карти розуму», «карти думки», «інтелект-карти», «концепт-карти», «карти концепцій». Найдоцільнішим варіантом у даному дослідженні є використання терміну «інтелект-карти» [2].

Інтелект-карта – це схема, призначена для візуалізації інформації при її обробці людиною. Багато людей, вирішуючи ту чи іншу розумову задачу, креслять схемки на листках паперу. Інтелект-карти дозволять робити це науковим способом і набагато ефективніше. За допомогою складених за певними правилами карт можна наочно представляти досить складні концепції та великі обсяги інформації. Наочність спрощує аналіз даних та їх запам'ятовування.

Створення інтелект-карт. сприяє закріпленню знань та розвитку творчих здібностей особистості. Їх побудова ґрунтується на виявленні зв'язків між елементами знань і аналітико-синтетичної діяльності в процесі переведення вербальної інформації в невербальну. Суть побудови інтелект-карта полягає у тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити цілісну картину знань про предмет вивчення або розгляду. Це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Як показав ряд досліджень, використання інтелект-карт у середньому на 10–15 % покращує

запам'ятовування і обробку інформації людиною.

Інтелект-карти ідеально підходять для використання в закладах освіти, можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань, активно залучати здобувачів освіти до творчого мислення, організаційного вирішення проблем. Гнучкість інтелект-карт дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього потоку, групи або індивідуально. Можливості інтелект-карт дозволяють: поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи; генерувати ідеї; надихнути на пошук рішення; продемонструвати концепції і діаграми; аналізувати результати або події; структурувати курсові роботи; підсумовувати інформацію; організувати взаємодію між здобувачами освіти в груповій роботі або рольових іграх.

Крім того, інтелект-карти можна використовувати використовували при вивченні дисципліни на різних етапах занять з навчальної дисципліни:

1. Під час викладу нового матеріалу. Вся нова інформація на заняттях з дисципліни представлялася за допомогою мультимедійної презентації переважно у вигляді інтелект-карт.

Вивчення нового матеріалу – при використанні інтелект-карт складні поняття можуть бути пояснені та представлені в систематичному вигляді; застосування таких карт допомагає викладачу, як зазначає Т.Бьюзен, донести до студентів чітке узагальнене уявлення того матеріалу, який вивчається.

Представлення кожної навчальної теми інтелект-картою дозволяє охопити всю ситуацію в цілому, а також утримувати одночасно у пам'яті велику кількість інформації, щоб знаходити зв'язки між окремими елементами, запам'ятовувати інформацію і бути спроможним відтворити її навіть через довгий період часу.

2. На етапі закріплення матеріалу – використання ментальних карт допомагає закріпити формування нових понять, явищ, подій. Це дає можливість візуалізувати ключові поняття та узагальнити їх взаємозв'язок.

3. На етапі повторення теми – за допомогою ментальних карт можна виявляти, який матеріал був не засвоєний студентами.

Інтелект-карта є інструментом як вивчення, так і повторення пройденого матеріалу. Після проведення тестування на основі інтелект-карт з кожної навчальної теми можна будувати карти прогалін знань.

Карти прогалін знань – інтелект-карти з певної теми або модуля, на яких відображені засвоєні та незасвоєні ключові поняття. Аналізуючи карту прогалін знань викладач отримує інформацію про глибину засвоєння понять, тем, загалом навчального курсу. Саме інтелект-карти, як вважають Тоні і Баррі Бьюзени, – це метод, який дозволяє стимулювати «глибоку», а не «поверхневу» освіту [1].

4. Перевірка знань – за допомогою інтелект-карт перевіряються знання, і можна виявити, який матеріал був неправильно засвоєний студентами.

У даному дослідженні метод інтелект-карт було впроваджено в підготовку здобувачів освіти 1-го курсу за спеціальністю 053 «Психологія»

таким чином:

- з метою закріплення знань з дисципліни «Історія психології» здобувачі освіти створювали інтелект-карти власноруч індивідуально або в парах на практичних заняттях. Студенти 1-го курсу для опанування технології ментальних карт отримували пам'ятку-алгоритм її складання та ознайомилися з основними принципами роботи з такою технологією. Тож вони були проінформовані, що об'єкт вивчення вони мають сфокусувати у центральному образі, основні теми та ідеї, пов'язані з головним об'єктом, зображено у вигляді розгалужень, гілок, що відходять від центрального образу. На рисунку 1 представлено приклад такої інтелект-карти, створеної здобувачами освіти на практичних заняттях.

Рис. 1 Приклад інтелект-карти, розробленої здобувачами освіти на практичних заняттях

- з метою закріплення знань та підготовки до складання заліку з дисципліни «Історія психології» здобувачі освіти їх створювали вдома за допомогою комп'ютерних програм. Це було обов'язковим завданням до заліку для всіх студентів. Комп'ютерних програм для роботи з інтелект-картами сьогодні існує значна кількість (FreeMind, ConceptDraw MindMap, Google, Xmind, MindMeister та інші), вони безкоштовні та доступні кожному в інтернеті. Усі студенти впоралися із цим завданням та отримали високі оцінки на заліку. На рисунку 2 представлено приклад такої інтелект-карти, створеної здобувачами освіти за допомогою комп'ютерної програми.

Рис. 2. Приклад інтелект-карти, розробленої здобувачами освіти

Після складання заліку було проведено опитування здобувачів освіти щодо використання методу інтелект-карт під час навчання. Усі опитані здобувачі освіти зазначили, що всі заняття з дисципліни «Історія психології» з використанням методу інтелект-карт дають великий поштовх до розвитку їхнього потенціалу креативності майбутнього психолога: тренують творче мислення й уяву; зацікавлюють до навчання; дають можливість переймання нових творчих ідей одними студентами в інших; стимулюють активний самостійний пошук, сприяють розвитку винахідливості, творчості, груповій згуртованості; допомагають розкрити творчі задатки і здібності. Здобувачі освіти відмітили, що використання таких методів навчання розширює їх пізнавальні можливості, краще засвоюється та запам'ятовується матеріал, навчання формує позитивний настрій у групі, не дозволяє бути байдужим до процесу навчання та спілкування. Майбутні психологи також підкреслили, що ці методи формують уміння бачити і виділяти проблему; виділяти головне, суттєве; формують позитивне їхнє ставлення до вивчення дисципліни, до своєї майбутньої професії; формують позитивне ставлення до навчання, прагнення до самовдосконалення.

Використані джерела:

1. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Интеллект-карты. Практическое руководство. - Минск: Попурри, 2010. 368 с.
2. Оксентюк Н. В. Возможности застосування ментальних карт у навчальному процесі. *Технології навчання: науково-методичний збірник*, Рівне: НУВГП, Випуск 15, 2015. С.194-208.

Товт О. О.

*Угорщина, Будапешт, Університет імені Лоранда Етвеша
(угор. Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE))*

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Освіта є однією з найважливіших сфер життя людей, яка постійно еволюціонує та модернізується. У сучасному світі, де комунікація займає центральне місце, важливим фактором в освітньому процесі є невербальна комунікація. Використання різноманітних невербальних сигналів, таких як міміка, жести, тон голосу та інші, може мати значний вплив на якість навчання та ефективність комунікації між учасниками навчального процесу. У цій статті будуть розглянуті можливості використання невербальної комунікації для модернізації освіти та покращення якості навчання.

Невербальна комунікація може відігравати важливу роль у модернізації освіти. Вона охоплює різноманітні сигнали, такі як жести, міміка, тон голосу, контакт очима, поставу тіла та інші, які можуть відображати наші емоції, настрій, думки і інші інформаційні сигнали.

У педагогічній практиці, використання невербальної комунікації може допомогти вчителям і студентам зрозуміти один одного краще, покращити комунікацію та зменшити конфлікти. Наприклад, використання правильної міміки та жестів може допомогти вчителям пояснювати матеріал більш ефективно, а студентам – краще засвоювати нові знання. Наприклад, викладач, який уважно слухає своїх студентів і звертає увагу на їхню міміку та жести, може краще зрозуміти їхні потреби та бажання, навіть якщо вони не висловлюють їх словами. З іншого боку, студенти можуть звертати увагу на невербальні сигнали викладача, які можуть допомогти їм зрозуміти його настрій та реакції на їхні дії.

Невербальна комунікація може також допомогти викладачам відслідковувати, наскільки студенти розуміють матеріал і чи потрібна додаткова пояснювальна робота. Якщо студенти виглядають збентеженими або неспокійними, можливо, це означає, що вони не розуміють матеріал повністю і потребують додаткового пояснення.

Додатково невербальна комунікація може також допомогти викладачам підтримувати інтерактивну та динамічну атмосферу в аудиторії. Вони можуть використовувати невербальну комунікацію, щоб показати студентам, коли їхня увага потрібна, коли можна поставити запитання та коли час перейти до наступної теми. Викладачі можуть також використовувати невербальну комунікацію, щоб виявити студентів, які можуть потребувати додаткової допомоги, і надати їм індивідуальну підтримку.

Таким чином, використання невербальних сигналів може покращити ефективність комунікації в навчанні та допомогти викладачам і студентам

зрозуміти один одного краще. Це може призвести до покращення якості навчання та підготовки молодших поколінь до життя в сучасному світі [4].

Крім цього, невід'ємною частиною є те, що вона може допомогти зменшити бар'єри між різними культурами та мовами. Відомо, що невербальна поведінка може бути універсальною та легко зрозумілою для всіх людей, але може відрізнятись залежно від їхньої мовної чи культурної належності. Наприклад, у деяких культурах звичайно дивитися прямо в очі, а в інших це може вважатися невічливим або навіть неуважним. Розуміння цих культурних різниць у невербальній комунікації може допомогти уникнути непорозумінь та конфліктів, а також може сприяти розумінню та прийняттю інших культур. Це може допомогти побудувати міжкультурні стосунки на основі поваги та рівноправності. Ось деякі приклади:

Жести тіла: В ряді культур жести тіла мають різне значення. Наприклад, у культурі деяких країн підняті вгору долоні можуть вважатися жестом прохання про допомогу, тоді як в інших країнах цей жест може бути розцінений як образливий. Тому важливо знати традиції і культурні відмінності країн, з якими ви спілкуєтесь.

Міміка обличчя: Вирази обличчя можуть мати різне значення в різних культурах. Наприклад, у деяких культурах, якщо людина посміхнеться, це може означати радість, а в інших культурах це може бути викликано соромом або неповагою.

Пряма взаємодія: У деяких культурах пряме спілкування є нормою, тоді як в інших культурах бажано використовувати більш обхідний інтонаційний стиль. Наприклад, у культурі Японії зазвичай використовують більш обхідні форми взаємодії, такі як "sumimasen" (вибачте) і "arigatou gozaimasu" (дякую вам), щоб показати повагу до іншої людини.

Рівень близькості: У деяких культурах дотик може бути розцінений як показник довіри і близькості, тоді як в інших культурах це може бути вважатися не відповідним. Наприклад, в Індії дотик може бути вважатися доречним між друзями, родичами і т.д., тоді як у багатьох інших культурах він може бути відчуженим і навіть викликати дискомфорт.

Звукові сигнали: Звуки, які вважаються нормою в одній культурі, можуть бути розцінені як образливі в іншій. Наприклад, у культурі Заходу голосне дихання або надмірне вживання звуків під час їжі можуть вважатися не етичним, тоді як в культурі Японії можуть бути розцінені як прояв насолоди від їжі.

Ці приклади показують, як знання невербальної комунікації може допомогти уникнути непорозумінь між представниками різних культур та сприяти побудові ефективних відносин.

Невербальна комунікація може зменшити бар'єр між культурами, оскільки вона передає інформацію, яка не залежить від мовного бар'єру, а відображає загальні людські емоції та потреби. Наприклад, усмішка, жест руки

або нахил голови можуть мати однакове значення для людей з різних культур, і це може допомогти знизити бар'єри у спілкуванні [1, 2].

Крім того, невербальна комунікація може бути корисною для розвитку соціальних навичок у дітей. Наприклад, діти можуть навчитися розпізнавати різні емоції на обличчі та у поведінці інших людей, що допоможе їм збагатити свою емоційну інтелігенцію та розвивати соціальну компетентність. Отже, вона допомагає підвищити ефективність командної роботи. Якщо люди в команді можуть розпізнавати та використовувати невербальні сигнали для спілкування та координації своїх дій, то це може підвищити ефективність та продуктивність роботи команди.

Одним із способів використання невербальної комунікації в освіті є використання технологій віртуальної реальності та інтерактивних ігор. Ці технології дозволяють створювати віртуальні середовища, де студенти можуть навчатися та спілкуватися з іншими студентами та викладачами. Це дозволяє покращити засвоєння матеріалу та забезпечити більш ефективну комунікацію між учасниками навчального процесу.

Інший спосіб використання невербальної комунікації полягає у використанні технологій, що дозволяють відтворювати невербальні сигнали в режимі реального часу. Наприклад, деякі програми для відеоконференцій можуть розпізнавати емоції на обличчі учасників та відображати їх на екрані. Це дозволяє покращити якість комунікації між учасниками та забезпечити більш повне й точне розуміння один одного.

Крім того, використання невербальної комунікації може бути корисним для вчителів, які викладають іноземні мови. Вони можуть використовувати різні невербальні сигнали, такі як жести, міміка, тональність голосу та ін., для покращення сприйняття матеріалу студентами, які не розуміють мову вчителя.

Ще одним способом використання невербальної комунікації в освіті є впровадження практик, що сприяють розвитку емоційної та соціальної компетентності учнів. Це допомагає учням розуміти та керувати своїми емоціями, розвивати навички співпраці та спілкування з іншими людьми, в тому числі з представниками інших культур. Використання невербальної комунікації в педагогічній практиці може сприяти розвитку цих навичок, оскільки допомагає учням краще розуміти та виражати свої емоції та думки, а також розуміти інших людей.

Навички емоційної та соціальної компетентності є дуже важливими в сучасному світі, оскільки вони допомагають учням успішно працювати в команді, вирішувати проблеми та конфлікти, спілкуватися з іншими людьми та розуміти їх потреби та очікування.

Наприклад, деякі школи використовують програми з розвитку емпатії та співпереживання, де учні навчаються розуміти емоції та потреби інших людей. Це допомагає формувати більш толерантне та сприйнятливе середовище в навчальному закладі, де кожен учень може відчувати себе комфортно та поважно.

Тому впровадження практик, що сприяють розвитку емоційної та соціальної компетентності учнів, є важливим аспектом освіти, який може сприяти підготовці учнів до успішного життя в сучасному світі [3].

Отже, невербальна комунікація може мати важливе значення для модернізації освіти в різних аспектах. Вона може допомогти підвищити ефективність комунікації між викладачами та студентами, зменшити бар'єри між різними культурами та мовами, розвивати соціальну та емоційну компетентність та підвищувати ефективність командної роботи. Врахування невербальної комунікації може сприяти покращенню якості навчання та забезпечити більш повне й точне розуміння між учасниками освітнього процесу.

Використані джерела:

1. Hillary Zisk A., Dalton E. Augmentative and Alternative Communication for Speaking Autistic Adults: Overview and Recommendations. *Autism in Adulthood*. 2019. Vol. 1, No. 2.

2. Simon Judge, Pamela Enderby, Sarah Creer, Alexandra John, *Provision of powered communication aids in the United Kingdom*. July 2017 *Augmentative & Alternative Communication* 33(3):1-7 с.

3. Stephen von Tetzchner, Kaisa Launonen, Beata Batorowicz, Leila Regina d'Oliveira de Paula Nunes, Cátia Crivelenti de Figueiredo Walter, Judith Oxley, Munique Massaro, Kristine Stadskleiv, Chih-Kang Yang & Débora Deliberato (2018) *Communication aid provision and use among children and adolescents developing aided communication: an international survey*, *Augmentative and Alternative Communication*, 34:1, 79–91 с.

4. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Альтернативна і додаткова комунікація. Допоміжні технології: можливості для розвитку та спілкування: навчально-методичний посібник. К.: ФОП Усатенко Г. В., 2021. 32 с.

Узун С. А., Наливайко О. О.

Україна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ДИСКУРС СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ДУМКИ ЗДОБУВАЧІВ

Сучасна література – це один із найважливіших компонентів нашого культурного життя. Дискурс, який відбувається навколо питання сучасної літератури, містить в собі як і певні тенденції, так і різноманітні погляди людей. Дізнаємося більш детально як сучасна література впливає на світогляд молоді та сприйняття світу в цілому; які жанри наразі є найбільш популярними та які нові напрями ми можемо спостерігати в сучасній літературі.

В основі теоретичної частини нашого дослідження використано матеріал із твору Тетяни Качак “Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літератури” [1].

Основною метою даної теми є безпосередньо дослідження думок та поглядів людей, які спеціалізуються саме у галузі вивчення літератури, їх думки щодо ролі сучасної літератури у суспільстві. Окрім того, одним із пунктів є аналіз сучасної літератури в цілому, її вплив на культуру загалом та яку роль книга відіграє у житті сучасної молоді.

Для аналізу сучасного стану досліджуваної проблеми нами було проведено опитування здобувачів які професійно вивчають питання сучасної літератури. Їм було запропоновано відповісти на ряд відкритих та закритих питань які стали основою для цього дослідження

Одним із важливих аспектів людської діяльності, саме у розумінні пізнання нової інформації та розвитку культурного рівня є читання. Можна навіть сказати, що читання – невід’ємна частина сучасної людини, за допомогою якої формується особистість, поглиблюються знання в певній сфері, в цілому розвивається критичне мислення та розширюється світогляд [2]. Книгу завжди вважали “другом” людини, із покоління в покоління переносили ці судження, до поки не почався стрімкий розвиток комп’ютерних технологій. Саме з тих пір спостерігають за поступовим зниженням інтересу до книжок і в цілому до читання.

У сучасному світі виникають певні розбіжності під час обрання літератури, зокрема питання постає в наступному: класична чи сучасна література? Для того щоб більш менш розібратися в цьому, було проведене тестування (письмове та усне). Питання різного формату: з короткою відповіддю так/ні; відкриті питання. У ході проведення опитування, було виявлено, що більшість все-таки віддає перевагу сучасній літературі, аніж літературі минулих століть. До того ж велика кількість людей читають фікшн, тобто майже всі художні твори, на питання чому не нон-фікшн, студенти відповідали, що це дійсно важкий для сприйняття матеріал. Фікшн має дещо більше переваг у вигляді можливості “занурення” в життя головних героїв, дехто говорив, що занурення в художній твір – це як втекти від реальності, а занурення в будь-який жанр нон-фікшн – це додатковий психоаналіз, від якого навпаки бажають позбавитись на певний час. Проте спостереження показує, що прихильники нон-фікшн у повсякденному житті віддають перевагу саме психологічним текстам, а все інше, більш професійне - використовують для навчання чи роботи.

Проаналізуємо деякі відповіді які були отримані у ході дослідження. На питання «Як прочитане допомагає Вам у повсякденному житті/навчанні?» були отримані такі відповіді:

Деякі речі з книжок самі з’являються в голові коли потрібна допомога, так просто не згадаєш, але коли я читала нон-фікшн про мову тіла, я запам’ятала деякі речі, що навіть якщо людина робить якісь рухи, які всі кажуть що це

означає що він брехун, це можливо не так, треба дивитись глибше. Також є один вислів який ми запам'ятали читаючи книгу «Грапляються погані дні, нестерпно важкі дні. Але, хай як банально це звучить, гарні дні варті того, щоб пережити погані» (n1).

Читання книг дуже сильно допомагає в навчанні, так як у нас є змога не лише аналізувати прочитані тексти, а й порівнювати з творами, що були написані раніше та знаходити алюзії (n4).

1. Допомогає не недооцінювати себе.

2. Допомогає правильно мислити щодо свого життя (не на всі 100% правильно, але краще так, ніж було) (n7).

Як можна побачити з відповідей сучасні здобувачі використовують літературні твори для саморегуляції та мотивації до досягнення цілей життя та навчання, що несе у собі позитивні конотації для розвитку особистості здобувача.

Цінними для нашого дослідження є аналіз відповідей на питання «Якій літературі надаєте перевагу? і чому?»

Надаю перевагу нон-фікшн літературі тому що сучасна фікшн-література майже не вживає якісь ідеали суспільства, поведінки та ін. Більш за все вона лише відображає якийсь проблеми суспільства але не допомагає їх вирішувати і не кличе до чогось кращого. Лише наукова література дає у цьому щось якісно інше (n1).

Обожнюю фікшн, особливо романи, психологію також читаю, але під час читання фікшн, я занурююсь у всесвіт героїв (n2).

Потрібно проявляти інтерес до всіх сфер життя, а книга – найкращій порадник в цьому (n3).

Втікти від реальності у художній світ набагато легше, ніж у психоаналіз (n4).

Як ми можемо побачити з відповідей учасників опитування досить цікавим є отримані твердження направлені переживання щодо соціальних відносин у суспільстві та вибір книги як чинника для психологічного регулювання.

Яким же чином література впливає на людину і чим допомагає у житті/навчанні? Звичайно, точної відповіді на це питання немає, адже кожна людина – це індивідуальність, яка має своє особисте бачення на певні речі. І дійсно, комусь це допомагає “відкрити очі”, хтось таким чином відволікається від турбот та надихається на щось нове, а хтось опановує свою майбутню професію таким чином. До того ж майже всі зазначили, що читають саме зарубіжних авторів. Не дивлячись на це, є люди, які читають не так багато. Що їм заважає? – Деяким відсутність часу, а деяким відсутність бажання, а дехто займається чимось більш цікавим. І це нормально. Порівнюючи з минулими поколіннями, відсоток прихильників дійсно зменшився, але сучасна молодь, не дивлячись на існуючі проблеми та труднощі, які можуть виникати, все-таки продовжує читати, як і паперові книжки так і електронні. Наразі ці два варіанти

майже на одному рівні, адже одним важливо відчувати книгу в своїх руках, її запах, мати можливість виділяти для себе важливі моменти, а для інших це не відіграє важливої ролі, до того ж електронна книга в деяких ситуаціях дійсно більш зручніша у використанні. Ті, хто спеціалізуються в темі літературної освіти, стверджують що, безумовно “тактильний контакт” з книжками має бути, але наразі існує величезна кількість альтернатив, які дійсно можуть поліпшити обізнаність молоді в культурному плані та підвищити інтерес до читання.

Враховуючи вище написане, можна сказати, що сучасна молодь, на щастя, зовсім не відмовилася від читання, як це може здаватися на перший погляд, а навпаки, більшість із них “знайшли себе” у певному жанрі. Молодь взяла курс на розвиток електронних бібліотек, які до речі, ніяк не витісняють бібліотеки стандартного варіанту, до яких всі звикли. Окрім книжок, інформація інтерпретується і в інших форматах, що є ще більш індивідуальним для кожної людини. Адже в сучасному світі індивідуальність значить дуже багато і їй приділяють багато уваги.

Використані джерела:

1. Качак Т., Круль Л. Література для дітей і дитяче читання в новій українській школі. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. Т. 18, № 1. С. 165-170
2. Зборовська Н. Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема. *Слово і час*. 2007. № 6. С. 3-8.

Черемський М. П.

Україна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ГУМАННА ПЕДАГОГІКА ЯК ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Сьогодні, на шляху до євроінтеграції, українська освіта потребує перебудови системи навчання й виховання на основі поваги до особистості та її внутрішнього світу. Адже наша освіта й досі носить авторитарний характер. І це, не зважаючи на те, що ще у 80-х роках ХХ століття в нашій країні був проголошений курс на гуманізацію та демократизацію суспільства, включаючи освіту. Проте, переважна більшість освітян так і не прийняла перебудови освіти, продовжуючи застосовувати авторитарні методи навчання й виховання особистості. Як наслідок, ми маємо чи не найнижчі показники успішності учнів та студентів у світі.

Звісно гуманізація освіти потребує докорінної зміни змісту та організації навчального процесу, побудованого на імперативній основі. Для цього має бути залучений кращий досвід як вітчизняної, так і світової педагогіки. Передусім це

стосується використання гуманних методів навчання й виховання особистості, які на відміну від авторитарних, виховують вільну, творчу, багатогранну особистість, здатну виражати власну думку, почуття та фантазію. Це пояснюється тим, що гуманна педагогіка ставить в центр не навчальний план, а живу неповторну особистість, для якої і придумані всі ці навчальні плани, а не навпаки. Василь Сухомлинський, якому цього року виповнюється 105 років, зауважував, що життя в школі, яке обмежується навчанням, регламентоване дзвониками неначе нівелює дітей, “підганяючи їх під одну мірку та не дозволяючи розкритися багатству індивідуального світу”.

Американський педагог і філософ Джон Дьюї, говорячи про проблеми американської школи зазначав, що в ній центр ваги знаходиться поза дитиною. “Він лежить на вчителів, на підручнику. Скрізь, де завгодно, але тільки не в безпосередніх інстинктах та активній роботі самої дитини”. Тому центр ваги, на думку педагога, має бути переміщений з учителя та підручника на дитину. “Ця переміна, революція, подібна тій, котру здійснив Коперник, коли астрономічний центр був переміщений з землі на сонце. В даному випадку дитина стає сонцем, навколо якого обертаються засоби освіти; вона – центр, навколо якого вони організуються”.

На жаль, наша авторитарна освіта, яка свого часу відкинула педагогічний передовий досвід Джона Дьюї, ніяк не зважиться змінити центр ваги, поставивши особистість дитини в центр навчального простору. Завдяки такому підходу, учень матиме змогу виражати власну думку, почуття та фантазію, не боячись, що його за це покарають. На цьому побудована вся Західна освіта, а саме на глибокій пошані до особистості та її духовного світу. Знання ж використовуються як допомога у самовираженні та самоствердженні особистості учня чи студента. Саме тому дитина на Заході сприймає навчання не як каторгу, а як захоплюючу, таємничу мандрівку країною знань, під час якої вона дізнається про визначні відкриття та винаходи, здійснені людством впродовж століть.

Важливу роль в гуманізації системи освіти відіграє мистецтво, яке, завдяки своїй “магічній” властивості перетворення, значно полегшує процес отримання знань. “Жодний шкільний предмет не має такого емоційного впливу на дітей та підлітків, який має мистецтво, – зазначав видатний композитор та педагог Дмитро Кабалевський”.

Дійсно більшість шкільних предметів в наших школах викладаються формально та зарозуміло, що звісно не може викликати почуття захоплення, а отже і інтерес в учня. Тому таке навчання не сприяє сприйняттю знань та роботі пам’яті. Адже яскраві образи зберігаються в пам’яті значно довше за бліді, не просякнуті живим почуттям та фантазією вчителя та дитини цифри формул та рівнянь. Саме тому педагог має прагнути до того, щоб, зокрема, на уроках з математики, геометрії, фізики залучати художні твори, які пробуджують фантазію учня, а з нею і його мислення. Це можуть бути, наприклад, твори Жюльє Верна, де ми бачимо як герої послуговуються в своїх небезпечних

пригодах математичними розрахунками та фізичними законами. Адже “дітей вабить незвичайне – романтика мандрів та пригод, боротьба зі стихійними силами природи”, – зауважував Василь Сухомлинський.

Саме тому педагог має звертатися до світу мистецтва, яке тісно пов’язане з емоційно-вольовою сферою та уявою особистості. Так як це робили Григорій Сковорода, Костянтин Ушинський, Антон Макаренко, Василь Сухомлинський. Вони за допомогою художнього слова навчали не лише історії, граматиці, літературі, але й математиці, геометрії, фізиці. “Огортаючи навчання у форми, фарби, звуки, ми робимо його доступним дитині, і самі входимо у світ дитячого мислення”, – зазначав Костянтин Ушинський.

На жаль, наша педагогічні університети не приділяють уваги розвитку в студентів творчих умінь і навичок навчання й виховання учнів. Як наслідок, коли молодий вчитель приходить до школи, діти його не сприймають та не розуміють. А все через те, що вчитель не може навчати у відповідності до особливостей мислення дитини, яка, як вже зазначалося, мислить образами. Тому педагог має володіти багатою фантазією для того, щоб створювати образи предметів та явищ навколишнього світу. А це вже є сферою мистецтва. Тож, і не дивно, що Костянтин Ушинський називав педагогіку мистецтвом, вважаючи, що наука керується лише тим, що є, або було раніше, а мистецтво націлене на творення того, чого ще немає. Отже, педагог має прагнути до чогось більшого, ніж до простої “констатації факту”. Він має прагнути виховувати творчу, багатогранну особистість.

На жаль, школа через свій авторитаризм по-суті ігнорує творчий розвиток особистості, зводячи навчання до звичайного натаскування. Але ж якому учню сподобається навчання побудоване на зубрінні знань? Звісно, що для такого навчання потрібні стимули у формі оцінок, почесних грамот чи інших відзнак, що по-суті підміняють основні прагнення учня, який починає вчитися не задля інтересу, а задля оцінок. От звідки береться меркантильність в нашої сучасної молоді. Ця риса закладається в молоду людину ще в школі, коли вона прагне не до знань, а до відмінної оцінки. “Підступно-реактивна ця зброя – оцінки, – зауважував Віктор Шаталов. Списування, підказки, обман, підлещування, лицемірство, догідництво, боягузтво, пихатість – всі ці негативні явища виникають там, де оцінка стає стимулом та метою навчання”.

Василь Сухомлинський порівнював оцінку з ідолом, який для одних є добрим, поблажливим, для інших – жорстоким, безжалісним, неблаганним. Тому учень намагається задовольнити або обманути ідола і поступово звикає навчатися не задля “особистої радості, а задля оцінки”.

Визначний педагог-новатор Шалва Амонашвілі вважає оцінку імперативним засобом, на який спирається школа, щоб панувати над учнем. Замість особистостей вона бачить в дітях звичайні цифри, поділяючи учнів на “двієчників”, “трієчників”, “четвірочників”, “п’ятірочників”. І від того, якою цифрою є учень, залежить ставлення до нього з боку вчителів та батьків. Але це “біда, коли батькам ввижається їхня дитина такою собі «ходячою» цифрою 5.

Подвійна біда, коли лише через неї бачать вони в ній нову людину. А яким може бути горе, якщо батьки звикли до думки, що в них дитина є «ходячою двійкою» і від неї не чекай нічого путнього». Саме тому Шалва Олександрович не ставить в своєму класі оцінок.

Проблема авторитарної педагогіки полягає у тому, що вона не намагається зрозуміти учня, ставши на його місце, як це робив, зокрема, Василь Сухомлинський. Адже для того, щоб мати доступ до казкового палацу під назвою “Дитинство”, педагог має стати, за словами Василя Олександровича, якоюсь мірою дитиною. Лише відчувши, чим живе учень, що його турбує чи радує, можна розпочинати навчання. На жаль, наша освіта діє авторитарно, опускаючи згори знання, які дитина ще не розуміє. А раз не розуміє, то відповідно за це її чекає покарання. Натомість, гуманна педагогіка, вирізняючись своєю пошаною до світу дитинства, робить все, щоб діти розвивалися у відповідності до своєї природи, виявляючи власні здібності та можливості.

Хочеться задати питання нашим педагогам: “Чому, незважаючи на всі здобутки як вітчизняної так і світової педагогіки, вони продовжують сповідувати авторитарні форми та методи навчання й виховання особистості?” Невже вони нічого не чули про Сократа, Платона, Марка Фабія Квінтіліана, Яна Амоса Коменського, Жана-Жака Руссо, Йоганна-Генріха Песталоцці, Адольфа Дістервега, Григорія Сковороду, Костянтина Ушинського, Джона Дьюї, Марію Монтесорі, Антона Макаренка, Василя Сухомлинського, Герберта Ріда, Карла Роджерса та багатьох інших визначних педагогів-гуманістів, без яких важко уявити сьгодні педагогіку? Складається враження, що наша сучасна педагогіка стоїть неначе в опозиції до класиків гуманної педагогіки, вважаючи їхні методи застарілими. Але як можуть застаріти ідеї гуманізму та демократії, особливо в наш такий жорстокий та безжальний час. Навпаки, вони мають сьгодні стати основоположними, тоді всі конфлікти нарешті навчатися вирішувати у мирний спосіб. Прикладом є Сполучені Штати Америки, де попри різноманітність націй та вірувань, практично не буває ніяких конфліктів. Тобто вони бувають, але не носять кровопролитного характеру. Секрет у тому, що американці є демократичною нацією і їх з дитинства привчають поважати іншу думку. Тому всі конфлікти переважно розв’язуються у мирний спосіб.

Тож наша освіта має нарешті гуманізуватися та демократизуватися, що дасть змогу виховувати вільних, творчих, самобутніх особистостей, здатних виражати власну думку, почуття та фантазію. А для цього потрібно, щоб педагог був передусім творчою особистістю, здатною не лише викликати в учня інтерес до навчання, але й сприяти його творчому розвитку. Адже лише в творчості людина має змогу виявити все те найкраще, що в неї є.

Frants Malgozhata

Institute of Social Sciences of the College of Business and Health Sciences

Lecturer at the Pedagogy Department

Lodz, POLAND

T3/ZOOM – THE TECHNIQUE OF PERCEIVING PROBLEMS AND COGNITIVE TASKS AND ITS APPLICATION IN EDUCATION

The ability to perceive a problem is hard to overestimate since it is crucial in order to obtain outstanding creative achievements, particularly in the area of scientific and discovery research. Some western heuristic systems do not even mention solving problems any more, but they deal with taking chances. Running a business may be (so far!) smooth and devoid of problems. However, if one perceives the existing possibilities of a new activity, they can avoid problems in the future and get ahead of the competition. Admittedly, new problems arise this way, but not as a result of ineptness but by a creative perception of what could be done.

T3/ZOOM is a technique of perceiving problems and cognitive tasks. It consists in searching a problem/task in a given situation through „penetrating” it. „Penetrating” may go in two directions:

- „penetrating” through zooming in, narrowing the field of perception, reaching the detail, what is called in this technique „a magnifying glass”,
- and „penetrating” through zooming out, searching a broader context, called in this technique „a wide-angle lens”.

Each direction of penetration has three insights, called respectively:

- what is seen „at a single glance”;
- what is less visible;
- what cannot be seen, but definitely exists.

According to the definition by W. Dobrołowicz, the technique is an operational mechanism steering the individual mind activities. In T3/ZOOM the operational mechanism is a penetration of a situation through zooming in and zooming out as well as a suggestion to perform that penetration in three stages, through consecutive insights. According to this approach T3/ZOOM is a technique.

Assigning (perhaps exceedingly) rules, which construct heuristic methods, one may also confirm the legitimacy to call T3/ZOOM an heuristic technique. The first rule refers to the fact, that while designing the method one needs broad experience in solving tasks as well as the understanding of the methods of solving them. The author possesses theoretical and practical experience within the methods and techniques of solving tasks.

The second rule governing the process of constructing the method points out the need to clearly define the direction of component measures. This requirement is presented in T3/ZOOM technique as a penetration of a situation in two directions („magnifying glass”, „wide-angle lens”).

Another rule building up the heuristic method is the necessity to sort out component measures. In T3/ZOOM this rule is expressed in organizing the directions of penetration of situations through the description of their insights („what is seen at a single glance”, „what is less visible”, „what cannot be seen, but definitely exists”).

The last rule, which should be taken into consideration while constructing the heuristic method is:

- a. to describe the method according to its origins;
- b. to explain notions constructing the method;
- c. to formulate directives, i.e. general recommendations referring to the desired attitudes of the solving person or to formulate the recommendations of the valuation rule;
- d. to describe its stages and overall structure;
- e. to formulate hints and exercises, which might be useful for the solving person;
- f. to describe the applicability of the method and conditions of its efficiency;
- g. to mention at least one example of using the method as an empirical proof of its effectiveness.

Referring to the requirement to describe the origins of the method (a), and in this case the technique, the prototype of T3/ZOOM was a training of creation exercise, which is my authorship, and its stage: perceiving.

Notions (b) used to describe the T3/ZOOM technique are clearly defined. Penetrating is an act of active observation of the situation, consisting in either missing out the detail of a given situation or in presenting this situation in a „global” context.

The directives (c), which are referred to when using the T3/ZOOM technique are typical, and obvious at the same time for a creative thinking. They definitely comprise: the main directive – think divergently, i.e. differently, seek for any possible approaches towards the situation, seek for multiple references of the discussed situation, do not limit your possibilities of a creative insight into the situation as well as further directives – do not judge the point of view of the situation beforehand, do not criticize your insights into the situation.

T3/ZOOM technique (d) is marked by two directions of the penetration of a situation: the former expressed by an observation narrowing the field of perception of a situation, the latter – heading in an opposite direction – i.e. the broadening of a field of perception. Moreover each direction of penetration has three „stages”. Thanks to them a conscious thought analysis takes place, a directed, clearly defined path of a thought course.

An original exercise (e) preparing to an effective usage of T3/ZOOM technique is a task described below, and it belongs to the training of creativity and its stage: perceiving. The original contents of the exercise recommended looking at certain „objects” through an imagined microscope. This exercise might also undergo certain modifications. The first one could refer to a change or multiplying of „objects” meant to be observed through

a microscope. The second modification could take into consideration three „stages” used in T3/ZOOM technique, i.e. to impose on the person solving the exercise the need to perform three consecutive insights into the „object”. The third transformation within the contents of the exercise might be connected with the request to capture the „object” in the wide context, i.e. – apparently – to zoom out the microscope lenses (to increase the distance between the lenses and the object) and in the narrowed context, i.e. – apparently – to zoom in the lenses into the „object” (to decrease the distance between the lenses and the object).

T3/ZOOM technique is recommended (f) for a creative solving of a problem defined as perceiving a problem. It is perceived as efficient if a person solving a problem finds six problems/cognitive tasks in a certain situation. However, more problems/cognitive tasks may be found. If the technique is used by a group of people, the number of perceived problems and cognitive tasks increases.

The efficiency of the T3/ZOOM technique – the technique of perceiving problems and cognitive tasks – is confirmed by its usage in academic education. This technique has been used in searching the topic of the project in the projects method as well as in finding the cognitive task, which was the main theme of a BA thesis.

The projects method is characterized by different phases of the project realization.

I have adopted three-phase scheme of the projects method, i.e.:

- the project preparation,
- the project realization,
- the project evaluation.

This apparently simple and obvious scheme of performing the project tasks has an advantage to describe in detail the typical activities of a teacher and students in each phase. The students activities in the project preparation phase include:

- consideration of the existing good practice examples,
- team building for the project realization,
- choice of the topic,
- gathering of preliminary information,
- preparation of the project description (summary),
- identification of sources of advice and assistance,
- elaboration of the detailed plan of activity (timetable).

T3/ZOOM technique has been used to „choose the project topic”. „The choice of the project topic” to realize the project by means of the projects method was performed in two phases. In the first phase students, taking into account their interests – defined the area of consideration and commenced to perceive problems within that area by means of T3/ZOOM technique. They received an „instruction” about the technique itself, the method of usage as well as information that there is a possibility to broaden the problem search by multiplying the perception of problems in each „insight”. The first phase of „the choice of the project topic” was concluded by the choice of one problem out of many of those perceived by the students.

The second phase of „the choice of the project topic” to realize the project by means of the projects method included negotiations. Each student selected one „individual” problem, which they meant to develop in the project. Thus the project group, which comprised five to six students, included five to six selected problems. Then those groups – through discussions – had to choose one problem to realize which would be accepted by all group members. The choice of the problem to realize by means of the projects method has been done on the basis of:

- the interest in the problem expressed by all group members,
- the value and social significance of the problem,
- the unique approach to the problem

or

- the typical character of a problem, which means perceiving the same problem by several persons in the group.

T3/ZOOM technique has also contributed to the perception of the main theme of the BA thesis. By means of this technique students discovered the multiplicity of cognitive tasks; and among them they pointed out those which they found new or valuable; one by one – they chose one cognitive task which could become the main theme or at least the beginning of the BA thesis. The promoters, by accepting the cognitive task chosen by a student, allowed students to develop the task in the thesis, recognizing its accuracy and cognitive value.

However, it’s worth emphasizing that only a limited number of cognitive tasks were developed in the BA theses. The author finds the reason for this in the „stiff” academic education system. Despite numerous needs expressed by the scientific and economic environments, the higher education institutions do not develop elite, but they limit the individual students’ creativity, and thus they waste their talents. To prove this, let us look at the method of formulating topics of the diploma theses – the promoters present to the students a list of already formulated topics and the students are supposed to pick one topic and develop the diploma thesis. Students do not have any possibility to create the topic of their own theses, which means they cannot find the topic through the creative perception of cognitive tasks.

The starting point for the research in T3/ZOOM issues as a technique of perceiving problems and cognitive tasks is the certainty of theoreticians and practitioners of education that it is necessary to introduce heuristic knowledge into education of children and youth.

Z. Pietrasiński, claiming that the upbringing into the creative life style is the superior aim of shaping attitudes and creative skills, pointed out the need for the intensive training of heuristic skills. Within this training, he put great emphasis on teaching heuristic methods. The author claims that the conscious and planned learning of heuristic methods accelerates the development of creative skills among the talented youth, and it allows average and less talented youth to obtain better results in this area.

„The knowledge about operations”, the knowledge „I know that” according to J. Koziński is not possible without teaching productive methods. The student, using these methods, makes a creative (or expansive) transgression, i.e. they cross their own material, social, symbolic borders which allows them to develop their particular areas of personality: cognitive, instrumental, motivational, emotional.

A. Góralski defines heuristic as „the knowledge about the methods of preparation, fulfilment and evaluation of creative achievements, as well as the knowledge and skills of acquiring and transferring this kind of knowledge and skills”.

Heuristic is the methodology of creation – each creation, cognitive as well as artistic, practical and the one realized in education. Heuristic treats creation as craftsmanship. The author notices that there are masters in this area, there is tradition, corporate governance, there are professional know-how, rules and patterns which may be described and which should be taught. Heuristic strives to discover the rules which govern the creation and to present them in patterns of creation, i.e. systems of conduct promoting the fulfilment of creative achievements. According to the author practice makes the basis of the concept of elite education and training of talents in the school of masters.

E. Nęcka based the concept of „teaching the creation” on carrying out lessons during which pupils and students learn the principles of creative thinking as well as basic techniques of problem solving, and the methods of breaking the barriers hindering the creation of new and valuable ideas. The creative thinking activated, among others, by using the methods and techniques of creative problem solving is as important as other school subjects.

With the view that school – unintentionally – slows down the spontaneous activity and creative attitudes of children and youth, W. Dobrowicz designs the psycho-didactics of creativity. The addressees of the psycho-didactics of creativity are teachers and tutors whose professional aim is to organize the didactic and upbringing process allowing the development and fostering of creative talents of pupils and students. The learners of psycho-didactics of creativity possess theoretical and practical knowledge on the process of creation and its requirements, they know issues on psychology of creation, heuristic, inventics. The author cannot imagine the education of the creation teacher without both the above mentioned knowledge and without their own individual innovative ideas. The knowledge about the heuristic methods becomes the basic knowledge on the methods of heuristic conduct for the teacher themselves and the knowledge passed on to students.

Human thinking is connected with two phenomena: on the one hand thinking is accompanied by unlimited freedom, on the other hand – contradictory – a kind of captivity. We are bound to think. According to E. de Bono thinking based on spontaneous reactions is insufficient in modern life – we need something more. And what we need is „efficiency”. The author comprehends efficiency as the ability to act and to effectively finish the commenced undertakings. What is particularly significant in this consideration is to teach how to think – how to think efficiently, productively

and to treat education in thinking as equally important to teaching how to read or count.

The effective „efficient creative thinking” is realized, among others, by the tools and techniques of creative problem solving. T3/ZOOM technique – the technique of perceiving problems and cognitive tasks – aspires to join the popular and commonly used techniques in creative problem solving.

References:

1. de Bono E. *Jak stosować myślenie lateralne*. Warszawa: Wydawnictwo MEDIUM, 1999. 152 p.
2. Dobrowicz W. *Psychodydaktyka kreatywności*. Warszawa: Wydawnictwo WSPS, 1995. 240 p.
3. Góralski A. *Teoria twórczości*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2003. 216 p.
4. Koziński J. *Twórczość i rozwiązywanie problemów*. (w:) Psychologia i poznanie. (red.) M. Materska, T. Tyszka. Warszawa: PWN, 1992. 197-209 p.
5. Nęcka E. *Proces twórczy i jego ograniczenia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS, 1999. 210 p.
6. Olczak M. *Trening twórczości – współczesna i efektywna forma wychowania przez sztukę*. Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS, 2009. 488 p.
7. Pietrasinski Z. *Myślenie twórcze*. Warszawa: PZWS, 1969. 195 p.

Nagornova Anna

Japan, Tokyo Educational Center «Globus»

Nagornova Sofia

Japan, University of Tsukuba

HEALTH-SAVING TECHNOLOGIES IN A JAPANESE SCHOOL ON THE EXAMPLE OF THE SPORTS FESTIVAL "UNDOKAI"

The article deals with the realization of health-saving technologies in Japanese elementary, middle, and high schools on the example of the sports holiday "Undokai". The system of general physical training in Japanese schools is briefly described.

Keywords: health-saving technologies, sports festival, sports festival disciplines.

In Japan, the culture of a healthy lifestyle an individual is part of the general culture of a modern Japanese citizen, which reflects his systemic and dynamic state conditioned by a certain level of special knowledge, physical culture, and socio-spiritual values acquired as a result of education and self-education, education,

motivational and value orientation, and self-education, embodied in practical life activities, as well as in physical and psychophysical health [1].

Health-saving technologies in a Japanese school are implemented based on a personality-oriented approach. Implemented based on personality-developmental situations, they refer to those vital factors through which students learn to live together and interact effectively. They assume active participation of the learner himself or herself in mastering the culture of human relations, in the formation of health-saving experience, which is acquired through the gradual expansion of the scope of communication and activity of the student, the development of his or her self-regulation (from external control to internal self-control), the formation of self-awareness and an active life position based on education and self-education, the formation of responsibility for their health, life, and health of other people [2].

The undokai ("undo" in Japanese means sport and "kai" means festival) is held in Japanese elementary, middle, and high schools once a year. It is often timed to coincide with the national holiday, Sports Day, celebrated on October 8. It is a key sporting event that teachers, students, and parents take very seriously. Therefore, a few weeks before the holiday, the students go into a program of intense preparation. The school has 2-3 physical education lessons every day. On the one hand, it is a tremendous load, given the hot September weather (+30 degrees), on the other hand, it is good physical preparation for life and a test of endurance. For example, television periodically reported that some children fainted.

The school team is usually divided into two equal teams at random. These are usually a team of "white" and "red" (according to the color of the caps) in elementary school and teams of "blue" and "yellow" in middle and high schools.

The main disciplines of the sports festival are short and long-distance running, strength, and endurance exercises (tug of war, collective jumping over the rope, and long and high jumps). Much attention is paid to dynamic sports games (jumping in bags, riders) exercises with objects (ball, rope, gymnastic pole), sports dances, and acrobatics. All of these sports are part of mandatory school standards and are practiced in physical education classes and various sports sections (soccer, volleyball, basketball, tennis, etc.). In addition to sports competitions in Japanese schools, throwing small balls into a basket on a pole is also practiced [3].

Undokai lasts about 6 hours (from 9 a.m. to 3 p.m.), and many relatives come to watch their children and grandchildren's achievements.

The sports festival is an integral part of a child's serious preparation for adulthood, in which hard work, discipline, endurance, and the ability to work selflessly for the good of their team are valued [5].

There are three physical education lessons per week in elementary school (6 years of schooling, ages 6 to 12). The program includes general physical education, athletics, swimming, ball games, dancing, and healthy lifestyle skills. In middle school (3 years, ages 12 to 15) many students are additionally recommended to attend various sports clubs and sections, which are referred to as "bukatsu" hobby clubs. In high school (3 years of study, from 15 to 18 years) students participate in various

marathons and competitions, play team games, and go swimming. The middle and high schools have 2 to 3 classes a week each week, with physical education teachers specifically for girls and specifically for boys. This makes it possible to adjust the maximum physical activity for a student depending on gender. In addition, each Japanese school necessarily employs a nutritionist who selects a special system of diet and makes a special program of physical activity for the child.

Japanese schools are schools with an inclusive learning environment; children with disabilities are taught there along with normal children. Almost every child with special needs has a special social worker who accompanies the child on school grounds and helps him or her participate in sports activities [4].

Thus, we can conclude that sports training in Japanese schools is conducted at a very high level, which allows the Japanese government to fully take care of the health of the nation. The health of children in Japan can be called a priority for the whole society because only healthy children can learn properly and be able to do productive work in the future.

References:

1. 小学校1年生の母国語に関するノート。東京 2017。ページ6-24。
2. 小学校5年の生徒向けの数学のノート。東京 2017。ページ20-30。
3. 小学校1年の夏休みの生徒の繰り返しのタスク。東京 2017。ページ2-9。
4. 小学校4年の夏休みの生徒の繰り返しのタスク。東京 2019。ページ17-23。
5. 小学校3年の生徒向けの数学のノート。東京 2020。ページ4-5。

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Антоненко Тетяна Олександрівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Асхабов Дмитро Григорович, Україна, студент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Баніт Ольга Василівна, Україна, д. п. н., старший дослідник, головний науковий співробітник відділу андрагогіки Київського інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Біловол Олександр Васильович, Україна, к. техн. н., доцент, доцент кафедри деталей машин та теорії механізмів і машин Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Бондаренко Артем Україна, Донбаський державний педагогічний університет.

Бондаренко Володимир Васильович, Україна, к. пед. н., професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки професійної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Брославська Галина Михайлівна, Україна, к. п. н., доцент, старший викладач Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Бунчук Оксана Володимирівна, Україна, к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Воловенко Даніл В'ячеславович, Україна, студент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Гаврілова Людмила Гаврилівна, Україна, д. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Гаврищук Михайло Михайлович, Україна, начальник групи акредитації та ліцензування навчального відділу Київського інституту Національної гвардії України.

Громико Олег Васильович, Україна, к. філософ. н., доцент, доцент кафедри тактики Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Давидченко Інна Дмитрівна, Україна, к. пед. н., доцент, керівник навчального відділу Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Даценко Віта Василівна, Україна, к. хім. н., доцент Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Дідюк Наталія Олександрівна, Україна, старший викладач Харківського національного університету радіоелектроніки.

Доценко Сергій Ілліч, Україна, д. тех. н., доцент Українського державного університету залізничного транспорту.

Дубінін Євген Олександрович, Україна, д. тех. н., професор Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Єршоменко Вікторія Вікторівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Жукова Оксана Анатоліївна, Україна, д. пед. н., професор, зав. кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Зворська Надія Антонівна, Україна, старший викладач, викладач-методист Харківської гуманітарно-педагогічної академії Харківської обласної ради.

Зикова Софія Ігорівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Іванова Олена Юріївна, Україна, к. пед. н., заступник директора КЗ «Харківський університеський ліцей» Харківської міської ради Харківської області.

Калагін Юрій Аркадійович, Україна, д. соц. н., професор Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Касьянова Олена Миколаївна, Україна, д. пед. н., професор Київського університету імені Бориса Грінченка.

Клєба Анна Іванівна, Україна, к. пед. н., доцент, доцент кафедри інформатики КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Комишан Анатолій Іванович, Україна, к. пед. н., доцент, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Кононенко Дмитро Сергійович, Україна, д. тех. н., доцент Українського державного університету залізничного транспорту.

Косарєва Тетяна Іванівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Куцина Катерина Олександрівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Лавошник Антон Олександрович, Україна, аспірант Української інженерно-педагогічної академії.

Лебедєва Владислава Олександрівна, Україна, студентка Харківської гуманітарно-педагогічної академії Харківської обласної ради.

Ліпська Наталя Миколаївна, Україна, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Навчально-науковий гуманітарний інститут.

Лутаєва Тетяна Василівна, Україна, д. пед. н., професор, завідувач кафедри Харківського національного фармацевтичного університету.

Майстрюк Єлизавета Володимирівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Мандрагеля Володимир Андрійович, Україна, д. філософ. н., професор Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Матвєєва Яніна Олександрівна, Україна, вчитель Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 26 Харківської міської ради Харківської області.

Марецька Юлія Іванівна, Україна, к. пед. н., доцент, завідувача кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Марченко Наталія Вікторівна, Україна, к. пед. н., доцент Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Медвідь Михайло Михайлович, Україна, д. економ. н., професор, заступник начальника з навчально-методичної роботи Київського інституту Національної гвардії України.

Медвідь Юлія Іванівна, Україна, к. пед. н., старший науковий співробітник Національної академії Національної гвардії України.

Молодан Андрій Олександрович, Україна, д. тех. н., доцент, професор Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Морквян Ірина В'ячеславівна, Україна, к. пед. н., вчитель КЗ «Харківський університетський ліцей Харківської міської ради Харківської області».

Наглов Олександр Володимирович, Україна, к. біолог. н., доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Наливайко Олексій Олексійович, Україна, к. пед. н., доцент, заст. декана з наукової роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Некрашевич Тетяна Василівна, Україна, к. пед. н., доцент, старший викладач Харківського національного медичного університету.

Ненастіна Тетяна Олександрівна, Україна, д. тех. н., доцент, завідувач кафедри Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Нечипоренко Марина Олександрівна, Україна, методист, викладач КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Оленчук Олена Валентинівна. Україна, методист Харківського фахового коледжу будівництва, архітектури та дизайну.

Онипченко Павло Миколайович, Україна, к. пед. н., доцент, професор Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Осьмачко Марія Вікторівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Парнюк Анастасія Русланівна Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Плаксін Андрій Анатолійович, Україна, к. пед. н., заступник начальника факультету з навчальної роботи Київського інституту Національної гвардії України.

Погорелова Анастасія В'ячеславівна, Україна, студентка Української інженерно-педагогічної академії.

Радомський Ігор Петрович, Україна, к. пед. н., доцент, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Київського інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Романовська Олена Олександрівна, Україна, к. пед. н., доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Рисюкова Аліна Костянтинівна, Україна, студентка Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Савчук Олександра Дмитрівна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Самко Алла Миколаївна, Україна, к. пед. н., старший науковий співробітник відділу андрагогіки Київського інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Сегеда Тетяна Сергіївна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Сердюкова Марина Олександрівна, Україна, студентка Української інженерно- педагогічної академії.

Сіненко Дмитро Васильович, Україна, к. пед. н., доцент Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Сокол Тетяна Володимирівна, Україна, студентка КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Таблер Тетяна Іванівна, Україна, асистент кафедри математики і фізики Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Татаринів Михайло Вікторович, Україна, директор Центру післядипломної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Товт Олександра Олександрівна, Угорщина, Будапешт, аспірант Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE).

Токар Владислав Віталійович, Україна, студент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Узун Сабіна Андріївна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Фесенко Володимир Юрійович, Україна, к. істор. н., доцент Харківського національного фармацевтичного університету.

Хміль Наталія Анатоліївна, Україна, д. пед. н., доцент, професор кафедри інформатики КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Хоботова Еліна Борисівна, Україна, д. хім. н., професор Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Хоміна Оксана Георгіївна, Україна, студентка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Черемський Максим Петрович, Україна, асистент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Четаєва Людмила Петрівна, Україна, старший викладач Кз «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Чжан Вей, Хубей, КНР/Україна, аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Шварп Наталія Вікторівна, Україна, к. пед. н., доцент Харківського національного фармацевтичного університету.

Шейн Віталій Сергійович, Україна, к. тех.н., доцент кафедри технології машинобудування та ремонту машин Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Штефан Людмила Володимирівна, Україна, д. пед. н., професор Української інженерно-педагогічної академії.

Frants Malgozhata, Lodz, Poland, Doctor of Sciences in Pedagogy, Lecturer at the Pedagogy Department, Institute of Social Sciences of the College of Business and Health Sciences.

Nagornova Anna, Tokyo Educational Center «Globus», PhD of pedagogical sciences, educational psychologist.

Nagornova Sofia, University of Tsukuba, the student School of Social and International Studies.